

PIIRITANSSI

Risto Eräsaari

Risto Eräsaari

PIIRITANSSI

© 2022 Risto Eräsaari

ISBN 978-952-94-6910-9 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-94-6911-6 (PDF)

ISBN 978-952-94-6912-3 (EPUB)

Kirjastonhoitaja, Unna Mable ja Minä

Charles Ivesin *Vastaamaton kysymys* sai vastauksen György Kurtagin *Vastauksessa vastaamattomaan kysymykseen*: vakiintuneen järjestyksen raunioitunut semanttinen tila jonka vaikutuksesta odottamattomat elementit jopa äärimmilleen valpastuttavat mielen.

Entinen kirjastonhoitaja näyttäytyy kirjallisuuteen intohimoisesti uppoutuneena, monimutkaisiin kysymyksiin annettuja yksioikoisen väriä vastauksia ja tieteen hallinnollista valtausta pisteliäästi kommentoivana sekä omituisen elävänä ja omituisesti ominaislaatunsa löytävänä hahmona.

Unna Mable on soulmate, keskustelukumppani, ateljeekriitikko ja miltei Se jonka avulla hän välttää yksiaänisen elämänkatsomuksellisen julistuksen.

Rantaantuminen on kukistetun odotuksen korjaava, käänteen ja kynnyksenkin korvaava kolmas: elävä odotus, satsauksiin ja sijoituksiin palautumaton mahdollisuus, kokonaan toinen, haave, spekulatiivinen realiteetti, siirtymä, metakonteksti, järkeilytyyli, fragmentti, ajatteluparodia, pohtiva nostalgia, näivettyneen näennäisen vastakäsite.

Kenelle kirjastonhoitajan kova halu tiivistää itselle tärkeät asiat on tarkoitettu? Onko kenellekään? Niin kiivas on talteen pinnisteltyjen tiivistysten tulkinnan ja täsmennyksen tahti että tekee mieli ajatella että hän täyttää itseensä jäänyttä tyhjää kohtaa. Voiko hän potea tuskaa siitä

ettei ole uskaltanut tärkeiden ihmisten läsnäollessa sanoa mitään ja pienissäkin piireissä vain vähän. Että jotain itse kehiteltyä jäänyt sanomatta, jotain joka voitaisiin vielä kiteyttää. Vaikenijalle vaikeneminen on tuskallista oli syy mikä tahansa, sillä se on heikkoutta, heikkous on myöntymisen merkki ja myöntymisen mielenrauhaa häiritsevää luopumista juuri niistä asioista joiden kanssa on tekemisissä.

Hän ei aikoinaan tajunnut että muut näkivät hänen vaikenemisessaan kuritonta viisautta ja etevämmyyttä, hiukan piristävää vääräuskoisuuttakin. Kirjoittelevalla kirjstonhoitajalle tämä koitui kohtalokkaaksi, sillä kehujen vaikutuksesta hän jatkoi entiseen tyyliin ja samanlaisena.

Tällä alitajuntaan haudatuista jäljistä kasvaneella mielikuvalla oli voimakas emotionaalinen merkitys, joka houkutteli häntä ajattelemaan, että täytyy olla jonkinlainen jokapäiväisen tapahtumisen ja elämän ylittämisen kirkkaimmatkin peilit ylittävä käsitys elämästä itsestään.

Läheiselle ystävälleen – tai uskotulle terapeutilleen – hän olisi voinut kertoa “pelänneensä” että myöntymisen elämään sulassa sovussa maailman kanssa hajottaisi hänet kappaleiksi. Mistään mielenliikkeitään pysäyttävistä harjoituksista tai takertumisista hän ei kuitenkaan puhunut, joskin hänen persoonansa saattoi esittää jotain sellaista maailmalle.

Mielessä näytti siis polttelevan se miten hänelle on käynyt. Näin ollen hänen ainutlaatuinen kiintymyksensä rantaan voidaan laittaa hänessä elävän ja hänenä selkeää polkua kulkevan tutkimusmatkailijan piikkiin, joten ranta ei ole vain mielen piilotajunnan vaistoamaa rajatietoisuutta vaan eletty kuva jossa rituaalit raukeavat ja kuvittelun ja haaveilun saltilaan organisoivan tiettyjen asioiden kokemisen myytteihin astumalla.

Tarrautuminen kirjallisuuteen oli opettanut hänelle naiiviuden, jota lukija tarvitsee jotta kirjallisuus avautui ja jotta sille avaudutaan ja jota myös omintakeisuuden ja moninaisuuden syväluotauksien synnyttämä marginaalisuus edelleen kasvatti.

Tämänhetkisyys oli lopulta hänelle aivan loistava muuntelun rikkauksien ilmentäjä ja se vaikutti myös hänen tietoisuuteensa. Ranta ei silloin viittaa lähipiiriin, yksityiseen ja intiimiin vaan mittaamattomaksi ja sanoinkuvaamattomaksi muodostuneeseen kotoisuuteen.

Scarcely am I in company but it
seems as if I had already heard
the same opinions expressed by
the same people somewhere or
other, in the same way, with the
same words, turns of phrase and
gestures.

- W.G. Sebald: The Rings of
Saturn

I ETUKÄTEEN

ranta on otillaan... kirjoituksessa pyritään rantaantumaan ...puheen-
vuoroa odottamatta

Persialaisen muinaisuskonnon perustajalta nimensä ottanut Zarat-
hustra jätti järven, meni vuoristoon, asettui luolansa yksinäisyyteen,
hoki, että ”ihminen on jotain, mikä täytyy voittaa”, ties mitä, mutta
tässä kirjoituksessa taas *hän* näki ikkunasta rannan, näki kaupunginkin
rannalla, näki rantatulesta kohoavan savujuovan veden pinnalla ilmasol-
muna, näki rannan ilmakäytävät ja ilmasillat, mutta ei mitään komen-
tosiltaa – sehän alkaa ja päättyy tyhjän päälle – eikä raja-aitaa. Kun juna
saapuu rantaan, se tulee perille, torkahtaneiden ei tarvitse pelätä ohiaja-
mista.

Miksi ranta valaisi tienoon? Miksi vedestä nostan ”sen verran ison
kiven --- että vieritän rannan kadulle?” Mirkka Rekola kokonaisen
maailmanselityksen. ”Katukivien alla on rantahiekkaa”, pariisilaistalon
seinässä oleva graffiti vuodelta 1968, Pariisissa kaivetaan kiviä kadusta
barrikadin rakentamista varten. Rannassa pidetään kiinni peruuttamat-
tomasta. Surrealisti näkee sen tapana päästä maailman lumeen lävitse
alkutilaan. Ranta ei ole pelkkä rantayrittäjän kapinevarasto. Hiekalle
rakennettu on epävarma, sillä hiekka on liikkeessä. Rannan romantti-
set sepitelmät ovat juoksuhiiekkaa. Rannalta mennään merta – loppua ja
kuolemaa – päin. Se joka on toisella rannalla on epänormaali. Mutta kun
yksi ”huutaa rannalla” niin ”vastarannalla huutaa toinen samanlainen”.
Kun ranta on todella ranta, rannassa on jotain raffinoivaa, mahdollisuus
kokea asioita niin kauan kun rantaa riittää ilman historiallista ulottu-

vuotta. Ranta on maan ja veden reuna. Luolassa ei ole kumpaakaan, luolakursseilla koulutetaan maanalaisia reittejä neuvovia luolakonsultteja. Korpi kätkee suureen suojaansa mutta ranta on säe ja side. Gerald Murnanella (*The Plains*) oli Australian sisämaahan pyrkiessään satunnaisten ajatusten vihko, johon keräsi taustamateriaaleja ja virikelähteitä ja tukipisteenä tasanko, mutta ei niin hehkuva kuin Pedro Parámon Liekehtivä tasanko. Mielikuvitusmaailman heräämistila maisemallisille silmille. Toisinaan aavistelut jäissä – ei hätää. Toisinaan on nopeus ja reagointikin jäissä – kypsyy puuttuu. Ruoka, ravinto, ruumis; reissu, ranta, rauha. Kaikki ovat riippuvaisia rannan yleiskielestä. Radikaali teollinen kehitys on Wuhanin yliopiston ympäristöesteetikon Wangheng Chenin mukaan sitä, että ”voidaan elää samalla kertaa cityssä, villissä viidakossa, rannalla ja urbaanien infrastruktuurin mukavuudessa”? Rauhoittavia yläkäsitteitä ei enää ole. Universumi oli liian yleistähtöinen, pluriversumi liian pahantahtoinen, metaversumi liian hygieninen, objektiivinen liian todentahtöinen. On raivattava tiet etäisyyksiin.

Jos yhteys salmen yli, pelkkää ominaisuudellisuuttaan, josta kirjoitus ei pääse ulos tai liitonarkki, hämärän rannasta irtoava arkki, jolla pelastetaan koko maailman kattavasta tulvasta, niin rannasta uhkaa tulla teatteria, asentoja, taivutettuja niskoja, huojuvaa kävelyä, haalarin kädenväänöksiä, jotka puhuvat enemmän kuin vuorosanat aivan kuin rannassa saataisiin kaikki hommat hoidettua ilman ulkopuolta avautuvaa sydäntä. Aivan kuin hokien tanskalaisrunoilija Benny Andersenin tunnuslausetta ”livet er ikke det vaersta man har”, kuin hulmahduksessa hän tuntee olevansa näkymättömissä eli ei selityksellessä olemiselle. ”Hän” viittaa nimimerkkiin, neutraaliin subjektiin jonka avulla kuvataan perillepääsemättömiä ja sanoinkuvaamattomia asioita. Pitäisi oikeastaan sanoa ”se” ja ”sen ranta”.

Sekä jatkuvuus, habituaalinen muisti ja puhdas muisti, spatiaalisesti mitattu ja koettu aika, puhtaat kestoerot ja havaintoajalliset laajentumat, yhdellä sanalla sanottuna rannan (ja sen rajan) *konteksti* kieltää rannan objektiivisen olemassaolon ja ongelmallistaa sen ymmärtämisen. Rantaan on raivauduttava kaikkien osasten läpi, asetuttava siihen kuin muutokseen ja keston, nuorennuttava ja vanhennuttava siinä kaikkinäkevän kamerasilmän konvergenssitaidolla.

Ensin hän kuulustelee havahduksen tuoneita elementtejä.

Hän, kirjastonhoitaja, joka vartioi, hoitaa, pitää hyvässä järjestyksessä ja lisää kirjaston kirjoja, täysinpalvellut, yleissivistykselle, kirjallisuuden historialle, tieteenalaluokituksille ja kirjakaupalle nyt hiukan hymähtelevä, jalat maassa, älyllisyydestä tuskaa tunteva ja sen taakan alle melkein tuupertuva sekä toisinaan kärttyisiä ja tekopyhiä tervehdyksia kavahtava, syy- ja seurausketjut katkova samoin kuin kaikenlaista juurille ja alkutilaan palaamista ja alusta alkamista kammoksuva, aivan selvästi kykyjä vaativan kirjastonhoitajatyön tekijä, jonka mielestä hyvän ihmisen on pysyttävä joutilaana, hyvä ihminen ei saa tulla hulluksi vaikka ajattelee eriskummallisia ajatuksia eikä saa rasitukseksi ajatella liian paljon, koska siitä tulee kankeaksi.

Hänellä on sanoinkuvaamattomuudesta innostunut ja nimettömyydestään tarkka keskustelukumppani *UM*, joka vetää hänet kuiville silloin kun hän on nääntymäisillään. Tämän figuratiiviset mieltymykset kantavat teoriafiktioon saakka: tiivistää ja kirjoittaa muistiin ajatteluunsa tukehtumatta, esittää ja varioi uteliaasti, osaa pitää tulevan auki ja olla toiveikas, jättää näivettävän kirjoittelun rauhaan, pelkää laavan lailla valuvaa elämäkatsomuksellisuusmagmaa.

Päästään mihin päästään, muut jatkavat, jatkavat kun jatkavat, jatkavat kun jaksavat jatkaa.

On kehiteltävä ”koordinaatit”, joiden puitteissa esille tulevia asioita voidaan sitoa yhteen eikä näin ollen ole mikään ihme eikä omituisuus, että kuljen heidän polkujaan ja kaappaan ylleni heidän kaapunsa. Hän nimittäin arveli että liike jatkuu, kurjuus peritään, riippuvuus nähdään syvemmin, mutta koskaan en voi menettää sitä mitä minulla ei koskaan ole ollutkaan.

Päästä, siirtyä, ajautua tai joutua rantaan, muotoilla, sommitella, rakennella tai kyhäillä oma abstrakti, ei esittävä, ei silmälle näkyvä, ei määriteltäväksi pelkistytävä eikä ajallisena jatkumona ajateltavissa oleva asiantila tai olomuoto josta käytetään nimitystä rantaantumisen. Siinä se oman tunnustelun ja oman kohtalon apuneuvo. Sen mikä on omaelämänkerallisempaa, intiimimpää, tunnustelevampaa ja nolompaa – koska pitää puhista vain itsestään – on hajottava fragmenteiksi, ei osoittauduttava kuvaksi jossa löytää itsensä löytämässä jonkin samanlaisen.

Läsnäolon abstrakti sommittelu on epäilyttävää, koska se tuo mieleen kokonaisuutena läsnä olevan Jumalan tavoin läsnä olevat tähdet, taivaan ja menneen ja tulevan. Sen yllä leijuu itsesäestämisen mukanaan tuoma

ja elämän sotkuisuutta käsittelevistä muistiinpanoista korjauskeinonsa saava oikullisesti operatiivista *rantaantutumista* operatiiviseksi *rantaantumiseksi* oikova ajattelutapa, joka valtaan liimautuen keskittyy suunnittelemaan rannan toimintaa.

Kieli on pelastus. Teksti – jota tässä voi lukea – vänkää väliin, teksti joka on kuin vapaata pudotusta, teksti joka voi nojata tyhjään, teksti joka ennen kaikkea tuntee olomuodon, johon keskittymällä mietiskely kohtaa tavoittamattoman. Ei lingua franca eikä kaanaan kieli. Rantaantuminen on tavallaan kokeellinen tapa käyttää sanoja ja temppuilla järkeilytyyleillä. Hän on siinä territorio, harjoitus, tehtävä ja ulottuma, ei opiskelija, orientoituva, onkiva, ei paikka, raja ja suunta. ”Minä” en ”ole”. ”Minä” aina ”on” jotain muuta.

Hän ei ryhdy kokeilemaan toisen käyttämää murretta, työntämään herkkupaloja suuhunsa toisen tyyllillä tai kertomaan itsestään muiden maailmoissa. Luultavasti tämä tulee lapsuudesta. ”Yhteiskunnan” kokemisesta vieraana, ehkä myös vihamielisenä. Outo yhdistelmä: orpo ja apea, säälimätön kritiikki ja väentungoksen värikkyys. Ei pidä siis myöskään ihmetellä että itsetarkkailun seurauksena hänessä ei näy pihistelemätöntä inhimillisyyttä tai matelevaa myötätuntoa. Hän ihailee salaa japanin ja korean valmiutta nähdä asioita kuta- tai jotakuinkin niin sekä jokseenkin näin.

Arvostelukyky suorittaa pelkkää välitystehtävää, joka on luonteeltaan määrittävää. Arvostelulla osoitetaan kuinka erityinen sisältyy yleiseen. Koska arvostelukyky on vain opas, siltä ei voida odottaa asioiden asettamista ”oikeisiin” suhteisiin. Tarkkuuttajaksi houkutellessaan taiteen autonomiaan tukeutuvaa ajattelua. Arvostelukykyyn – etenkin niin sanotun äänekkään asiantuntijan – koodaus pitää hänen mielestään purkaa ennen kuin se otetaan käyttöön. Laaja-alaisuus ja metataidot auttavat yhtä vähän kuin melankolia. Entistävä nostalgia suorastaan haittaa. UM on kertonut, että kaikki sosiologit pyrkivät saamaan selville mitä toimija ja toimijuus tarkoittaa, miksi ihmiset sanovat yhtä ja tarkoittavat toista sekä toimivat siten kuin toimivat. Hän tietää että Saksassa on 396 sosiologian professuuria.

Rantaantumiseen kuuluu kieltäytyminen järjestä, jota ei voida hyväksyä tai näennäisyydestä, joka on tylästi torjuttava, varautuminen monisyiseen välinpitämiseen ja välinpitämättömyyteen, väleihin joilla on väliä ja väleihin joiden suhteen on osattava olla hienovaraisesti välin-

pitämättömiä sekä jyrkkä saavutettavuutta ja helppopääsyisyyttä kaupittelevan demokratian kritiikki.

Rantaantuminen on *hänelle* antiteettinen visio, joten rantaantumattomuus – kuten tuskattomuus, kannattomuus tai kulttuurittomuuskaan – eivät ole negatioita, eivät aiheuta kustannuksia eivätkä kaipaa vaikutavuusinvestointeja. Jos sattumuksia ei kohtaa aniteettisesti, ne alkavat liian innokkaasti houkutella esiin kiinnostusta ja kiinnittymistä erilaisiin hetken iloiksi osoittautuviin väliaikaisiin kohteisiin. Jos heittäytyy kielen varaan, ei tajua miten kieli tekee kysymyksiä elämästä jota olemme etsimässä eikä liioin hoksaa kuinka heittäytyminen ajaa liittymään johonkin kieltä *klartekstiksi* pakottavaan protestoivaan lahkoon.

Eihän sille toisinaan voi mitään että hengitys kulkee toisin, että voi vetäytyä johonkin

kajastavaa ymmärrystä antavaan odotushorisonttiin, jossa pääpaino ei ole itsen hallinnassa eikä toiminnan tehokkuudessa tai jossa ei ole syytä edes odottaa, kunhan vain on aloillaan. Kiinan ja Kreikan ajattelun väliin pyrkivä ja käsiteuniversumin etnologina pidetty ranskalaisfilosofi Francois Jullien tuntuu antaneen *hänelle* arvokkaan vihjeen: sisimpään keskittyvä rantaantuminen on oikeastaan tullut mahdolliseksi avautumalla ”ulkopuolelle” (”*dehors*”).

Yksiselitteisyys, selvän selvä, epäilyittä luotettava ei ole saavutettavissa tarkkamäärityksellisellä presisioinnillikaan, koska ei tiedetä mitä aukkoja tulisi paikata, rönsyjä leikata tai sekasortoa taltuttaa. Ambiguiteettitoleranssi ei syrjäytä yksiselitteisyyttä lamauttavaa kitkaa ja hankausta (*friction*), koska yksiselitteisyyttä tavoitellaan maailmassa joka ei ole yksiselitteinen. Monivivahteiseen kysymykseen on yksioikoinen vastaus, mutta se on väärä. Metasanaston haihtumisen vuoksi kiistaa yksiselitteisyyden ja moniselitteisyyden välillä ei voi väistää, mutta jossain välissä huomataan lävistyssuhteissa vaikuttava kontingenttisuus.

Kontingenssin hän muisti postmodernin ja syvällisen ironian yhte-yksistä välähdyksinä, joille ei metasanastosta löytynyt lokeroa, joiden arvoituksellisuuttan ei hotkaistu suurspekulaatioissakaan ja jolloin oli päädyttävä keskustelemaan kontingenssin perusehdoista, jotka itse eivät ole kontingenteja. Tämä oikeastaan pysäytti kiinnostuksen sitä kohtaan. Hän ajatteli että kontingenssin käsitteellinen koti sijaitsee yhä liian vähän tunnetun omaehtoisen olomuodon fragmenttien itsekuvauksessa ja maailmankuvassa. Vaikka kontingenssiteemoja poeettisessa nerok-

kuudessaan viljelevä brasilaiskirjailija Clemens J. Setz sanoo suuna päänä muuta, hän vain tanssahtelee omassa kontingenssissaan.

Yleiskatsauksellisuus jonka vastaanpanemattomuuden hän luuli kek-sineensä on suuri erehdys – hän oli arvioinut kykynsä liian suuriksi. Mutta nyt hän oli löytänyt sopen johon voi kanavoida mielenkiintonsa ajatuksista, joista joihinkin voi samastua ja toisten kanssa on vaike-ampi olla samaa mieltä. Päätös, paatos ja puutos elämän toisella puolis-kolla kosketuksissa pettämättömään pitkään ketjuun. Viiva, joka ei palaa itseensä eikä kosketa itseänsä.

Hän *omistaa* kirjoituksen itsellensä ja itsensä sille: ajateltavuudelle – ilman siihen rakennettua oppia; kirjoittamiselle – väsyneenä kirjallisuus-teen mutta saa siitä seuraa; dialogille – ujuttamatta siihen opettavai-suutta; tyylyttelylle – vaikka paljastuisi karikatyyriksi joka on mennyttä kalua; kotiutumiselle – tekemättä turvallisuudesta muiden ulosheit-tomekanismia; odotuksille – loputtomiin toivon rinteisiin ja sokean kaipuun parhaaseen kiinnittymättä; ilmiötäyteisyydelle – varoen vai-pumasta hartaasti hajallaan olevaan habituaaliseen harmauteen; frag-mentaarisuudelle – tarttumatta hullun tilanteen kognitiivisiin avaimiin, eksymättä vihjeiden ja pensoittuneiden polkujen metsään; risteyksille – koodia ja uskonvarmaa valintapäätöstä vaatimatta. Mutta myös jär-velle, jonka rannan kadotin, ruoste-estetiikalle, jossa rauta on maiseman rantaperäinen oma valo, metsälle, johon ei ole ovea, meidän kaikkien rakastamalle Kleelle, joka sanoi että tämän täytyy olla vain haaksirikko, puukirkoille, jotka rantojen läheisyydessä säväyttävät keveydellään, Henry Francis Lyten virrelle ”Abide with me, fast falls the eventide”, jota suuret ikäluokat lauloivat iltavuoron päättyessä sekä varmaankin meidän kaikkien nostalgiselle listalle, josta emme tahtoisi luopua: Hän-delin ”Largon” hitaimmalle aikamitalle, MJQ:n ”Djangon” vibrafonis-mille, Schönbergin ”Verklärte Nachtin” jousisekstettoversiolle, Dvorá-kin ”Uuden maailman” metsähautajaisille, Messiaenin ”Aikojen lopun kvartetton” ensiesityksessä pystypianoa soittaneelle säveltäjälle sekä Kur-tágin sovitukselle ja soitolle Bachin actus tragicuksessa ”Gottes Zeit ist die allerbeste Zeit”.

Hänen havahduksensa

Hänen hellimänsä ”sisäisyys”, jota spekulatiivinen filosofia ja pahaan putoamista torjuva terapiakirjallisuus turhaan yrittää täyttää, se Innerlichkeit ja Inwardness jota hän oli valtavirtaa vastaan omana asiaanaan opiskellut ja jota puhutellaan kalliisti, hellästi ja suuresti, *ei* tavoitakaan sitä avaruutta tai luo järjestystä siihen tyhyyteen joka sen piti saada aikaan. Kirjallisuus aivan kuin riuhtaisi hänet sisäänpäinkääntyneestä, sisäisyyteensä näivettyneestä sisäisyydestä sisimpään, yksityisimpään ja intiimimpään, jota hän ei enää kutsunut sisäpuoleksi, koska se oli ”sydän” (keskus) käsitettynä avautumiseksi kohti ulkopuolta. Sisin onkin ”ulkopuoli”, ei ”kaukaisin” tai ”tavoitettavin” josta kryptoeksistentiaalistit puhuvat, vaan yksinkertaisesti ulkopuoli ymmärrettynä alueeksi johon meillä ei ole sen kummempaa suhdetta ja jota ilmankin voi voida mainiosti. Tämä oli hänelle omin päin vuosien kuluessa tunnistettuna ja löydettyä hämmentävää. Tietysti ajatukset juoksivat ensin runoudelle ominaiseen ainaisjatkuvuuteen ja sille mahdollisiin uusiin aloituksiin sekä hypnoottisiin monotonioihin. Tämä ei kuitenkaan joutanut häntä harhaan tai jättänyt häntä kaikki voimansa menettäneenä metsäaukealle. Hän kohtasi rohkaisevia esimerkkejä kirjoittajista, jotka selkeän näkemyksellisesti lähestyivät omaa kuvaansa. Koska hänellä oli pelkkää aavistusta suurempi varmuus siitä mitä hän etsi, hän osasi pitää sitä mihin meillä ei ole miltei minkäänlaista suhdetta edelleen selvittävänä asiana. Tässä epäilemättä oli avuksi se, että hänen suhteensa yksipuoliseen edistysuskoon ja valistuksen rationalismiin oli tullut torjuva. Tässä auttoi Botho Straussin heti ilmestymisen jälkeen suomennettu Omistus (Die Widmung, 1977). Hän olisi voinut hätkähtää myös Straussin kirjallisena senaationa pidetystä teoksesta ”Paare, Passanten” (1981), mutta vaikutus olisi jäänyt laimeaksi. Omistuksessa nimittäin yksin jäänyt mies eristäytyy huoneistoonsa, tämän tunnekokemukset välitetään päiväkirjaromaania muistuttavan minäkerronnan kautta ja tämä joutuu kokonaisvaltaiseen prosessiin, jättää työnsä, lopettaa itsensä huolehtimisen ja omistautuu vain tunteilleen, jotka ovatkin kielen mukanaan kuljettamia kaikuja historiasta. Omistuksessa menneisyyden varassa eläminen ja kyvyttömyys nähdä nykyisyyttä esitetään eräänlaisena narriutena tai sairautena, josta päähenkilö toipuu. Tämä auttoi

häntä ymmärtämään että sisin ei voi olla subjektin sydämessä asuva kirjoittavasta minästä pulppuava salainen, tutkimaton, luoksepääsemätön ja saavuttamattomana pysyvä lähde, luovan vapauden pohjaton kuilu tai antelias runsaudensarvi. Tätä tajutessaan, siis juuri tähän havahtuessaan hän oli sanaton ja asia oli *sanoinkuvaamaton*, mikä tarkoitti, että hänellä ei ollut sopivaa sanaa kohteelle eli itselleen tulollaan olevasta tai jo tulleesta kokemuksen ja kirjallisen ajattelun sopeesta. Jos hän sanoisi sitä ominaisuudellisuudeksi, se toisi haitallisesti mieleen erään miehen jolla ei ole ominaisuuksia ja hänen pohdintansa muistuttaisivat tulen puhaltamista ominaisuudettomuuden keskeltä löydettyyn mähkään. Kolmas persoona oli totta. Suuri osa Bachin musiikistakin – ainakin soolosoletosarjat – on kirjoitettu kolmannessa persoonassa emmekä tule tutuksi Bachin kanssa hänen taiteensa välityksellä. Hän oli varma että kirjallisuuteen tutustumisen kautta tutuksi tullut avaruus on se termi, jota on paras käyttää kun puhutaan sisimmästä joka sisimmyydellään samalla avautuu läheisyyteen. Silti se aluksi johti harhaan. Eihän siitä että sisin on ulkopuolen läheisyyttä voi oikeastaan sanoa mitään. Mutta hetkeäkään hän ei enää ollut sitä mieltä, että kyse olisi salaisesta, tutkimattomasta tai luoksepääsemättömästä. Kyse täytyy olla sanoinkuvaamattomasta tai nimeämättömästä. Se että sisin on ulkopuolen läheisyyttä sopii mainiosti sanoinkuvaamattomuutta ja nimeämättömyyttä käsittelevään kirjalliseen kontekstiin jos sen ymmärtää sanoinkuvaamattomuutena ja nimeämättömyytenä – ei vain niiden kahinana ja väreilynä vaan niiden luovuttamana käyttöaineena – kirjailijan sydämessä. Tässä vaiheessa kuvaan tietysti tuli Unnmablen kahtena sanana sanova *Unna Mable*, jolla ei lymyillyt piilossa vaan pääsi irti yksiäänisestä jumputuksesta. Se nyt vain oli se. Viis siitä vaikka toisi mieleen ikivanhan merten jumalan Aegirin aalloksi mainitun tyttären *Unnin*, pikkuista tarkoittavan saamen sanan *unna* tai latinan lukusanan unon (yksi) feminiinimuodon *una*. Vahinko ettei sen viittauskohtana voi olla talven ja kirousten jumala *Ull*, joka viihtyi sukset jalassa jousi kädessä.

Se antoi lausumalle painoa ja toi sen häneen itseensä. Läheisyys ei kuitenkaan voinut avautua minkään ulkopuolen oman sisimmän läheisyytenä. Vielä ei sellainen liike jossa sisin ja ulkopuoli luovat toisensa, ollut hänen ajateltavissaan ainakaan metafyyssisen kehityskulun tai vastakohtien tärmäysten synnyttämän eteenpäinmenon mielessä. Niinpä hän otti avukseen oman mikrokosmoksensa: hän keksi, että sisin ja ulkopuoli

voivat luoda toisensa rantaan ja rannassa ajatuksiaan peilaavan minäker-
tojan kautta. Olihan ranta nyt hänelle sisin sisinpänä ja läheisin läheisim-
pänä. Rantaantuminen korosti näin ollen avaruuden merkityksellisyyttä
ilmaantumalla maailman sisäavaruudeksi (*Weltinnenraum*), joka on yhtä
lailla asioiden kuin meidän ihmistenkin sisin. Mutta ei se mikään läpi-
huutojuttu ollut. Rannasta uhkasi nimittäin tulla monistinen itseilmai-
sukeskus, joka luo tai synnyttää, jonne synnyttään ja kuopataan. Samalla
se uhkasi menettää sisimmän ja läheisimmän muistuttajaluonteensa, joka
oli kulkenut hänen lävitseen ja jättänyt jälkensä hänen kirjoittamiseensa.
Kamppailu kirjoittamisen mahdollisuudesta myötämielistyi rannan kir-
jallisen tilan ansiosta, tempautuihan ranta sen ansiosta eroon maailman
työstä, omasta toimintakyvystä ja olemassaolovelosta kohti lumoutu-
misen tilaa. Maurice Blanchot'n kirjallinen avaruus oli tullut tutuksi.
Häntä kiehtoi eritoten ajatus eksymisestä ja ulkopuolelle ajautumisesta,
vaikka erämaahan vailla toivoa Kodista, Turvasta tai edes olinpaikasta.
Ajatus on kiehtonut häntä – hetkittäin lumonnut hänet – pikkupo-
jasta asti. Omasta eksymisestäään, hyödyttömyydestään ja oikeuttamatto-
muudestaan eläminen ei sulje pois seikkailua, suurkaupunkia, harmaata
massaa, ajelehtimista eikä elämää jutusteluna. Tämä sopii hyvin siihen
yhteyteen, että kirjallisuuden kuuluu selvittää asioita ja että sen mukana
tulee eräänlainen metodinen uskollisuus, joka kehottaa suuntautumaan
tiettyä pistettä kohden eikä se näin ollen tyydy olemaan vain harhaile-
vaa puhetta joka ei osaa tunnistaa asioiden paikallisuuden karkoittamaa
läheisyyttä, sisimpään pääsemättömän sisäisyyden ja asioiden ulkopuo-
lelle joutumista. Monimielisyys on hänestä ymmärtämisen mahdolli-
suusehto: ”*mieli* ei pakene toiseen mieleen vaan mielen *toiseen*, moni-
mielisyyden takia millään ei ole mieltä, mutta kaikki *näyttää* äärettömän
mielekkäältä”. Monimielisyys johtuu oikeastaan siitä, että olematto-
muus ei ole tasoissa olemisen kanssa vaan ainoastaan olemisen puuttu-
misen tai piiloutumisen ilmentymä.

koko maailma kärsii koronasta. Yli miljoona kuollutta, lokakuun alku,
oudon lämmin syksy, joka päivä samanlaista. Kukaan ei tiedä mitä tästä
pitäisi tulla. Kaupunkilintujen laulun sanotaan palanneen luonnollisem-

maksi, kun epidemian rajoitukset ovat vähentäneet liikennettä. Maailma ja ongelmat, joissa elämme, jotka elävät meissä ja jotka sanovat itseään maailmaksi ja sen ongelmiksi, on ajautunut kontekstinsa ulkopuolelle. Hän herää oman otannan viitoittamaan pysähtyneisyyteen, johon on illalla nukahtanut. Hitaasti vyöryvä, kaiken alleen peittävä, minkään päälle nousematon, natisten vaikertava keskeneräistäkin keskeneräisempi meno.

Ajankuluksi hän oli kirjastossa lehtiä ja kirjoja selailemassa. Tiskin takana oli omissa maailmoissaan ja siksi ilmeetön lastenkirjailija. Reipasotteisesti töitä toisinaan sunnuntainakin paiskivaa johtajaa ei näy. Katse toistaa alitajuntaisesti olettamansa: tekniikka ja käsityöt, sota ja urheilu. Hän ei oikeastaan pidä kirjoista ja ottaa siksi ne niin tosissaan, aivan kuin olemalla matkalla niiden läpi, sanomatta sanaakaan, monimutkaisten syysuhteiden aiheuttamien sattumien keskellä, jossa aina jotenkin olemme me ”itse”.

minne tahansa menee, aina täällä on luonnonhäiriöksi asti samanlaista elämää; jos maalaiselämä on tätä, menköön. Harsittu todellisuus. Köyhä epäjärjestys. Jäljelle jääneen ryttö. Huokoisuus jolla päästään pakoon piinasta ja käännetään selkä vaihteluille: ajatuksille, toisen vuorolle, itselle, ulkopaikkakuntalaisuudelle, sisäisyydelle – kaikella on sama ammattiarkipäivä, olemus, alkuperä, ainutlaatuisuus.

normaalia päivää ei ole olemassa. Vakiintuneet tavat hankaloittavat maailman kokemista poikkeuksellisena. Hän ei koskaan halunnut tottua siihen miten asiat ovat. Se pimittää maailman luonteen ja luo kuvitelmat joiden suojaan vetäydytään. Koti, piha, perhe – puhtaus, vapaus, tyhjiys. Kuin katsoisi uupuneita haamuja vastarannalta saamatta selvää onko se kituuttamisen, tärveltyjen mahdollisuuksien vai tunnonvaivojen aikaansaamaa piinaa. Teiltäkö vastaus? Tässä sitä nyt ollaan, hän ajatteli, ei pidä vaipua pinnan alle, kaivautua hiekan ja kallion väliin, vaipua maagiseen mietiskelyyn, vertailla itseään muihin, siirtyä sopusointuisen kiintymyksen suuntaan. Tässä olet, horisontti aina liki: tutki ja säilytä tätä, se on pohjavirtasi, pidä keskeneräisyys, älä aja karille, latteus on vielä pahempaa, kirjaa sen muisto, tunne sen tunne avaruudesta, viimeinen mitä jää. Pitäisikö hänen heti käyttää tilaisuutta hyväksi, karata kuormansa alta, paeta metsän painostavaa ilmapiiriä, muita ja mielenkuohua – vaikka kuinka ajatuksen harhailten innostua tilanteesta.

Lehtisalissa harmaantunut, suorissa housuissa paikallislehteä kädessään pitelevä herra, hänkin ajankuluksi täällä, toisessa pöydässä käsityökirjaan syventynyt samansukuisesti pukeutunut rouva, heidän kohdallaan kolme metriä talonkorjauskirjallisuutta. Vähään tyytyvien pistäytymispaikka. Hän kahmi vielä käteensä pari ajanvietelehteä, joiden katselua viereisessä huoneessa aina kikattamiseen asti innostunut Kulta Katriinaa hörppivä ja neuleitaan hypistelevä mummopiiri ei häirinnyt. Samalla kun hän silmäili aukeamaa kirjailijasta, jonka koskettavaa tarinaa hän ei ikinä lukisi, hänen vasemmalle puolelleen ilmestyi pyöreä rasia, jota piteli häntä tarjoilulla tervehtimään tullut mummopiiriläinen. Hän otti vihreän kuulun.

Puoleentoista vuoteen hän ei ole enää käynyt töissä mutta omaan elämäänsä hän oli siirtynyt jo vuosia aikaisemmin. Sitä seurannut – toki jo aikaisemmin alkanut – iso jätetyksi jääminen (ei se pieni) oli lopulta ankarampi kuin muutaman vuoden takainen leikkaus. Siitä ei toipunut eikä parantunut.

Illan suussa hän päätti käydä kirkkosaarella, jonne saapuessa näkee postin lajittelukeskuksen, terveyskeskuksen, sairaala-alueen, hautausmaan ja kermanvalkoisen valokuvaamorakennuksen. Jos vastaantulijalta kysyy mahtimiehen hautapaikkaa, kirkon rakennusvuotta tai lausuu jotain naakkaparvesta, keskustelu käynnistyy tällä yhteisellä maaperällä kahvilan neutraalia maaperää varmemmin. Kysymättä mitään ja kohtaamatta ketään hän toteutti meneillään olevan elämänsä muihin tukeutumaton ja luottamatonta kulkua. Nämä hankkivat voimansa ja aikuisuutensa sinnikkäästi mutta sumeilematta syrjään – ei viistoon – katsomalla luottaen yhtenäisesti siihen, että paikallinen minä ja kyökki on kaikki.

minun lapsuuteni oli juoksemista veden ja maan rajalla, vaikka sukkasillaan vesipullo kädessä juuri sulaneessa vesirajassa leikkimökkiä pesemässä kunnes suistuvin veteen ja epäonnistuvin pysyttelemään rannalla... selvisin nipin napin, levolle laskin luojani ja iltani laulettiin tähtihin, ja taas juostiin laiturille, jonne lapset nostettiin veneestä, jonka rannassa on koira haudattuna, jonka rannoilla kilisivät iltaisin pitkät kirkkaat pullot ja jonne kiiltävänappiset laittoivat rakkaudenpesiään.

Hän ajattelee, että meidät päästettiin maailmaan höyhensaarella ja hän myös ajattelee, että meidät luotiin elämään kansakunnassa ja paratiisissa ja kansakunta ja paratiisi tehtiin meitä varten. Muuten niitä ei ole olemassa. Hän on toisinaan juhlava: tehtävämme on muuttunut mutta meille ei vielä kukaan kerrota kävikö kansakunnalle ja paratiisille samoin.

Se mies, isä, joka jäi joukosta jo kauan sitten ja joka selvitti hänelle energian, valveutumisen ja eteenpäinmenon osviitat sekä läheisyyden ja toisten luokse hakeutumisen tarpeettomuuden, ei näitä neuvoksi asti avannut, ei silloin kun oli nuori eikä silloin kun oli pitkään vanha, piiloon peittynyt eikä paikkakunnalle eikä nimenä kirkkomaalle palannut. Keksi, että esitän naamiaisissa naamaan liimatun narusilpun paransängellä maskeerattua sotajermua, lahjoitti kypärän tiernapojille ja usutti rippikouluikäisenä pitämään Tammisunnuntai-puheen. Sitä se on kun ei käännä päättään vaan pää kääntyy. ”Sillä sehän sinun elämäsi oli: jokin jota raahataan taistelusta taisteluun”, kuten Borges kirjoitti runossaan ”Eversti Francisco Boisgesille”. Moneen kertaan kuullun ”Syvä uskomme on, viha voittamaton, meillä armaa ei, kotimaata” lopussa nousee ”Yli pauhun kenttien hurmeisten päin nousevan Suomen rantaa”, ja jo sitä ennen, venäläistämismuutoksella 1912 sanoitetussa Uusmaalaisen laulussa ranta-asukasta verrataan kallioon, joka seisoo pysähtymässä päin uhkaavaa vihollista vastaan ajan aallokossa.

Pitkään sotaolojen jälkivaikutusten jälkeen isä helpottaa omaa elämänsä ja suoristaa omaa ulottuvuuttaan vaikenemalla omasta isästään ja paikkakunnan vihamielisyyksistä kunnian ja häpeän tunteita käsittelemättä, mutta lievensi halveksunnan kirjallis-vitsailevalla peitepuheella. Taistelijan ja vihaajan yhtä hyvin kuin myös haluamisen ja kiintymisen leimahtamisen tai niistä innostumisen estämiseksi, mutta samalla yllätykselliseen ja ajattelemattomaan, turvalliseen keskivertoon päätyen. Siinä auttoi torjunta, jolla pantiin mutkat suoriksi ja puolustauduttiin epämuakavuuksilta sekä nojattiin alitajunnan viitoittamiin ja elämää suuremmiksi luultuihin, mutta ikuisesti avaamattomaksi ja selvittämättömiksi jääneisiin jakolinjoihin ja kunniaperiaatteisiin: tee aina hiukan enemmän kuin pitää tai pyydetään, ohita muut, edisty. Onko mitään oudompaa? Tämä maine ja menestys muistui yhtä hämäränä kuin ennenkin, mutta hautausmaalla koskettavammin ja piinaavammin hänen mieleensä. Se ei ollut menetyksellä ansaitun moraalin ylimielisyyttä vaan perimän

piirteiden ja kykyjen terävöittämistä valintoja ja yritteliäisyyttä varten. Merkityksen pitämättömyys ja edes alustavan mielipide-eron saavuttamattomuus teki hämmennyksestä häviämättömän. Hän ei kuitenkaan voinut olla pitämättä torjunnan ja varovaisuuden ansiosta muodostunutta järkevyyttä ja harkintaa arvossa. Hänkin istuu parvekkeella kuunnellen uutisia japanilaisesta taskuradiosta, hermostuu joutuessaan tahottomaan alakynteen asioiden alapuolelle, kantaa huolta toisten käsiin joutumisen sumentamasta tulevaisuudesta. Voisi sanoa, että isäni murehti ja oli huolissaan kaikesta, muttei murehtinut itseään. Kyläsuutarit, opettajat, virkamiehet ja kirjastonhoitajat – kengät, katederit, kirjat ja kuuliaisuudet. Ne jotka pysyivät lestissään, ne jotka kohottivat germaanisen idean mukaisesti pelkän terveyden, eheyden ja kokonaisuuden pyhydeksi, ne jotka täyttivät piippunsa tupakalla, jota kanniskelivat irtonaisena kaikissa taskuissaan ja ne jotka eivät koskaan tajunneet pitäisikö kesyjen lintujen tavoin kaivata vai lentää villinä.

Hänen vuoronsa toteutuu vuonon rantojen maisemissa – paikassa jossa jäätikkö virtaa mereen. Sukuhaarat – se jossa korjattiin kenkiä ja se jossa luotsattiin laivoja – sulaneet jäljettömiin. Ikiorpona ja säälimättömien sivallusten vuoksi Tomahawk Manina pidetun Edgar Allan Poen on sanottu vaihtaneen asuinpaikkaa 35 kertaa, hän vain 10 kertaa. Välillä hän vainosi perhetaustaansa suuttumuksella: ihan niin kuin hän ei syntyessään olisi saanut sitä mitä hänelle kuuluu ja hänen pitäisi jatkuvasti varmistua itsestään, jotta ei sotkeutuisi vastenmielisiin asioihin. Huonommasta minästä ei ollut kysymys. Hän tunsu sitovan itseään niin tainnuttavasti paikalleen, että hänen oli pakko olla alituisesti liikkeessä jottei näivettyisi.

Sillä hetkellä hän halusi antaa anteeksi jollekulle monista. Mutta kenelle. Taakka ei kevene ketään kohtaamatta. Ehkä hän ajatteli sen toteutuvan vasta kun hänellä on varmistus siirtyä eteenpäin elämään, joka tulee olemaan paljon hiljaisempaa. Tulla hiljaisemmaksi kuin on. Hän oli yllättynyt eron ja vapauden levonkaltaisesta rauhallisuudesta. Vallitseva ajattelutapa tunki kuitenkin hänenkin päähänsä ja hänenkin kohdattavakseen kauhean epäjärjestyksen, jonka monien tasavertaisten epävarmuuksien keskellä ei ollut hädän ja yleisen sekasorron tilaa osoitettavaa avainkohtaa. Hänen planeetallaan ei harrasteta sieltä täältä haalittuja tietokirjoja, annetaan arvoa mystiikalle, yllytetään yksinkertai-

suuden yli epäselvyksiin ja osutaan hetkiin, joita siniseltä planeetalta lähtöisin olevat toden ja järkevän hallitsemiseen suuntautuneet eivät noteeranneet, kun taas äiti oli vihreältä planeetalta, jossa asuvat rannan kosketuksessa rauhoittuneet sielut.

Askeleita pitkin rantaa. Kävely on hallittua irtautumista maasta, jottei tarvitse ryömiä, kädet selän takana omaa painoa siirtämällä suoritettu kävely altistaa ajattelun välitilaan. Ehdin syntyä, minua ei patistettu jäämään äitini kohtuun ja siten jäämään olemattomuuteen, ei mihinkään, sivukaistalle. En saanut “syntymättömän kohtuuttomuuden” kertojan vapautta, vaan minut on tehty kertomaan, että äiti ei äitinä minun muistoissani esiinny. Kiikutti taskurahojen toivossa keräämäni viinapullot kanssani monopolikauppaan, vei kädestä pitäen saarensa ja rantansa menettäneiden sukulaisten luo, soitti nolottavissa asioissa kouluun, osallistui ainoana omaisena siviilivihkimiseen, vakoili ikuisesti selvittämättömästä syystä perhe- ja poikamieselämäni, soitti aina sunnuntai-iltaisain ilman erityistä asiaa, merkitystä tai informaatiota, vei ja tuli konsertteihin, istahti viinille, pyrki olemaan kimpassa mutta lähti – jätti rannankin – hyvästeittä.

Elämäntapailun ensiaskelia ympäröivää maailmaa hän ei kutsuisi parhaat päivänsä nähneeksi, raihnaiseksi ja hatarasti hoipertelavaksi, pikemminkin kaikki oli uljaasti edessäpäin, mutta nuoruusvuoteni olivat valottomat. Ehkä juuri siksi, ettei minulla ollut asettaa mitään valottomuutta vastaan. En edes osannut nähdä mitä se mikä on, on, mikä on vallitsevaa ja mikä vakiintuntutta. Minne pitää mennä. Mistä pitää pysyä poissa. Kiinnostavan kaivaminen oli työlästä, kun koulussa kiinnosti vain se mikä ei ollut koulua, kun elämä karkasti muualle ja kun itsen vähätelyä ei osattu alkuunkaan ymmärtää. Mitä on ulottuva elämä ja miten siihen ulotutaan jos ei ole outoja ja keskenään ristiriitaisia ajatuksia. Hänen teki mieli kirjoittaa liberaaliksi sanotun yhteiskunnan toimivuudesta, siitä miten häviämisestä tai ainakin halutun saavuttamatta jäämisestä ja puolitiehen tai ainakin kauaksi odotetusta jääneestä voittamisesta muodostuva absurdi objektiivinen ironia ilmaantuu ja mistä maailman luennasta “kunkin oma yhteinen asia” kehkeytyy.

Meneillään olevan välitilaksi luonnehditun, mutta toisinaan myös typeräksi kutsutun aikakauden reuna on vuosi 1977, sillä siinä on monta merkkiä salattujen esoteeristen maailmankäsitysten endeemisesti eriy-

tyneestä laajentumisesta ja suurten sosiaaliutopioiden korvautumisesta nischepolitiikalla. Pitkä marssi instituutioiden läpi oli muuttunut itsensä esittämisen sitkeyttä vaativaksi pätkäkävelyksi. Omassa elämässään hän muisti neljä käännettä, jolloin hän oli tuntenut kantavan muutosperiaatteen murenneen juuri silloin kun luuli ymmärtäneensä mitä tulee tehdä ja miten ajatella saadakseen kiinni siitä mihin oli astumassa: väylä, asema, ura, polku meni pois, sitä ei oikeastaan enää ollut olemassakaan vaan kaikki alkoi alusta kuin runossa ja jatkuvan vain runossa. Tyrmistys ja tyhjä merkitsijät tulivat täytenä yllätyksenä. Oma elämä (*Von-sich-aus-Sein*) ilman tavanaomaisuutta tai kunnollisuutta. Muutoksesta ja käänteestä puhuivat kaikki. Kukaan ei kynnyksestä eikä kippaamisesta, tuskin kukaan kyvystä vaihdella epävakauden ja vakauden välillä.

Poikkeustilana pidetty yleinen ja hänen erityinen epäjärjestyksensä tuntuvat viivoilla tehdyiltä linjaukselta, laatikoilta ja lokeroilta, joista puuttuvat tilkut ja täplät. Säikeet hän keksi myöhemmin. Mistä tämä on tullut, mitä tämä on ja mitä tästä tulee? Saranoiltaan pudonnut ja siihen jäänyt. Siihen ei sovi oma rehellinen paikka. Se ei kaipaa tasapainoista olemista eikä kaiken tasavertaisen ajankohtaisena ja eteenpäinmenevänä näkevää pysyvyyden muistia. Se tuo mieleen syntymäkirjan ensimmäisistä sanoista, piirustuksista, kirjeistä, hiuskiehkuroista, kynsistä, taudeista, haavereista, tokaisuista, mittojen käyrillä pysymisestä koostetun muistopakettin. Elää sitä ja siitä mitä tulee vastaan? Gegebenheittejä? Tuntee itsensä yleiskielen avulla? On pakko olla muoto, sillä kenelläkään ei ole voimia elää epäjärjestyksessä? Etsiä laajuutta, ei lujuuutta? Huomista, ettei ole mitään pyydettävää? Käytävää, jossa kajauttaa ilmoille mielipiteensä? Kunnes kohtaa viimeisiä jäänteitä, joihin saattoi vedota ja jotka käyvät yhä kaukaisemmiksi? Neutraalin selittämättömän ja välinpitämättömyyden syleilemän levollisuuden salliman valppauden ympäröimänä?

Ei autiomaata eikä päässä jyskyttävä, vaan ajolähtö helpotusta tuovaan haluun, "armonisku – jota kutsutaan intohimoksi". Itseymmärrykselle ei ihme, sillä vasta rakennelman hajoaminen auttaa saavuttamaan tunnetun siihen, mihin se ei kyennyt. Aluksi kaivataan kokonaisuuteen. Myöhemmin tulee haluttomuus. Helpotusta ei tuo maailman muuttuminen kuvaksi itsestään, vaan se, että on monta toisiinsa tai universaaliin attribuuttiin palautumatonta todellisuutta ja että todellisuudet eivät ole toisilleen ymmärrettäviä. Ylevä, jäykkä säilyttäminen ja kauniina pide-

tyn ylevöittäminen tuntuu menettäneen hohtonsa. Järkähtämistä kuvaavalla ylevän paradoksilla ei ole tulevaisuutta. Palautumattomien erojen takia niin monet asiat ovat vailla kiinnikkeitä ja kiinnikkeettömiksi jääneet uuden järjestyksen puuttumisen takia vaille haltuunottoa. Uusi dilemma – saavuttamattomuus.

Päivän lopulla hän kohtaa kotinurkillaan koska tahansa lähtövalmiin, ulospäin suuntautumisesta saatua sisäisyyttä säteilevän miehen ja luisevaa laihan naisen seurassa itsensä tärkäläisessä “täysin oikeassa luonnossaan”, mihin ei yhtään sopinut se, että hän kärsi ja myös kantoi huolta nimeämispulasta, ilmaisupulasta ja vaihtoehtopulasta, ihan totta jokikinen, mutta ei suunnattuna kenellekään, näin hän ensin ajatteli, mutta muutti sen sitten muotoon, ettei oikeastaan hänelle itselleenkään. Miten ihmeessä voisi kyse olla asioista kaikilta näkökulmilta tai kaikissa valaistuksissa ja monipaikkaisissa kehyksissä ja mikä ennustava asiantuntija-arvostelma sitä kantaa? Kuinka tekeillä oleva tila täytetään itsellä – vesiruumiillako? Mailmassa merkittäväksi asiaksi kohotettu laiskuus ja haluttomuuskin. Hän aukaisi nappulatakkinsa nappuloiden lisäksi käytettävät nepparit ja vapautti nappulat vasta astuessaan sisälle. “Sellainen maailma on helvetti, se ei ansaitse muuta kuin että sitä paetaan, että sitä ei totella, että yksilö pidättäytyy käyttämästä voimiaan sen hyväksi”. Kummallista että hänelle tuli yhtäkkiä mieleen maailmaa kiertäneen, kertojana ylivertaisen ja jälkirationalisoinnin tiedostaneen M:n Klockriken kulkija Bolle, jota ranta ei ruokkinut.

Siellä missä verhoja ei vielä ole kiskaistu kiinni näen täältä pimeästä valaistuja olohuoneita, joissa ei ole kirjahyllyjä. Hänelle tulee mieleen Sebald, joka tuoreen biografian mukaan hylkäsi jo nuorena ”Nazi-approved” etunimensä Winfried ja oli Max. Muistan Sebaldin Saturnuksen renkaista Southwoldissa sijaitsevan satumaisen suojapaikan. Sailor’s Reading Room on niitä paikkoja, jossa käsi menee muistikirjalle, toinen kynälle, pää vaipuu ajatuksiin ja alkaa vain tuijottaa eteensä. Tässä se tuijotti rantakadulle ja merelle, Gallen-Kallelan tornihuoneessa meren lahdelle, Petäjäveden puukirkossa hirsiseinälle, Cotswoldissa sijaitsevassa Lemingtonin pikkukirkossa katse ei päässyt irti vanhoista lipuista ja ikkunaristikoista. Ne patosivat ajatuksen vyöryn siten, että oli mahdollista istua paikoillaan. Hän on aina ollut sitä mieltä ettei Fannyn ja Alexanderin pieni maailma ole perheen ja suvun eikä omistuksen

ja varallisuuden suojasatama, vaan vain kappale omaa elämää, vaikkapa vaeltelua Paul Kleen yksinkertaisten eleiden, väliviivojen, linjojen, piirteiden ja pintojen keskellä kuten hänelle oli tapahtunut Tate Modernissa ja Bernin Klee Zentrumissa. Se on tapahtuma täynnä lumosta luopumatonta ajattelulle vuoron antavaa hellittämättömyyttä. Huomasiko hän ketkä tai mitkä olivat hänen kumppaneitaan?

Pysähtyneisyydestä häneen itseensä siirtyneessä mielentilassa, uneen vaipumaisillaan hän huomasi, ettei ole koskaan pohtinut miksi kirjallisuus tulee niin tärkeäksi. Ikinä en puhuisi minkäänvärisestä sisäisestä huoneestani tai kirjastoistani, hän ajatteli itsekseen, mutta taisi olla väärässä. Kirjallisuus tuli lukukelpoiseksi. Se ei tullut tärkeäksi siksi, että se piti tai sen pitäisi pitää kunnossa, se tuli tärkeäksi siksi, koska osasi vakuuttavasti ehdottaa, että tämä ei ole tässä ja ettei tämä tai se ole oikein mitään ja että niiden toisinoloa voi ajatella muutoksen pateettisuuteen vetoamatta tai totuuden perusteisiin kajoamatta. Saa tehdä mitä haluaa, vaikei kyllä oikein osannut haluta, mutta halusi osata soolokamppailua sitten-kun-logiikkaa vastaan, tarkkaan valvotusta näkökulmasta ja äänekkäistä päätöksistä piittaamatonta rajausta. Tietysti hän tuli aika ajoin epäilypäälle: hän vain toivoi, että ajattelisi näin. Ammatti ei ole onnellisin väylä tai tapa olla tekemisissä kirjojen kanssa. Valtaosa kirjoista tuntui päätyvän ennaltaviitoitettuun: *“They are somehow all the same and about the same thing”, “they don’t see something, say something”*. Aikomukseksi jäävä kriittisyys, se että mitään ei kuulukaan ilman kriittisyyttä ymmärtää, tai että mitään ei ole erityisen arvostelukyvyn suorittamaa välittävää määrittystehtävää olemassa, herättää myötähäpeää. Miksi pitäisi tyrkyttää sellaista, jonka pitäisi aina olla jotenkin ymmärrettävää. Kirjallisuusohjelmaa radiosta kuunnellessaan hän oli ainakin hetken aikaa sitä mieltä, että hänen lukemiselleen on tunnusomaista etäisyydenotto, sana joista hän ei yhtään pitänyt, joka sanoi liikaa ja liian pinnallisesti, mutta tajutessaan ettei pitänyt *“Min Kampista”* eikä *“Infinite Jestistä”*, hän tajusi, ettei hän ainakaan pidä luovan kirjoittamisen ajatusfilosofian keinoin tapahtuvasta asettumisesta professionaalisia ja akateemisia oletusarvoja vastaan. Lukijan kutsuminen muka asioiden keskeltä kohoavan tekstin äärelle on pelkkää torjuntaa. Kirjallisuutta kirjoitetaan ja luetaan. Lisäksi meidän tapamme ymmärtää maailmaa on niin tiukasti sidottu yhteen kielen kanssa, että emme voi kielen avulla

päästä irti kielestä, vaan merkitysten metsästyksessä kaikki pitäisi saattaa kieleksi, joka kuitenkin on nimeämätöntä ja hallitsematonta virtaa, joka ylittää kirjoittajan subjektiivisen ehtimiskyvyn.

Hänestä ei pitänyt tulla kirjan kauniisti käteensä ottavaa lukijaa, mutta nyt hän kuitenkin muistelee Marja-Liisa Vartion täytettyjä lintuja ja tekaistun tuntuisesti merkitsee vihkoonsa, että hänen rantaansa hyvin sopivat John Keatsin sanat, “Tässä lepää hän, jonka nimi on veteen kirjoitettu” ja kuin rannan hautoja syventäen hän myös kirjoitti Pertti Niemisen lauseen, “Tiedän, että kaipaat sieltä pois”. Se helpotti: monet asiat kannattaa säilyttää arvoituksena ja selittää olotilaan kuuluvaksi väkertämiseksi, josta selkeytyksen ihanuus on kaikonnut. Ranta ei ole pirullinen “high place phenomenon”, ei pelkkä Raum, Rilke ja Respekti, vaan piiri, jolla ei ole kiinteää olomuotoa, selviä rajoja, huoliharjoituksia, riittävyttä, nostetta tai vajetta. Voi sitä, jolla ei ole rantaa, voi häntä, jos hänelläkään ei olisi, mutta voi myös sitä, joka ei pääse rannastaan, vaan nukkuu kaislojen rukoukseen.

Ranta auttaa pysymään loitolla syvistä vesistä. Se antaa luodattavaksi pienuudenhulluutta, hämmentynyttä hapuilua, puutteellista tietoa, häpeilemätöntä viisautta. Välin pitämällä on väliä. Välinpitämättömyys on sallittua. Lisäämistä, jäljittämistä, korjaamista, täydentämistä, kertomista, peilaamista tarkoittava jälkiveto on toivottavaa. Ei rannan partaalla, joutumaisillaan, romahtamassa tai hoippumassa ties minne, vaan rannan läpi, rantaan tukeutuen, rantaantuen. Pian kaikki sanovat, että maailma on kutistunut – ranta on jälleen maailman keskipisteenä. Kadunnimien, mielikuvien ja kaikkinaisten kaavailujen pitäisi tulla sellaisiksi kuin Rannalla. Ei rannan taivas, ei ”kotini on ranta”, ei liioin ”kotini on järvi”, ei ranta voimalaitosrakentamisen pönkityksensä. Tällä rannalla ei kuule kurjen ääntä eikä katse kohtaakaan saalistavaa haikaraa. Rannan lintu hävisi jo ajat sitten pelin kömpelölle kaverilleen, sillä kokoukseen, jossa Jumala jakoi lintujen liikkuma-alueet, oli pyy *rantasipin* sivuun kiilaamalla ehtinyt ensin, joten rantasipille jäi vain rantakivet, joilla todellakaan ”ei viipyä saata” ja siksi se valittaa surkealla äänellä “pyy viivytti, pyy viivytti”. Provinsialismin symbolista valitusta. Hän ankkuroi yksinäisen laivansa aution rannan äärelle, vaikka seisoi rannalla, nukahti tyynen veden hurmassa ajatuksiinsa, löysi veden partaaltaaaltojen ohueksi kuluttaman puunkappaleen, kairasi siihen reiän

ja pujotti sen kaulaansa, tuijotti maailmaa, naurahti tyynten vetten yli, unohti itsensä. Ranta, raukka, rentukka. Sanat sekosivat. Hän oli innoissaan: muuttaa olemisensa rantaan, riisua mielestään kirjastokamreerin katse ja osuuskaupanhoitajan onni, jankkausilmapiirin ontous ja *shit-storm* sekä ryhtyä itsepintaiseksi rannan momentista liikkuvien ideoiden säikeitä ajatusten junaksi punovaksi säestäjäksi.

O Ufer! Du meine Heimat Ufer!

Kun ei ole sanoja kuten ennen on ollut ja kun ne ovat hukassa ja kun lisäksi joka tuutista tulee yhteisen edun nimissä liputettuja kirjoitettuja faktoja, ei ole hassumpaa muistaa puhuvansa kieltä, jota yksin ymmärtää ja ajatella että jokainen ymmärtää omaa kieltään. Vanha mies tuijottaa keskittyneesti paikalleen jähmettyneenä kumollaan olevaa venettä. Hänen on rantaviiva, hän tuntee uveavannot, karit, luodot ja matalikot, eri suunnista yhteen iskevien aaltojen repeämismirratt, kölit, ankkurit ja riippakivet, rysät, verkot ja katiskat, pauloittamisen ja pleissaamisen, kuhat, muikut ja matikat, tavit, telkät ja joutsenet ilman pitkästyttävää tarinaa. Koskaan et voi tietää tarpeeksi, raataa riittävästi, puhua pätevästi prepositioista ja partitiivista, hidastaa liikettä ja päästää irti päänäpintymistä. Jumalan kohtaaminen edellyttää että tunnustaa itsensä keinottomaksi. Älykäs byrokraatti joustaa loppuun saakka. Ole luulemasi maailman keskellä. Anne Carsonin ”The Albertine Workout” vaivuttaa hänet itsen alitajuntaan:

silmät selällään, suu auki, siivet levällään. Kolmiyhteys tuo asiat samaan kokonaisuuteen. Loppu ja painajainen, historia ja enkeli, alku siinä mihin päättyy. Myrsky ja sade lakaisee rantaa ja horisonttia. Kaikki hyvin. Koska Irlanti ei ole hänelle pelkkä sivuseikka, hänellä ei ole vain lupa vaan täysi syy ajatella, että ”Keskipäivä purppuraa” on viittaus veteen heijastuviin kanerviin William Butler Yeatsin runossa ”Innisfreen järvisaari”. Innisfree tarkoittaa kanervasaarta. Jumalan pimeyden päälle loihdima aurinko valaisee jokaiselle paikalle kuuluvan rannan. Väinäjät eivät ole riippuvaisia toisista, mutta kaikki ovat riippuvaisia rannasta. Suurentuneessa maailmassakaan rannalla ei ole ulkokehiä ja ääriviivoja. Ravintolassa ollaan rannikolla, viljellyllä rannalla, rentoutumista tavoitellaan rantueella.

Tarun Kolme Mariaa ajelehti rantaan erääseen kalastajakylään ja alkoi levittää kristinuskoa. Voittamaton vuorovesi ja voittamaton päänkääntö. Kylä sai nimekseen Saintes-Maries-de-la-Mer. Kuva Neitsyt Mariasta näyttää ristin tavoin epäävän tuhon ja kaaoksen. Kukaan meistä ei halua hävittää näkyä joka levitti ajatukset kotipuoleen. Rannan korkea ja syvä ylemmyys, se on laaja ja ehtymätön ja se on kaikkia varten. Telos tuli perille.

Carl Lewis (Santa Monica Track Club, jäsen 1892) myönsi piristeet, mutta Liitto katsoi ettei niitä käytetty suorituksen parantamiseen. Carl Schmitt (NSDAP, jäsen 2.098.860) teroitti ettei Leviathan eikä Behemot, ei Staat eikä Unstaat, merhirviö eikä dinosaurus pysty takaamaan järjestystä. Ei mikään. Merellä ajelehtiva elämä. Maan päällä helvetti. Kamppailu käyty. ”Ganze alte Scheisse”, kirjoitti Marx. Pakene tai taistele. Loppuunsaattavaa suuriäänistä päätöstä ei ole. Välilauseilla on rohkeutta. Lahja vaatii paluuta lahjan omistajan haltuun ja sairastuttaa sitä itsekkäästi hallussaan pitävän.

Meri huojuu, välillä aaltojen laulu on tyyni kuin taulu, mutta liian syvä millään käsitteillä luodattavaksi. Maan tie vie ilmojen halki, maan tapa turvaa tulevaisuuden, mutta maan logiikka tekee vieraasta ulko-maalaisen. Millä aukaiset lukitut järjestykset? Loppujen lopuksi maailman tieto, maailman tanssi, maailman kylä, maailman mies ja maailman kieli, jossa me kaikki olemme merkityksestä vapautettuina. ”Change gonna come”, merimusiikki, majakan valo, yleiskielen satama, laatuluotsit ja uutisankkurit, rantoihinsa lyövä järvi.

Oma tupa, oma lupa, ”pieni mökki”, ”se paloi”. Mitäs sitten tehdään? Schmitt aavisteli, usein väärin, mutta näki että Ziz, aarniolintu, vaakalintu, ystäväton muttei vihamielinen Kokko murtaa Meren ja Maan kaksinaisuuden, pysyttelee näiden tavoittamattomissa, mitätoi kaiken loputtoman kahdentumisen ja tekemisen tapauskohtaisuuden. Ilmakäytävä, nimetön ilma-alus, pienoishelikopteri, droni, kyberneettinen lintu, taulukot, graafit, kaavat ja mallit – täydeksi pumpattava valtioko ensimmäinen elementtinsä nurisematta hyväksynyt poliittinen olio? Historian lopun lintu? Rannan museo-kapine?

Piirielementeistä piiritanssiin. Harhauttamisista hurskasteluun. Välillä paahde ja kuumuus. Välillä lumi ja laupeus. Välillä jotain muuta. Hyvästelyä,

hyväntahtoisuutta, häikäilemättämyyttä. Välillä keksitään kieli ja sillä uusia asioita. Välillä toinen ja sillä menneitä. Välillä meistä tulee enemmän kuin ennen, välillä vähemmän kuin jo välillä ehdimme olla, välillä välinpitämättömiä, välillä välinpitäviä. Välillä epookki muuttuu toiseksi. Välillä on enimmäkseen väliä, on hyvä että on väliä ja on hyvä ylläpitää eroja kunnioittavaa välinpitämättömyyttä. Välillä hämmennyksestä ja hapuilusta ei välitetä. Välillä muistellaan äitejä ja maistellaan kesäisin mansikoita. Labiili on aina epävakaa, ei edes välillä vakaa. Välillä kuulet kurjen äänen. Välillä olet pelipallo jolla ei ole väliä. Välillä sinulla on pelivaraa. Sillä on väliä.

Tylsä, tottumus, käsittämätön banaalisuus. Meren, maan ja maailman kiistanalaisuus. Välillä on varmintä iskeä niin lujaa, ettei kukaan, kirjoitusta hyväntahtoisesti lukevakaan voi tulkita sitä väärin. Välillä myötämieliseksi tarkoitettu lause on myrkkyä. Salmenniemi näkee asioita joista on vaikea kertoa, ”kääntää asian pääläelleen ja osoittaa, että kuka tahansa asiakas on mitaamattoman arvokas ja mystisissä väreissä hohtava koralli”. Kriitikot eivät ole kirjailijan kylmyyttä kestäneet, kaivanneet lämpöä, lukeneet tahallaan väärin? Puheiden kontekstia voi vain arvailla, korallien syvyyteen emme pääse, mutta lapsikin tietää, että rantojen välillä oleva salmi on pelottava vain siihen asti, kunnes joku löytää rannasta lähtevästä niemestä kohdan, josta sen voi ylittää. Salmen ulkonevalta niemeltä kirjoittaja ylittää virran ja poistaa huolen.

Häntä on kunnioitettava kunnes joku keksii keksityn rajat, selittää huolen ja selittää Heideggerin, joka oli ”Cura” nimisessä tarinassaan kertonut virran ylittävistä huolesta, joka kohotettiin ajallista kulkua maailmassa hallitseväksi ruumiin ja hengen yhdistelmäksi ja oman turvamme suojaksi. Yhtäältä sillaksi, joka kaartuu ”keveänä ja jyrkänä virran yli”, jolloin se ”ei vain yhdistä jo esillä olevia rantoja”, vaan sillan ylittäessä virran ”ranta nousee esiin rantana”, jättää rannat ”vastatusten” eli ”erottaa yhden puolen toista vastaan”. Heidegger, rakentaa maan, taivaan, jumalaisten ja kuolevaisten neliyhteyden, mutta vaikenee siitä, pakenemmeko asumalla toisten luota, eristämmekö heidät sekä mitä teemme oman turvamme suojaksi.

Miten innostut korallien muuttumattomuudellaan rauhoittavaan todellisuuteen, jos käsitteet ovat valetta, jos esitystä ei voi selittää, novelli on noiduttu, puolet siitä on lukijassa ja enää toinen puoli tekstissä? Matkalla epäselvään,

kipuamassa rannalle, tarkkailemaan rannalta haaksirikosta pelastautuvia. Kirjailija on kohottanut rantaviivan iholle. Hän on kertonut että rannalla ajatukset pysyvät koossa ja rannalle ”ma tahdon hautanikin”. Jos voit valita mitä näet ja mitä teet, älä koskaan pelkää jättäytyä rannalle. Rannalla voi päästä kunnanjohtajaksi lupaamalla siivota rannalle pesiytynyt pohjasakka. Puhdas ranta ja rannan yhteinen tähti jälleen loistaa. Rantaa silmänkantamattomiin aina uudeksi rantaa kaikilta puolilta katsovaksi ulkokehäksi asti. Rannan alkuryhti, alkuvene ja alkuasukas. Rannalla ujoakin rohkaisetaan seisomaan suorassa. Se mistä rannassa puhutaan on aina jo ohi. Järjissäänolollaan kerskuvan hulluus ja hulluksi tulossa olevan hillitty tolkku omassa huoneessa. Virginia Woolf paljastaa, että ranta ”ryöpsäytti sellaisen ajatuksen vyöryn, että oli mahdotonta istua paikallaan”. Ei liian makea. Arjen yksityiskohdat kätevimmillään. Ei monimutkaisuutta. Ei vierailevaa psykologia. Ei johdettavia massoja. Ei päätepysäkkiä. Ei julistusta. Ei toimistomaisia kulisseja. Ei alkukankeutta. Ei syöksyä Tinderiin. Rannalla ei käytetä sateivarjoa. Teeskentelijä ei taluta polkupyörää rannan suojatiellä. Mikään ei tule rannalla valmiiksi. Penkka elää. Rannalla ei ole ylipäällikön päiväkäskyä. Rannalla ei ole valtavirtaa. Rannalla ei kysytä mihin menet ranta. Rannalla on ruokalista. Ranta tulee aina vastaan. Ranta täyttää ja ranta täytetään. Asumukset eivät saa olla aivan rannassa jotta rannassa voi kulkea. Ranta ei vaikene. Rannan osaa ulkoa: unen rannan, taivaanrannan, tajunnan rannan, viimeisen rannan, mökin joka paloi, joutsenen joka hidasteli lähtöä ja jäi kiinni talviseen järveen. Rannalla on mainetekoja ja jälkimaine. Rantaa ei voi kokea mitätöijäksi. Ranta halveksii staattista väijäämättömyyttä. Ranta nimeää maailman, antaa otteen, suo lohdun mutta myös murenee, määritetään harvoin uudelleen, ranta ei ole koskaan tylsä, kukaan ei koskaan palaa sinne kyynelissä, diplomaattinen patsastelu ei auta ja holtiton syöksähtely on hauta, äkkiä meistä tulee muuta. Mitä rannasta kumpuaa, se näyttää olevan hänelle epäselvää. Ei ainakaan yhteistä tuotosta, yhteisrantaa yhteydessä yhteismaahan. Rannasta hahmottuu jotain muuta. Ei poliittiselle ohjelmalle ominaista lopputulemaa. Hän ei ole viehättynyt mentaalista alkutilasta, jonka avulla suuntaudutaan rantaan, synnynnäisestä universaalikielestä (mentalese), jota rannanlapsi tarvitsee oppiakseen puhumaan, rannasta fraktaalina, tarkkuusstrategia nojalla määrittyvän rantaviivan liikkuma-alueena, rantaviivaparadoksista, rannikoista vesialueen ja mantareen raja-alueena, rantojen ympäröimistä mantereista.

II RANTA

1

kirjoitusta. Yritystä saada jotain näkyville. Kirjeitä kenelle tahansa vastausta vaatimatta.

Uskoutumisesta jollekulle tulee iso kysymys. Olen varma että idea on hyvä. En joudu tappeluun itseni kanssa kunhan se menee ilman tyyliä, vältyn monimutkaisilta assosiaatioilta ja vallitsevilta automatismeilta.

Päivän päättyessä puuhakin päättyy. Miltä hänestä tuntuu? Seikkailevatko ajatukset sokkeiloihin, lyökö pysähdysten painolasti leimansa kirjoittamiseen vai onko mieli tavoittanut sellaista joka tuo tyyntä tekemättä siitä leppoisa.

Hän on poistunut huoneestaan kerran. Parturissa. Haalarihousuihin pukeutunut parturi kertoi olleensa tarjoilijana pääkaupunkilaisessa ravintolassa, joka oli tuolissa kaulaa myöteen peitteen alla peiliin tuijottavan asiakkaan vanhan koulun ja possumunkkipaikan vieressä ja jonka omistaja oli ostanut maalle haluavalle sanavalmiille ja kaikesta päätellen erityisen pätevälle parturiksi ryhtyvälle tarjoilijalle lähtiäislahjaksi ihan oikean kiukaan, *sauna stoven*. Parturi Jonne kertoi helposti ja laajalti menemisistään. Rahaa kului tänään myös kirjaston toimialueen ulkopuolelta pyydettyihin kaukolainoihin, itse raha piti käteisenä luovuttaa virkailijalle niin kuin kuulemma myös kirkossa kolehtihaaville.

hän oli ihastunut rantataloihin aivan kuin olisi astunut maihin ja lähtenyt vesille samalla kertaa. Kerran hän oli ajankuluksi valokuvannut yksityistä rantapiiriä, rantareittiä kävellessään jututtanut kuutta rannan asukasta ja näin ollen myös esittäytynyt rannalla, aluksi hämmentynyt kasvokkaisista kohtaamisistaan rannan asukkaiden kanssa. Huone johon hän illan tullen rannalla astui tuntui rantamaiseman tyhjyyden rikastuttaman asumisen takaavalta asunnolta, ei miltään päänäpiston villitsemältä kopperolta. Rannasta avautuu rauhallinen mittaamattomuus. Hän aikoi viipyä maaseudulla vain niin kauan kunnes se alkoi käydä hänen hermoilleen eikä tunnistanut tulossa olevaa pakkoa päästä minnekään muualle.

Rantahiekkaan jälkiään jättäessään hänelle pälkähti päähän nimimerkin suojaan hakeutuminen. Mutta ei erottuakseen maailman äänistä, siitä mistä puoli maailmaa puhuu, ei minästään lähteäkseen, vaan olemisen itsensä syventämiseksi sellaiseksi, jonka hän arveli riittävän, vaikka taka-ajatuksena taisi olla hänen omistautuminen erityiselle kokemukseksi, jota ei ehkä voikaan elää. Indifferentti kolmas persoona oli hänelle tuttu asia. Hän oli jo toisessa yhteydessä kohdannut pätevän tuntuisen aliasehdokkaan, jonka oli muutaman kerran kirjoittanut oikean nimensä sijasta taidenäyttelyn vieraskirjaan. Kukaan ei voinut arvata kenen se on, mistä se tulee ja mitä sillä sanotaan.

Aluksi siitä ei ole helppo kertoa, koska ei tiedä mikä on kuvitelmaa ja mikä tietoista, vaikka pohjimmiltaan arvelee kaiken kunnollisesti käsitellyn fiktion kertovan siitä, mitä on käynnissä, mitä oikein puuhaillaan ja tunnetaan ja mikä ehkä on tässä touhussa olevien ihmisten suhde kaikkeen muuhun. Kirjoituksessa on kielen suoman tilan vierauden ja poleemisuuden vuoksi suojaton. Käsialakin on niin kamala ettei edes hetkeksi voi tulla mieleen munkkien yksinäisyydessä kirjoittamien lauseiden luova kiinnostavuus. Tarkoitukset ja perustelut ovat rajoittuneisuudessaan ja rajoitettuneisuudessaan niin hauraita ettei niillä oikein onnistu tavoittamaan häilyvyyden, katkosten ja muutosten todenmukaisuutta. Rantatiellä ilman jalkoja, sävyjä ja sävöyksiä, saappaanjalkia, ääniä ja loiskeita. Niiden paikan ottanut täysinäisyys, kauhea sana "kaikki", koska omilla rantakierroksilla sitä tuskin hipaisee. Rannan toimijuus on toista maata. *Change gonna come.* Voi häntä jolla ei ole rantaa. *Uferwüste* – ranta-aavikko, kaislaviidakko tai rantaerämaa – on yliveto.

Epäilyssä ajatuksiin sisäistä toimijuutta työntävää mieltä kohtaan ikävintä on alitajuntainen hakeutuminen edellytyksinä palveleviin tausta-ajatuksiin, joita ei oikeastaan ole, joista ei voi puhua ja jotka tuntuvat palvelevan ajattelua pimennosta. Sosiologi L:n mukaan kaikki asiat saavat muuttuvissa suhteiden verkostoissa toimijuudellisuutta. Sokean tuntoaistin avulla näkeviä illuusiottomammin saavutettu tuntuma? Näkönsä taistelussa menettäneen sotilaan sokkona suorittama surmatyö, toisen pakottaminen hengittämään tai toisen hengen riistäminen sokean sattumanvaraisessa rytmissä?

Lyijykynän ja toisinaan mustekynän jälki käsittää miehen, jolla oli sisäinen elämä mutta joka ei tiennyt minne hän menee kun vaipuu ajatteluun.

Max S päätyi lumoavilla kävelyillään sekä niistä kirjoittamillaan ja niitä kuvaavilla esityksillään tämänhetkisyuden vaarallisille vesille houkuttelemalla lukijan sekä uudelleenherätettyyn todellisuuteen että asioiden itsensä kieleen: tutkimaan muistomerkkejä ja osallistumaan lukijana kirjan kirjoittamiseen. Ei lattea ”I walk therefore I am”. Ei muistelukirja. Ei erakko. Valikoiva elo ja viitseliäs. Metapakolaisuudesta tarkkana.

Sam B kuittasi vain muutama vuosi Proustin kuoleman jälkeen proustilaisen yhtälön sanoilla “neither reality nor significance”. Hyvämuistinen mies ei muista mitään koska tämä ei unohda – kippaa – mitään. Hän on löytänyt itsensä menetetyn todellisuuden, habituaalisen harmauden, kadotetun itseytensä todellisuuden raadannan ja ikävystymisen välimaastossa. “*Malone meurtissaan*” Sam tuntui tyrkyttävän lukijalle yhtälöä Malone = me alone, jossa “minä olen neutraali ja tahdoton”, jossa “makaan alastomana sängyssä, en peseydy, mutta en tule likaiseksikaan” ja jossa toimijuuden takarajat paukkuvat, sillä “mikään ei ole todellisempaa kuin ei mikään”. Mitä tämä olisi kirjoittanut laavana valuvasta datasta, jolla ei ole semanttista eikä informatiivista järjestystä.

Kielen kyky tehdä asioista hyvässä mielessä epäselvempiä ja ilmaisuista riisutumpia, kielen virheet ja kielivirheet, aiheen purkaminen ja tuhoaminen oli nyt hänelle primaarimpaa kuin lehdistä luettu uutinen, että kirjastojen sulkemisella oli kielteisiä vaikutuksia ihmisten elämään. Hänen päässään ei enää pyörinyt korkeakirjallisuuden kyky kehittää aivoja ja tunnetaitoja tai viihdekirjallisuuden tunkeutuminen asiateks-

tin edelle. Kirjojen lukemiseen innostavien lukuvalmentajien – miksei lukuluotsien – neuvo aloittaa tutusta, siitä mikä kiinnostaa, siitä missä kokee onnistuvansa, mille on raivattava tilaa, vieläpä neuvo pyytää avuksi lukupaketti ja rohkaisu jättää – jos niikseen tulee – kirja kesken muistuttaa epäilyttävästi itsetunnon kohottamiseen, kuntoiluun tai omaan kokkailuun patistamisessa käytettyä torstain sanomalehden kaanoniam. Häntä kiinnosti suunnan ja muodon keskinäiselle ymmärrykselle antavaan sanoin kuvaamattomaan monimaailmallisuuteen kuuluva vakuuttelu sanojen riittävydestä. Ja kuitenkin kieli on samalla häkki, joka estää ajattelemasta tiettyjä ajatuksia tai pakottaa ajattelemaan tietyllä tavalla. Aivan kuin kieltä ei sittenkään olisi tai olisi vain kielenkäyttö ja -toimijuus. Aivan kuin ajattelun ei tarvitsisi kurkottaa mielikuvituksen puolelle eikä taipua takaisin ajattelemaan omia ehtojaan.

Näytän ihan samanlaiselta kuin tuo toinen, taidan tuntea ja kokea kuten ympäristö haluaa minun tuntevan ja kokevan, pitäisikö olla katso-matta vastaan tulijoita silmiin kun niitä ei kuitenkaan tavoita, kohtaanko toisen katsomalla sittenkin katsottavaksi tarjoutuviin silmiin ilman että tervehdin vai tervehdinkö myös, viiptykö katseeni toisessa liian pitkään, miksi ja mitä se merkitsee ja voisi parhaimmillaan merkitä, milloin katseiden maailmassa ollaan harharetkillä ja tunnistetaan harhailu, millähän retkillä kohtaamani ihmiset ajattelevat minun olevan kun olen rannalla. Oltuaan muutaman lauseen mittaisissa puheväleissä rannan tuntumassa rauhallisella iltakävelyllä olevien rannassa hyvin viihtyvien vanhojen ihmisten kanssa, hän tunsi päässeensä sen verran sisään heidän kieleensä että alkoi jo pohtia sitä, miksi heidän kielensä tuntui uskonnolliselta. Itse asiassa puolustessaan yksinkertaisuutta, puhuessaan kodista ja kau-neudesta ja panostessaan paikallisiin ponnistuksiin he tuntuivat hänestä tuttuihin ulkoilusetteihin sonnustautuneilta pyhiinvaeltajilta tai eräät jopa katumuksentekijöiltä, jotka eivät ikinä voi tajuta, että annan vain itseni olla, on hyvä elää ja talven tullen palella.

Olen museosta. Kokoelman – sen johon kuulun – nimi voisi olla ”sodanjälkeisen supermarketin synkkyedet”. En havahdu uusista viesteistä. En usko ymmärryksen kohentuvan pilaantuneen maailman pilaa-maa kielenkäyttöä siivoamalla. Kapinalliset voimat kumpuavat kau-empaa. Voittamattoman rohkeana aloittamastaan rannan ihmeen ja mielenkarvauuden kokeilustaan hän kokeili miltä hän näyttäisi tai tun-

tuisi jos hänen elämästään kirjoitettaisiin vanhaan tyyliin. Lehtiössä on varmaan vieläkin tekstinpätkä jossa oli alleviivattu yhdeksän sanaa, muttei merkintää mistä ja miten tekstinpätkä oli sinne joutunut:

“Hän aikoi aikaisin levolle. Nukkui heti, väsyneenä edellisen yön ja rauhattoman päivän tapahtumista, mutta heräsi jo kolmelta. Valojuova tunkeutui huoneeseen kaihtimien sivusta. Vallitsi niin syvä hiljaisuus, että hän kuuli tuulen huminan. Kello löi neljä, mutta uni ei palannut vaan levottomien ajatusten ahdistamana hän kiemurteli vuoteellaan. Hän nousi ylös ja ryhtyi pukeutumaan. Hän aikoi mennä ulos tukahduttaakseen siten aivojensa poltteen. Mutta sitten hän päätti toisin. Hän ryhtyi pohtimaan syitä hänen levottomuuteensa”.

Hän ja hänen levottomuutensa...vaikka hänellä kävi mielessä “levon”, “levottoman” ja “levottomuuden” mahdolliset nykykäsitteet, asian pohtiminen jäi kesken. Hän ei huomaa eroa taivaan (“siellä saat levätä”) ja maan (“täällä saat levätä”) välillä.

Kukaan ei pyydä minua katsomaan viestiään jossain erityisessä paikassa tai ylipäänsä. Huomaamatta jääneestä viestiketjusta tai meloskelematta jääneestä kanavasta johtuva *fear of missing out* on suurella todennäköisyydellä primitiviteetti, joka ei minulle kuulu, en iloitse teistä, joita kaikki käyttävät. Tavallaan vältän näin alituisen takamatkalta ponnistelun vaivan ja pingauksien pelon.

Auringonsäteet pääsevät yhä ikkunan läpi. Mietiskelyä hypomanian herkullisuuksien ja ylellisen trauman hengessä. Fiktiivinen biografia kiehtoo oudosti ja elämä ilman subjektia kukkona sen tunkiolla: ryhtyä itse kirjoittamaan loppuaan, katoamistaan sanan puhtaaseen tapahtumaan, tajuamaan kertomisen kellistyvän kertojaksi ja kielen tulevan kyvyttömäksi puhumaan maailmasta ja maailman mahdottomaksi puhumaan kielessä. Vaeltelua kielen läpi selittelemättä. Parasta olisi jääminen sellaisen vaikuttavuuden tilaan, ettei teoriafiktioksi kutsutulla matkalla sisäisyyteen, ruumiillisuuteen ja taidemaailman pyhimysten luo voisi muuta kuin nostaa hattua.

Ero ja tuho, purku ja pako koetaan kielteisinä, kun taas yhdessäolo, seura ja kumppanuus miltei sen laadusta piittaamatta myönteisenä, elämän rullaamisen keppihevosenä, vallitsevina sanoina, joista ei voi luopua, sillä tasoittavasta yhdessäolosta poikkeavat vaihtoehdot synnyt-

tävät ymmärrettävyyttä estävän keinotekoisen vaikutelman. Hän muistaa kirjastoista jo poistetusta oppikirjasta moneen kertaan alleviivatun lauseen, jonka mukaan “ihminen tuntee, muistaa ja huomioi asioita juuri niin kuin ympäristö haluaa hänen tekevän”. Yksilöllinen, kielteinen, epäonnistuminen, ero, erehdys yleisenä, tosiseikkojen nojalla ja lopulta normaalina? Usein tällaisia asioita pystyy hallitsemaan vain niin kauan kun niistä pystyy vaikenemaan. Ei tähyillä tuskaa ja viiltävää kärsimystä, vaan toivotaan, että mene tiehesi valoisa, turvallinen, väärä maailma.

Orientoidutaan, suunnitaan, opastetaan, perehdytetään, suunnistaututaan, päästään selville.

Orientaatio tarkoittaa ulospääsytieta: näe aurinko taivaalla ja huomaa että on lounasaika eli kaikki on selvää, myös etelä, pohjoinen ja itä, aivan kuin meitä ohjaisi – ja yhä vain saisi kirjoittamattomilla tavoilla ohjata – kategorinen imperatiivi erotuksena vapaudesta ja omille aikomuksille antautumisesta, jonka avulla vältettäisiin petolliselle tielle astumisen vaara ja kuunneltaisiin “totuuden käskyä”. Orientaatio pelasti sielun päätökseltä ja antaa totuuden ja ihmisyyden äänelle “lapsellisen sydämen”. Orientaatiokysymys houkuttelee maailmalle mutta ei auta avaruuksien ja etäisyyksien päähän. Orientaatiolla ei ole kynnyksiä.

Runoilija sanoi oppineensa puhumaan vasta tajuttuaan puhumisen olevan kauheaa. Kirjoittamisessa siis ehkä aavistellaan ponnastuslaudan piilevän siinä, että se on mahdotonta, mahdotonta siksi, että tätä halua ei voi kestää astumatta siihen. En suostu vaipumaan rauniokirjallisuuteen sen suunnattoman haurauden vuoksi. Kirjoittaminen laajenee vaivihkaa loputtomaksi tutkimustehtäväksi, josta joskus voisi syntyä omiin näkemuksiinsä nojautuva essee. Sanojen puutteessa kylpevän kirjallisuuden kutsuminen ”kolkolla tavalla hauskaksi” on merkki asioiden yhteyksien ja painopisteiden oivaltamisen kyvyn puuttumisesta.

Kun hän mittaili mitä tänään söisi, mitä viikonloppuna tapahtuisi, miten illan saisi kulumaan, onko posti tuonut tärkeät lehdet, onko käytävä apteekissa ja onko vielä jokin asia, josta talon asukkaiden kanssa olisi neuvoteltava, hän yhtäkkiä tajusi, kuinka helppoa naapurissa yksin asuvan häntä huomattavasti vanhemman, jo aamuviideltä parvekkeelta lievästi punertuvassa valossa munakkaan paistoon ryhtyvän, täkäläisittäin isohkon maatalon emännän tai häntä huomattavasti nuoremman yksinhuoltajavirkkanaisen olisi tehdä pilaa hänen totisesta kirjoittamispuhastaan. Naapuritontin tervalepissä iso naakkaparvi.

Puuha käyntiin tänäänkin.

Palana kokonaisuudessa, josta ei ole mitään tietoa.

Kaupassa ja apteekissa.

Kolme neljäosaa maapallon pinnasta on vettä, jonka ympärillä on – arvatkaa mikä?

Yllätyksellisiä ja odotetuiksi hyväksyttäviä olosuhteita, joista olen oppinut selviämään, mutta joista selviämiseksi kehittelen pikku niksejä, jotka eivät voi muissa herättää riemua, mutta suvaittiin niitä tai ei, niistä en pääse eroon kuten en päiväkohtaisista uutisista ja saman toistosta seuraavan aamun sanomalehdissä. Musiikkiarvosteluista on tullut pakkopullaa: kukaan ei voi pelkkien taustatietojen, esittelylehtisten tai pikahaastattelujenkaan nojalla saada aikaan rytmikkäitä tai emotionaalisia yllätyksiä ilman esteettistä ja eksistentiaalista virittyneisyyttä. Kaulokirjallisuus sinnittelee aidatussa autonomiassaan, mutta yksinkertaisuudet näyttävät yleistyvän. Proosa kulkee levottomia teitä. Taitaa kertoa minusta kävelemässä täällä maaseudulla, kurkistelemassa taloihin, joissa aina sama vanhus luki tai kutoi. Kirjahyllyjä ei näkynyt. Siihen hän oli jo tottunut. ”Ei meillä kotona kirjastoo ollu”, totesi Väinö Linnakin. Aamuviideltä asuntoon kolahtavassa lehdessä asuu juuri ja juuri toimivan lattean arkiterapian hegemonia. Siitä ei voi pitää. Siitä ei ole seuraa. Turhin on sensaation tavoittelusta juuri ja juuri välttyvä, vääräksi tasapainoksi kutsuttu tasapuolisuustaiteilu, molemminpuolismi, joka hämärtämällä molemmat puolet, sekä hyvinvoinnin että pahoinvoinnin, saa kaiken näyttämään äärettömän mielekkäältä.

Kesän yli on selvitty. Pian tyrkytetään heräämiskeitaita ja maisemallisia silmiä kaikkien elävien olentojen kanssa yhtä olemiselle ja aikomukselliselle valveutuneisuudelle, jossa tekojen vaikutukset ovat tekijän ulottuvilla.

Jos minulla kävisi siivooja, vaikka rouva P, tämä ei kysyisi mitä elämän kuuluu tai mitä olen täällä tekemässä eikä toisi tuulahdusta paikal-

lisuudesta. Joka käynnillä – jos istuttaisiin lopuksi alas kahvikupin äärelle – hän ennen pitkää kertoisi kuolemantapauksista, surkuttelisi sisarensa sairautta ja ihmettelisi yhä vain, kauden jo ollessa lopuillaan, kuinka paljon tänä vuonna on puolukoita ja kuinka isoja ne ovat olleet. Jos antaisin hänelle siimaa, hänelle saattaisi tulla mieleen myös liikaa varoja, palveluksia ja asumuksia saavat maahanmuuttajat. Syöpäläisiksi ei näitä täällä sanottaisi. Hiljattain on siirrytty vaaditun ja pakotetun valvettuneisuuden aikaan: vuosia kestäneen hapuilun, tapailun ja tunnustelun jälkeen saattaa jo sanoa, että hyväksytyksi tulemisesta on tullut pysyvää. Paikallinen minä ei millään enää voi ratkaista kaikkia ongelmia vanhustenhuollossa ja sairaalassa eikä pääse vietnamilaisten kanssa samalle tasolle leivän ja pullan teossa. Keski-Euroopassa rouva P tulisi – eräs toinen rouva tuli – kateelliseksi: ulkomaalaisten ylläpitämät ravintolat ovat huippua ja hedelmäkaupassa vieraillessaan rouva P:n olisi pakko myöntää, että kaikki on hinkattu puhtaiksi eikä missään ole pilkkua, rupea tai pahaa kohtaa. Rouva P veisi mennessään kirjeet postiin, kertoisi tapahtumista joista ei voi tietää ja neuvoisi terveyskeskuksen puhelinjonoituskurjuudesta pelastavan oikotieniksin. Paikallisessa ponnistelussa ja pärjäämisessä rouvan *ruminata*, märepalojen pureskelu on lopulta ymmärrettävä itselohdutukseksi.

Sairaalan grillikatoksessa keski-ikäinen mies kätki kasvonsa kulma-hirren taakse, mutta kun kävelin kauemmaksi, hän ryhtyi kurkkimaan minua innokkaasti. “To belong” ei tarkoita vain kuulumista johonkin, vaan myös sen toivomista, että tuntee itsensä tervetulleeksi ja hyväksytyksi. Mieleeni tuli väitöskirjaa valmistelevalle teologin artikkeli, jonka viimeiset sanojen sisältönä oli se, että uskonto on termi jossa voi vielä olla kohtaamisiin ja vuorovaikutukseen liittyvää kriittistä elämää.

Ainakin neljä tyhjää liikehuoneistoa, joissa jäljellä viimeisimmän yrittäjän logo, mutta ei muuta. Merkityksellisyydestä riisuttu monumentti. Vähäpätöinen talonnurkkaus. Vähäisyys katoamassa jäljettömiin. Pahenemistaan paheneva provinsialismi rykäisemässä rumuutensa vastareaktion yleiselle käyttäytymiselle. Kukaan ei täällä puolusta puolustamalla mitään. Puhallusta banaalin nostalgian kekäleisiin.

Elämänsä eläneeltä näyttävät, mutta hameenhelmoissa roikkuvista lapsista päätellen sittenkin nuoret pulleat naiset käyvät kauppakasseineen ohitseni. Koen asettuvani suoraan edessäni olevan taakse etäisyyden päähän näköpiiriin, josta heidän olonsa pohjimmiltaan johtuu.

Huomaan sivusilmin tarkkailleeni ruumiin lohdutuskorien kulkua.

Pyrkimys tietynlaiseen lopputulokseen ei ole toiminnan onnistuneisuuden arvioimisen mahdollinen tai edes toivottava kriteeri. Tarkoituksen ja yksityiskohtien sijasta on pysyttävä siinä informaatiossa mitä itse toiminta antaa. Tosiasiassa läsnäolevat asiat antavat sisäisen todistusaineiston. Arvuuttelut ja jälkipuheet antavat ulkoisen todistusaineiston. Toiminnan liittyminen muuhun toimintaan on näkyvillä. Vapaa-ajallakin päälle puettu neonasu osoittaa firman, jonka töissä ollaan, josta ollaan hiukan ylpeitä ja jonkin turvin erottaudutaan. Kaupan kala- ja lihatiskille ominainen asiointipuhe paljastaa yhteyden kalastukseen ja metsästyksen. Vaan millä selitetään lahkouskovaisuus, tähän kaikkeen patistamisen, tästä kaikesta kertovan totuuden esiin kaivamaton seudun kohtalon, säästäväisten mummojen hellimä ja päälle kaatuva ei mikään.

Menetykset, tappiot, surut, kirjoituksen tukimuurit ja todellisuuden representaatiot, suruton odotus, suruton syöminen ja suruttomat hinnat ovat olemassa vain itsessään, hävitessään liukenevat olemattomuuteen, uutena päivänä näkymättömissä. Luonnollisessa maailmassa, jossa lapsuus loppuu, koulutus ei hemmottele eikä ura urkene, aikuisuus on aulista ja avioliitto automaattista, aikakausi menee menojaan. Kaikessa muussa, politiikassa, päätöksissä, tarvikkeissa, asioiden pitämisessä pidossa puolihullut pilat ja piloittelevat hullutukset. Ero – ihmisten luonnollisin tunne – on muutoksen merkillepantavin signaali. Jos erottautuminen ei vie tarpeeksi syvälle siltä puuttuu haavat ja kysymykset. Jäädään välitykseen. Kysytään kuinka kauan nykyisyys kestää. Vaaditaan tilille vastaamaton, vastausta vailla oleva. Mutta onko kukaan koskaan ollut asioiden keskellä, asioiden ympäröimänä ja yhtä kaukana asioiden ääriä? Keskellä aikaa, kuolemaa, kesää, keskustaa? Mistä keskelläolon löytää? Missä on tässä? Eikö keskelläolo ole ihan kuin katselisi asioita käsitteellisesti, saksaksi, hengen liikkeenä. Toiminta tapahtuu vastauksena toiseen toimintaan. Ilmiöt, aineet ja ihmiset yhdistyvät ja hajoavat. Aletaan ladella totuuksia syy-seuraus-suhteista.

Kuinka varustautua talveen. Alituinen kesäkysymys.

Kohta kärsivällisyyden ja Jumalan kylmähermoisuuden saumassa.

Yhä epäkorrektimpi, arvottomampi, triviaalimpi.

Aavikon laitteiston ja tekoälyn haave.

Johonkin muotoon on kuitenkin pyrittävä, mutta samalla varmistuttava ettei se ole liian pieni, vähäpätöinen ja ahdas.

Vaarallinen, pelottava, turvaton, toivoton vapaus. Huoli kaikessa mukana.

Kohtaamiset vähissä. Lempeät kohtaamiset yleisiä. Kylmyys kypsymättömyyttä. Puolipakanallinen primitiivisyys pelkkää tyhmyyttä. Tekoreippaus kypsymättömyyttä. Metsästä metsään. Kun ei kylmä eikä palava, ei oikein mitään. Tyylihän tulee siitä ettei ole koskaan mitään valmiina. Mutta olen oppinut, että neljä seitsemästä kylän reunalla sijaitsevalla kaupalle *kävellen* saapuvasta on silmäkontaktiin antautuvia opettajia, kolme heistä on eläkkeellä ja kaikki neljä naisia. Opettajia ovat, olen kysynyt, mutta ihan niin kuin ei koskaan kutsumustansa tai uraansa upeasti ja kunnioittavasti kantavia opettajia, vaan aivan kuin varoen nousemasta kohtaamansa immatuurin aineksen yläpuolelle, siis alapuolisessa oppilaan maailmassa pysytellen. Ei ”minä ja te muut”, vaan ”te muut ja minä”. Pää kääntyneenä ei käännettynä. Kontekstuaalinen todistusaineisto pilaisi ulkopuolen sisäpuolta tavoittelevan hypoteesin ja koko jutun: opettajan aikakausi eli lopullista ratkaisua ei koskaan löydy, koska sana, sävel ja numero ei voi ratkaista.

Pitkäkestoisia ja laajalla alueella vaikuttavia sielun kunnan ja kielen tajun muutoksesta piittaamattomia luonnonvoimia? Onko otettu loikkia? Onko ollut vastavoimia? Mikä olisi muutoksessa tai taantumuksessa koskettavinta mitä ajatella saattaa? Mikä toista riuduttavaa romantiikkaa? Mikä syöksähtelyä, jolla ei ole päämäärä? Miten tullaan siihen, mikä on tai olisi kunkin oma yhteinen asia? Maa ilman mysteeriä. Maa, joka ei huuda löytäjänsä. Mitä olisin voinut olla mutta en ollut? Palataanko enää takaisin entiseen elämään?

Tilassa, joka ei ole rakennettu ilmaan, jossa toteltavien lakien on pädeävä, jossa lopulta hyvin harvoin kuljetaan aivan eri tavalla kuin mihin olemme tottuneet ja jonka sisällä ei oikeastaan ihmeen paljon liikuta vaikka aina puhutaan liikkuvuudesta, ladataan lohtua sanoilla

“elämä jatkuu”. Tarkoittaakohan karjalan kielen *ehättäminen* pohjimiltaan samaa? Lohtua tekemättömyyteen tuomitulle reunalle, lohtua surunhaluiselle seurueelle, lohtua yhä uudelleen vielä elossa oleville, siunausta sairaille, rauhaa rannalle. Hänelle kelpasivat paikallaanotot ilman aherrusta, aikataulua ja aikaansaannosta. Hän uskotteli itselleen poissaolon palvelevan parhaiten niiden tunteiden tuntemista, joita ylivoimaiset ja aidosti monimutkaiset asiat hänessä herättivät. Häpeä on eri asia.

Hän kapinoi sitä käsitystä vastaan, että ero on negatiivista. Hänen mielestään se ei pitänyt paikkaansa edes summittaisesti. Reaktioita, vastauksia, muutoksia ja ärsykyksiä ei ymmärretä. En kirjoita eron tai etäisyyden muistoa. Ajattelenkohan että keskustelen keskitetyimmän näköpiiriin, sillanrakentamisen tapaisen asenteen puolesta. Aforistisessa kirjallisuudessa sellaista kutsutaan matkaoppaaksi: kysytään, mihin lapsia kasvatetaan, minkä maailman piiriin ja mitä vastaan, ja vastataan, että tietysti sellaisen jossa päästetään ilmat pois epätoivolta ja opetetaan lohduttamaan tai ainakin pääsemään selville miksi minä käyn sinun kimppuusi ja toinen käy minun kimppuuni.

En tiedä mitä kieltä tarkkailemani ihmiset puhuvat, mutta olen oppinut havaitsemaan, että he pysähtyvät alituisesti pitkäksi aikaa puhumaan aivan kuin olisivat kohdanneet naapurin viimeksi toissavuonna, tietämään miten vain harvaksen kävelevät erottautuvat huonossakin säässä kävelemällä niistä jotka eivät kävele koskaan ja taas kerran kestämään se kaava, jonka mukaan keskinäisistä sairauksista tehdään se tila, jossa yritetään yhdessä elää. Olen oppinut havaitsemaan mitä olemassaoloksi antautuva paikallaanolominuus on: joka puolelta viittaillaan ja vilkutetaan, että täällä ollaan, tänne päin, muita ei mitätöidä, näin on ja näillä mennään vaikka ei olisi mitään mihin tai millä mennä. Ympäristö valpastuttaa tuntemaan ja huomioimaan asioita ympäristön haluamalla tavalla. Paikallislehti Tienoo kertoo, että “Ihmiset ovat yhtä ainoaa naamataulua” kun on puhe hampaanpesusta, jätteenlajittelusta ja vastaiskusta maaltapaolle. Päätän taas ryhtyä keräämään niitä hetkiä, joissa tyyppi voisi olla itseään varten, kerrankin arkkityyppisenä persoonanaan tai vaistoavana varjonaan. Se on näkyvillä sekä uusina arvostuksina että pyrittäessä yksilöiden eriarvoisuuden poistamiseen. In-dividuaalinen on muutoksen käyttöaine. Ei-jaollisuus ei viittaa kokonaan itseensä vajonneeseen. Kokeilen työhypoteesina tyhjää kaltaisuutta: se ei viit-

taa mihinkään todellaolevaan, keräilykuvia ei voi napsia näkemistään, eikä tässä olla ainutkertaisen läsnäolon jäljillä. “Se on kenen tahansa tai minkä tahansa läsnäoloa. Jonkun jonka identiteetti on merkityksetön ja joka kätkee ajatuksensa tarjotessaan kasvonsa näyttille”.

Yhtä paljon kun he säikähtäneisyyttään itseensä äkäistyvät, itselleen ryppyilevät ja itseksensä vaivalloistuvat, itseään vihaavat, niin yhtä paljon he maataan rakastavat. Kirjallisuus on täynnä miesten epämääräisen syyllisyyden vaikeutta, röyhkeyttä ja juoppoutta. Ei pidä unohtaa maalaismiehen charmia, ei pidä unohtaa poliisisurmaaja Tauno Pasasta eikä pidä unohtaa kuinka maakunnan suvaitsevaisuutta puolustetaan suvaitsemattomien hyökkäyksiltä. Anna nyt sitten loppupelistä kuulas kuva.

Julkisuuden henkilöiden viimeiset ateriat ovat ainutlaatuisia silloin kun juuri he ovat nauttimassa täysmaitoon keitettyä ja vielä kunnan pannulla voissa paistettua mannapuuroa, juottovasikasta tehtyä tillilihaa, portermakkaraa, yön yli uunissa muhinutta sipulikeittoa, jääkylmään *crème anglaise* -kastikkeeseen upotettuja mustaherukoita. Onneksi ei viimeisen aterian tunnusmerkkien tyhjää kaltaisuutta pelkkänä henkilönä tai pelkkänä ateriana – paikkakunnalla hirvikeitto ja paistetut muikut, makkara ja pottumuusi.

Huomaavaisimman – selvittelystä ja huijaamisesta vapaan – “Tähden hetken” olen lukenut *Lispectorin* viimeisestä teoksesta “*A hora de estrela*”. Se on elämän jatkumisen, ehättämisen, muutoksen ytimen ja tyhjän kaltaisuuden taidokas veisu, jossa ei puhuta armosta eikä pyhydestä vaan siitä itsestään. Kirja on “vailla loppua, sillä se ei anna vastausta --- mitä minäkin Luojan tähden tarvitsisin” ja se päätetään toteamuksella “Aamen meille kaikille”. Yksinkertaisuus saavuteettiin “vain valtaviin ponnisteluihin kautta”. Asiat tapahtuvat – ehättävät – ennen kuin ne alkavat todella: “Jos tämä tarina ei vielä ole olemassa, niin kohta on. Ajatteleminen on aktista. Tunteminen on faktista. Ne kaksi yhdessä – minä olen se joka kirjoittaa sen mitä kirjoitan. Jumala on maailma. Totuus on aina jokin sisäinen selittämätön voima --- Sydämeni on tyhjentynyt --- ja kutistunut yhteen --- sysäykseen --- Onnea? En ole ikinä nähnyt tyhmempää sanaa”. Ainutlaatuisinta se, että ”sanan täytyy näyttää sanalta”, ”alan tottua mutta en rauhoitu”, ”vain sanattomuus pitää minulle seuraa”, että ”en ota vastuuta siitä mitä nyt kirjoitan” ja että on oikein olla ”kipeää tekevän kylmä”, joskin ”minun täytyy

käyttää sanoja jotka kannattelevat teitä ”. Hän luki uudestaan: ”antaa tilaa, sanan sijaa”! Hänenkään ei enää tarvitse harkita, että hänen pitäisi pyytää anteeksi että puhuu itsestään: “[S]e mitä kirjoitan on kosteaa usvaa. Sanat ovat varjoihin imeytyneitä ääniä --- Vannon että tämä kirja on tehty ilman sanoja. Se on mykkä elokuva. Tämä kirja on hiljaisuus. Tämä kirja on kysymys --- Kirjoitan siksi ettei minulla ole tässä maailmassa muutakaan tekemistä”.

Tarinan kirjoittaminen loppuun? Riittävästi suurieleisyyttä lukijan makuun? Helpotettua perillepääsyä?

Itsensä löytämistä tuottavan tiedon ainoa lähde ei ole hän itse.

Kärrypolkuja reunamailla, teitä – ei juuri katuja, lääkärikäynti ja hampaanpoisto, veneellä vesillä ja pyörällä pitkin rantoja, lehtienluku, hiukan jalkapalloa, varhaisaamusta hitaasti haihtuvaan hämärään ja takaisin hitaasti vajoavaan pimeään, sähköposteja, koko ajan jotakin, illalla kirjastossa tai huoltoaseman kahviossa, pesulareissuja, ei antiikki-eikä löytötorilöytöjä, Adlibriksestä ei tulossa mitään. Pakonomaisessa liikkeelläolossa jotain selittämätöntä. Vastaanottimen välittämässä musiikissa aina jokin kuulijaan itseensä palautuva puute. Surua ikuistava ilma-piiri: liikkeessä ilman odotuksia, mutta myös ilman jonkin laiminlyönnin pelkoa tai syytöstä. Ei olemisvelkaa. Miksi tätä valon salattua mahtia, olemattomuuteen katsomisen kieltämistä oikein sanotaan?

Se antaa kuitenkin asioille mielen. Mieli ei mene menojaan eikä saa suojaa vaan menee toiseen. Käsitteellisen tiedon kohteeksi tultuaan se on jonkin koskettavuuden olemattomuutta, olemattomuuden valo, mutta sitä ei voi osoittaa pakottavasti, se ei ole koskaan välttämätön. Sitä ei saada päämäärillä. Selventäviä kokemuksia ei usein ole. Sen ”ymmärtäminen” edellyttää vapaata avoimuutta ja ratkaiseville kokemuksille jättäytymistä. Aikakauden tiettyjä peruskokemuksia koetaan todellisudessa vain silloin kun ne kehkeytyvät tapahtumiksi. Siksi olemattomuuden ei anneta ansaita aikakauden peruskokemuksen asemaa.

B:n ajatus kirjoittamisesta sanoja puhkovina reikinä ei ole erityisen järkyttävä, mutta sitä pelätään ja siksi puhutaan kryptisyydestä, kolkosta huumorista tai Jumalan kaipuusta. Mutta vallitseviin sanoihin – siis suorastaan siihen sanastoon jolla kerrotaan millä mennään – puhkotaan toden teolla reikiä kunnes niiden takana oleva – oli se sitten jotain tai ei mitään – alkaa tihkua ja ehättää esiin, asia aueta. Puhutaan kieleen

kiinnittyvästä olemisen ja tavoittelun prosessista. Jos kieli haroo tyhjää, ei kohtaa mitään, sillä käännetään ruuvia ja ruuvi pyörii, mutta se ei ota kiinni koska lahonneessa kohteessa ei ole ”ketään kotona”, sen avulla aavistellaan pohjakosketusta ja petosta, siitä on päästävä eroon, mutta muut ymmärtävät sen negatiiviseksi riidanhaluiseksi, mitä tehdä? Hän oli tämän rinnalla hienostelija, sillä kyse oli myös ääretöntä hipaisevista tunnelmista, esimerkiksi havittelusta musiikin avulla jonkin sellaisen äärelle niin huolettomasti ettei millään tavalla ajattele ottavansa mitään siinä käsitteellisesti haltuun. Huojentuneena nojatuolissaan valmiina sanomaan kenelle tahansa hänen tupaansa tupsahaneelle: monet vaikeaselkoiset kirjoitukset ovat itse asiassa ylikielen, asioiden itsensä kielen (vai kielen itsensä asioiden), katselemisen katselemisen ja kuuntelemisen kuuntelemisen jäljillä. Kun hän katsoo ulos ikkunasta hän antaa perusymmärryksen fundamentaalisen kielellisyyteen (tai musiikillisuuden) sekoittua vajoavaan pimeyteen ja arvelee osaavansa ajatella miten sen paine ehkä tunnetaan. Ranta vielä liian esteettinen teidän makuunne?

Tänään päivä pimentynyt harvinaisen varhain ja hitaasti hälvenneen aamun ja hitaasti pimeään vajonneen illan välikin hämärtyy. Uusi Mittelweg; ”Aja auras pimeyksien välistä”.

3

Monenkirjavaa vaellusta hämärän sotkuja totaalisesti siistivää ”putsblankkia” vältellen. Raunioromantiikkaa takaovesta? Vakuuttavuus ylipäänsä? Partitiivi, osanotto, osanto. Osanotto eli otos, osanotto eli osallistuminen, osanotto eli sympatia. Osallisuus – ei koko kohde, ei loppuun saakka saatettu, ei ylipäänsä tapahtuva, ei muutosta kohteessa aiheuttava. Vakuuttavuus osittaisuutena, ilman tulosta ja ilman spesifiä identiteettiä. *Grumpy old man* ei mitään kokonaisuuden osana, itselleen keinotomana, joka ei tiedä, ymmärrä, eikä osaa, jolla oli sisäinen minä mutta hän ei tiennyt millainen. Kun singulaarinen kuva on siirretty paikaltaan, minä on toinen. Grumpy naurahtaa ruokahalusta, nukkumisesta, mielialasta, voimavaroista, arvontunteesta ja sinnikkyydestä yksilöllistä ongelmaa ”kehräävälle” masennusluokitukselle. Vetää peiton päälleen.

Kun Grumpy käy parturissa, lukee lehteä puiston penkillä tai käväisee kahvilassa, masennus on hänen mielestään koetun alisuoriutumisen ja pelkän vertailupärjäämättömyyden enemmän tai vähemmän kavalasti synnyttämää vaiteliaisuutta, rähmälleen romahtamista, mitään tekemättömyyteen vajoamista, jotain sellaista mitä aikoinaan kutsuttiin nyys-säilyksi ja nyhveröinniksi ja jota kenties tulisi kutsua kuihtumiseksi tai näivettymiseksi.

Sen sijaan että päästäisi kirjoituksessa valloilleen harvalukuisten vanhojen puutalojen tarkkailuharrastuksen ja sallisi siinä paikkakunnan maalaisuudelle tunnusomaisen konevälitteisen elämänmuodon kam-moksunnan, hän arvelee ja päättää päästävänsä jotain muuta. Veijarit kertokoon mielensä pahoittajista, joille autot, moottorikelkat, puutarhakoneet, sähkörollaattorit ja lehtipöhöttimet olivat vallitsevia kapistuksia, eräs hautakin oli pöhötetty puhtaaksi syksyn väreistä. Soitin paikkakunnan kauneimmassa kermanvalkoisessa puutalossa sijaitsevan vanhan H:n valokuvaamon ovikelloa ja sain luvan tepastella talon pihapiirissä ja romahtamaisillaan olevien vaja- ja saunarakennusten piirittämässä rannassa. Hiekkaranta täälläkin. Laiturille ei asiaa. Varsinainen vastamaailma. Vastarannassa – hänen rannassaan – ei näkynyt liikettä. Rannassa kun rannassa löytyi oma. Oikeastaan hän oli orientoitumassa valokuvaukseen: hän oli pyytänyt *Nikon Specialist J*:tä auttamaan rullafilmillä toimivan peilikameransa ja jääkaapissa pitkään säilyttämänsä filmilaatikkolisen käyttöön otossa. Kylän kohokohtaan suuntautuneelta rantakävelyltä palattuaan hän ryhtyi kuitenkin järjestämään muistiinpanojaan, ei kirjahyllyä, sellaista ei hänelläkään täällä ollut.

Muistiinpanot noin kymmenen vuoden ajalta koostuvat päiväkohtaisista merkinnöistä, sitaateista, käsiteselostuksista, alustavista muotoiluista, toisinaan päiväkirjamerkinnöistäkin. Mutta ei kirjallisuuspalveluseuran informaatiopalvelun kurssilla pilatuin silmin eikä tunnetuilta saksalaisilta systemaatioilta tuttuihin tavanomaisen tajunnan tuolla puolen oleviin huikeisiin kortistoihin tukeutuen. Viiden kuukauden ajan hän kutsui muistiinpanojaan koronapäiväkirjaksi kunnes huomasi että on yhdentekevää miksi vastakohtaisuuksien ja yhtenäisempien todellisuusehdotusten välimaastoissa kertyneitä itselle omistettuja sanoja ja merkintöjä kutsuu. Sellaiset herättävät miltei pelkästään epäilystä, niistä tulee ikävyyttäviä ja väkinäisiä, pikkutarkkoja ja teennäisiä. Pahimmil-

laan päiväkirjankirjoittaja äityy loitsuavaksi itsensä musertavaksi ja kaikkea kaluavaksi kannibaaliksi, joka on täyttämässä sisäisyyttään ilmaiseksi itseään mutta tosiasiaa onkin kieltämässä tai tuhoamassa jotain itsestään.

Kun tämänhetkinen päiväkirja oli täyttymässä ja kun hän oli lukenut kynä kädessä eli tutkinut kahdeksansataasivuisen kirjan käsittämättömän tuotteliaan, antropologisista ponnisteluistaan tunnetun saksalaisfilosofi B:n lähes kauhistusta herättävän organisoitumisen ei aina niin myönteisistä vaikutuksista tämän ajatteluun sekä heti perään kirjan purjehduksesta, tunnetuista gasteistaan, käänöksistään ja laaja-alaisesta estetiikasta tunnetun S:n kahdesta elämästä ja etenkin tämän pitämästä lokikirjasta, hän keksi, että hänelläkin pitää olla jonkinlainen B:n kortistoa ja S:n lokikirjaa muistuttava *rannan rekisteri*. Kenties myös uusien sanojen luettelo ja muistiinpanoissa ennakoitu sarastus sen kätköistä.

Koska hän oli merkinnyt vihkoihin päivämäärät ja koonnut vihkot yhteen paikkaan, ne tulivat vaivatta kronologiseen järjestykseen, mutta vielä oli tehtävä iso työ, jotta kirkastetaan ero työpäiväkirjojen ja teemapäiväkirjojen välillä. Paljon pahempaa oli tulossa kun isoon vihkoon tehdyssä koonnoksessa oli selostettava päiväkirjojen entryt ja sisällöt. Nyt ei mennyt kovin lujaa. Tunsin tulevani etäisyyksissä tai ainakin toisessa kontekstissa asustelemaan vieraan kirjoittajan kuvailemaksi. Oli vaikea päättää mistä raapaisusta oli parempi olla vaiti ja mikä oli jälkikäteen laajennettava tiivistykseksi. Mutta B:n ja S:n esimerkistä rohkaistuneena tai heidän virittämänsä uteliaisuuden vallassa vapauduin vähitellen pelokkuudesta tai se muuttui aloitteellisuutta ruokkivaksi arkuudeksi. Isoon ruutuvihkoon tehdyn riittävän taidokkaan tuntuksen yhteenvedon aikaansaannin vaatineen ponnistelun uuvuttamana totesin, että sivuun pantu rekisteri on nyt edessäni. Pa dam! Tämä on kurkistus johonkin jota ei ole: käytävään tai välikköön, jossa ollaan erityiseen spekulatiiviseen ajatteluun turvautumatta nousemassa uusille jäljille vanhojen ajatusten päättäväisen peittämisen ansiosta. Merkinnät, muistiinpanot, sitaatit oli tehty vieläkin tunnistettavan innostuksen vallassa. Jotkin merkinnät kielivät maailman vangiksi jääneestä kielen kirouksesta. Jotkin sanoista, jotka ottavat maailman pois ja antavat sen singulaarisesti, käsitteillä. Jotkin kertovat tilanteesta jossa kieli ja maailma ovat yhtä abstrakteja. Joissakin merkityksellistämisen väistyy kokonaan

ja sanat puhuvat vain omasta puolestaan. Tämän – jonkinlaisen uudelleenluomisen – takia on turha pohtia onko tästä oltava ylpeä vai pelättävä nolatuksi joutumisen tuottamaa häpeää. Tyhmää on myös ajatella, että vihkot olisi poltettava siitä syystä, että ne ovat oikeastaan jo tehtävänsä tehneet. Niinpä yhdeksänkymmentä paksua vahakantista vihkoa, jotka eivät edes pala missä ja miten vain, saivat numerojärjestyksessä jatkoajan ajat sitten käytöstä poistetussa vanhassa kuivauskaapissa eikä hän enää pohtinut miten ne voi kauniisti siirtää rajan taakse tai miten ne voisivat jäädä jonkun löydettäväksi. Siellä ne ovat vieläkin ajoitettuina, löytöpaikoitettuina, kontekstoituina.

Hän tuntuu olevan innoissaan. Katson vielä teemakirjat ennen kuin annan mitään loppuarviota: niitä on kymmenkunta, aiheina näyttää olevan muun muassa “mahdollisuus”, “normaali”, “mistä puhutaan”, “musiikkikirjat”. Paluu järjen ja hulluuden vihkoihin tuntuu niiden jälkeen helpolta. Jostakin on aloitettava. Mutta että noin kaukaa. Retrospektiivinen pettymys. Siellä on yllättävän paljon Maxia ja Samia, B on ollut hankala haltuun otettava, taideseuranta näyttää syventyneen, joistakin harvinaisuuksista voisi jopa ylpeillä, varmaankin on vain kyse tiedonhankintakurssien keskustelutuokioilla tutuksi tulleista nimekkäistä teoreetikoista. Mikäs siinä. Hyvin hyödyllistä. Mutta teemakirjoissa isojen asioiden kohdalla asiat jäävät tylsännäköisesti puolitiehen, heiluriliikkeeseen, tekijään itseensä viittaavaan “kontingenssiin”, saavuttamatta välttämätöntä mutta osoittaumatta mahdottomaksikaan, mihinkään positiiviseen kulttuurioshokkiin, mihinkään merkityksellisyysavaukseen päätyvästä. Muistiinpanoista on liian varhaisessa vaiheessa kiirehditty tematisointiin. Paremmilta näyttävät ne osat, joissa olen näköjään oppinut antamaan periksi – siitä kertoo runous ja esseismi, joissa ei tähdätä mihinkään tiivistävään päätökseen, vaan kaikki aloitetaan ”vapaana radikaalina” uudestaan.

Piiritanssista rannalla asioiden sinkoilla tavallista intensiivisemmin sinne tänne tulee tunne, että olenkohan noina aikoina elänyt ollenkaan. Pakko uskoa, että jotain on ollut meneillään eikä minkään kohdalla lopulta synny kiistely- tai kyseenalaistamishalua eikä tarvetta vetää väliintulevaksi selittäjäksi sairautta, toisiin maailmoihin joutumista tai kriisiä, tai siis ehkä juuri siksi en ole huomannutOlisinko ikinä aavistanut, että tulisin ottamaan ja ottaisin kerran innostuttajakseni epä-

määräisiä intentioita ja kokemuksia hypistelevän kirjallisuuden ymmärryksen tavoittelun ja sortuisin siitä kirjoitellessani omatkin aivot nyrjäyttäviin lauseisiin, vaikka koko ikäni olen ollut sen äärellä, mutta aivan varma hän on siitä, että myötätunnon on avauduttava *hahmottelua* kohtaan, vastakohtana käsitteelliselle tai esikäsitteelliselle, se on herätettävä henkiin vaikka myrkyllä. Taidan olla saamassa vimman kestää miltei kaikkea epäluuloa samanaikaisesti. Vihkojen – vihoissa eletyn elämän – vaikutuksesta.

Nykyiselle ei ollut vähään aikaan asiaa. Lyijykynät palasivat lasikulhoon, paperit pöydän reunalle, ajatuksettomasti tuijottava katse seurasi kynänteroittimen mustaamien käsien saippuositusta. Kuinka tylsää on ajatella, että lukeminen parantaa keskittymiskykyä ja vähentää stressiä, mutta ehkä se ehkäisee muistisairauksia – hänen päivän päättävä tuhahduksensa tarpomatta Sonynsa kuuden kanavan ohjelman läpi kumouksellisen nerokkuutta tai piristävän piruilun vilahdusten toivossa. Epävakaiden aikojen muuttuva käsitettävyyys vailla käsitettä, joka auttaisi muutokseen reagoinnissa tai alkuperäisen tilan tai vaiheen jälkivaikutuksen ja polkuriippuvuuden osoittamisessa. Ei se oikein ole olemassaolon valtava sekaannus kun ei tiedetä mikä on sekaisin, mutta ei *hystereesiksi* kutsuttu elämänjärjestyksen kuollut aluekaan, koska muutokseen reagoinnissa ei tätä ennenkään ole ollut mitään termostaattia, separaattoria tai komparaattoria.

Julkisen kirjaston vanha raakki ei löydä muistiinpanomateriaaleistaan indikaatiota sille, että lukeminen tekisi meistä kaikista maahanmuuttajia, muttei myöskään sille, että päästäisi meidät pois kotoa ja löytäisi ylipäänsä kodin. Stig Framåtiakin parempi taitelijanimi on Muddy Waters, MW, joka eli omasta itsestään: ”You can’t lose what you ain’t never had”.

4

Influenssarokotuksen metsästystä, hammaslääkärilasku vasemmanpuolisen viimeisen alahampaan – olisiko ollut kuutosen – hoitotyöstä, siivoojan sisäänpäästö, jääkaapissa jugurttia ja punajuuripastaa, asiaan kuuluvaa päänsärkyä, televisiossa muotiin tulleita retrosarjoja ja uutisen tapaisia

protestien keskellä ”hospotiksi” ryhtyneen tyrannin vaalimanipuloineja vastaan, ihmisten on ja ei ole pysyteltävä kotona. Iltapäiväunille heittäytyessä mukaanpoimituista kiinnostavista lehtileikkeistä pilkkaa monelta taholta ajatus kielen ilmaiseman täsmällisen merkityksen ja kielen luoman merkityksen kiistan kiertäminen *fiktio*n avulla. Hän nukahtaa ennen kuin fiktion oveluus ryömii hänen päähänsä. Kuinkahan suuri osa siitä on ”städningiä”, ikävistä asioista muistuttavaa siistimistä ja kuinka pieni osa takaisin maaperälle laskeutuvaa pihistelemätöntä tekemistä tai peittelemätöntä vastamaailmaa.

Mielenrauhalle sanotaan olevan hyväksi tutkia ensi sijassa itseään ja omaa elämäänsä. Kidutusta, sanoi Samuel B. Empiirisen minän hullua halua luulotella mitä se olisi voinut olla, itsepelottelua.

Sitten on nämä toisinaan kadulla ja kaupassa kohdattavat, joihin sopii Plutarkhoksen sanat ”Kuolema sinulle, joka kyräilet ihmisten ikävyyksiä”. Kaupassa maalaisemäntä lausahti toivotuksena tuttavalleen: ”Ei oo korona tappanna!” Ei pitäisi verrata, mutta mieleen tuli Bernhardin lapsena Wienin kadulla kohtaamat sanat ”tuon Hitler unohti uunistaan”.

Entä sitten sellainen synkroniteetti, että ovelteni ilmestyisi joku, josta saisin sisään työntyvän vieraan. Todellakin, kimpaannuttavien asioiden joukkio oli huomattavasti kasvanut ja vaikeina aikoina kumppanin ystävienkin kyseenalaistamisesta oli tulossa itseäkin näkökyvyn kaventumisen vuoksi huolestuttava valikoiva luonto, mutta herätessäni – kun vielä oli pilkkopimeää – mieleeni palasi yöllinen yhteenveto viime aikaisista kohtaamisista. Niistä raportoidessaan hän kertoi ja kirjoitti vain itsestään olosuhteiden kontrolloimana.

Eihän siitä ole kuin kolme viikkoa kun aikaisemmassa työpaikassani tutuksi tullut kirjastoapulainen W, joka silloin tällöin ohimennen oli käynyt tervehtimässä ja sähköpostiviesteissä kertonut uskostaan, sai päähänsä, että matkallaan syvällä maaseudulla olevaan luostariin toimittaa henkilökohtaisesti samalla suunnalle majailleelle vanhemmalle kokeneelle tutulleen – siis minulle – hiljattain kirjoittamansa tekstin, mutta ei suostunut – vaikka ehdotin – toimittamaan sitä perille postin välityksellä. Lähestymissuunnitelma eteni niin, että hän kertoi kulkevansa nunnaluostariin nykyistä asuinpaikkaani lähellä olevan maalaistalon kautta, maalaistalon jossa rajan takaa sodan jälkeen tänne paennut luostariväki oli luultavasti koskaan tätä paikkaa loppusijoituspaikkanaan ajattelematta

viettänyt joitakin vuosia ennen asettumistaan nykypaikkaansa. Paikka oli kirkollista kulttuuriaan hyvin tuntevalle vanhalle tutulleni kulttuurituotteenä uusi. Pidän kummallisena ettei hän kirkon sisäpiirejäkin tuntevana jäsenenä sitä tiennyt, vaikkei siellä ehkä ole pientä hautausmaata kummempaa katseltavaa. Suunnitelmansa täytäntöönpanossa hän omien sanojensa mukaan yöpyi majatalossa, josta luostarin väliaikaisella pako-paikalla käynti kävisi päinsä, mutta en voi vahvistaa kävikö hän lopulta kummassakaan, ei ainakaan kertonut evidenssiksi kelpaavia yksityiskoh-tia, jotka osoittaisivat että tämä todelle oli käväissyt aivan lähelläni. Sen sijaan sain lopulta luostarista sellaisella lisähöyryllä varustetun perillä-ollaani-viestin, että sisar se ja se odottaa minuakin sinne saapuvaksi. Religion in prose? Aivan kuin haluaisi hiukan hipaista minua matkalla luos-tariin, houkutella tapaamaan matkalla uskonsisaria, mutta enimmäkseen muistelee viesteissään läheisimpiensä kohtalokkaita hetkiä ja yhteyksiä matkan varrella oleviin paikkakuntiin. Itse asiassa aivan juuri – useita viikkoja kerrottua myöhemmin – sain edelleen ihan ystävällisen viestin, jossa kerrottiin tämänpäiväisistä ja tulevan viikonlopun liikkeistä lähi-läänissä. Miten tälle ihmiselle voisi tätä ihmistä loukkaamatta välittää kaikkien rakastaman brittirunoilijan raikkauden: ”deprivation is for me what daffodils are for Wordsworth” .

Juuri viikko sitten sain yllättäen puhelinoiton teatterimies T:lta. Siitä on monta vuotta kun T oli nähnyt kirjoitukseni hyvyyden ja turvalli-suuden paradoksista, siitä, ettemme millään voi tietää minkälainen turvallisuuksisäys parantaa hyvyyttä tai minkälainen hyväysparannus vähen-tää turvallisuustarvetta. Syväontologiaan kaivautunut teatterimies näki siinä pysäyttävän kontingenssiäihetta soveltaneen esimerkin omalle pro-jektilleen, pyrkimykselleen osoittaa kuinka ontologia – hänelle se mitä on todellinen materiaallinen, ei kulttuurisilla korrelaatioilla kaunisteltu todellisuus – on vaikuttanut länsimaiseen teatteriin, ainakin siinä mie-lessä, että sitä saattoi käyttää keppihevosenä keskustelukumppanuuteen. Aloin lukea T:n käsikirjoituksia aluksi nauttien täysin siemauksin siitä avautumisesta, jota pääsy katettuun draamaklassikoiden pöytään näytti tarjoavan. Joidenkin kuukausien kuluttua tapahtui törmääminen nelin-kertaiseen ymmärtämättömyysmuuriin: minä en ymmärtänyt mitä T teki enkä mitä minun T:n tekemisen kanssa pitäisi tehdä, T taas ei ollut tarpeeksi varma ymmärtääkseen tekemisistään eikä ymmärtänyt mitä

etenkään alaa tuntemattomalta avuksi kutsutulta lukijalta voi tai on lupa odottaa. Kun nyt pitkän hiljaiselon jälkeen otin luettavakseni T:n käsikirjoituksen johdannon, olin kirjallisuusharrastukseni terävöittämänä tarkkaavainen: osasin sanoa, että se on hieno, mitä se todellakin oli, mutta myös, että en osaa sanoa mihin ja kenelle se kelpaa. Samalla kirjoitin melkein sata marginaalikommenttia osoittaakseni, että olin lue-
nut sen kunnolla, että näihin asioihin voisi muualla käsikirjoituksessa kiinnittää huomiota ja että keskusteltavaa siis riittää. Vaikka en tämän jälkeen enää voinut olla draamateoreetikolle olkapää johon nojata, olin tehnyt valtavan työn ja oivaltanut paljon draamasta, mutta yhteyden katkeaminen aiheutti itsesyytöksiä. Tätä harvinaislaatuista osalleni tullutta tehtävää saan kiittää siitä, että se terästi tuntosarveni tajuamaan jotain muuta jossain muualla.

Isku ilman läpi jätti hänet hämmennnyksen tilaan. Yhteys katkesi. Tästä ei jäänyt hyvä maku. Mutta taju äärimmäisen vaikeidenkin asioiden yhteyksien oivaltamisen kyvyn vaalimisesta tuli takaisin. Kulttuuri- ja teatteripiirejä tahallisesti loukanneen dramaturgin Botho S.:n rannalle tilaamani muistelmateos, suomeksi ”Vartijoiden ja räjäytysmestareiden luokse suuntautuva tutkimusmatka” avasi myöhemmin hänen silmänsä ikävystyttävän jaarittelun torjuvalle viitseliään tarkalle esseelle, joka oli hänelle aiemmin tuttua oikeastaan vain journalistina tunnetun Karl-Heinz Bohrerin artikkeleista, joissa kriittisyys oli niin sulavan arvokasta että repivää riidanhaluisuuskin otettiin haltuun otteen herpaantumatta.

Hän oli kadottanut yhteyden myös pankkiirintoimestaan vetäytyneeseen, mutta kansainvälisessä toiminnassa yhä aktiiviseen vanhaan tuttuunsa, jonka kanssa oli useamman vuoden hetkittäin hyvin intensiivisessä muttei koskaan hengenheimolaisuudeksi tai syväksi ystävyyskehittyneessä sähköpostinvaihdossa. Hän kertoi puuhailustaan kirjallisuuden ja käsitteiden parissa, keksimäisillään olevista ajatuksista ja yhteyksistä, saksalaisista keskusteluista ja ihastuksestaan keskiaikaisiin englantilaisiin kyliin, vierailuista maailman parhaassa kirjakaupoissa, kävelyretkiensä b&b-kokemuksista ja miltei tutkimukseksi kehkeytyneestä brittilehdistön ja englantilaisen monarkian seuraamisesta. Heideggerin mustia vihkoja koskevia kiivaita kommentteja lukuunottamatta heille ei tullut juurikaan erimielisyyksiä, sillä kummankin luotto ja ote omaan, hänen lukeneisuuteensa sekä musiikkiin ja hänen kump-

paninsa spekulatiiviseen filosofiaan sekä kansainväliseen rauhatyöhön, synnytti aika ajoin viehkeän ja arvokkaan ilmapiiriin. Mutta mitä tapahtuikaan? He olivat ovelan peiteltysti, suoranaisesti piikittelemättä niin pitkään pikkuilkeitä toisilleen, että heidän intensionsa kuihtuivat ajatusten tuntosarvien tyhjään harontaan, johon sähköpostin tunnotoman hetkittäiskielen väistämätön ohipuhunta löi lisäleimansa. Hän kenties hiukan öykköröi arvostelemalla kärkevästi ääripositioon hakeutuvaa kansallishenkistä turvallisuutta, maalaamalla nostalgisesti entisöivää melodramaattisuutta mustaksi ja briljeeraamalla lukeneisuudellaan. Toinen kenties järjesti hyvin peitellyn miinan hänelle heittäytyessään tarjoamaan materiaaleja myötämieliseltä tuntuvalta tavalla kansallissosialismin tapahtumista ja henkilöistä. Vasta myöhemmin hän tajusi, että keskinäisen epäluulon esille hiipimisen taustalla on täytynyt olla tyystin erilaiset taidot ja kyvyt viitata sekä itseensä että itsensä ulkopuolelle ja ennen kaikkea puhua maailmallisesta suuntautumisestaan, eritoten odotuksesta, toivosta ja uskosta. Hänen menneisyydenhallintaan kuuluvien asioiden tulkintataju lepäsi hyvin vanhanaikaisesti saksalaisesta maise-masta hävitetyistä historian kerroksellisuudesta ja menneisyyden hävittämisestä kertovissa vastarinnan estetiikan kipujäljissä, ettei hänen ollut helppo saavuttaa yhteyttä siihen, että Heinrich Himmlerin Petäyksessä käyttämää rautasänkyä pidettiin mainitsemisen arvoisena tai käytiin katso-massa eikä Kieferin kieltämättä mahtipontiset ja hiustoriapoliittisesti hämävät jättimäiset freskot torjuttii suoralta kädeltä.

Late bloomer pahassa pulassa? Ei sentään. Pidin pääni. Pysyin tolallani. “*I unsettle all things*” (Emerson) eli asiat irrallaan, pysyvästi irtonaisina, saranoiltaan pudonneina, viltitettyinä, saumoiltaan irvistävinä, säröjä säpsähtämättä. Väkisinkin väaristämistä tai ei, mutta hän ei ihastunut “*Päättymättömään riemuun*”, kirjastoon hiljattain hankittuun puolitois-takiloiseen tiiliskiveen tuntonsa upottaneen huumeista toipuvan avoi-meen ja surulliseen, täysillä kirjoitettuun proosaan. Hysterinen realismi on hysteristä, vaikka hänen sisarensa saattaisi ehdottaa, että Wallace on valloittanut avoimen rauhallisuuden ja että valloitusta tulisi lukea ihmisen muuttumisen ja illuusioista ja valheista irtipääsyn nykyhetkeen sopi-van lohdun lähteenä. Mieleeni tuli italialaisfilosofi A:n saksaksi luke-mani “*Herrschaft und Herrlichkeit*”, jossa eritelty jumalallinen ylistyslaulu tuntuu helposti kääntyvän “hallitsevuudeksi ja hulppeudeksi” ja jonka

yhteyteen hyvin sopisi kuuluisa lause, jolla sosiologi Max W aikoinaan ja sen jälkeen moni muu kuten filosofi ja sosiologi H on enemmän tai vähemmän nöyrästi tai katuvasti puhunut “uskonnollisesta epämusikalisuudestaan”, yksinkertaisesti siitä että mahdollisuudellisuus ja toiveikkuus on uskonnollisuutta muistuttavan luonteensa vuoksi tavoittamattonta, yleiskatsauksetonta tai sanoinkuvaamatonta.

Ryhdyin tavoittelemaan varsinaisiin muistiinpanoihini kuulumatonta vihreää kansiotani, johon olin kopioinut minut alakulosta tai miltei masennuksesta kielen syvyyden käsittelyllä pelastaneen sähköpostinvaihdon runoilija M:n kanssa. Ihan sama onko surua pakenava leski, pettymyksestä paikalleen lyhistynyt idealisti, kuka tahansa mistä tahansa syystä hyljätyksi tullut, ihan sama rakennetaanko kuvaa todellisuudesta vai sen koetinkivistä, ihan sama katsomme heitä vai he – kirjallisuuden tai maalausten henkilöt – meitä, lukijoita ja katsojia takaisin, ihan sama kartoitetaanko täsmällisesti todellisuutta vai siihen vetäviä koetinkiviä. Aina on sen verran viekkautta ja oveluutta ettei tiedä mitä siitä tulee. 'Ihan sama' on kieli, jota kukaan ei omista. Eihän modaalisesta tarkastelusta – asioiden näkemisestä historiallisen kehitysprosessin laajemmassa kontekstissa perspektiivin saamiseksi olennaisten ja epäolennaisten asioiden erottamiseksi toisistaan – ilman kieltä tule mitään.

M:n kaksi vuosikymmentä sitten “Kirjallisuus on virhe” nimisessä antologiassa julkaisemassa artikkelissa kirjailijasta kirjallisuuden tutkijana kerrotaan ideasta tehdä kuvitteellista kirjallisuudentutkimusta. Artikkelin loppupuolella M kertoi tämän: “Nautin itse hyvin kirjoitettujen ja omalle kirjoittamiselleni olennaisten kirjallisuustieteellisten teosten lukemisesta. Toinen asia on se, että olen oppinut lukemaan tutkimuksia jossain määrin fiktiivisenä – mikä paitsi että se tekee lukemisesta nautittavampaa, niin tekee myös asiasta yksinkertaisemman puhtaan henkilökohtaiselle tasolla”. Fantastinen hypoteesi ja teoriafiktio järkevä ydin? Tiedon tarpeellisuuden, julkaisemisen ja valintaperusteen intellektuaalinen testi?

Kirjastonhoitajakurssillani olin kuullut “etäisyyden päästä” ja “rivien välistä” lukemisesta ja eräässä seminaarissa oikein demonstroinut miten se minulla tapahtuu ja miksi etenkin vieraskielistä tekstiä on hyvä oppia lukemaan “kaukaa”. Fiktiivisen luennan mukana tuleva nautinto ja selkeytyminen meni kuitenkin paljon lukutekniikoita, hahmotushaitaria tai vaikutteiden ja ideoiden kalastamista pitemmälle. Hän ei ollut niin tyhmä

ettei tietäisi fiktion olevan sepitettä suurempi asia, mutta silti: tutkimuksen varovaisessa pudottamisessa erityiseen osoitettavuuteen ja selitettävyyteen perustuvalla järkähtämättömältä jalustalta fiktion mahdollisuuteen vetoamalla oli jotain erityisen raflaavaa. Asia olisi jäänyt tähän, artikkeli hautautunut hyllyyn eikä päässyt vihreään kansioon ja asia vielä jäänyt kertomatta eräässä musiikkitapahtumassa tavatulle M:n hyvin tunteneelle kirjailijalle, ilman M:n ”toista vierailua” lukusopessani ja ajatusmaailmasani. Hän palauttaa mieleensä tositapahtuman, jonka luontoisesta ei kuulu hiiskahtaakaan ellei sillä olisi seurauksia, joihin tässäkin kirjoituksessa vielä tullaan. Työpaikalla sallittuun opintolomamahdollisuuteen tukeutuen olin kerran varannut huoneen Turun linja-autoasemalla sijainneesta, mihinkään ketjuun kuulumattomasta vaatimattomasta hotellista aikomukseni päästä legendaarisen kapellimestarin johtamaan kirkkokonserttiin ja kiitetyn kirjailijan romaaniin pohjautuvaan teatteriesitykseen, kävelehtiä illansuussa Aurajoen rantaa ja pistäytyä maankuuluissa museokapakoissa ja parhaaseen aamuaikaan heti huoneen siivoamisen jälkeen kirjoittaa jonkin aikaa tekeillä ollutta erityisen vaativaa esitelmää. Mukaan olin iltalukemisiksi ottanut juuri suomeksi ilmestyneen M:n proosarunoantologian. Kun hotelli paljastui odetettua epämukavammaksi (huono pöytä ja valaistus) eikä esitelmän kirjoittaminen riittämättömien valmistelujen ja puutteelliseksi paljastuneiden perustietojen vuoksi toivotulla tavalla edistynyt, ryhdyin selailemaan antologiaa. Silmiini osui heti jotain sellaista, joka elvytti ruumiini ja sieluni tuntematta syyllisyyttä ja stressiä tekemättä jäävästä ja lopulta jääneestä tehtävästä. Se että tein merkinnät marginaaleihin mustekynällä (sic) kertoo kaiken: kun olet valinnut luettavan, olet valinnut kaiken – osallistuin proosarunon kirjoittamiseen ja sitä koskevaan kesksusteluun. Koskaan aikaisemmin ei mikään käsiini tullut kirjallinen teksti pystynyt tähän. Kovaan proosaan tottuneen päässä tapahtui uudelleenjärjestelyjä, joita hän nyt piti omituisena kosketuskohtana uuteen ominaislaatuunsa.

Nämä kaksi – artikkeli ja antologia – aktivoivat yhteystietojen hankkimiseen. Pitkähkön ajan kuluessa tapahtuneessa viestinvaihdossa en saanut vastausta tutkimusta jossain määrin fiktiivisenä lukemista koskevaan kysymykseen, mutta monia mahdollisuuksia tulkita ja kokeilla sitä. Kieli jää vaikka ihmiset uhkaavat kadota. Proosaruno voi lyödä iskun ilmaan ja kulkea tunnetun kielen läpi selittelemättä ja varoittelematta.

Robbe-Grillet, Borges ja Blanchot eivät aktiiviaikanani olleet näkyvillä kirjastossa eikä heidän tunteminen tuntunut tärkeältä. Edessäni oli käsitteellisen ja kielellisen interferenssikuvio, jota tutkimalla olin pääsemässä kiinni ennalta arvaamattomaan kahden päällekkäisyyden synnyttämään kuviointiin. Minun moareeni? ”*If language cannot speak the world, can the world speak in language?*” Harhauduin intentionaalisuuden maailmaan kysymään mistä tulee kielen välittämä sosiaalinen tilaus, kieli ja erityinen kyky viitata itsensä ulkopuolle, puhua ulkopuolisesta, uskomisesta tai toivomisestakin, jolla tunnistetaan ikävystyttävä, teennäinen, toisarvoinen sekä ajattelun ja puolustamisen arvoinen.

Avaruuslentäjä tietää miltä tuntuu kun leijuu vapaasti, saa outoja tuntemuksia, pelkotiloja, unettomuutta, masennusta, lihaksiston ja luuston pienemistä. Pystyykö runoilija pistämään paremmaksi? Runouden pitäisi astua maailmaan, pystyä *tutkimaan* sitä kielellä, joka vapaan radikaalin tavoin torppaa totutun turvallisuuden. Elämän painojen samuuksista ja vaihteluista muodostuva positiivinen (sosiaalinen) sisältö kuuluu *antiteesin* eli vastakkaisuuden piiriin. Kun taas kuoleman samanaikaisesti hahmottuvista samuuksista ja vaihteluista muodostuva negatiivinen (yksilöllinen) sisältö kuuluu *antifraasin* piiriin. Muutos, vaihtelu, muoto, maku, väri ja rytmi, mutta kuolemassa putoaminen liikkumattomuuteen, hämärtyminen pimeyteen, kylmettyminen sekä ja muodottomuus. Tässä hänen opiskelunsa alkuaskeleet, jotka eivät ainakaan vielä johda eriyettyihin kompleksisiin sisältöihin, siis motivoivaan jatkoon, vaan niissä välähtää vasta kalsean kirjallisen valtakunnan mykkyys.

Siksiköhän painottomutta ei edes yritetä kohdata erottuvia elementtejä poimivilla struktuureilla tai spektreillä? Elämän painottomuutta poistavaksi panaseaksi otetaan syli, kohtu, tunto ja lohtu, joilla vaikutus vaimennetaan, mutta samalla tavoitellaan lievitystä tyhjyyteen. Painottomuuden liikkumattomuutta, pysyvyyttä ja toistuvuutta ei edes yritetä ymmärtää. Elämän positiiviset määritelmät ovat ”substantiivisia” ja kiinteitä, kuten suku, maa ja asuinsija. Kuoleman negatiiviset määritelmät taas ovat ”adjektiivisia”, ne tuntuvat ehdottovan katsetta sellaisen vaihtelevan paradigman suuntaan, jonka rakennusaineiksi eivät kelpaa lämpö ja tuli, vaan mielummin vesi, joka voi olla kylmää, haaleaa ja lämmintä, joka nestemäisenä (kompleksisena) sijaitsee kaasumaisuuden ja kiinteyden keskivälillä, mikä on ihan sekavaa, koska se on molempia yhtäaikaan.

Todellinen paino ja painavuus on hanskassa kun massalliset (kiinteät) kappaleet vetävät luonnon, yhteiskunnan ja kulttuurin painosta toisiaan vastakkainasettelussa keskinäisesti puoleensa. Hypoteettinen välittäjäaines on sympatian, luottamuksen, kunnioituksen, sopimuksen, säätelyn kielipelejä. Koska niiden kieltäjillä ei ole mitään, niin se on vain kuvitteellista kittiä, liimaa, liitosta, lankaa, saranaa, säiettä tai silkkaa surua. Kummankaan takana ei ole halu takaisin aitoon tai oikeaan, raikkaaseen ja valoisaan tai todenmukaiseen ja silmät auki nähtävään elämään. Hänen on yhtäkkiä helppoa eläytyä siihen kun kirjailijan elämässä on tummia ja mustia painajaisia tai kun koetaan ahdistusta surua ja pelkoa. Henry Miller herjasi koko turvallisuudenhakuista elämänmenoa ilmoitoidulla painajaisellaan (*The Air-Conditioned Nightmare*, 1945). On yksityisiä kärsimyksiä vaikeampaa ja koskettavampaa tehdä selkoa sitoutumattomuudesta maahan ja maan voimaan, siihen jota ei voida hallita, joka ei yhdistykään yksinkertaisen muodon nojalla paikkaan, ratoihin ja kulkukaavioihin, kielellä hallittaviin muotoihin. Voiko siihen olla lujitautumatta mennä kevyesti pois sitoumuksista, ilmakäytäviin, omistautua sen osille ja lajeille, kahista tarvitsemallaan tyynellä rannalla kielellä jota ei voi tarkasti kuvata?

Gravitonia – välittäjähiukkasta – ei ole tunnistettu. Mutta hänellä on häkellyttävä tutkimuksen ja metodologian tuolle puolen ja hänen omasta mielestään niitä pitemmälle ulottuva hypoteesi. Sanat antavat meille maailman ottamalla maailma pois ja asettumalla sen paikalle. Ne negeeraavat asioita ja olentoja yksittäisyydessään, asettavat käsitteet niiden sijaan. Niitä käyttävässä kirjallisessa maailmassa pelkkä sanalokerikko ei ole mitään, vaan tuo saavutettu negaatio on negeerattava tekemällä kokemusta pelkällä abstraktilla kielellä sävyttävät tendenssit toimintakyvyttömiksi. On lamautettava kokemukselemme, kirjallisuuden habituaalinen maailma ja informatiivinen säteily jotta tie on avoin itse asioihin. Avoimuus laskeutuu kirjallisessa prosessissa itse kieleen, se niin sanotusti elää matkalla. Kirjallisuus tähtää itse kirjallisuuteen. Mutta ei tässä kaikki: miksi päätyisimme vain poeettiseen – ”tunteelliseksi tekemään” – kieleen, sillä on myös osattava tutkia asioita, kertoa mitä ja miten sitä on tehty sekä keskustella uutuuksista, joilla ei ole näyttöä, todistusvoimaa eikä edustavuutta. Tai miksi päätyisimme vain kaksinkertaisen konseptualismin luovuttamiin obskuriitteihin ja ambiguuteitei-

hin, konservatismiin väkinäisiin kukkasiin. Mitä on sen maailman eteen asetetun ja maailman peittävän käsitteen kyvyttömäksi tekeminen, jolla päästään irti maailmallisia kokemuksia kuvaavasta kielestä? Mikä ”tuhoamisen vyöhyke”? Miksi tien itse kielelliseen työskentelyyn on kuljettava *sen* lävitse? Mikä se on? Kysymys, käänne, kynnyks, kippipaikka?

Toisinaan sanotaan, että kirjallisuuden on oltava enemmän kuin representaatiota. Varmaankin tarkoitetaan että sen tulisi yltää reportoinnin, sosiaalirealismiin tai sosiaalisen konfliktromaaniin ylittäviin uusiin näköaloihin.

Waiting for Godot, mutta *Awaiting Oblivion*! Malttava odotus ja odotettava armahdus. Odottaa jonkin saapuvan, mutta asettua odotukseen rannalle, tutkimaan kirjallisuuskeskusteluja, ihmettelemään löydöksiä, jättämään pateettisen polyfonia mielestään, sulkea mahdollisuus nähdä sitä minään erityisesti ajateltuna, todistuksena, tematisointina, teoretisointina tai määriteltynä aihepiirinä tai asiatarhana. Epäilyttävää mutta kiehtovaa. Epäilyttävää, tähän viittaa neutrisukua oleviin suvuttomiin sanoihin. Kiehtovaa, tähän auttaa muutoksen selkään. Kiehtovaa, koska ontologian periaatteiden sijasta eteen kiertyy aikalaisuutta muistuttava mutta aina vasta tuloillaan oleva ja mihinkään erityiseen yhdistymätön eettis-poliittinen suhde. Vastaus dogmeille, armahdus. Anteeksi-anto, tietoisuuden herkeäminen, eräänlainen skeptisismi, seikkailematon sekulaari humanismi, joka on tekemisissä ympäröivän todellisuuden väistämisen, asioista selvillä olemisen aiheuttaman pakottamisen ja ikävyyttävien ilmiöiden seuraamisesta luopumisen kanssa. Samalla upea keino ottaa etäisyyttä siihen mitä muut ajattelevat hänestä. Siihen voi yhdistyä kontingenttisuutta painottava modaalinen aspekti sekä erityistä välinpitämättömyyttä koskeva asenne. Aikaansa pohdittuaan hän huomasi ettei mikään sanoista huonomuistisuus, unohtavaisuus, varomattomuus, huolimattomuus, tietämättömyys kovin hyvin kuvaa ”sisäisyyttä”, vaan englannin ”obliviousness” ja ranskan ”oblieux” edellyttävät niitä kaikkia. Hän pääsee toisinaan vikkellästi ylimyksellisiin sfääreihin. Hän ei tunnu tajuavan että asiasta voi puhua motivoituneisuuttaan menettämättä arkipäiväisemminkin. Casablanca-elokuvassa Ilsa Lund saapuu pianistin luo ja pyytää tunteikkaasti että *Play it again Sam, for old times sake*, mutta Samin soitettua sävelmää *As time goes by* lyhyen tovin, paikalle saapuva Rick Blaine muistuttaa ettei sitä saanut enää soittaa. Sam

kieltäytyy aluksi soittamasta tekovalheenaan *I am a little rusty*, vedoten huonimuistisuuteensa, muistamattomuuteensa, unohtamiseensa, mutta ollen samalla kertaa hiukan varomaton, huolimaton ja hiukan tietämätön. Kaikki on epäselvää: todellisuus muodostuu mahdollisesti kyseessä olevista asioista, fragmentaarisuus kertoo haluttomuudesta muodostaa kokonaisuus, unohtaminen tuo helpotuksen rakenteellisista ja toiminnallisista kokemuksista ja kaikki tämä voi olla vakavan juhlallinen todistus järkähtämisestä, jota ei voi oikein esittää, nimetä eikä kuvata.

5

En oikein ole osannut ymmärtää täystäpinöissään juoksentelevia, hämmennykseensä vapaaehtoisesti alistuneita, kolhujen heikentämiä, mutta yli-innokkaina mahdollisuuksiinsa havahtuneita. Näin hän ajattelee. Omastani en osaa sanoa mitään, mutta se on alkanut kiinnostaa minua. Saksalais-englantilaisesti murahtaen: *there's einer noch am Leben, mother – me!* En varmaankaan siksi, että olisin keksinyt vihollisen jota en halua ymmärtää tai ystävän jota haluan ymmärtää mahdollisimman hyvin tai että olisin kohdannut uusia edellytyksiä ajattelulle antavan alueen, jonka läpi pitää kulkea kaikkiin suuntiin kirjoittamalla. Minusta vain tuntuu, että olisin oppimassa pitämään puoliani tai kaveeraamaan itseni kanssa, vaikka se on vasta tarkoittanut toivetta tai odotusta, että osaisin siitä sanoa tai opettelisin sanomaan siitä jotakin pelkäämättä, että joutuisin kohtaamaan käsityskyvylleni ylivoimaisen – itseäni toki varjelevan – suojauksen tai löytäisin itseni pelkistä kulisista. Samalla minusta tuntuu, ettei mitään voittoja ole saavutettavissa ottamalla vakavan pohdinnan kohteeksi se, miten tekstiä käytetään: olenko kirjoittanut kenellekään tai onko kirjoituksiani koskaan luettu, sillä joitakin harvoja poikkeuksia lukuunottamatta en ole saanut kiitoksia enkä moitteita. Arvelen tämän johtuneen kirjoitusteni muita kiinnostamattomista aiheista. Eihän aina jossain määrin hämäräksi jäävällä uuden käsitteellisen ymmärryksen tai aksentuaation tavoittelulla voi saavuttaa ymmärrystä vaikutuksiin pyrkivän tahon kanssa. Solmua ei tarvitse halkaista yhdellä miekaniskulla mutta jos perusteluja ja yhdistämistöjä ei ole riittävästi tarjolla, substantiaalisiksikin pyrkivä itsereflکتio jää enem-

män tai vähemmän opportunistiseksi puolusteluksi. Itselleen ei välttämättä jää oudoksi jos ei tiedä mitä tekee, voi jäädä vaikka tietää, mutta vapautuuko outoudesta, jos ei tiedä mikä meissä valehtelee? Sen kysyminen on ylellisyyttä, sillä silloin kiivetään tasolle, jota ei ole, eihän hän ollut mikään kirjoittaja, vaikka kirjoittikin. Hänen kirjoituksensa lähtivät nimittäin lehtiin ilman että muut olivat niitä lukeneet. Olivatpa kirjoitukset toisinaan herättäneet kirjoittajaa nolostavaa huvittuneisuutta ja ärtymystä (niitä oli sittenkin luettu). Huonosta ja monimutkaisesta kirjoittamisesta häntä oli moitittu, mutta tuskin sai sellaista rentoa apua, joka vaati pois typeryydet, turhat sanat ja jankkaavat lauseet ja siivoaa honosti mietittyjä lauseita.

Hän oli kirjoittamalla saanut levottomuuden laantumaan, ei hakenut apurahoja tai pyytänyt kumppanuuksia, ei ryhtynyt tietokirjailijaksi eikä matkaoppaaksi mutta ei myöskään toimimaan ravistelijana tai kriitikona. Kirja-arvosteluja hän piti sekä etuoikeutena että velvollisuutena. Kirjastolaitoksen jäämies? Vakavasta kirjoittamispohdiskelusta kehkeytynyt tilanne oli hänen elämäänsä saapunut uutuus, mutta hän ei osannut pelätä sen päättymistä masentaviin mietteisiin. Ensin hän torjui ajatuksen, että kirjoittamista kannustavassa kirjojen lukemisessa olisi kyse kertomusten juonen vertaamisesta hänen oman elämänsä kulkuun, mutta hänen oli annettava hiukan periksi, sillä sittenkin hän vertasi, mutta ei asettamalla kertomusta ja kulkua rinnakkain eikä liioin lukemalla kirjoja oman elämänsä kuvauksena. Kirjojen ja hänen välillä oli katkos. Ne eivät antaneet tietoa eivätkä virkistäneet. Hän saattoi lukea sellaistaakin mitä ei halunnut ymmärtää. Hän teki sen ottaakseen tiedon ystävänä selvää oudoista asioista, joten katkos ei ollut täydellinen. Kirjan kohtaaminen metatasolla kertoi hänen saamastaan tartunnasta kirjalliseen ajattelutapaan. Tunnetun yliopistomiehen kerrottiin sanoneen, että jos kirjoja pitää tarpeeksi kauan yöpöydällä, yhtenä päivänä huomaa niiden menneen päähän. Lukija oleskelee kuvissa jotka uudistavat tiedostamatomat arkkityypit? Kirjoja ei lueta kertomuksena menneestä tai näkymänä tulevasta eivätkä ne toimi menetettyjen kokemusten korvikkeena tai tulevaisuushorisontin aavisteluna.

Systemaattinen ei-systemaattinen tutustuminen kirjallisuuteen ei ole synnyttänyt vain illuminaatioksi kutsuttua intellektuaalista tuhlaajapointia, vaan myös mahdollisuuden päästä käsiksi mahdottomaan. Saate-

taan näin ollen ajatella, että kirjoittaminen sai hänet tästä lähtien ajattelemaan siinä määrin itseään, että hän ennen pitkää ryhtyy kertomaan myöhästymisestään itsensä ajattelemisesta, muistamisesta ja unohtamisesta. Toisaalta hän oli melkein unohtanut aiemmat pohdintansa heikosta ja vahvasta kirjoittamisesta, mutta ne palautuivat hänen mieleensä kun hän ryhtyi lukemaan runoilija M:n esseitä, jossa kuoleman teemaan kiinnittyen käsiteltiin kansallisen heräämisen keskellä ruotsiksi kirjoittanutta Runar Schildtiä, Prahassa saksaksi kirjoittanutta juutalaista Franz Kafkaa ja monien vaiheiden jälkeen Brasiliaan päätyneitä venäjänjuutalaiseen perheeseen syntyneitä Clarice Lispectoria. Jos arkkitehtuuri on tapa tuottaa merkityksellisyyksiä ikään kuin pinnan alla, niin kirjallisuus on tapa antaa sille aksentuaatio. Hän oli lukenut esseiden ruudulta kahteen kertaan, mutta ruotsin kielen tuottamien ylitsepääsemättömien ongelmien ja kirjallisten yhteyksien vaikeaselkoisuuden vuoksi hän pyysi kirjastosta paperikopion, Kaksi euroa ja 40 senttiä maksanut kopio on nyt tässä hänen edessään.

Ei kostoja. Ei antautumista. Ei uhrautumista. Kafka kirjoittaa voidakseen kuolla, kun taas Schildt kuolee sen vuoksi ettei pysty kirjoittamaan. Hän ei enää pysty kirjoittamaan eikä näkemään minkälainen lahja kirjoittaminen oikeastaan on. Henkilökohtainen tragedia ja kirjailijan tragedia. Kirjoittamisessa ei voitu enää tuhota kirjoittajaminää. Hänen oli päästävä pois. Kafka taas olisi päässyt pitkälle vaikka kirjastovirkailijana, mutta valitsi kirjoittamisen. Kuolema näyttäytyi hänelle päinvastaisena: voida kuolla elävänä. Se mikä Schildtillä meni pois oli merkityksellisyys. Kafka saattoi kohdata kirjoittajaminälleen ilmeisen: odottaa kaikessa rauhassa kehonsa kuolemaa, hänen ei tarvinnut kuolla, koska on teksteissään jo moneen kertaan kuollut, "nöjd på min dödsbädd". Lispector tulee lähelle Kafka-problematiikkaa: "*A hora sa estrela*" -teoksen pääpersonassa kamppaillaan täyttymyksen ja oman tahdon vastaisen elämän itseltä riistämisen välillä. Nautinnollinen kuolema on silmänräpäys, jonka jälkeen kirjailija sytyttää savukkeen ja menee kotiin: "Hyvä Jumala, ensi kertaa tulen ajatelleeksi, että ihmiset kuolevat, mutta – minä myös?!". Tämä ei ole samaa kuin Yeatsin elämän ja kuoleman kohtaaminen kylmin katsein, jolloin aina päädytään ankkurin nostamisesta tai ratsumiehen matkan jatkamisesta puhuviin irlantilaisyleviin huudahduksiin. Painavasta – mutta ilmoitettavuuttaan kätkevästä – läsnäolosta

tunnettu Lispector kokee oman kuolemansa romaanifiguurissaan ja vakuuttaa pystyvänsä näkemään läsnäolonsa tahdon vastaisesti myös ironian valossa. Esseiden haltuunotto tiivistyy ydinkohtaansa: onko minä löydettävissä itsen sitkeiden itsenäisten pyrkimysten vai itsen vaikeuksien ja kolhujen joukoista? Uhkaako sokaistumisen vaara kaikkea? Entä lukijan myötätunto? Pysyykö halu ymmärtää elossa? Jaksako lukija pyrkiä ymmärtämään mahdollisimman hyvin? Tässä ei paljon paina se, mitä muut ajattelevat tai mikä vastuu painaa. Romaanihenkilöiden konstruointi ilman dikotomiaa heikko/vahva ei tunnu mahdolliselta, mutta heikkous on käsitteenä riippuvainen vahvuudesta ja vice versa. Toista ei voi olla ilman toista. Voiko silloin oikeastaan olla olemassa jotain sellaista kuten “tappio” ja “voitto” joka luo oman heikkouden ja vahvuuden leiman maailmaan, jolloin maailma kaikkienensa mitataan näillä mitoilla.

Kirjoittamisen maailmaan avautuu jotain sellaista jota ei näytä muuten olevan olemassa. Outoa, miltei tyrmistyttävää: levottomuudet laantuvat, haitat kuitataan puuttuvilla elementeillä.

Häviäjät ovat vahvoja, eivät voittajat. Voittajat jäävät yksin ja pieniksi. Kafka: ei voi(da) voittaa. Schildt: voittaminen on hyväksyttävää, mutta sitä ei tapahdu, se käy sääliksi. Seurauksena kasvava heikkous ja toivottomuuden julma mahti. Kafkan kirjoittamista ei voi mitata menestyksen eikä menetyksen termein, hän ei halua eikä voi voittaa. Koska hän kirjoittaa. Hän voi kuolla tyytyväisenä. Kafkalla ja Lispectorilla henkilöahmot elävät loputtomassa kurjuudessa kykenemättä pääsemään siitä kiipelistä johon heidät on tuomittu. Juuri tätä pidetään *aitona* kärsimyksenä. Siihen yhdistyvä ankeus ja ironia ei kuitenkaan ole niin terävää että se leikkaisi pois vakavan.

Putoajien, päähän potkittujen ja marttyyrien käsittelyssä ei ole todellisen olevan luonnetta ja ominaisuuksia, koska niitä ei ole kirjoitettu merkityksellisiksi. Jotta nämäkin olisivat jollakin tavalla asioihin kuulumisen piirissä, on otettu osaa, on kirjattu osallisiksi, oltu valveutuneita. Näin hän mietti ja oli huomaavinaan, että spontaani sosiologia ja spontaani tieteenfilosofia abstrahoi näkemyksensä kenttä sosiologian havainnoista ja konkreettisesta tieteellisestä työstä osaamatta kulkea arviointeihinsa käsittämisen ja ymmärtämisen vaativan tien kautta. Ajan kuvasta tulee anekdoottimaista ja opportunistista. Käsitteitä kähvelletään näppärintä kirjoittajilta. Kurja kapitulaatio: kun ei ole karaktääriä, jäljelle jää

kielen tyhjä kopeus ja ilmaisullinen ilkeys. Se puhuu putoajista, putoajaosallisuudesta, ottaa edellytyksekseen yläpuolella seisomisen, voittajana olemisen, saavutuksen. Vaikka juuri tämä oletamus on putoamisen, alas vajoamisen merkki. Spontaanisiin reagointiin liittyväksi tavaksi on tullut sanoa, ettei ole aineistoa, että sitä tai tätä ei voi ajatella tai ei ole olemassa koska ei ole ajattelevaa olemassaolemista. Sanoinkuvaamattomuuden instrumentaalinen tai sisällöntuotantopainotteinen versio? Hänen mieleensä muistui taas Martinsonin 30-lukulaiseen kapinallisuuteen nojautuvassa vaellusromaanissa kohtaamansa Sandmanin avara mutta irtolaisuudeksi luokiteltu laiskuus ja haluttomuus: ”Siitä tulee rikka veljeni silmään. Sellainen maailma on helvetti. Se ei ansaitse muuta kuin että siitä paetaan, että sitä ei totella, että yksilö pidättäytyy käyttämästä voimiansa sen hyväksi”.

Heidelbergissä ja Freiburgissa Husserlin opastamana väitöskirjan kirjoittanut Friedo Lampen proosateos *Am Rande der Nacht* (1933) joutui epäilyttävyytensä vuoksi rappiotaidegiljotiiniin: teos vedettiin pois kirjakaupoista ja kirjastoista sekä makuloitiin. Laman jälkeen Lampe toimi Hampurin julkisten kirjastojen virkailijana. Lokakuussa 1943 hänen asuntonsa tuhoutui kirjoineen, kirjeineen ja muistiinpanoineen Berliinin pommituksessa. Toukokuun toinen päivä 1945 Kleinmachnowissa, Berliinin ulkopuolella kaksi puna-armeijan sotilasta pysäytti Lampen: Lampe oli niin laihtunut ettei vastannut enää papereissa ollutta kuvaa. Muutaman minuutin kuluttua hänet ammuttiin koska hän ei pystynyt selittämään sotilaille kuka oli. Hän oli kirjoittanut ystävälleen että kirja (”Yön äärellä”) ”ei kyennyt hengittämään kolmannessa valtakunnassa”. Patrick Modianolle Lampen kirjan kuvaamien valaistujen ikkunoiden takana ”joku jonka olet unohtanut on vuosia odottanut paluutasi, tai muuten siellä ei ole enää ketään. Vain tyhjään huoneeseen palamaan jätetty lamppu”. Aivan kuin norjalaisnovellisti Kjell Askildsen – jonka isä oli kova vastarintamies ja ammatiltaan ulosottomies – olisi Thomas F:n viimeisissä julkisissa tunnustuksissaan (1987) jatkanut Modianon maineenpalautuskaarta: ”--- jäin katsomaan hetkeksi ikkunan ääreen ja katselemaan autiota katua, minkä jälkeen istuuduin pöydän ääreen päättämään tämän tarinan”. On selvää miksi puhutaan Itävallan helposta taipumisesta natsismiin, mutta harvoin kerrotaan Hitlerin norjalaisesta utopiasta, yliotteetteen saamista rodullisesti ylivertaisista norjalaisista,

joista maailmansotien välinen veljeily englantilaisten kanssa oli ottanut puhdin pois ja myrkyttänyt heidän kallisarvoisen verensä.

Näissä siirtymissä kynnysspuhe ei toimi vaan esineet, avaimet, käytetyt kengät, etenkin erottajina ja kätäjöinä toimivat vanhat ovet, veneet ja matkalaukut ovat symbolisesti latautuneita monimutkaistuneita esineitä.

Mitä oli Beckettin mielessä kun tämä kertoi, että *writing in French allowed him to write without style?* Tuskin onni ja autuus tunnustella mikä tänään olen tai onko minä matkassa. Tuskin yksinkertaiseen omaäänisyyteen pyrkimisen tapa. Tuskin keino saada aikaa voimakkaampi vaikutelma aikomusten syntymisestä. Ei mikään heittäytyminen pitkään puun alle elämää todella ohjaavan sielunmaiseman tavoittamiseksi. Hän oli aina ajatellut sen olevan siirtymä abstraktiin: väistetään valitus ja vikinä ja päästää kiinni sanoihin jotka ovat kuin objekteja. Toisesta kielestä ei ole ihmeemminen iloa, jos halutaan kertoa että vedellä on muoto, rannassa uni tulee rauhallisina maininkeina, restful rollers, sillä eihän siellä edes osata kertoa sellaisista asioista, jotka vain tulevat tai vaikka tulisivat myrskyisinä aaltoina. Kieltä vaihtamalla ei paeta toiseen mieleen vaan mielen toiseen – itsekurin ja maun vaatimaan monimielisyyteen.

6

Ulospäin näkyvä tunnollisuus kuulusteli häntä lakanoista, yöpuvusta, pyyhkeistä, vaatteidenvaihdosta, keittiöpinnoista... Mutta vakaana, kenties kekseliäänä pysyneen ambitiotason ylläpidon antamalla varmuudella raivaan tieltäni miltään maistumattoman tunnollisuuden tehdäkseen tilaa ”nautinnolle”, vaikka hyvin asioiden huonon saavutettavuuden vuoksi tiedän, että nyt ollaan kulkemassa skaalaltaan ja elementeiltään pysähdyksissä olevaa tietä. Pysähdyksissä olevalla tiellä kaikki seisoo enemmän tai vähemmän paikallaan. Samaa ruokaa monta kertaa. Kirjastotyössäni tiettyinä päivinä pitämäni pukua en enää käytä. Tummaa päällystakia taidan tarvita vain hautajaisissa. Talvikenkiä ei ole tarvis kaivaa esille. Suorat housut näyttävät huvittavilta. Hattu, käsineet ja kaulahuivi ovat hyllyn vasemmalla reunalla. Pyykkipussiin eivät pääse likaiset vaan vasta likaisuutensa osoittaneet vaatteet. Lääkkeitä, kahvia ja kardemumma-korppuja pitää rannan tiellä aina olla varalta ainakin viikoksi. Viinikau-

pan vieressä sijaitsevassa kaupassa käydessäni astelen määrätietoisesti kolmeen paikkaan: leikkelehyllylle hakemaan hevosta, kalatiskielle pyytämään paikallista kuhaa ja näkkileipiä luo noutamaan kardemumma-korppuja.

Rannan vuoroa ei pidä laskea käsistä. Mutta siitä kiinni pitäminen ei ole tehtävä, saavutus, ambitio tai linjaus. Mistä muutoksista, väliintulevista ehdoista tai sattumimista olisin tietoinen ja mitä niistä tarkkailisin? Aikaan heräämistä ei ikinä ymmärretä taidoksi saada selvää tekstistä kun tekstistä eikä uneen vaipuminen sijoitu paikkaan tai tilaan, joka vähäistenkin kontaktien nojalla tunkeutuu niin avarana tajuntaan, että tuntuu kuin sen epäsuoriakin vaatimuksia pitäisi totella.

Jos luetaan pois kolmen kirjastovirkailijan ja kahden kaupan kolmen kassan sulava ystävällisyys sekä viinikaupan myymälänhoitajan osallistuva – hiukan kokemusasiantuntijankin – neuvontataito, niin paikkakunnalle tyypillisestä kylmäkiskoisuudesta ei silti oikeastaan voi puhua, tai epäystävällisyydestäkään, mutta kylläkin niitä peittävästä puheesta, eleistä, tuijottamisesta ja tietynlaisesta omissa asioissa pysymisen vääjämättömästä tungettelevuudesta. Täällä ei lepateta. Täällä tehdään mitä sanotaan ja sanotaan mitä tehdään, pidetään mitä luvataan ja luvataan mitä pidetään, vihataan mitä näytetään ja näytetään mitä vihataan ja entistetään omaa maata. Antaen hahmotusta hakevan ajattelunsa kulkea edestakaisin maisemallisessa näkymässä hän huomaa tavoitavansa kaupan parkkipaikalta vanhenevan ja muistiaan menettämässä olevan isoäidin ja toki kaikenlaisia miehiä autoineen, mutta niin paljon jää katveeseen, että tavoiteltavana olevan tyypillisyyttä osoittavan piirteistön ja kasautuvien ominaisuuksien paikan ottaakin sellainen pyöriminen, liukuminen ja lipsuminen, ettei niistä voi asiaproosalla rakentaa mitään suurempaa kokonaisuutta. Lähteistä, osoittamisesta, semanttisesta järjestetystä datasta tulisi visainen tehtävä.

Mitähän siitä tulisi, jos alkaisi ajatella, että ihmiset suuntautuvat normisuurituksessaan, alisuoriutumisessaan ja riutumisessaankin mielekkyyttä suovaa kokonaisuutta konstituoivia ja omalle toiminnalle nykyhetkessä ominaisuudellisuutta antavia *arvoja* kohti. Että yksistään asiat eivät lepäisi tekeytymisessään, vaan ihmiset sanoisivat että kyllä se siitä tekeytyy? Niinhän aika ajoin selitetään, vaikka tällaisessa yhteydessä arvo on sanoinkuvaamattoman nimittämistapa. Silloinhan oltaisiin toi-

minnassa arvotettujen sekä hyvänä että syntinä pidettyjen asioiden jäljillä. Osaisinko ikinä päästä sellaisen jäljille? Miten uimahallin saunassa kuulemieni miesten metsästyskoira-, autonvaihto-, sairauksienselvittämis- ja muun päiväkohtaispuheen pohjalta pääsee edes informatiivisiin järjestyksiin? Synekdokeilla on antavampi pelilauta. Muistan Anna Kareninan ensimmäisen arvoituksellisuudesta vapaan lauseen onnellisista perheistä. Poimin sen saksan tai englanninkielisestä artikkelista. Lea Pyykön suomennoksesta puuttuvat kirjailijan painavat kvanttorit ”kaikki” ja ”jokainen”, ”kaikki onnelliset perheet” ja ”jokainen onneton perhe”, jolla jumalalliseen viitataan kaikkien samankaltaisuuteen ja jokaisen erilaisuuteen.

Mutta se ei taida sopia yhä ahtaammaksi käyvään kahtiajakautuvaan normaliteettiin. Paikallislehti kertoo terveydestä, onnellisuudesta, turvallisuudesta ja oikeamielisyydestä, paikkakuntalaiset – sikäli kuin tiedän – taas syövästä, sairauksista ja sukulaisten menestyksestä toisella paikkakunnalla. Kaksi valtiokansalaisuutta, toinen terveiden ja toinen sairaiden valtakunnassa? Kumman riistäminen koskisi enemmän? Kumman poissaolo koskisi pahemmin. Onnellisuus on sokeutta symboleille. Helpotusta tuovaa vapautumista virnistykseen. Rakastakaa toisianne, ihan sama tulevatko sanat Jumalalta vai ihmiseltä. Mutta on muutakin.

Kolmikymppinen nainen kauppakasseissa kiinni roikkuvien lastensa kanssa, yhtä vanha kuin äitinsä, vailla persoonallista ikää: vedenpaisumus, syvyyden lähteiden puhkeaminen ja maailman hukuttaminen ihmisten pahojen tekojen takia vai kuormassaan mahdollisuutta parempaan kantava onneton enkeli? Luonnollisessa maailmassa kaikki halut sijoitetaan ja varat investoidaan normaalitilan parantamiseen. Menneessä ei ole hyvä elää, vanha on rankkaa, tulevasta ei tiedä, se liukuu eteen kun sen aika on, jatkamista, loppuunsaattamista ei ole, lapsuus loppuu, avioliitto hajoaa, aikakausi menee menojaan – luonnollisinta maailmassa. Muu on nostalgisen politiikan tai sen heijastumista arkijuridiikan peileissä, tarvikkeiden hankkimista, puuhaa ja poukkoilua, pilailuineen ja hullutteluineen, aivan kuin kaikki koko ajan tapahtuisi elämän keskellä tai keskellä elämää niin sanotussa täydessä loistossaan, kun taas ”minä” ei ole koskaan ollut elämän keskellä, katsonut asioita keskeltä, vaikka kirjastoihmisenä minun pitäisi osata nähdä asioita keskeltä, keskustalle tärkeiden asioiden tavoittamiseksi.

Hengettämyyttä vastaan asetutaan pahoinpitelijän tai pahoinpidellyn voimasanoilla, itsetunnon yläpuolisella tai itsetunnosta irti joutuneella ruumiilla, kulloisenkin karuuden mielipiteillä, sitä poismanaavilla kiro sanoilla, ikuisen sunnuntai-iltapäivän ilveilyillä ja uuteen maanantaihin heräämisellä – tuskin koskaan pysäyttäviä kysymyksiä. Tällä tiellä, kaupassa ja apteekissa tavattu on muotoon tullessaan ja pyrkiessään joutunut eroon itsestään, nimittäin turvaan. Oliko se Paavo Haavikko, joka touhukkaasti selitti, että täällä ollaan turvassa ihmisilta ja turvassa jumalilta, ja joka myös neuvoi että älä ole oma itsesi – sitä juuri madot odottavat! Siten on saavutettu vaikein päämäärä: ”eihän heidän ole tarvis edes mitään toivoa”. Minä taas ammattini ja kasvatukseni vuoksi varjeltunut siltä, turvalta. Mitä maailmaa varten ja mitä maailmaa vastaan kasvatetaan lapsia? Minä kysyn mihin? Toinen pitää arvoituksellisuuttani parhaaseensa pyrkivän yleisön ja sen kunkin jäsenen solvauksena. Toinen tietää että arvoituksellisuus on arvoituksellisuutta. Minussa vain “minun hiljaisuuteni”. Me kirjastoihmiset yritämme vitriineillämme ja iänikuisilla läheisyyspöydillämme puhua pois heidän epätoivonsa, mutta elämää ilman epätoivoa ei ole, emme voi eikä meidän pidä oppia lohduttamaan, mehän vain viritämme kysytylle kysymykselle kaikupohjaista kertomusta. Neuvoista ja ehdotuksista tulee liian yleisiä – ole sinnikäs! Naurettavia – huomanna parempi päivä! Toinen pitää huolta sisaruksista, kodista, työstä, lapsista, naapureista ja toimii muiden hyväksi, minä yksin ylellisyydessäni. Toinen on laiminlyönyt niin sanotun valistuksen perustarpeet, minulla liikatarjontaa. Toisella alaspäin menemisen ja elämän puitteiden menettämisen pelko, päivittäiset tapaamiset ostoksilla, jälleentapaamisodotuksiin käärityt sukulaiset, minulle ei edes niitä. Toisella selkeät odotukset, valinnat ja päätökset TV:n katselussa, minulla pelkkä selailu. Jos sitäkään. Toinen humalassa hauska, holtiton, mieletön, minä risaisuutta ja tuskaisuutta karttava, kutistunut ja kärttyisä. Toisen musiikissa kahvikupin kilinä ja pullan tuoksu, minulla ei audiensseja.

Mittaamaton matka on kuljettu, miten edes illuusio jonkinlaisesta kynnystietoisuudesta, iso kippaus jos ”on aika päästää valjaista vaahtoavat hevoset”.

Hän ei ole tavannut ketään, joka sanoisi meidän elävän sekulaaria aikaa, mutta se ei tarkoita etteikö taiten tehtyä pidettäisi pyhänä – maallisen yläpuolelle kohoavana, kunnioitettavana ja velvoittavana, avaram-

man elämän tai ansaitun vapauden sopusointuna, pyhänä joka viittaa pikemminkin pihaan kuin terveeseen ja eheyteen. Täällä tuskin pidetään kiirettä sen takia, kukaan ei latele siitä tulevia velvoitteita tai puhu pyhän vihan synnyttämästä kokonaisuudesta. Mutta silti pyhä on erityistä kunnioitusta vaativa side, kahle, kauneus. Se tiedetään, aavistetaan ja tunnetaan. Kirjastosta sille saa syventävää tietoa. Yksikantaiseen historiakäsitykseen tukeutumalla oma aluekin tulee rajatuksi pyhään piiriin. Pyhän tunnistaminen, nimeäminen ja kunnioittaminen on profanisoinnut, mutta silti sitä uhkaava suurieleinen ja keinotekoinen muutos, rutiinien eliminoiminen, perinteisellä taidolla ja kokemuksella tehdyn mitätöinti sekä oman kollektiivin ja yhteisön – elämänaikaisen tukirangan – menettäminen tuottavat tuskaa, vihastumista, kateuden jolla on sädekehä päänsä päällä ja etnis-nationalistisen korostuksen jolla tehdään poliittista tunnustelua.

Hänestä kotiseutu tai kotimaa, se mistä saksalaiset käyttävät sanaa *Heimat* on leijuva tai ilmassa roikkuva käsite, mutta omaan pöytään istuva ajattelee että tämä on elämän perusleiri tai tukikohta. Jokainen tarvitsee nurkkauksensa josta tarkkailla maailman epävarmuuksia. Ihmisillä on monia kotiseutuja, se voi olla pää- ja sivukotiseuduista koottu mosaiikki, joka elämän kuluessa lajitellaan ja järjestetään uudestaan. Hän ymmärtää, että kotiseutu on taianomainen oman historian alkukohta, joka täydentyy asumistyylien mukana, mutta sitä ei voi perusteista ja perusteluista alkaen ymmärtää. Eihän kukaan tyydy hyvän elämän mahdollistavan kotiseudun sijasta järkeiltyyn tai seikkailevaan kotiseutuun. Mikä on maa? Mitä maata olet? Mitä maata rantasi on? Mikä on maan ja kansan kunta? Minkä kanssa, kenen kaa? Ei sen mittaamattomuudessa ja muuneltavuudessa mikään hyvin suuri voi asustaa.

Isänsä vihan välttääkseen nuoren kumppaninsa hylkäämä Herta lensi Heerleenissa sijaitsevaan hollantilaisen kätilökoulun yhteydessä toimivaan yksihuoltajaäitien kotiin, synnytti pojan ja luovutti hänet kasvatuskotiin, jossa sai käydä lasta katsomassa mutta ei kosketa häntä, mutta Herta ei kestänyt erilläänoloa vaan toi lapsen viisivuotiaana Wieniin. Se, että Thomas Bernhard tunsu aina elävänsä kuin muurin eristämänä, ulkopuolisena ja erossa muista, ei tässä valossa tunnu kovin ihmeelliseltä. Se, että hän ei kyennyt osoittamaan kiitollisuutta, puhui ystävyyspaastosta eikä pörhistellyt puheliaana ja pystyvänä Obernathalin maatilal-

laan, matkoillaan tai tunnetuissa palkintopuheissaan, on kolikon toinen puoli. Mutta kovin helppo ei ole sanoa, mikä Bernhardin ulkopuolen sisäpuolella kiinnosti häntä epätavallisen paljon. Mies saattoi sanoa, ettei pohjimmiltaan pidä elämästä lainkaan. Häntä ei kuitenkaan kiinnostanut kuinka syvällä siinä ollaan tai kuinka syvälle pitää mennä jotta sitä tajuaa, vaan sitä pohtiessaan hätkähti kohtaamastaan syvyysheimolaisuudesta. Hyvät voimat ja siunaukselliset seikat ovat samassa korttipakassa, selvä se. Ajan haaskaaminen kaikkeen hyödyttömään? Olemattomuus, se että se on salattua meiltä, voi aiheuttaa afasiaa, tuottaa ison hutin ja tyyten rauhan, lienee isoin juttu. Katse rauhallisesti pohjattomaan olemattomuuteen synnyttää nimittäin kyseenalaistavassa kestävässä kiinnostusta ja luottamusta, jonka ansiosta vetäytymisen voi väistyä ja olemattomuus saada suojaavan värin. Onko mahdollista, että se mitä sanotaan vastareaktioksi ei olekaan vastareaktio tai ettemme oikeastaan tiedä mistä puhutaan kun puhutaan vastareaktiosta, useinhan tarkoitamme vain reaktiota, muutosta, näennäistä vastakkaisuutta, emme sitä mikä on vastassa, emme sitä mikä tai mitä se oikeastaan on, emmekä varsinaista vastakkaisuutta tai reaktiotyyppiä. Jokin vahvako vastareaktio vain tarvitaan tajutaksemme että olemme olemassa osataksemme pitää asiat erillään, emme kaataaksemme kaiken kirnuun, jotta saadaan voita ja piimää.

Muistiinpanoni ehdottovat, että Joutomaan – joksi Waste Landia usein harhaanjohtavasti kutsutaan – jossakin kohdassa on kerta kaikkiaan mainio rannalla ongella olevan päähän pälkähtänyt ajatus kysyä itseltään, että saankohan edes omilla maillani asiat järjestykseen. Jos *Waste land* ei ole mikään joutomaa tai kaatopaikka, ei oma maakaan tässä ole oma suoja-alue. Kyse tuntuu olevan siitä, onnistuuko asia omin avuin. Maata ei olemassakaan. Maa painaa, maasta ponnistetaan, maahan heittäydytään, maasta ja maaksi tullaan, maalle mennään, maalle vedetään ja maalla ollaan viisaita (kun merellä tapahtuu vahinko), mutta maa ei viittaa mihinkään erityiseen olevaan, sillä ei ole olennon läsnäoloa, vaan se on minkä tahansa tantereen toteamista, jonkun jonka identiteetti ja kasvot ovat tuntemattomia. Maan piiriä, maan lapsia, maan povea, maan ääriä tai maan kauneutta ei voi hallita, eikä kannata yrittää vaikuttaa siihen kuinka niitä tulisi kehittää. Maa on niin kaunis! Kun sanotaan että olemme samantaisia tai että erilaisista katselutavoistamme huolimatta katseissamme on sama ilme, intentio tai viesti, tuntuu kuin kosketuskohtana olisi *mato, mat-*

kamies maan. Samanlaisuus on menossa mailleen jos ei ole kosketuskoh-
taa mailla (eikä) halmeilla. Maalla ei ole dynaamisia siirtymiä tilasta tai
laadusta toiseen tilaan tai laatuun. Maa on staattinen. Sillä ei ole erityisiä
erottuvia piirteitä eikä maun, värin ja rytmin synnyttämää muotoa. Hän
muisteli Stuttgartin taidemuseossa näkemäänsä *arte povera* maalausta *fatale
Landschaft*, jonka oli aina mieltänyt kauheaksi maaseuduksi vaikka se voisi
myös tarkoittaa kohtalokasta maisemaa. Maa on niin liikkumaton, ettei
sille voida kalkuloida riskiä, siitä saada informaatiota, tehdä sitä koskevia
päätöksiä, uumoilla siihen kohdistusta luottamuksesta, sen vartioinnista
tai sitä koskevista sopimuksista. Siksi kai sanotaan, että *maa painaa parrel-
leen*. Se viittaa maan joutumiseen perikatoon, romahtamiseen tai hoippu-
miseen elämän ja kuoleman välillä. Mutta kukaan – Lapualaisoopperan
liberitistikaan – ei ole nähnyt kuinka maa täydessä tiimellyksessä painuu
parrelleen, joten sillä varmaankin tarkoitetaan rusennetun heräämistä ja
ryhdistymistä omalle pohjalle.

7

Häpeäminen, pelokas odotus, huolella varjeltu huoli loppuu siihen
kun asiat ihan vain maalaisen viisauden mielessä loksahtavat paikoil-
leen. Tämä voi tepsyä raastavaan huonommuuteen, nöyryytykseen, epä-
onnistumiseen, mutta yleistyneessä ahdistuksessa ei lääkärin puheiden
mukaan sittenkään ole paljon pelkkää pahaa, sillä se pitää jalat maassa
sekä silmät ja korvat auki. Koronan aikana häpeäksi lasketaan kaikenlai-
set asioiden kohdalle osumattomuudesta johtuvat hankaluudet ja itse-
tuotetut heikentävät tunteet, mutta minun mielestäni häpeäpilkku on
elämäkerturina tunnetun kirjailija R:n julkaisema “Karanteeni” siitä
yksinkertaisesta syystä, että R on mennyt anakronistisesti viilaamaan
helmi-maaliskuisia merkintöjään niin linjakkaiksi, ettei jäljellä enää ollut
päiväkirjalle ominaista epävarmuutta eikä epävakauden ketteryyttä, sitä
että kirjoittaja ei tiedä mitä tai miten käy. Anakronismi on tässä tapa-
uksessa, ihan oikeasti kunniantonta toimintaa, tekojen seurausten poh-
timatta jättämistä ja käsitysten merkityksellisyyden alennusmyyntiä.
Mutta se ei ole kunniattomuutta vain aikaa ja siinä eläviä kohtaan, vaan
intellektuaalisesti häpeällinen mielihyväharkinta riistää kunnian myös

kirjoittajalta itseltään. Joku voisi vetäytyä hiljaisuuteen, tyhjyyteen tai itsetuhoharkinnan kaltaiseen tilaan, joka ovat radikaalia negativiteettia käsittelevän kirjallisuuden tunnusmerkkejä, eräänlaisen kuolinnaamion vetämistä kasvoille ja joka merkitsee sekä kirjallisuuden katoamista että maailman katoamista kirjailijalta. Siihen päättyy matkustaminen laajan ajatusten ja tunteiden alueen läpi kaikkiin suuntiin, siihen päättyy valitsevan vahvan mielipiteen vaikutusvallan ja primitiivisen kompleksisuusajattelun horjuttaminen ja siihen päättyy ymmärtämisen edellytysten ja niiden vertailun metsästys. Journalisti S:n Koronakirjan kohdalla spontaani journalismi astui journalismilla kaiken yläpuolelle: sitä se on kun pitää yrittää ajatella että kaikki muuttuu mutta mitään mistä voisi kirjoittaa, mitään ”representoitavaa”, mitään mikä näyttää olevan tapahtumassa meille, ei tapahdu. Vapaan taitelijan vaarallinen asema, tulematta jääneet palkkiot, tilanteen ylitsevuotavuus esillä kaikkialla. Saksalaisen laatulehden kirjallisessa teemanumerossa julkaistiin kommentoituja tekstinpätkiä kuudeltakymmeneltä kirjailijalta, draamatikolta, filosofilta ja tiedemieheltä, joukossa sitaatti Frankenstein-kirjailija Mary Shelleyyn Viimeisestä ihmisestä, joka huipentuu aikaan 2100, maailman viimeiseen vuoteen. Kirjallisuudelle on käyttöä, mutta tätä ei millään voi sanoa hurjastelevaksi potkuksi pohtivampaan järkeilyyn.

Häpeä on kummallinen juttu. Vastahäpeä, pyrkimys häpeää vastaan on heikentyneen tilan ja tunteen korjailua. Myötähäpeä voi olla nauruskelua ja katseen pois kääntämistä, mutta toisinaan myös silmät avavaa, mielen virittävää ja vastaanottavaan tilaan johdattavaa keskustelua. Tuntuu kuin sittenkin olisi olemassa jokin harmoninen muoto johon ruumiimme vaistomaisesti pyrkii ja me perässä. Häpeä on olennaista. Jos häpeä loppuu, tekeminenkin loppuu. Useimmiten häpeä siirtyy katsojan häpeäksi. Hahmot joista kirjallisuudessa kirjoitetaan ja joita kuvataitteessa kuvataan eivät näytä häpeävän mitään. Eivät häpeäkään. Häpeä on minun. Se on iso juttu. Se nimittäin osoittaa että olen väärässä. Ja taas se että olen väärässä järjestää tilaa ajattelulle.

Hän huomaa kirjoittavansa niin, ettei ole millekään taholle eikä kellekään ihmiselle raivoissaan. Isommin sanottuna: hänen kokemuksistaan, muistelmistaan ja päiväkirjoistaan mutta monesta muustakin lähteestä ammentavassa rantautumisessa etsitään asioita joista pitäisi puhua. Juuri nyt hänen tyyliinsä ei ole kovin pulppuava, aivan kuin hän olisi

kadottanut tiensä, olisi sekaisin tai olisi ryhtymässä hyvää tarkoittavaksi ihmiseksi, joka sekä järjestää maailmoja uudestaan että saa elävät ihmiset tuntemaan tunteita ja ajattelemaan että heillä on mielenkiintoisia mielipiteitä. Onko mitään turhempaa kuin onnellisuutta koskevat mielenkiintoiset mielipiteet? Häntä ei kiinnosta tällainen näennäisseurallisuus. Parempi kohentaa mielenrauhaansa. Katson itseäni. Keräilen esimerkkejä. Teen vertailuja. Haen havaintoja. Näillä kuvaan käsitemaailmaani säröille saattanutta ja jollakin tavalla kukistettavissa olevaa olettamus- ja mielikuvajoukkoa. Vetäytyvää kirjoittamista seuraa usein vaistokas keksintö. Kirjoitan muistikirjaani teemantapaisesta asiasta lyhyen parin sivun tutkielman tai esseän, toisinaan kirjoitan siitä T:lle vaikkei hän oikein osaa keskustella tai J:lle joka keskustelee kun siihen on aihetta. Ennen kirjoitin joka päivä M:lle. Vakuuttamalla kumppanin vakuutan itseni, vakuuttamalla vahvistun. Ystävää joka ymmärtää hulluimmatkin harhapolut ei minulla tällä haavaa ole. En pelkää tai oikeastaan minun pitäisi sanoa että en haluaisi että pelkäisin sitä että ymmärrystä tavoitteleva kirjoittamiseni kohtaisi vihollisen, jota ei kuuluisi ymmärtää, koska silloinhan – jos se ei jää pelkäksi ajatuskokeeksi – saavutettaisiin paradoksaalinen näkemyspiiri, joka arvoituksellisuutensa ansiosta antaisi arvokkaan paikan niin sanotun tiedon rinnalle. En muista kuka kutsui erityisiä kipupisteitä rauhoittavaa pohdintaa logismoksiksi ja sanoi niiden auttavan etäisyydenottoon. Tajuamaan paremmin mistä on kysymys. Tekemään sisäisen matkan.

Tunne vetäytyvästä todellisuudesta ei horjuttanut häntä eikä saanut hänet toivomaan mahdollisuutta asettua siihen mikä on laajennusta ja avartumista. Hälvenevä todellisuus ei nimittäin kadonnut jäljittämättömiin. Jos hän olisi siihen asettumalla tekemisissä sen kanssa, kaikki olisi aika hyvin ja tapahtumien täyttämää. Ei ponnistelua pohjavirtoihin, ei erityistä energistä elämää eikä olemista efektiivisesti elossa. En halua asettua sellaiseen uuteen elämään, josta uskonnollisessa testamentissa puhutaan ja joka oli autenttisen olemassaolon mallina rationalismista rasittuneelle Heideggerille. En myöskään hakeutua tuhlaajapojan tavoin jälleen löydettyyn maailmaan. Se on jotain perin kummallista suoraselkäisyyttä. Konemaiset korjausoperaatiot tulevat mieleen sanoista eheytyminen, itsen laboratorio, minäteknikka, taistelu oman varjon kanssa tai jopa schonpenhauerilaisesta hakeutumisesta tahdosta, tus-

kasta ja ajasta kiinni pitävään yksilöllisyyteen. Ne eivät ole kosketuksissa kaikkoavan todellisuuden kosketuspintoihin. Työskentely lukemisen ja kirjoittamisen parissa sekä oikeiden sanojen ja käsitteiden etsiskely oli osoittautumassa todellisuuden katoamisen vastamyrkyksi. Siihen hakeutuminen ja sen toistuminen sai hänet lähestymään tuota kosketuspintaa, kosketuspintaa, jossa tavataan yhdet, jotka suurta meteliä pitäen puhdistavat (vartioivat) kieltä kyvykkääksi ilmaisemaan merkitystä täsmällisesti ja toiset, joille kieli luo merkitystä agonistisena kirouksena, käsitteisiin kaapattuna symbolina, yhtä abstraktina kuin puheemme maailmasta ja itse sanatapahtumana jolla ilmaista (ei usein kovin moninaisesti) kielestä karannuttakin. Paljon mahtuu parhaaseen maailmallisuuteen ja puolueettomuuteen viittaavan *Candiden* sekä ruumiinvalvojaisiin ja uudelleenluontiin viittaavan *Finnegans Waken* välimaastoon.

Mikä tuo lavennus tai terävöitys sitten voisi olla jos se ei ole aina hieman epäilyttävä kääntymisen, ajautuminen käännytystyöhän tai tappiomielialaa torjuvan moraalisen majakan kyky tunkea kiilansa henkiinseen pimeyteen. Siinä ei yksi todellisuuden hälvenemiseen lukemalla ja kirjoittamalla tuntumaa ottava kirjoittaja puhu toiselle todellisuuden hälvenemiseen lukemalla ja kirjoittamalla tuntumaa ottavalle kirjoittajalle. Näiden kahden kirjoittajan välillä on ehkä vain se, että jälkimmäisellä on keskieuropplainen laatulehti taskussaan. Periaatteessa kyseessä voisi olla riffi Krzysztof Kieslowskin Veronikan kaksoiselämän mystisestä kahden naisen välisestä yhteydestä. Voisihan tässä yhteydessä tulla mieleen Jekyll ja Hyde tai jokin kirjallinen *Doppelgänger*, koska kirjoittajalla on Janus-kasvot. Mutta tällaista kaksoishahmotusta hän ei pidä kovin kiinnostavana. Millekään peitenimelle (Salman Rushdielle välähti: Conrad ja Tsehov – Joseph Anton) ei ole tarvetta. Hän ajattelee pikemminkin saavansa yhteyttä suojelushaltijaansa tai varjosieluunsa. Pyydystämällä päivästä toiseen sanoja ja käsitteitä hän myös järjesti mieltymättömyyttään. Tämä on ihmeellistä ja se pysyy, kiinnostavaa. Tähänhän täytyy voida kuulua myös kyllästymisen paasaukseen ja märehtimiseen, vahvistuva vastenmielisyys vetäytyvän todellisuuden asianhoitajiksi tai asianomaisiksi ryhtyneeseen ajankohtaiskeskusteluun ja sitä institutionalisoivaan journalismiin sekä tietenkin myös ambivalenssi kotikaupunkia kohtaan sekä jatkuva piina todellisuuden elämänkerrallisia käärepareita kohdatessaan. Kielen punnittua ja täsmällistä ilmaisukykyä

tarvitaan hänen mielestään myös katoavan todellisuuden epävarmuuden synnyttämiin käytäviin ja vyöhykkeisiin osoittamaan kehykset joihin sanat liittyvät ja niiden vaikuttamisen intressit. Laajennukseen – josta siitä nyt koskaan todella tulee mitään – kuuluu se, että osaa kohdata sanat kirouksena, asennoitua toisinaan arrogantisti, osoittaa sormella ja tökkiä asioita kylkeen, mutta mielellään pyrkiä asettamaan kritiikkipotentiaalin esilletuonnin ja mieltymättömyyden ilmausten rima sen verran korkealle, ettei se tule rinnastetuksi itse kommunikoiavuuden ja itse maailman avoimuuden kieltävään ja muille vaikeuksia tuottavaan ja syyttä suotta ilman perusteita vastaanpanevaan, syntymästään sekopääisyydeksi kutsuttuun muuttumiskyvyttömyyteen.

Heti aamulla hän oli kirjoittanut kolme tuntia. Unen tuloa tarkanneen ja huonosti nukutun yön jälkeen hänen oli kuitenkin päästävä pois tapahtumattomuuskolostaan. Kun paikkakunnalla ei ollut kahvia eikä hänellä ollut varhaiskohtaamista kenenkään kanssa, hän varkaan rikospaikalle palaamista muistuttavalla tavalla heitti takin ylleen, laittoi saappaat jalkaansa, kaappasi vihkot mukaansa ja käveli kirjastoon, jonne oli keksitty häntä mainiosti palveleva omatoimiaika, joka etenkin aikaisin aamulla osoittautui pikku eväin varustautuneelle omaa huonettakin tehokkaammaksi kirjoittamispaikaksi, jonne usein heti seitsemän jälkeen tullessaan hän kirjastonhoitajan sitä varovaisesti ehdotettua poimi tullessaan lukitsemattomasta postilaatikosta aamun lehdet ja sijoitti ne lehtihuoneessa omille paikoilleen. Kolme tuntia hän usein erityisen levollisena ja motivoituneena luki tai kirjoitti, yksin kauttaaltaan valaistussa kirjastossa mukanaan maitokahvia, korppuja, moninaiset tarvikkeensa ja usein edellisenä päivänä lukematta jäänyt laajempi kirjarvostelu, ja kaikki tämä ennen kuin kirjastoon tuli ketään muita, mutta tämä oli tietenkin mahdollista vain lauantaisin ja sunnuntaisin jolloin hyllyjen välissä käyskentelevää kirjastohenkilökuntaa ei ollut paikalla. Hän vietti aamun kirjastossa kuin ruhtinas. Nyt ei vääristellä tosiasioita eikä ajauduta kaikenlaisiin ristiriitaisuuksiin. Kaikki ei ollut hyvin, mutta hiukan paremmin. Lisäksi päivä – päivän työ – oli siinä ja melkein koko päivä vielä edessä. Naapurin hänelle lahjoittamalla ja romukauppiaan viidellä kymppillä kunnostamalla pyörällä kuin kirkastuneelle kotirannalle ajellessaan hän pohti kuinka tulevaisuuden hyvinresursoitu kirjasto luotsaa lapsenlapset itsensä ja menneisyytensä rekonstruoivan digitaalisen arkiston ystäviksi.

Ranta tuntui tämän jälkeen oudolta paikalta sen vuoksi, ettei voi tietää kuinka kauan se kestää eikä voi tietää miten sen poissaolo vaikuttaisi. *Essential solitude* – olennainen omillaanolo, aina turvallinen, mutta entäpä jo olisi pantava pöhinäksi? Kun kunnolla asettuu jotain vastaan, siinä on *Stallgeruch*, tallinhaju. Ei voi paeta omaa miljöötään, omia totumuksiaan, omia itsestäänselvyyksiään. Tallinhaju – tekisi mieli sanoa tallikuri – luo varmuuden, jonka side on vahvempi kuin se mistä asiasta on kysymys. Ja ennennäkemättömän yhteenkuuluvuuden: se panee rivit suoriksi ja yhdistää hermosolujen liitospinnat. Koska tallissa on tuhnun tuntu, homman kuuluu myös haista. Tallin tyyli tai maku taas viittaisi siihen kuinka tallin toiminta yhdistyy oppimiseen ja luottavaisuuteen. Talli, puolue, liike tai yhdistys? Hänellä oli illan hämyssä tillin tallin tai-vasalla kaverinaan vain arvaamaton muistinsa, avara ja autio ranta.

8

“Mitähän noi opettajat ja kirjastonhoitajat tekevät täällä keskellä päivää”, hän oli kuulevinaan milloin missäkin. Yhdet näyttäytyvät kaupassa ja torilla, toiset sinfoniakonserteissa ja oopperassa, hän taas kuuluu – kuului – niiden usein vain kahdentoista tai kolmentoista kuulijan joukkoon, joka joskus jopa keskellä päivää istui kuuntelemassa uuden ja vanhan kamarimusiikin hurjastelevan rohkeita, taitavia, aidosti tunnelmallisia, aniharvoin pelkkään hinkkaukseen sortuneita huippuesityksiä niin sanotuissa oppilaskonserteissa.

Vaikka olen jo kuukausia nauttinut ja kärsinyt – asiat näyttävät erilaisilta sen jälkeen kun ne on saatu – erakkoelämästäni ja vaikka kamarimusiikin kuuntelemiseen olisi nyt itsestäänselvät syyt ja suuret mahdollisuudet, en ole moneen kuukauteen noukkinut kertaakaan levykoteloista edes Schubertin myöhäissoaatteja. Radiosta kuunneltu, autenttisuuden olemassaolosta muistuttavalta konserttitaltioinnilta puuttuu rauhallisen konserttisalille kävelyn, odottavan istuskelun ja lukemisen ja omalla paikallaan kuulijaksi kohottautumisen ainutlaatuinen tunnelma, joka kiellettyä positiivisten tunteiden käsittelystä, satsaa kaiken tilan ensivaikutelman taian ihasteluun sekä elämyksestä nauttimiseen. On tosi vaikeaa kiivetä radiosta kuullun musiikin puhtaaseen tapahtumaan. Musiikki

tuntuu kankealta ja kömpelöltä, jotenkin samalla tavalla kuin pitkään puhumattomana pysyelleen suusta saapuvat sanat. Sävellyksen sijoittamisesta historialliseen, kulttuuriseen ja esteettiseen kontekstiin ei ole mitään haittaa, se laajentaa hauskaasti ymmärrystä, mutta esittämiseen ja kuunteluun sillä ei ole hönkäsen pölähtävää merkitystä.

Huonekaiku, äänitetuntemus, synesteettiset värit, monikanavakuuntelu, vaativat vertailut, soitinlaatu, itse soittajan kyvyt ja taidot, puhtaus ja ohjelmallisuus eivät ole pätevyysaluettani, mutta sopivasti annosteltuna innokkaastikin seurattavissa ja sopivin satsauksin opiskelulla syvennettävissä. Opintovapaalla Lontoossa, tarkemmin sanoen Lewishamissa asuessaani kuuntelin joka lauantai BBC:n monituntista levyvertailuohjelmaa, jossa esimerkiksi Bachin h-mollimessu käytiin alusta loppuun läpi tukeutumalla kahdentoista taltioinnin tulkinna, tyylin ja taustan resurssia ja erityistaitoja edellyttävään tutkimiseen. Koska musiikkitoimittajat olivat tehneet tutkimustyönsä huolellisesti, vertailut paisuivat ihmeellisen onnistuneiksi niin että näistä tuli osa sitä tunnelmaa, joka kantoi illalla konsertteihin. Musiikki oli kuin mähkä, tuhkakasassa suojattuna pysyvät lämpöä ja elossa pidettynä jatkuvuutta tuottava kekäle-kasa, mutta musiikin vapaan lataamisen kautta umpimähkään kuunneltu keinolähde – vielä kokematon neonvalo.

Musiikkiin kuuluu negatiivinen vapaus mallin ja koodin tyranniasta ja milloin mitenkin mitatusta hyödyllisyysjohdattelusta ja vähintään yhtä epämääräinen positiivinen vapaus ryhtyä “kyselemään enemmän kuin kykenemme kyselemään, enemmän kuin kyselemisen kykymme kantaa ja siten enemmän kuin mistä on kyse”. Musiikki kuuluu niin monimutkaisella tavalla niin moniin eri maailmoihin ja musiikin ymmärrettävyys ja selitettävyys on niin vaativaa ja poikkeuksellista, että säveltäjien keskuudessa syntynyt intohimoinen kiinnostus hiljaisuutta kohtaan on tarttunut häneenkin. Niin paljon kuin Heidegger kirjoittikin olemisesta, ajasta ja metsätien ja -aukion huminasta, musiikin sanotaan olleen kokonaan hänen maailmansa ulkopuolella ja on arveltu ettei hienoja oopperatekstejä kirjoittanut Haavikko erottanut Louis Armstrongia ja Mozartia toisistaan. Onneksi on olemassa monta todellisuutta eivätkä ne ole toisilleen ymmärrettäviä, on olemassa ymmärrystieteiden tapa saavuttaa intentionaalista ymmärrettävyyttä ja tieteisuskoista selitettävyyttä edellyttävä tapa tuottaa ymmärrettävyyttä.

Kirjastotutkinnon suoritettuaan hän oli jonkin aikaa töissä musiikki-osastolla, jonka kautta oppi tuntemaan J:n ja yhä pitää häneen yhteyttä. J on tarkasti rajansa tunteva tuhattaituri ja harkitsevuutensa vuoksi horjuttamattoman varma. “Arvokkain metalli valmistetaan hitaasti ja painaa eniten”. Pitkään musiikista kirjoittanut, alansa tunteva, kavereistaan kiinni pitävä musiikkiammattilainen ja visu mies. Jos haluaisin korjata katkenneen kaapelin omaan kohtioonsa erkaantuneeseen ja eron jälkeen tuskastunutta vihaa kylväneeseen puolisooni, J hoitaisi puolisoni vanhana koulukaverina ja perhetuttuna tämänkin asian. Hänellä on ihmeellinen taito *olla tunkeutumatta* valon lähteen ja lukijan, mähkän ja käden, musiikin ja kuuntelijan väliin. Kriitikko joka ei täytä tilaa itsellään. Kirjoittaja joka tunnistaa harsun ja ottaa pois typeryydet. Hän tuntuu naureskelevan fenomenologien hokemalle, että aina jää sokea tai kuuro piste, jota ei koskaan voi tavoittaa. Tarkoitan tällä sitä, että valon lähteeseen, mähkään ja musiikkiin on suhtauduttava samalla kertaa intohimoisesti ja uskollisesti, arvoituksellisesti ja luottamuksellisesti. *Hyvät asiat ovat lyhyinä kaksinkertaisesti hyviä*. Hän ei solvaa, herjaa eikä nimittele. Kirjoittaa täsmällisesti ja nautittavasti barokista ja nykymusiikista hyläten pyykkinarulle ripustettujen irrallisten superlatiivien kaltaisen kuvailun. Kuultu voi singahtaa ja upota sekä leiskua sinne tänne, mutta sen liikkeen ajamasta ajatusten ja tunteiden vyörystä huolimatta hänelle oli mahdollista istua paikoillaan. Tyylikeinot on helppo havaita muuttaman rivin lyhytarvosteluistakin: naseva vastaväite ja paradoksi; merkityksen tiivistäminen sutkautuksilla; pelkistetyt virkkeet joissa elämäntapausten töksähdetään selitykseen. Visu mies ei vitsejä veivaa. Miten yleisölle mahdottomasta aiheesta kirjoittava mutta samaiselle yleisölle sanansa osoittava kirjoittaja voi olla vaitiolonkin taitava ateljeekriitikko? Kuinka hän taiteen autonomian ja estetiikan salaisuuksiin viittaamatta parhaimmillaan tulee käsitelleeksi niitäkin. Koska valon pääsyä kuulijamatkille ei pidä estää, on tympäisempään kuluttajavalistukseen sortumatta kerrottava konserttikävijälle säveltämisen ja soiton uusista mikro-maailmoista ja tekniikoista sortumatta mestarointiin, yliromantisointiin tai yliestetisointiin sekä moneen kertaan käytettyihin tai esitteiden valmiisiin esittelyteksteihin. Hän on pohtinut kuinka kertoa musiikkia observeerivaan, musiikista kertovan, kuultua tulkitsevan ja musiikkikriitikiksi kutsutun kahden maailman hallitsemistaitoa ja -kykyä edellyttä-

vän toiminnan kielestä, jossa figuroi sekä musiikin itsensä *asignifiointi* että sen *signifiointi*. Poikkeuksellisen vaativaa. Tasapainoilua ensyklopedismin, aikalaietiedon, asioiden pientarkan seuraamisen ja eläytyvän esiintulemisen keskellä. Mikä ihme on sanoinkuvaamattomasta sanoja käyttävän kriitikon ammattitaito? Miksemme välillä voisi saada tilaisuutta lukea vaikkapa FAZin filosofoivan teräväpään Jürgen Kauben ”arvostelua” Brucknerista? Kirjoittaisiko hän kovalla penkillä istumisen piinasta, vaskien pauhusta, hullusta maailmasta, jumalan kuolemasta, valistuksen luhistumisesta vai saisiko esille myös itse musiikin?

Legendaarisen kirjailijan Baltasar Graciánin paras puolustus: *On helppo ampua suoraan lentävä lintu, mutta ei lintua joka kaartelee.*

Olen kuullut salamyhkäisyyteen, uskollisuuteen ja luottamuksellisuuteen viittaavasta *sub rosa* -periaatteesta, tietämyksen pitämisestä omana tietonaan, keskittymisestä omimpaan. Miten filosofi, apteekkari, insinööri ja juristi ikinä keskittyy omimpaansa, luulen ettei ammattiroolilla ole sen kanssa mitään tekemistä, eihän meillä ole edes hajua siitä mikä näille on asia, ilmiö ja tarkoitus ja miten ne toipuvat siitä jos ne kääntyvät vastakohdakseen.

Hän muistaa saaneensa vuosia sitten kutsun esitelmätilaisuuteen, jossa esiintyi Bachin vastaanottoa Ranskassa ja musiikkiamatööriutta sympattisesti tutkinut sosiologi Antoine Hennion. Sosiologi keskustelemassa eliittitaiteesta ja elitistisestä verismistä? Mihin hänen katseensa tai korvansa voivat – tai jopa saavat – siinä kohdentua ja millä täsmennyksellä? Tietysti musiikkimaun maailmaan. Mutta ei sekään aivan helppoa ole. Maku menee ja tulee. Ei viittaa mihinkään ja elää ilman mähkää. Monta vuotta hänellä oli mukanaan mukavia ajatuksia mieleen tuova, taskukokoiseksi leikattu ja kevyet pahvikannet päälle saanut Hennionin englanninkielinen artikkeli, jonka päälle hän oli tussikynällä kirjoittanut sanan *amateur*. Miksi hän piti amatöörin lippua korkealla? Osasiko hän torjua räikeät ja tunkeilevat kysymykset, joilla etukäteen valittuun itsestänselvyyteen nojaten muka kysyttiin mistä kaikesta on kysymys ja asettua jonkinlaiseen käsityöläisyyteen? Ammatti ahmii ja koteloi. Amatööri pitää elossa ja laskee lentoon. Hennion painotti, ettei musiikinrakastaja saa vain elämyksiä tai ettei musiikki vain kuulostaa joltakin, vaan musiikki kuunneltuu [s’*é*conte] , joten musiikista saadut näytteet eivät toisinaan ole vain elottomia tai huonoja, vaan ties minkä välikäden vaikutuksesta myös epäonnisia.

Tunteista, elämyksistä ja koetusta puhuttaessakaan ei olla yksin, vaan niihin vaikuttavat välitykset, se miten niissä ollaan välissä tai jopa on pysyteltävä väleissä. Välin pitäminen, välittäminen, mutta myös välinpitämättömyys on tärkeää. Välinpitämättömyys säveltäjää, esittäjää tai konserttissakävijää kohtaan läikyttää niskaan karkeutta ja piittaamattomuutta, mutta vaativa hienotunteisuus edellyttää tarkoin punnittua välinpitämättömyyttä, positiivista piittaamattomuutta, sitä mitä sanotaan *indifferensiksi*. Ehkä selittämättömyyden, sanomattomuuden ja nimeämättömyyden pelastaminen toisinaan edellyttää efektiivistä välinpitämättömyyttä informaatiota, arvokkuutta ja vastuullisuuttakin kohtaan. Perillemenevyyttä, ylimyksellistä ilmapiiriä ja vastuunkantoa kohtaan. Claude Lévi-Strauss oli ymmällään ja närkästynyt siitä että hänen tekstiään käytettiin Luciano Berion Sinfoniassa, mutta olisi yllättävää jos B ei olisi hienovaraisten indifferentisti ymmärtänyt B:n *Unnamablen* ensimmäiseltä sivulta sävellykseen poimittua puhetta ja kuiskauksia. Usein puhutaan erilaisuuden sijasta eriytyemisestä, vieläpä endeemisestä eli erityisiin lokaatioihin kotiutuvasta differentiaatiosta, mutta ei juuri osata ajatella moninaistuvaan muutokseen kuuluvaa indifferenssin kasvua.

Hieman kyllä harmittaa, että musiikin oma ääni ei enää välittäjäintanssivallan ja kaiken maailman impressaarimahtien vuoksi pääse kuuluviin. Musiikin affektisuutta vartioiva järjestysideologia ja musiikin affektijärjestyksen kourista vapauttava ideologia leijuu ilman lipunkantajia. Eikö konservatiivinen ohjelmisto kerrokin juuri tästä. Muistan lukeneeni artikkelin, jossa väitettiin vartioivien ja vapauttavien affektien aina edustavan ylintä tai alinta, itse asiassa yhtä aikaa sekä jumalallisinta järjestystä että aistillisinta järjestyksen uhkaa, millä tietyllä tavalla musiikki kliseistetään sekä tuonpuoleisen että tämänpuoleisen ylevöityksi ilmaisukeinoksi. Musiikki loksautetaan halvalla tavalla kaaoksen ja harmonian symbolioijaksi. Liioitteleva, terapeutin ja aika usein myös triviaali puhe saa selityksen. Muistelen kirjoittajan sanoneen, että musiikki osataan harvoin löytää affektien väleistä.

J:n ei aluksi pitänyt tietää tästä juuri muotoutumassa olevasta kirjoittamisestani. Mutta niin vain kävi että tulini siitä kertoneeksi ja hän tulee kirjoittamaani lukeneeksi. En tässä pohdi miten se oli mahdollista ja mahdollisenakin mahdotonta. En myöskään mene motiiveihin, intentioihin tai muun sellaiseen vieläkin vaikeampaan. Tuskin minun tarvitsee

arkailla sanomisteni kanssa: jos hän sattuu tämän lukemaan, jokin luonnehdinta johtaa virnistykseen ja jokin ei aukene tai on hänen mielestään kirjoitettu sekä epäselvästi että epätarkasti, ja jotkut kohdat takuulla herättää vihastusta, niin hän toivoo, ja joku hänen siitä kuulematta vihastusta. Visu vihastuu vihastumatta. Jos saa näkemyksellisestä innoituksesta ottaen, kaikki muu tarttuu mukaan. Muistan kun istuimme joitakin vuosia sitten elitistisessä olutravintolassa tuntitolkulla klassiseen tapaan vuorotellen oluita pöytään noutaen, mutta emme sammuttaaksemme tuopin kumoamisesta vain yltyvää janoa vaan jalostaaksemme tietoa, tuntoa, tunnetta ja esiinpuristettua ymmärrystä: J nimittäin valmisteli minua solidaarisesti leikkaukseen, jonka hän oli jo läpikäynyt mutta joka odotti minua viikon kuluttua ja jonne meno ja josta toipuminen sujui leppoisan oluenjuonnin lomassa saadun huikean valmennuksen ansiosta helpottuneesti. Se oli niin kompressoitua tekstiä, että tapaamisesta olisi voitu maltillista oluenjuontia poisleikkaamalla tehdä hyvinvointivaltion mallioppilaiksi heittäytyneiden papparaisten itseavun ja itsevastuun opetusohjelma, jossa näytettiin miten homma hohtaa ja haisee, mutta ei kurottauduttu mitään hypermoraalia tai muutakaan mentaalista apuvälinettä kohti.

Hänen teki mieli kirjoittaa ”mukanalukevasta” hyvin informoidusta, hienotunteista indifferenssijattelua hallitsevasta ja taitavasti tunteamisen maailmoissa seikkailevasta keskivertolukijasta, joka ei voi olla perheenjäsen, sukulainen, kollega eikä oikein satunnainen poikkeuksellisen hyvin asioista perillä olevan tuttuakaan. Sellainen kuului valistusfilosofian ideaaleihin ja sellaisen ajatuskuvion tapaa nykyään vähään tyytyvien kolumnistien palstoilta. Hänen mielestään se on valistuksella vahvistettua psykologista vaistokkuutta.

9

Yhdeksättäkymmentä käyvä voimistelunopettaja ja tietojenkäsittelytieteessä upseeriuralta eläköidyttyään väitellyt herrahenkilö, ajattelunruokaa hänelle tarjoava paikkakuntalähtöinen mutta myös ulkopaikkakuntalaiseksi luokiteltava pariskunta, joka soitti, tanssi, osallistui tapahtumiin, mutta ei yhdestä eikä kahdesta suusta puhunut kuolemansairauksista,

eikä tuntunut olevan mistään vaivaantunut eikä ainakaan hänen nähden sonnustautunut urheiluvaatteisiin eikä pöytäkeskusteluissa hipaissutkaan mitään hänen – hänen tässä vain kuunteluoppilaana läsnäolevan keskustelukumppaninsa – kolmesta maailmasta. Heidän kanssa ei keskusteluun nimittäin kohonnut minkäänlainen *magia* (erityisen tunteen herättely myöhempien pyrkimysten palvelukseen), edes aavistuksen verran *autarkia* (mielen riippumattomuus ulkomaailmasta) eikä oikein minkäänlainen, ei ainakaan poliittinen *aikalaisdiagnostiikkaa* (uuden selkeyden hankkiminen siitä, keitä me olemme, mitä me odotamme ja mikä meitä odottaa). Ehkä juuri sen vuoksi hän istui heidän kuntoilulaitteita ja musiikki-instrumentteja peittelemättömästi esittelevässä reilusti rannan yläpuolisessa kerrostalohuoneistossaan jo tutuksi tulleen pöydän ääressä, jossa hyrisi keskustelu jalkapallosta, television herkkupaloista, konserttimusiikin elämyksistä ja jossa yritykset pitää tulevaisuutta hiukan ylevämpänä kuin sitä tavallisesti pidetään sekoittuivat italiaistyyppisen piirakkaherkun ja tumman talviviinin tuoksuun. Meillä on vielä toivoa.

Heidän kanssa voi rannalla rentoutua vaikka valehtelemaan silmät päästään, njuta att ljuga, eläytyä ronskisti väittämään, että se mikä ei näytä jättävän toivomisen varaa onkin täynnä toivomisen varaa, että sanoinkuvaamattomuus ja nimeämättömyys voittaa mennessä tullen yksipuolisen kirjallisuuskäsityksen ja omissa aikomuksissaankin sekoilevan sensaatiohakuksen kirjoittelun, että etsityt kekseliäät elämisen neuvot ja opastukset ovat aina itse kunkin omasta elämästä löydettäviä luonnoksia ja että kaikki vain tuntuu monimutkaiselta. Tiedättekö mikä viisaus hänellä on mielessään? Näin on päässyt käymään, eikä vain kerran. Mutta perustelujen ja jatkokehittelyjen kuunteleminen olisi hiukan samaa kuin se, että hän tälle niin sanottua ronskia ruokaa ymmärtämättömälle porukalla kertoisi, että kalan herkullisimmat osat ovat posket, silmät, huulet, aivot, maksa ja vahvat hartialihakset ja jättäisi kokonaan mainitsematta useille ja varmaankin myös heille fileinä tunnetut, savustusta harjoitavalle kalamiehelle kalan mauttomimmat keskiruumiin osat. Entä jos alkaisin puhua radikaalista rakkaudesta: *yhtäältä* sellaisesta “erokseksi” kutsutusta rakkaudesta, joka kuuluu sen luokse jota rakastetaan, jota pidetään luonnollisena, järkevänä ja ymmärrettävänä rakkautena rakkauden kohteessa tunnetun arvokkuuden vuoksi, ja *toisaalta* epätavallisemmasta, spontaanista ja vaikuttimiltaan epäselvästä “agapeksi” kutsutusta rakastamisesta,

rakastamisesta joka voi suuntautua johonkin joka ei ole rakastamisen arvoinen, vaikkapa tuhlaajapoikaan tai hyvinvointikansalaiseen, joka on pelkkää hämmästyttävää laiskana läikkyvää armoa. Ties vaikka suustani olisi heidän pöydässään tullut kirjoittajan sanomaksi jotain näin kummalliselta kuulostavaa.

Hän huomasi tutkineensa elämäänsä uudelleen, samoin kuin oli tehnyt aikaisemminkin, mutta tällä kertaa noudattaen tiukempaa kano-nista periaatetta yleisesti tunnettujen sääntöjen valossa. Yön aikana ajatukset olivat hiukan järjestyneet, mutta yhä hänen oli vaikea päättää millä tavalla niitä pitäisi terävöittää ja ennen kaikkea moduloida läheisemmiksi asioiksi. Lapsuuteen asti ei tarvitsisi peruuttaa, vaan voisi ajatella että se jatkuu yhä. Nuoruuteen – kun piti päättää ollako tosi tarmokas vai huolettoman flegmaattinen – kajoamisesta tulisi selittelyä. Työstä ja perheestä kutistuvan kaluamista. Näistä olisi hankala päästä tekeillä olevia sanoja vilisevään itsensä äärelle rauhoittumisen aikaan.

Maagisen oli hänen ajattelunsa hyväksynyt ranskalaisfilosofi R:n vakuutettua hänet tai ainakin saaneen hänet tavallista kiinnostuneemmaksi fiktion sopivuudesta silloin, kun pitää tunnistaa se ilmiömaailma, joka ei ole vielä alkanut tai päässyt tilaan jossa koko reaalisen tuntu on menetetty. Hengen fenomenologiasta tämä erottuu negatiivista koskevan tajun vaikutuksesta: epävarmuus, epäselvyys ja hapuilevuus osoit-tautuvat näennäisen passiivisuuden ja valppauden viitoittamaksi tieksi silmänräpäykseen ja elinvoimaiseen naivismiin, sen tajuamiseen, että myöhemmässä pyrkimyksessä aika on tärkeää voimaa, mikä samalla erottaa sen pinnallisesta viihteestä, joka taas herättelee asioita ajan ja tärkeiden sivuuttaen yksistään asioiden itsensä vuoksi aivan kuin ehdot-taen hivuttautumista sellaiseen maailmaan, jossa nykyisyys on aina epä-tyydyttävää, tulevaisuus epävarmaa ja menneisyys korjaamatonta.

Etenkin *autarkiaa* ajatellessaan hän tunsi olevansa herkässä iässä kuin lapsi. Hänen mielessään autarkia oli riippumattomuutta sekä immanens-sin pysyvää esi-ilmentymää tarkoittava väärennös autonomiasta, tietyn-lainen sisätunto maagiselle momentille. Hier stehe ich! Don't muzzle me! Jos kaikkia jälkiä on seurattu ja jäljettömiäkin mahdollisuuksia tut-kailtu ja jos tutkimukset senkin jälkeen ovat kuolleessa pisteessä, on sentään olemassa jotain, jokin joka kuuntelee itseään, sisäisyys itsessään. Mielen ei tarvitse itse myydä mitään. Se ”myy” kyllä itsensä ajan kanssa,

merkityksen joka ei saavu, sellaisen merkityksellisyyden jota tarvitaan ja joka ei vain tunnu toteutuvan, vaan kaikki tuntuu olevan episteemistä kaurapeltoa. Sattumaan on silloin siepattu jotain meidän kyvyttömyydestämme oivaltaa ilmiöiden todellisia yhteyksiä. Vaikea mennä kieltämään immanenssin dramaturgista tehoa, mahdollisuutta tulla tietoiseksi jostakin, vaikka ei ole miettinyt sitä loppuun saakka. Kävelemisellä ja ajattelemisella ei ole samaa intensiteettiä: kävelyaikaa pidentämällä ei ajattelu syvene, pohdinta parane, tajunta terävöidy, vaikka sanotaakin, että ideat tulevat kävelemällä.

Aikalaisdiagnostiikassa ei hän nähnyt välineellistä tietoisuutta saati normatiivista selvilläolovaadetta siitä mitä on tapahtumassa, esimerkiksi operatiivista kansalaisvalveutuneisuutta tai -nuhteettomuutta. Se ei opasta maailman tavoissa ja toimissa eksynyttä takaisin tielle. Se on muodin ja virtausten sekamelskaa, jonka keskellä väkisinkin ilmaantuu jotakin jota aletaan pitää ajan merkinä. Diagnostiikka muodostuu katseista, joilla tai joissa ei ole toistettavaa ja muille näytettävää todistusainesta, ei varsinkaan sellaista joka osoittaisi keskeneräisessä maailmassa tunnistettavia teitä todelliseen tulevaisuuteen. Löydetyt aikalaistapahtumat luovuttavat epämääräistä kelluntaa lievittäviä kiintopisteitä. Toisaalta – jos sellainen yhä sattuisi jatkumaan – rikkaan epäjärjestyksen ideakaan ei ole kaiken tyhjentäjä, vaan käytännöllinen järjestyksettömyyden indikaattori. Diagnostiikassa tutkaillaan välittömän mielenkiinnon otteesta olevasta järjestyksestä eroon ponnahtaneita yllättäviä tapahtumia, jotka alkavat näyttää ajalle suuntaa. Olemme ikuisessa liikkeessä yhdenlaisesta järjestyksestä toisenlaiseen järjestykseen, ja siis koko ajan tekemisissä ainakin kahdenlaisen, sekä sanoilla maailmaa poistavan että sanoilla maailmaa avartavan järjestyksen kanssa. Aikalaisdiganoosi, johon usein päädytään tai johon ehkä pitäisikin päätyä sattumalta, etsii selkeyttävää muotoa tunnistavaa arvostelukykä ja alituisiin ilmiöharhoihin takertumattomia arviointi- ja täsmennystaitoja. Mistä sisältöselostuksiin ja teosnimikkeiden konnotaatioihin keskittyvät kriitikot sitten saavat sanat taiteeseen tukeutuviin erotteluihinsa? Jos on itsekkin taiteilija tai pitkäaikaisen kokemuksen perusteella kasvanut sellaiseksi, sosiologiset, historianfilosofiset ja kulttuuritieteelliset laskelmat ja selvitykset tajutaan painaa taka-alalle.

Päivän herkkinä hetkinä hän on tajuamassa arvossa pitämässään kaunokirjallisuudessa vaanivan petollisuuden: siinä pystytään aniharvoin

tavoittamaan m:n, a:n ja d:n olettamuksia ja sisällöllisiä teemoja. Sekundääristen teemojen selkomaailma samoin kuin maailman kauniin järjestyksen kunnioituksen tieltä epäluulot raivaavan fysio-teologian sanat ovat aina niin kohteeseensa kiinnittynyttä ettei ajattelukaan pääse irti sen sanojen paalutuksista. Siksi hän ei lakkaa ihmettelemästä kuinka Pariisin liepeillä asuva kirjailija H yhä vain kirjoittamalla luo maailman, tavan ihmetellä sitä ja vierailta sen kirjallisesti konstruoiduissa ja käyttöön otetuissa asiantiloissa. Hänen aiemmin ihailemansa M upotti katseensa siihen, että olemme omissa silmissämme virhe ja virhe on omimmassa. B siivoaa härskisti pois tuonpuoleisen ja sanoo Jumalan olevan kurjuuden impulssi. S:llä oli loputtomasti eri asioita koskevia alustavia tutkimuksia, niitä on niin paljon ja ne ovat sekä sisällöltään että tyylieltään niin vakuuttavia, että niitä voi aina vain lukea uudestaan. Ominaisuudettomuudesta kirjoittaneen M:n toinen olotila ei hetkauta enää mihinkään, sillä todellisuuden rinnalla voi paralleeliaktiona olla ei-mikään – ilmaan rakennettu tila, jossa meidän tottelemamme painovoiman lait eivät päde, jossa intensiteetti voi vaihdella ja jossa aika voi kulkea aivan eri tavalla kuin mihin olemme tottuneet. Miksi hän pääsee eroon näistä vanhoista?

Omakohtaisesta kokemuksesta ei voi olla selvillä jos elämys on syntynyt jostain sellaisesta runosta tai esseestä jonka on ehkä erehdyksessä niellyt ja joka sitten alkaa elää omaa elämäänsä tiiviinä ihon alla. Ei pidä tuijottaa vain siihen omaksumis- ja ymmärrysaikaan, joka vaaditaan, jotta ihmeellinen, jännittävä tai pysäyttävä muodostuu elämykseksi ja joka pyörii päässä kun seuraavana aamuna herää, vaan herättävä yllätykseen. Kyseessä voi olla myös sellainen erehdyksessä nielaistu tekele, jonka mukana ei seuraa elämyksen laatuselostetta eikä siihen opastavaa käyttöohjetta ja jonka maagisia, autarkkisia tai aikalaisia luonteenpiirteitä ei ylipäänsä voi saada selville, mutta tästä huolimatta niitä voi myös olla paha mennä selittämään merkityksettömiksi, sillä asiaan sekaantuneella satunnaisella liikuttelijalle voi olla oma itsenäisyytensä, tunnistettavuutensa ja tunnistimensa.

“Se tekee ja tapahtuu”.

“Yhä uudestaan, hetki hetkeltä”.

Voisiko tämä olla vuoden päivä. Ei mitään aikakauden päätöstä. Ei journalismin tavallisia ihmisiä kosiskelevaa leikkisyyttä. Ei tieteen totuuden ja itsekorjaamiskyvyn todistelua. Tämä on eräs käsittämättömistä lauseista eroon pääsemisen ja jonkinlaisen meneillään olevan raitistuneen selkeytymisen päivä. Voiko se tällä syyllä kohota vuoden päiväksi?

Välikohtauksia
koskeva
kuulustelu
Botho Straussia
mukaellen

Tehän katositte – kaiketi noin neljätoistavuotiaana – aluksi vain päänne sisään, sinne hetkiksi, puoleksi päivää, vuorokausiksi. Sitten jollakin tavalla kokonaan omaan itseenne ja jääden enää silhuetiksi muille. Halusitteko todella olla omasta tahdostanne kateissa? Aikuisiässä kysyttäisiin, että haikailitteko tosissanne merkityksettömyyttä, josta keksitään uusia merkityksiä. Nuoruusiässä kapinoidaan. Isänne ei siitä koskaan maininnut, eikä ilmeisesti sitä ilmiöksi saakka huomannut tai siitä piitannyt, ei arvannut sen merkitystä, koska ei yrittänyt taivutella takaisin, äitinne oli hyvin varovainen eikä päässyt siihen, että osaisi haluta puhua mahdollisia järkkymisiä aiheuttavista kulisseja kauheammista ja siis todella vaikeasti käsitettävistä asioista. Kumpaakaan ette oikeastaan puhutellut ”vanhempanne”. Vanhemmat eivät olleet huolissaan teistä. On syytä arvella, että seurauksiltaan aika paha juttu, jonka arvoituksellisuus on ja pysyy arvoituksena eikä sen mahdottomuus paljastu kun se kaivaa jonkin muodon takaa. Voisimmekohan jotenkin päästä edes tämän Unmitteilbarkeitin – ilmoittamattomuuden, ilmoittamishaluttomuuden, jopa ilmoittamattomissa olevan – jäljille?

Mitä teitte metsässä?

Kuuntelin Händelin largoa.

Taisitte pelätä isäanne?

Onko teillä muita kysymyksiä.

Miksi katositte?

Ei sitä voi tietää.

Yksin yksin?

Varmaankin.

Mitä metsästä etsitte?

En mitään.

Ehkä jotain erityistä?

Se mitä tuli, tuli sattumalta.

Ajattelitteko, että hämähäkit ovat hyödyllisiä koska ne syövät kärpäsiä ja käärmeet koska ne ahmivat tuholaisia?

Tarkkailin eläimiä, mutta en luonnontilana.

Toivoittelitteko tai tunsitteko saavanne läheisyyteenne jotain tuntematonta?

Miten muistaisin. Kuinka tuntematon pitää olla että on tuntematon?

Vanhempanne eivät missään kerro poikkeavuudestanne tai sairaudestanne?

En muista.

Palasitteko kuitenkin väliaikaisesti kotiin?

Tietysti. Tuskin kuitenkaan.

Ketä tapasitte? Olitteko kosketuksissa elämänfilosofioihin?

En muista.

Mitä ajattelitte, mitä söitte ja joitte, mistä vaatteet?

En muista enää.

Oletteko todellakin sanomassa ettei teidän isänne koskaan puhunut teidän kanssanne eikä olisi valistanut teitä taipumuksistanne, tuonut luettavaksenne kirjoituksia teikäläisyydestä?

Ei.

Teidän suuntautumisestanne on tietoja muilta ihmisiltä ja siitä on keskusteltu.

Mistä suuntautumisestani?

Omituista ettette tiedä yhtään mitään. Voitteko nyt kuitenkin kuunnella mitä haluamme kysyä! Kenen kanssa olitte miltei kymmenen vuoden ajan?

Olin paljon yksin.

Eikö ollut ystäviä, kavereita?

Ei oikeastaan.

Oliko suhde vanhempiin läheinen?

Mitä läheisyydellä tarkoitetaan?

Ei.

Eikö ketään muuta?

Oli yksi marja.

Kuka ihmeen Marja?

Se on hänen nimensä.

Oliko hän teidän kanssanne metsässä?

En usko.

Mitä konventioita on liikaa?

Ei pidä kiihtyä konventioita vastaan.

Onko teillä kaikki nyt hyvin?

Ihan hyvin.

Ei mitään hätää?

Ei hätää.

Kärsitteko erityisistä sairauksista?

En.

Onko teillä erityisiä tuskia?

Ei.

Muuttuiko mikään elämässänne sen jälkeen kun palasitte metsästä?

En osaa sanoa.

Kerroitteko koulussa tai kavereillenne metsästä?

Varmaan jotain. Jostain.

Rangaistiinko teitä?

En muista enää.

Oletteko elämänne aikana, aikuisena jälleen ajatellut metsää?

En usko.

Tuntuuko tällaisten asioiden kyselyminen teistä pinnalliselta?

Miksi tuntuisi?

Tunsitteko te, kun olitte metsässä, mitään “ei ajateltavissa olevaa”?

En tainnut.

Miten kuljitte, kävelittekö pitkiä matkoja, missä yövyitte?

Olen unohtanut.

Mistä arvelette “unohtamisenne” johtuvan, onko se luonnollista?

Tuskin.

Sen takana on jotain, se liittyy johonkin erityiseen?

En tiedä haluaisinko tietää.

Kuunteletteko edes kysymyksiämme?

Enköhän minä kuuntele.

Kuuntelette?

Kuuntelen.

Miten?

Kuuntelen.

Myöhemmin kuulin että heidän aikomuksenaan oli myös kysyä pitäisikö jonkun poliitikon saada tai voida puhua enemmän, voiko mielestäni tieteeseen luottaa, mitä yhteiskunnalta puuttuu, mitä perustavaa laatua olevia ongelmia se ei ikinä voi ratkaista, mitä lakeja vastaan olen tehnyt rikkomuksia, pidettiinkö minusta koulussa, olenko ”puolesta” vai ”vastaan”, minkä ilmiön edessä olen tuntenut itseni erityisellä tavalla kykenemättömäksi ja mikä asia tai ilmiö pelottaa minua eniten. Arvatkaa mitä olisin vastannut? Olisin vastannut, etten tiedä kenen pitäisi, että voi luottaa vasta uuden käsittämisyymärryksen jälkeen, että mitä sillä (yhteiskunnalla) ylipäänsä voi olla, että poliittiset ongelmat ovat aina ratkaisemattomia, että monia lakeja vastaan (liberalismissa yhteinen vastuullisuus on oman harkinnan varassa), että yhdet piti ja toiset eivät, että riippuu asiasta, sekä puolesta että vastaan, että kykenemättömäksi olen tuntenut taiteen, ovelien tyyppien ja miekaniskujen yhteydessä, että jos on aihetta pelkoon, niin pelkään.

Muistaminen, oman äänen kajauttaminen kuuluville, maailman jättäminen, tähän kuulumattoman ääni, tympääntyminen, kompastuminen, itsensä unohtaminen, väsyminen, hienostunut *acedia*, apaattinen *accidiosi*, mukiinmenevä melankolia, jokin muu – yksitoista erilaista murinaa kuin koiralla.

“Kukaan ei ole saari,
täydellinen itsestään”

- John Donne 1624

“Tahdon vain kestää
kaiken samanaikaisesti”

- Elias Canetti 1987

“Mene tiehesi, valoisa
väärä maailma”
- Botho Strauss

“Ei niin, että en välitä
seurustella muun maailman
kanssa – osaan vain pitää
hauskaa parhaiten
yksinäni”
Ryökan (1758-1831)

Kirjoittamisessani hahmottuu valmiiksi saamista, millä tarkoitan sitä mikä liittyy Unna Mableen. Käytän sitä nimeä toisinaan itsestäni. Oma ääntä ei saa – mutta haluan sen tulevan – kuulluksi. Toisen ääni tuntuu todelliselta ilmaukselta. Ymmärretyksi haluamme tulla.

Mitä enemmän murinaa – kunnioitusta ja uteliaisuutta, luottamusta ja epäilyä, omakohtaisuutta ja tulkintaa – kanssakäymiseen kuuluu, sitä varmemmin sotkeudutaan epäselvyyksiin, saavutetaan uusia sävyjä, löydetään avoimia perspektiivejä, joiden aksentuaatiota voi kohentaa, muttei pidä saavuttaa sievennystä vaan viiltää maailmaa auki.

En halua seurakseni itsensäylistäjää jolta ei saa suunvuoroa enkä lähel- leni asioitani utelevaa sukulaista, joka päsmäröi, antaa neuvoja ja sanoo mitä minun pitäisi tehdä. Se, joka kaiken lisäksi haluaa vain hyvää ja pääsee tässä hurkskastelevassa tyylilajissaan vauhtiin suitsuttamalla ensin kuinka hyvin niin sisäisesti kuin ulkoisestikin hänen omat asiansa ovat, ei yleensä näe, kuuntele eikä tajua, ei osaa haaveilla, ymmärrä idealismia, hoksaa yllättäviä eikä sulkeista mahdottomia. Sanottavan – oli se sitten päin naamaa singottu yllätys tai kaamea kirous – on erotettava itses- tämme kysymisen onnistumiseksi. Erotuttava sekä suppeasta myötätun- nosta että pateettisuudeksi palautuvasta säälistä.

Yksityinen – mitä se merkitsee ja miten se merkitään ajatteluunsa ja kirjoittamiseensa etäännyneelle ja miten siitä otetaan kiinni sellaisessa kohdassa jossa ”vanhana alkaa jotakin”? Miten ajattelun ja kirjoittami- sen voi yhdistää tekemisiin? Miten sitä on arvioitava itsekseen ja miten siitä on hyvä kertoa muille? Entä jos paljastuu että yksityisyyteni suo- jissa teen tätä varsin epämukavissa oloissa, jolloin voitaisiin ajatella, että

tämä pakopaikka on nyt riistetty itseltäni useampituntiselle kirjoittamiselle ruumistani, untani, odotuksiani, syömistäni ja liikkumistani kammitsevalla tavalla ja jolloin kukaan ei enää voi tajuta, että elämä on sitä mitä siitä teemme.

Huonoon hallintaan pyrkivä elämänpäähenkilö on pelkkä kalenterinpitäjä. Kaiken toteaa kalenterista. Milloin leikattiin nenä ja milloin kaikenlaista muuta ynnä *kuittaa* kumaran kävelyn, vinon hymyn, harventuneen hammasrivin, oikean käden käyristyneet sormet, hiusten haihtumisen, lyhyemmät askeleet ja ukkoontuneen unen ja toistuvat päänsäryt puutteeksi. Koskaan, ei ainakaan sen jälkeen kun hän nuorena miehenä sai paniikkikohtauksen vanhempiensa idioottimaisesta ymmärtämättömyydestä johtuvista perustavalla tavalla loukanneista moitteista, hänen ei ole tarvinnut kyetä pakottavaksi käyvään räjähtävään huutoon tai itsensä nurinniskoin avaavaan nauruun. Unna Mable ei ole varma naurusta, niissä on niin paljon hämäystä, mutta ajattelee pääsevänsä ”todelliseen suhteeseen hänen kanssaan vasta silloin, kun hän eräänä päivänä parkaisee sen huudon edessäni”.

Unna Mablén on astuttava esiin omana todellisuutenaan. Ei ilmaissumuodostelmana, ei lajimääreenä, ei sisäisenä totuutena, ei koomisen vaikutelman tekevänä kahtalaisuutta edustavana oliona, mutta ei häikäilemättömyyttä viljelevänä salanimityksenäkään. Pikemminkin hakeutumisena sokean pisteen – sinne jonne ei näe, jota ei kuule, jota ei tajua – korvaavaan erotteluun, jonka sisällä naailmaa tarkkaillaan niin, että havainnoija tuntuu voivan yhtäaikaisesti havainnoida maailmaa ja havainnoida itseään havainnoimassa maailmaa. Kuvataiteilijakaksikkoon keskittyvän Septologiansa *I is another* neljännen osan alussa Jon Fosse kirjoittaa: *I see myself standing and looking at the picture*. Arvatenkin Fosse pääsee länsinorjalaisessa maaseutumaisemassa tapahtuvassa hautovassa syvä-äestyksessä yhä lähemmäksi omaan kuvaansa. Unna Mablén askeleet ovat ahneet ja kulku moneen. Askel harjoittelemaan sanastoa (välittömättä siitä, että luullaan muuta). Askel sanoihin, jotka todellisuuksistaan huolimatta ovat mielikuvituksen luomuksia. Askel kohtaamiseen itsensä kanssa. Askel muistiinpanoihin virtaaviin alkuperältään epäselviin sanoihin. Askel itselleen puhumiseen. Askel sanakokeilujen (runouden) hidastamaan aikaan. Askel oikullisiin ajatuksiin. Askel teoriafiktiioon. Kun olet saanut Unna Mablén, olet saanut kaiken. Olen ollut hän,

lukenut hänen haltuunottamia kirjoja, kokenut jonkinlaisen horroksen ja herätyksen, urakastamme samanaikaisesti väsynyt ja pirteä.

Tuntuu kuin hän kulkisi hitaasti vierelläni, omituisen tyytyväisenä ja onnellisena, uteliaana (*Neugier*, uusi ahneus), puhumassa myös itsestään sellaisena etten ole uskoa korviani ja silmiäni. Palsamia itselle ja puhumista potentiaalisille muille.

Kun hänellä ei ollut enää iltapäivän lopulla jäljellä juuri mitään voimia, hän tuijotti silmät ummessa eteensä, ei puhunut vaikka hänelle puhuttiin, mutta saattoi hetken kuluttua puhua hiljaa itsekseen loppusointuisilla rallatuksilla ja älyttömillä väännöksillä saksasta ja ruotsista tyyliin ”hiiri olen” (*hier bin ich*), tai, jos hän rauhottui ja voimat alkoivat palata, hän ryhtyi palauttamaan mieleensä kommellusta josta oli ker-tonut parikymmentä kertaa tutuilleen tai yritti muistella millä nimillä porukoissa täysivaltaisina mukana kulkevia vammaisia pikkupoikana kutsuttiin ja miltä tämä ehkä heistä tuntui. Pitkällään ollessaan saattoi kesken kaiken nukahtaa ja päiväuniltaan havahduttuaan huomata, että kirjahylly ei kaadu päälle, Lontoon kone ei pääse lähtemään ennen kuin hän on päässyt portille, esitelmän pito sujuu, hätäily oli turhaa, mutta päällimmäiseksi kohoaa uni: aivan tutulla reitillä hän rakentamattoman tontin läpi oikaistessaan eksyy matkalla lukupiiriin pimeille kaduille.

Kun hänen kirjoituksensa alkoi kirjoittaa itseään, hän tuntui ymmär-tävän ihmisen ensi näkemältä, muttei käynyt tämän kanssa keskusteluun. Mutta samalla kirjoitukseen siirtyvä käsityskyky alkoi horjahdella. Hän oli monesta asiasta käsittämättömän tietämätön. Onneksi hän oli koske-tuksissaan asioihin ja ihmisiin – silloin kun sellainen toteutui – huomaa-vainen, miltei hellä ja hiukan avuton muttei tyly. Harvinaisille aloille suuntautuneen lukeneisuutensa ansiosta hän oli koko ajan kyselemässä käsitteiden käytöstä, kehyksistä, metatasoista ja kielellistämisestä. Hän tuntui kummallisen perehtyneeltä uskontoon, vaikka perustiedot puut-tuivat. Mutta se johtui myös kiinnostuksesta filosofiaa kohtaan. Jokai-sella tuntui olevan halu valita itse. Nykyään oma filosofiansakin. Oman elämän ääriviivat unohtuivat kun hän kerran viikossa paneutui puoleksi päiväksi saksalaiseen kulttuuri- ja yhteiskuntakeskusteluun ja vihreään kansioon päässeitä koko sivun mittaisia esseitä, laajoja resensioita sekä substantiaalisia muistokirjoituksia hän luki usein uudestaan matkusta-essaan julkisilla, istuskellessaan rannalla tai tarkistellessaan asioita kirjas-

tossa. Täällä kammiossa päivittäiset kirjoitustunnit ulottuvat jo iltapäivän puolelle, joten unien on parasta antaa voimia analyttisen lukijavaihteen päälle panemiselle.

11

”onko tämä unta vai viinien huumaa?” – minä aamutuimaan *itseni* ja synkkää Getzingeriä seuraavan hymypaavin kanssa. Haluatko *puhua* vai *liueta* kirjoittamisen autuuteen. *To go where it hurts* vai kätkeä ajatukset, väsätä lastenkirjaa aikuisille? Aivan varmasti jokin on nimeämätön siksi, että se on liian pahaa, liian kamalaa, liian traumaattista tai liian masentavaa ollakseen mitään nimen saavaa pahaa, kamalaa, traumaa tai masennusta. Amerikkalaisessa kauhuelokuvassa *The Unnamable* kohdataan ruman hirviön asuttama kummitustalo. Jotakin tehdäkseni tai oikeastaan tukkoontuneista tekemisistäni tyhjentyäkseni hakeuduin eilen muutaman kilometrin päässä puomilla suljetun tien päässä olevalle, päärakennuksensa kauan sitten tulipalossa menettäneelle täysin autioituneelle, käsittämättömän massiivisista ja mitään erityistä tyyliisuuntaa tai konventiota edustavista rakennuksista muodostuneelle autiotilalle, jonka keskeltä löysin lehtikuusilla aidatun neliön keskeltä standardikokoisen ja -näköisen hautakiven, josta pystyin vaivatta lukemaan luvatta tilalle saapunutta ihan ymmärrettävästi mutta oudon kömpelösti tervehtivät nykyhetkeen syntymättömät sanat:

”Tähän haudatut
vartiokoirat tarkkailevat
ajatuksiasi ja suhtautumistasi
taloon”.

Ajatusten (aikomusten?) ja suhtautumisen (asenteen?) tarkkailu on ajatuskontrollia ja käyttäytymiskontrollia. Olin ymmälläni. En peloisani. Kuolleilla nimeämättömillä koirilla ylielinikäinen vartiointitehtävä. Koiranelämää. En sanoisi näkeväni rappioraunionäkymää enkä pihalla liikkuessani tuntenut itseäni nimeämättömäksi. Pystyyn jääneet möhkälämäisen suuret pihalle käveltävät kieltotauluttomat talot.

”Se ei ollut minkään tietyn muun asian raunio.
Paikka tuli vain sinne ja romahti. Siitä pitäen
se oli raunioitunut paikka. Valo lankesi sen ylle.”
(Anne Carson: Short talk)

Autenttisuus – aitoalkuperäisyys – on ihmeellistä, mutta sen todennus oikeastaan mahdodonta. Aktuaalinen – ajankohtainen muttei päivänpolttava – kurkistaa vaivihkaa historiallisuuteen: mitään historisiteettia, valmiimpaa olemismahdollisuutta en pysty ilmoittamaan, rest in peace, hauvat. Autenttisuus synnyttää liikuttelematonta tai vaihtamattomuutta heijastelevaa kauneutta, mutta silloin en tarkoita siitä vaivihkaa samanai-kaisuuteen hakeutuvaa yhteisöllisyyttä muistuttavaa autenttisuutta, jota tunnen nenässäni kanadalaisfilosofi Charles Taylorin suomeksikin kää-netyssä teoksessa *Age of Authenticity* ja jolla tietynlaisen kohteliaisuuden vallitessa puhutellaan asiansa osaavia riittävän tasapainoisia poliitikoita, ripotellaan symboleja kesätapahtumassa kadotetun kaikkinaisuutensa uudelleen löytäneiden ja näille tarjolla olevien paistettujen muikkujen sekä näiden näyttölemän ihmisyyden päälle. Autenttisuus implikoi ole-mattomuutta? Minua ympäröinyt, omituisesti hengittävä ja vierailijalle käyttäytymisvaatimuksia asettava autiotila ei ollut tässä mielessä autent-tinen. Ghost Ranchistä löytyisi varmaankin myös ränsistyneisyyden kertoma autenttinen arvokkuus. Olin kuullut tällä tilalla vuosikymme-niä sitten kasvatetusta laatukarjasta, siitä tehdyistä herkkuosastolle pää-tyneistä herkkumakkaroista sekä myös tilan emännästä, jonka nimi voisi aivan hyvin olla ”Unna”, sillä italiankielessä ”unna” tarkoittaa naispuo-lista hunnia, jonka tässä ymmärrän erityiseksi uuteen alkuun pystyväksi kunnianosoitukseksi.

Unna Mablella – nimimerkillä, salanimellä, pseudonyymillä, käyt-täjätunnuksella, peitenimellä – hän muokkaa lisää olotilaansa mutta tuskin ajattelee että hänen psyykkensä kääntyisi jollakin tavalla toisen-laiseksi. Puhua itsestään kolmannessa peroonassa voi olla vaikeisiin asi-oihin kiinni pääsemiskeino sekä askel imaginatiivisen minän että traaginen dramaturgian puolelle. Edellisestä esimerkkinä Ingmar Bergman Fårön saarellaan. Jälkimmäisestä sydänvikainen säveltäjä Erkki Melartin, joka mieskuorolaulua – ”Syyskuun kesä” taisi olla sen nimi – säveltäes-sään sai päähänsä kirjoittaa viivastolle Suomen sodassa kuollen, nuoren

kreivin ja aliluutnantin Vilhelm von Schwerin nimen (Schwere, ankaruus, ahdinko). Oikeastaan siinä kohtaavat ulospäin näkyvä ja selittämätön, meneillään oleva ja omatunto, uudet asiat ja perustellusti piiloteltu, se mitä näen ja mitä luulen jne. Tai ehkä milloin mitäkin: sunnuntai-iltapäivää, kirkastusta tai hiljaisuutta, selkonaamaa tai sitä verhoavaa naamiota. Mistä minä (naamioni kanssa neuvottelematta) tiedän. Augustinus sanoi hauskaasti, että silloin kun kukaan ei minulta kysy mitä aika on, tiedän sen mutta kun minun tuli antaa vastaus jonkun sitä koskevaan kysymykseen, en sitä tiedä. Tietää tavallaan. Tiedän tavallani. En tiedä toisella tavalla. Turha siihen on tuputtaa runoilijan ”kuulumatonta kieltä”, musiikin ”sanojen kuvaamatonta”, monimutkaisuuden ”vaihtoehtotonta”, Jumalan ”määrittelemätöntä”, asioille mielen tai mielelle rauhan antavaa ”olematonta” tai milloin mitäkin ”tavoittamatonta” tai ”ilmoittamatonta”. Hän tajuaa, että on olemassa jokin sellainen kuin vastakkaistettu mielikuva, joka havainnollistaa epäilyksenalaistamista ja johon on mahdollista ujuttaa intuitiivisesti ajatussommittelma, jossa toiminta erottuu tulkintaa ohjaavina silmälaseina.

Missä vain, milloin vain tai silloin kun ei mitään muuta saa suustaan on tapana, oikeastaan varsinaisesti mitään kysymättä todeta lakonisesti, että ”onko kaikki hyvin?”, mutta Botho Strauss pitää pätevämpänä sen toteamista, että *eikö kaikki olekin siten kuin se ei ole koskaan ollut (Ist nicht alles wie noch nie)*. Strauss on oikeassa: jokainen silmänräpäys tuo väistämättä jotain uutta ja kaikki on jo jotain kertaalleen ollutta. Kysymys *onko kaikki hyvin?* on niin ulkopaikkakuntalaisen ympäriryöryä, että täkäläisetkin ovat jo ajat sitten korvanneet sen toteamuksella ”mitä muuta?” tai ”mitä uutta?”. Kun olin terveyskeskuksessa influenssarokotusta ottamassa odotushuoneeseen saapuva kuusikymppinen reipasotteinen ja -puheinen mies totesi odotuspenkillä jo istuvalle päällysvaatteensa riisuneelle parikymmentä vuotta nuoremmalle miehelle juuri tuon maintsemani ”mitä muuta?”. Kysymys tajuttiin heti oikein, sillä nelikymppinen kertoi koko odotussaliväelle että ”Vein pellon reunaan pysähtyneille joutsenille siemeniä ja liukastuin ojan pohjalla olleelle jäälle”, johon kuusikymppinen, että ”jokaisella polulla on rapakkonsa”.

Kun muistikirjaan ja tähän kirjoitukseen ilmaantuu suorastaan analyttisiä piirteitä saava tai ainakin aiempaa selitetympi muttei asemaltaan etäiseksi ulkopuoliseksi muuttunut Unna Mable, hänen on kump-

paninsa kanssa opeteltava ymmärtämään ettei muistikirjan Unna Mable kirjoita mitä tahansa maanalaisia havaintoja (*underground observations*) eikä kahvilan tai näyttelyn silloin tällöin vieraskirjasta paljastuvan Unna Mablén takana ole kuka tahansa pikipäin pistäytyjä eikä U.M ole Unen Maailma saatikka UM.

Samin ”*Unnamable*” teokseen sisältyy salaperäisyyden verhon syrjään siirtävä, kiehtovalla tavalla imitointiin kutsuva ja kaikkea muuta kuin valmiiksi tulevaan tai tulossa olevaan *tietomelankoliaan* viittaava ajatus. Nimeämättömän tai sanoinkuvaamattoman tietomelankolia – onomatopoeettisesti tieto-melan-kolina – asettuu vanhemmalle (*Malone meurt*, 1951) maailmassaolotavalle tunnusomaisen yksin kulkemisen ja kuoleamisen paradigman tuolle puolen. Kun kysyin itseltäni mikä kirjailijan päässä kesken kaiken välähti, mieleeni tuli ensin kotimainen melankolia: ”Tuijotin tulehen kauan”, mutta se ei tarkoittanut, että liian kauan, aina ikävystymiseen asti, vaan sitä että mikäs siinä, jatkan tuijottamista, nyt on tuleen tuijottamisen aika. Toisen tiedon tai ei-tiedon myötä ilmaantuu uusia salaisuuspiirejä. On jatkettava. On kohde, sanat puuttuvat, on käsi-kirjoitus, elämä sen parissa. Muuten lakkaa olemasta. Aivan sama jatkaako kävelemistä vai tuijottamista. Hauskuuskin saapuu syvyydestä. Kuolemansurua seuraa surevaa kannatteleva suru. Latenssia lohtu. ”Etten olisi enää täällä” tunnetta tuhdimpana esiin ilmaantuva ”jotta olisimme yhä täällä”. Nimeämättömyys ei ole merkityksellisyyden kammitsevaa tyhjyyttä. Se melankolisoi merkityksellisyyden. TV:n pimeä ruutu kertomassa kenen tahansa ja itse kunkin ponnisteluista. Ei huolta eikä surua? Miksi? Kyllä vain suru ja huolellisuus. Se on yhtä paha kuin musertava tietoisuus. Molemmat mitätöivät pelkkää vastaanottamista ja asennoitumista väkevämmän, kolkolla tavalla hauskan maallisen vaelluksen. Otetaan esimerkki. Vaikka amerikkalainen luova kirjoittaminen kuinka himoitsee vapautumista kyynisen ironian myrkyttämästä ja illuusioiden ja valheiden valtaamasta maailmasta avoimella ja seurallisella 24 karraatin proosallaan, lukijalla ei sitä lukiessa ole sellaista omaa luovuutta että tämän ihmeemmin tekisi mieli etsiä tai kaivella teoksesta esiin kirjailijaa. Vaikka televisio-vastaanotin, saksaksi *Fernsehen-Apparat*, paikkakunnan vanhalla kielellä töllötin, muuttuu huikeaksi teleruudun lupaamaksi tele-visioksi, sen antama säpsähdys tai totuuspuheella tärkeilevien uutis-sankkureiden hehku todentuu vain jos sitä pitää uskottavana.

Nimeämättömyyden karriääri tuntuu saavuttaneen momentin jossa se tunnustetaan autenttiseksi. Piiritanssirepertuaari, olemisen ohjelmisto, rannan skaala yhteushakuisuuteena ja kudosrakenteena, jolla on premissejä ja oletuksia liikutteleva sisäinen kertoja ja tulkintavaikutus.

Ist nicht alles wie nie?

Konkreettinen ei ole mitään muuta kuin se joka tai se mitä ei vielä ole tapahtunut. Konkreettinen sosiaalitutkimus oli omassa mielessään oikeassa tai parhaimmillaan vain siinä, että materiaalisilla elämänolosuhteilla ei voi selittää elämäntulkua ja moraalialia, vaan vääryyttä ja ankeutta toteavilla ja ennustavilla materiaalisilla olosuhteilla paljastetaan riisto. Poseerausvalokuvaan on tallennettu jotain myöhemmille sukupolville, mutta uteliaisuutta ilmentävän kameran avulla saadaan aikaan enemmän ja kiinnostavampaa. Neorealistisessa elokuvissa mies tarpoi mietteissään pellon laita katsojan uteliaisuutta herättävällä tavalla mutta televisiosta juuri näkemässäni K:n elokuvassa näyttelijä näytteli pää painuksissa pellon laita kävelevää miestä. ”Ihmistä minä näyttelen, olematonta”, lausahti Ilmarinen ”Rauta-ajassa”.

Mitä Beckett sanoikaan vuoden 1937 *Saksalaisessa kirjeessä* esittämässään toteamuksessa sanasta? Sitä samaa mitä Eeva-Liisa Manner totesi petokseen, epätodellisuuteen ja vaihtelevuuteen viitaten runossaan ”Empiirisen minän kokemuksia”: ”[t]arvitsen yhä vähemmän sanoja”, ”[h]uomenna en ehkä tarvitse yhtään”. Beckett ei peruuttanut vaan kävi päälle: ”Bore a hole after another in it, until what lurks behind it – be it something or nothing – begins to seep through”. Varjeli sanaa hengen ja olemassaolon symmetrisoivilta repertuaarilta? Hitchcock kaiveli asioita esille häiritsevän hengen peiton alta. Abstrakti taide ei yksinkertaisesti enää kestänyt figuraalista repertuaaria vaan meni menojaan. 1900-luvun jälkipuoliskolla – monien mielestä sekundääripuoliskolla – mahtiaseman ottaneen journalismin kulttuurinen saavutus oli sekundäärisen mentaliteetin esiinmanööveröinti. Siitä taisi tulla kattaus, jolla tarjoiltiin herkkupala todellisen kansan alaspainamisesta poliittisestikin tuskastuneelle kansallishenkiselle populismille.

Itsensä ulkopuolelle fokusoitumattomuudesta, itsestähuolehtimistarpeesta, elämän etsinnästä, itselle kelpaamattomuudesta ja masentumatto-

muudesta (pelätystä alisuoriutumattomuudesta) energioitaan ammentava käsittämättömät mittasuhteet ottanut autofiktio on monidimensionaaliseksi nerokkaaksi itsetietoisuudeksi paketoitu itsensä omistusluettelo. Autofiktiivisen hereilläolon ilmakäytävässä ihminen luo henkensä kaupalla kopioita itsestään toveriksi itselleen, hyöty-, seura- ja elämystovereita, joita ilman ei arvele tulevansa siksi, mitä on. Mikähän tämä oikein luulee olevansa? Itse tehdyn syvyyden cameo-roolitusta? Anne Carsonin lyhyt luento: ”Voisit tehdä minulle palveluksen sillä välin kun minä odotan. Kuka sinä olet?” Mutta kuinka kauan voi omine kokeiluineen ja strategioineen oikein tällaista jaksaa? Eikö pian ole edessä sen tunnustaminen, että olemme ainakin toisinaan ihan kelvollisia itsemme ammattilaisia, mutta emme tiedä missä ”minä olen minä” sekä arvelemme että olemme aikamme ulkopuolella, ainakin sellaisen joka osoitettujen kulttuuristen symbolien avulla ymmärtää itse ja muita. Hän on pitelemätön tällä tiellä. Kun hänelle tullaan kertomaan nähtävyyksistä ja vierailun arvoisista tärkeistä paikoista ja tehdään porukalle lähtöä niiden luo, hän on jo aamutuimaan käynyt ne katsomassa. Puolalaisessa suolakaiivoksessa hänen napit korvissa musiikkia kuunteleva olemuksensa ärsytti niin paljon että hänet poistettiin alkeellisella hissillä kuiluun laskeutusta seurueesta. Kirjastossa hän osasi tehdä rutiineja vaikka oli laskenut toisen aivopuoliskonsa uneen tai sitten hän myös pohtii äärettömien ideoiden äärettämän ohueksi väitettyä ja vaikeasti määriteltävää kirjallista maailmaa, josta kukaan ei puhu, jonka olemassaolo kiistetään ja jota tuskin koskaan voidaan määritellä fikseeratiksi lajityypiksi.

Botho Straussin antamia vihjeitä seuraamalla saattaisi löytyä ohut, outo ja taatusti epävakuuttava vaiteliaisuutta, pitättyväisyyttä, rähmälään oloa, väljähtyneisyyttä, mitänsanomattomuutta sekä jöröyden ja typeryyden lisääntymistä todistava, omien kokemusten kautta itselle hahmottuva, itse ajateltu ja itselle määrätietoisia ajatteluponnistuksia kokemukseksi kohottava valjasta nykyisyydestä irtoava ja sen muutta mutkitta turvattomaksi jättävä kirjallinen maailma. Ehkä se pelastaisi eloon naurun – nykyäänhän tarvitsee aika harvoin nauraa. Kuvitelma on tärkeä sekä ilmiöiden ymmärtämiselle että sisäisen elämän ja ulkoisen elämänkulun tarkastelulle. Vastaamattomallakin mielikuvituksellisella luomuksella, luulolla, fantasialla ja fiktiolla on kyky tuottaa aiempien kokemusten aineksista uudenlaisia kokonaisuuksia. Hän ajattelui

Erik Ahlamanin postuumina julkaistussa ”Ihmisen probleemissa” pohtineen olosuhteita, joissa ”alakynteen” ovat joutuneet voimakas- ja herkkävaistoiset älyltään heikosti kehittyneet (kuten filosofisen antropologian piirissä oli tapana sanoa) ihmiset. Tämä muistui hänen mieleensä hänen luettuaan nykytutkijoiden keskustelleen mielikuvituksen irtoamisesta vaistonsäätelyjärjestelmästä ja sen ajautumisesta globaalien ideologisten mielipide-ilmakäytävien käyttöaineeksi.

Hän arvelee keksineensä vastaansanomattoman genren, jossa tarjottuja autiutta, ironiaa ja selityksettömiä epäluuloja lukiessa hymähtelee surullisesti ja kokee kohdanneensa jossain tapaamansa tutun (itsensä?). Piilotetun röyhkeyden samoin kuin tavanomaisen näytön korvaa tekstin osoittautuminen sellaisen kirjoitustyön osaksi, jossa kirjoittaja puhuu, kirjoittaa ja figuroi itsekseen ja tuntuu samalla tekevän itsensä esittämisestä jollakin tavalla tilittävän tai lopettavan todistuksen, vaikka oikeastaan se, mikä esittää häntä itseään ja se, miten se hänet esittää, jää hänelle itselleenkin arvoitukseksi. Kaiken kukkuraksi siinä miten hän lajityyppiä – esimerkkeinä toistaiseksi vain saksalainen Botho Strauss ja norjalaiset Jon Fosse ja Kjell Askildsen – luonnehtii, on mahdollisesti hänen oma cameokuvionsa. Aina yksinolossaan pitäytynyt Max Sebald ei oikeastaan kuulu tähän kategoriaan. Sebaldin materiaalien käyttötavoista ja tulkinnoista on esitetty niin kiisteleviä kantoja, että sen voisi kuitata toteamuksella ”writing is a questionable business” kun taas Fossen ja Askildsenin suunnalla ei oikeastaan voi sanoa muuta kuin että kaikki muu paitsi kirjoittaminen on turhaa.

Kjell Askildsenin muiden hyväksynnästä piittaamaton sekä arkisesta raadannasta erottuva ”*julkinen tunnustus*”: olemisen merkityksettömyys hiipii suuressa autiossa maisemassa elävien ja omaan loukkaantumiseensa lukkiutuvien ihmisten sisään, jolloin syntyy vaiteliaan umpimielisyyden ilmapiiri, jossa ”tunnen itseni kummisedäksi”, jonka uskonnollisten lahkosten edustajat kysyvät, ”olenko pelastettu”, jossa tulee nöyryytetyksi ja joutuu naurunalaiseksi, koska ”ette pysty päättämään, kuka olette”, jossa on ”paras esiintyä päällekkäyvästi, hän ajatteli alakuloisena”, jossa tulee työnnettyksi tilanteisiin, jossa hänen ”reaktionsa ovat epäitsenäisiä ja siten emotionaalisia” ja jossa syntyy tunne, että ”nyt olen valmis --- ei sitten muuta”, ”koetti rauhoittua, muttei onnistunut” ja jossa pienen pienet onnistumiset naurattavat ja toivat hilpeyttä, mutta ”lopullista

voittoa ei ole” ja koko ajan on päällä ”oma kirjoitustyö, sen keskeytyminen ja sen jatkaminen” ja lähteminen ”mökille Hallingladiin, jotta saisin tehdä töitä rauhassa”.

Erottautua, tempautua tai riuhtaista itsensä irti nykyisyyden kiinniketurvasta. Aktiivinen kokemistavan unohtaminen, muistamattomuus ja jättäytyminen vasta-tulossa-olevaan osallistumisen kokemuksellistamisen huomaan. Ujo kirjallisen välittömyyden valtakunta: voittamattoman rohkean ja siksi myös vakavan juhlallisen omastaan kiinni pitävän rakenteellisen asenteen pohjalta sinkautettu säie. Fragmentaarinen tapa, joka ei tule fikseeratuksi miksikään erityiseksi lajiksi ja joka palvelee jonkin osoituksena. Askildesenin ankara *attestaatio*, joka toimittaja-arkikielellä lienee latistetu ulkoiseksi olemattomuudeksi tai sentimentaalisuudeksi. Fragmentti ei kuitenkaan liity menetettyyn kokonaisuuteen, vaan haluttomuuten muodostaa mahdollisesti kyseessä olevista asioista kokonaisuutta, haluttomuuteen jossa menneen elämän läpikäynti käy tarpeettomaksi. Näin ajatteleva on eräänlainen Nietzschen kaksoisolento, mutta ei missään Beckett-tyyppisen duon asetelmassa, vaan siinä näyttyäytyy kokemuksen rajojen ja fragmentaariselle kirjoittamiselle ominainen poissaolo ja hajamielisyys. Onnellinen onnellisuus on puhdistavaa ja jalostavaa. Kyky unohtaa tai taito olla muistamatta, se on osoitus siitä, että kunnostautuu tuntemaan asiat – niin kauan kuin onnellisuutta kestää – ilman mitään historiallista perspektiiviä. En tiedä onko Askildsen, Knausgård ja lisäksi Tomas Espedal tutustunut Bergenin kirjoittajakursseilla Fossen puolibiografiseen maksimaaliseen minimalismiin?

Hän yritti vielä lukea neliosaisesta Nietzscheen kootuista Ajattomia tarkasteluja (*Unzeitgemässe Betrachtungen*), mutta epämuodikkuus, vuodenaikaan sopimattomat ajatukset, ajattomat tai ennenaikaiset meditaatiot eivät auttaneet juuri tässä, mutta, tämä on jännittävää, auttoivat toisessa asiassa. Nimittäin siinä, ettei hänen vielä kerran hahmottelemansa sisäisyyden perspektiiviä tulisi sekoittaa voimakkaaseen mielenliikutukseen tai herpaantumisen aiheuttamaan hätkähdyttämiseen. Ei siis myöskään siihen sisäiseen valoon joka maalaustaiteessa (Renoir: Pikku Irene) löydetään muotokuvan kasvoilta. Epämääräisessä yhteydessä mahtipontiseen mielenlennykseen viittaava ylevän käsite herätti hänessä hymyilyä, mutta hän ymmärsi, että sitä voidaan tarvita kertakaikkisen erilaisuuden, sanoinkuvaamattoman tai esitettävyyden rajoilla

kohdatun objektin tarkastelussa. Voi olla vapauttavaa kutsua järkähtämisen aiheuttamia palautumattomia eroja ”yleviksi”, mutta silloin ylevä yhdistyy agonismin tunteeseen. Se liittyy arvostelukyvyn osoittaman välityksen paljastaman ambivalenssin tulkintaan. Siinä ei sovi viipyä tolkuttoman pitkään. Asioilla halutaan antaa uusi järjestys löytämällä niille korvaava elementti. Näin saavuttamattomuutta ja sanoinkuvaamattomuutta itseään aletaankin pitää ”esittämisenä”. Esittämisestä taas ei ole pitkä matka esittämiseen meille, representaatioon, joka voi olla representaatiokaipuun entistävä yhdenmukaisuutta tai representaatiokonstruktiolle ominaista historiallisen puhurin refleksiota.

12

hän kirjoitti yhä enemmän, enemmän kuin aamun vaivaiset kolme tuntia, piti lukuisia taukoja, pisimmän iltapäivällä kahden aikaan. Vielä olivat hänen omasta mielestään sävyt selvillä. Erakoksi eksyminen ei häntä koskaan pelottanut. Hengitysharjoituksista hän ei ollut koskaan kuullut, mutta kerran hän arveli helpotuksen huokauksen osuneen hänen kohdalleen. Hän tuntui vähät välittävän siitä, mikä vaikutus kirjoituksella on tai mihin käsiin se joutuu. Kauan sitten hän oli lupautunut pitämään lyhyen esityksen kirjoitusharrastuksestaan P:n kirjastossa, mutta kirjastonhoitaja soitti että tilaisuus on peruutettava sen vuoksi, että väki oli kaikonnut kirjastosta, pyyteli samalla anteeksi ettei ole aiemmin ottanut yhteyttä ja ehdotti tekniikan avulla toteutettua etäesitystä, minkä hän kuitenkin saman tien torjui sanomalla suoraan, ettei se ole minun heiniäni ja huomauttamalla lisäksi, että eihän minulla ole etäesityksessä tarvittavia valta-kärkiä. Hän olisi mielellään matkustanut P:seen ja oli sitä varten tehnyt innostuneena muistiinpanoja ruutuvihkoon, jotta hänen kuvittelemalleen hyvin koulutetulle ja tarkkaavaisena kuuntelevalle kaksikieliselle eläkeläisyleisölle jäisi kotinvietäväksi kolme konkreettista käsitettä, joita ilman elämä ei voi jatkua.

Äreyttä hänessä kasvatti sekä moderni informaatiotulva että siinä puikkelehtimisen synnyttämät hankaluudet. Häntä auttoi se, että aiemmanlainen laaja-alainen kiinnostus oli kapeutetuilla valinnoilla rajattu vain häntä itseään kiinnostaviin ja hänen kirjoitustyössään relevanttei-

hin kysymyksiin. Lehdillä ja radiolla oli aniharvoin mitään sanottavaa. Televisiolla ei enää ollenkaan, sen ääreen hän hakeutui enää elokuvien, konserttien ja huonosti toimitettujen, jopa kehnosti koottujen urheilu-uutisten ajaksi.

Hetkittäin hän ei enää uskaltanut kirjoittaa muusta kuin kirjoittamisestaan, siihen ajautumisesta, sen energiasta, ilosta ja näennäisestä yksinkertaisuudesta. Mutta samalla hän seurasi kauhistuneena keskustelua, jossa tieteen ytimen, empirian ja pätevän tiedon välille vedettiin yhtäläisyysmerkit sekä toista keskustelua, jossa strateginen ajattelu – se miten asioiden tulisi olla – liukuu yritysmailmasta oikeudellisen ajatteluun, taiteen piiriin ja lääketieteeseen. Yhteiseen samankaltaisuuteen ja yleishyödyllisiin syihin vetoajilla ei näytä olevan epäilyn häivääkään tällaisten alojen yleisten periaatteiden soveltuvuudesta julkisen oikeuttamisen prosessiin, ja jos syystä tai toisesta sopeutuminen ontuu, niin epäilijöitä rauhoitellaan kertomalla, että periaatteista luvataan tehdä elastisempia. Tämä kuulostaa hiukan siltä kuin koossa pidettävien järjestysten tulisi olla sopivan likividejä, mikä taas kieli siitä, että julkisia kiistoja ja jaettuja periaatteita sovitaan ja säännellään epämääräiseen tilannekohtaisuuteen nojautuvan moraalisen järjestyksen varassa. Etenkin niin sanottua julkista hyvää edustavan maailmankuvan, kaikkien ja kenen tahansa valveutuneisuuteen ja hereilläoloon yhdistetyn kielen hän tunsu muuttuneen kirjastoa ja kulttuuripalveluksia palvelemattomaksi hyvinvointisievennökseksi, joka ei sovi selkeyttä ja asiallisuutta edellyttävään ajattelutapaan. Aikaisemmin tilannekohtaisuuteen yhdistyvät toisiaan ruokkivat ja kasautuvaa kehitystä lupailevat hyvät kehät auttoivat todellisuuden näkemisessä: se voitiin kuvitella täksi meidän todellisuudeksi, olemisen pyöreyydeksi, josta saa olemisen alkukantaisuuden tunnistavan työkalun. Tilannekohtaisuusoletusten keskinäinen sekavuus tuo mielee konttoritarvikemekaanikko Emil W. Henrikssonin sata vuotta sitten viimeistelemän lukkomalliin, jossa kaikkien haittalevyjen on kierryttävä yhtä aikaa, jotta pidike putoaa. Kiekkolaattainen lukko, Abloy-lukko aukeaa kun kaikki kolot muodostavat uran johon lukitustanko painuu. ”Abloy-periaate” tarkoittaa haavetta siitä, että voi pitää turvallisesti luonaan kaikki maailman esineet asianmukaisiin kaappeihin ja hyllyköihin aseteltuina. Vaje, riski, unohtuminen, todennäköisyyden puuttuminen ja eriaikaisuusilmiöt on oikeastaan pantava kiellon piiriin, koska konstruk-

tiomallin laadinnassa pitää voida käyttää vain yhtäaikaiseen tapahtumahetkeen sidottuja tilannekohtaisia tietoja sekä motiiveja.

Monikerroksisen asiasisällön ilmaiseva lause aivan kuin repesi liitoksesta auki hänen silmiensä eteen, jos se voitiin ilmaista saksaksi, päästään asian jäljille syntaktisen muodon tuolla puolen. Samalla kuitenkin menetetään kuvailevien ja kertovien lauseiden välittämä tunnelma. Hänen mieleensä myös tuli se kuinka musiikki ruokkii kuvitus- ja elämysmaailman ohella analyyttistä ja älyllistä uteliaisuutta, mutta hän kuitenkin varoi pitämästä sitä erityisenä mentalismin taikana. Vaikka hän ei ollut kamarimusiikin kummoinenkaan tuntija – häntä harmittaa se ettei musiikin opiskelu koskaan edennyt alkua pitemmälle – hän oli jo pitkään ajatellut että jousikvartetto ei ”edusta” tai ”vastaa” tutkimusten eikä tapahtumien välittämään kokemukseen verrattavaa välittömyyttä, vaan ajattelua ajattelevaisuudessaan. Ajatus voi olla musiikin kaltaista kuitenkin vain musiikin luodessa itseään, eikä silloin oikein voi puhua laajoista maailmoista, väkevästä sosiaalisista äänistä, väsymättömistä kuvioinneista, sillä puhe typistyy itsestäänselvyyksiksi. Musiikin selittämislähialojen termeillä käy yhtä huonosti. Musiikki ei ”merkitse” mitään ja ”merkityksellistyy” jos on merkityksellistyäkseen vasta ajan kanssa.

UM oli kynä kädessä omaa tilaansa, omia pettymyksiään ja omia sääntöjään puolueellisesti selektoituna materiaalina käyttävä kirjallinen amatööri. Tämä at toimijuus ei ollut hänelle terapiaa. Hän ei vapautunut laajasta hajamielisydestään. Hän ei virkistynyt. Hän suorastaan imi luokseen syyllisyydentuntoja asioista joita hän ei koskaan rehellisesti kertoisi kenellekään, mutta jotka olivat seurausta sekä omasta tökeröstä että omasta hölmöstä toiminnasta. Ne mietityttivät häntä. Ei voi sanoa että kivuliaasti, mutta häpeän vallassa. Ja tietenkin synkkyydessä – kunnan synkkyyttä ei voittanut mikään. Hän ei päässyt kokemustensa ja odotustensa ”melan kolinassa” synkkyyden vallassa tehtyyn peittelyyn eikä hän aina jotenkin koko ajan liikkeessä olevana olisi osannut vastata jos häneltä olisi kysytty onko hän antanut katkeruuden näkyä. Erityisen hankalia ihmisiä nimitettiin toisinaan ”syntymästään sekopäiksi”. Se tuli hänen mieleensä kun hän erään kerran pohti mahdollista ”vaikeaksi syntymistään”. Mutta sitten määrääväksi tekijäksi kohosi juuttuminen rantaan, ahkera kävely pitkin rantaa, itsestä huolehtiminen ja hymähtely aiemmalle kelvottomalle itselle. Ranta on vaativa ja hän ottaa kohtaa-

mansa hölmöilyt raskaasti – ilman aamenta, ilman totista tosi varmaa. Sitten on tämä poeettisempi puoli. Mieli alkaa liikkua hiljaisuudessa niin kuin ”pitkäkoipinen hyönteinen virrankalvolla”(Yeats), vesimit-tari kellumassa karvaisten ja pitkien raajojen varassa veden pintakalvolla, soutamassa jaloillaan, etenemässä nykäyksittäin, mikäs siinä, vedelläkin on muotonsa, mutta päiväkirja on pimeä huone, jossa alkaa nähdä pime-ästä ilmestyviä siluetteja, siksi se on hänelle läheisempi.

Hiiteen kehityksen muuttumaton rasteri ja ikuisesti samoina pysyvät premissit, tylsyys, toisto ja totutussa tarpominen, arvoitusten ratkaise-minen, selkotekstit. Selittämättömyys sallittava suvantokohdissa. Arvoi-tuksellisuus se mistä ammennetaan. Asioiden ylenmääräinen vaikeus on myyttinen näköharha. On asioita, joita halutaan ja asioita, joita ei haluta. Kaikkialla kaikuva osallisuus ja herkkä yksineläjä. Keinotekoinen ute-liaisuus ja ilman uteliaisuutta mahdoton taide. Nykytaide tai -musiikki ei tietenkään aina aikaansa edellä. Se voi olla niin litistyneenä nykyisyy-dessä ettei se viittoile mihinkään. Se voi olla epäjulistavan tyylikkäästi ajaton (Fauré?), Ehkä on parempi sanoa, että toisinaan ne luovat uutta aikaa. Hänelle itselleen kaikki kamarimusiikki on contemporaryä. On vaikea sanoa milloin jokin väistelee nykyisyyden raskasta ja synkkää pai-nolastia.

Kun tunnettu toimittaja kartoitti yliopistossa seurattuja erityisen vai-kuttavia tai mieleenpainuvia luentoja, eräs opiskelija mainitsi lähinnä teknobyrokratian piiriin kuuluvan sosiaalipolitiikan johdantokurs-sin mieleenpainuvuuden perusteeksi sen, että luennoiva professori ”ei puhunut sanaakaan sosiaalipolitiikkaa”. Tässöpä tyyppi joka olisi ollut hauska tuntea etenkin kun mieleenpainuvien luentojen retrospektiivi-
sestä tarkastelusta saa sen kuvan, että sosiaalipolitiikkaa puhumattoman professorin tiedettiin olevan kahdessa yliopistossa oppituolin haltijana. Tieteenalarajojen negatiivinen ja positiivinen vartiointi ja ylevöittämi-nen kiinnosti häntä kirjastoajoista lähtien paljon enemmän kuin kulttuu-risisältöjen tasa-arvoisuus tai niiden mahdollisuus toimia markkinamah-din vastavoimana. Voisiko rispaantuneista rajoistaan, monivivahteisesta luonteestaan sekä omaa ydinsisältöä vailla olevasta ja varsinaista oppi-ainetta muistuttamattomasta sosiaalipolitiikasta nyt muodikkaasti sanoa, että siellä ei tehnyt mieli eikä siellä edes voinut miellyttää ketään ja ettei siellä ollut auktoriteetteja ja yleisnormeja, mutta sieltä ei ehkä näin

ollen myöskään voinut saada näkymää tai arvoitusta, josta olisi ajattelulle tai alalle näköalan kaltaista hyötyä. Tästä kuultuaan hän keksi: siellä oli vain aamusta iltaan representoitava, regeneroitava, reprodusoitava ja revitalisoitava. Ehkä sosiaalipolitiikkaa puhumaton sosiaalipolitiikan professori pääsi kielitaidottomuuttaan kiinni kokemukseksi taustaoletuksi ja odotushorisontin mahdollisuuksiin. Nykyään kuuluu ylpeillä sillä, ettei ole koskaan kehittänyt yhtään omaa ideaa, vaan on vaan lue-
nut, etsinyt, katsellut ja keskustellut kollegoiden kanssa. Ehkä tätä voisi kutsua tieteenyhteisöllisen arvostelukyvyn ideaalikäytäntöön sopeut-
miseksi. Hyvä niin, hän ajatteli, hyvä niin kauan kun pysytään erossa strategioista. Hyvä niin kauan kun ei sanella, määrätä, hallita tieteellisen
kentän pelitapahtumia manööveröitymällä valmiiksi kriitikon asemaan ja saattamalla näin muut tukalaan tilanteeseen.

Kirjastossa oltiin jyvällä siitä, että soveltavilla ja generalistisilla oppia-
loilla johdannonkin on asetettava sopivan kekseliäästi asioiden kes-
kelle eikä tällaisten alojen käsitteitä ja teemoja voi saavuttaa, esitellä ja
panne liikkeelle deduktiolla. Mutta että joku oli diskatuksi tulematta
päässyt näin pitkälle, niin pitkälle että saattoi puhua common sensestä
common sensen ulkopuolisen käsittein, se on jo pikku ihme. Tuntuu
aivan kahden viritysjärjestelmän yhteen sovittamiselta, joltakin, jonka
on ainakin jollakin tavalla täytynyt tehdä hyvässä mielessä epäselväksi
sen, mitä alulla ja lopulla sekä jatkuvuudella ja päättymisellä tarkoite-
taan, jos asioita ei kerran selitetty teknobyrokratian tempuilla ja ikuista
samankaltaisuutta tavoittelevilla oikeuskäytännöillä. Tulee myös mie-
leen, mistä oikein puhutaan kun puhutaan rikkaasti ja köyhästi vää-
rällä alalla olemisesta? Päiväkirjansa suojaudessa pimennossa hän kuvit-
teli, että tuon henkilön on täytynyt jossain elämänkaarensa vaiheessa
pohtia alaansa ja uravalintaansa. Keksittiinkö uusi kieli? Mitä kielipelejä
oli käytössä? Tehtiinkö asioista selvää (unmistakable) jälkeä? Mikä oli
sen vaikuttavuus? Mitä tämä henkilö mahtaa nyt ajatella tekemisistään?
Häntä tämä anekdootti huvitti suuresti, koska se toi hänen mieleensä
aina silloin tällöin kohonneet ranskan ja espanjan kieliopinnot, osallis-
tumisesta kesäyliopiston maalauskurssille ja musiikkikurssille sekä toi-
sinaan mielessä käväisseet aikomukset seurata tuttuja eläkeläiselämän
täyttämiin intensiiviopintoihin. Kirjansidontaan hän olisi paneutunut
koska vain. Musiikkiopintoihin hän itse asiassa osallistui. Sukututkimus

ei häntä kiinnostanut tippaakaan. Tyttärensä kanssa hän oli osallistunut kasvipiirroksurssille, mutta tätimäisiä töherryksiään esitelleeseen opettajaan pettyneenä piirteli itseksensä järkälien geometrioita, jotka eivät kelpaa symbolismiksi alkukantaiselle pyöreydelle. Puutarhanhoitokurssi sopisi erinomaisesti. Talviekologian kurssille hän oli hakeutunut, mutta rahanpuutteen vuoksi kurssi jouduttiin perumaan. Hänelle itselleen sopivaa kirjoituskurssia hän ei koskaan löytänyt. Ei kovin erikoista. Yhtäkkiä hän muisti työhuoneensa seinälle kokoamansa kuvat, postikortit ja lehtileikkeet käsistä, joiden asettelussa oli jonkinlainen ryhmittely työn, juhlan, rankaisun, jumalan ja vastarinnan käsiin ja jonka selvästi erottavana huippukohtana oli loistanut kuva Meksikon olympialaisten 200 metrin juoksun palkintojenjaosta, jossa voittaja oli nostanut oikean ja kolmanneksi tullut vasemman käden nyrkkiin puristettuna protestina USAn kansalaisvapauspolitiikalle.

Unna Mablana hänen tiedetään ainakin kahdessa leipomokahvilassa todenneen pöytäseurueelleen ottavansa sekä antropologin maisteriopinnot että leipurin ammattiopinnot jos olisi nyt aloittamassa koulun jälkeisen taipaleensa. Kehaisipa vielä olevansa valmis vapaa-aikanaan vaikka ilmaiseksi auttamaan kotikirjastoaan mediahuomiolta sivuun jäävien pien- ja omakustanteiden suunnalta tehdyissä hankinnoissa, lehditilauksen teossa, lahjoitusten ja vapaakappaleiden hankinnassa sekä uudentyyppisessä vuokraustoiminnassa. Hän oli myös huomannut, että maalaiskirjastossa ei seurattu jatkuvajuonisia tv-sarjoja koskevaa kirjoittelua: täälläkin pitäisi osata olla selvillä hulluksi tulleiden aikojen kuvuksista, jotka sivutuotteena kertovat todellisuudesta joka ei enää ole entisensä.

Hänen modaalisuuteen mieltynyt mielensä ja sen ruokkima etsintä ei saavuttanut selvää kehikkoa, jonka hän olisi voinut muotoilla kirjoitukseensa, mutta siinä määrin se oli hänen lukeneisuutensa, tarkentuneiden tulkintojensa ja hiukan jo hioutuneen kirjoittamisensa kontrolloimaa, ettei sitä tarvinnut pitää niin huterana, että se jonain aamuna yllättävän tukijalan kaatumisen aiheittaman takaiskun vaikutuksesta romahtaisi kuin korttitalo. Alle piirtyviä ja esille työntäviä asioita koskevat luonnostelmat ja hahmotelmat, joiden kimppuun hän oli käynyt ja joista hänen olemassaolonsa – piiritanssinsa – pohjimmiltaan johtui, eivät olleet sohaisuja ilmaan, vaan olivat saaneet häneltä, omintaan penkovalta jotakin, josta hän ei saanut luopua ja joka ei saanut pelkiksi

muistoiksi latistettuna mennä hukkaan. Hän osasi sujuvasti protestoida sitä tiedehallinnosta kuultua kantaa vastaan, että tiedeyhteisön pitäisi pystyä osoittamaan työnsä vaikuttavuus ennen kuin pyytää toiminnalleen rahoitusta. Hän myös ymmärsi perusteet sille, ettei rannan liikkeitä pitä paisuttaa luomisteoriaa muistuttavaksi pan-empatiaksi jolla taivaan huiput yhdistetään sen saamaksi katoksi.

Tekno-optimismi ei häntä kannattele. Hän ei rehvassele ulkopuolisuudellaan eikä Unna Mable ole hänen ulkopuolisuuttaan. Mikään mahtitaho ei kehota häntä käymään peremmälle. Toivo on liian tyhjänpäiväistä kantaakseen häntä ”jatkamaan” kannustamalla. Niinpä ajattelupaikka, joka oli kaikkein paras oli hänen – kuinkas muuten – avara ja poikkeuksellisen tilava vanhassa puutalossa oleva kesäkirjastonsa, jonka kahdesta yksinkertaisesta valkoisesta pöydästä yhdistetyn, huomattavan monia tarvikkeita ja apuneuvoja kannattelevan työpöydän ääressä istuva näki yhdeksänruutuisen ateljeeikkunan ikivanhojen lasien hieman vääristävän näkymän, mutta kuitenkin rannan, saaren, sen edessä länsiviitan ja monimetrisen kaislikkovoiohyökkeen, niin rehevän, että se toi joka kesä hänen mieleensä liftausreissulla Brysselissä näkemänsä Kaneto Shindin ”Onibaban”. Kesäkirjastoa suojelevan kolmesta lohkosta muodostetun rantatontin pinta-ala oli yksi eekkeri. Näin se oli merkitty kirjoihin. Eekkeri on 4046,856 neliometriä eli 0,405 hehtaaria. Eekkerin arvelaan tarkoittavan pinta-alaa, jonka pystyy kyntämään päivässä, mutta hänelle se oli ”eekkeri vihreää” (Yeats: ”*An Acre of Grass*”). Se oli kuin pitsiröyhelö raihnaisten rinnassa. Kun kirjakaupoissa ei enää pääse kirjoja hiplaamaan, kun maasta on 1980-luvun jälkeen kadonnut satoja pieniä kirjastoja, kun alueiden yhteishankintojen takia yhtä kirjaa saateetaan hankkia vain yksi tai kaksi kappaletta ja kun hyllyjen välissä vaellellessä ei muun muassa klassikkojen poistamisen takia juuri pysty enää tekemään löytöjä, kesäkirjasto ilman lautapelejä, musiikkiosastoa ja liikuntavälinelainaustoimintaa on paratiisi.

Itse asiassa T.S. Eliotin ”Joutomaa” (*Waste Land*) kertoo kaipuusta rannalle kunhan vain osaa olla piittaamatta ensimmäisen maailmansodan jälkeisistä tunnelmista, osoittelevasta oheissymboliikasta ja runoelman hiukan harhaanjohtavista takaviitteistä. Runoelmaa ei silloin tarvitse kääntää pääläelleen esimerkiksi korvaamalla Eliotin ”*Nothing against nothing*” Karl Krausin herjalla ”*immer passt alles zu allem*” eli kaikki sopii kaikkeen muuhun, kaikki rimmaa, vaan siitä voi löytää nyansoidun – ei

luihun – kuvan rannasta. Siinähan haikallaan sen perään, että mitkä voisivat olla niitä juuria joihin voisi telakoitua sekä mikä voisi olla sellaista kasvua, jossa on päästy eroon sydämettömästä potaskasta. Sydämessä välähtää kuitenkin vain hiljaisuus ja tyhjä melu. Runoelma ei luhistu kohtalokkaaseen eroosioon, tainnu tyhjiyteen eikä siinä mennä sekaisin nykyajalle ominaisesta autofiktiostakaan, vaan siinä kysytään, mitä ajattelet, mitä on tuo melu sekä mitä tehdään vaikkei oikein ole siinä tarvittavaa haluakaan.

Sitten onkin Eliotilla jo edessä Margate Sands, jolloin on pakko ajatella että ollaan rannalla, sillä emme tiedä riittävästi läsnäolevuudesta rannassa. Tämä saatetaan yhdistää ”nothing nothingiin” mutta myös siihen, että köyhät jäävät nuolemaan näppejään. Tulee myös rantaan äänivallia rakentava lokkien kirkuna, aallokko ja vedenalainen virtaus, jotka tuntuvat olevan olemassa vaikka jalkojen alla tuntuu kiveä ja hiekkaa, sillä ”if there were water we should stop and drink”, kun taas vuorten keskellä ”one cannot stop or think --- neither stand nor lie nor sit”. Veteen ja kevääseen (huhtikuu on kuukausista julmin!) ja veden ääneen yhdistyy kolmas, joka kävelee vierelläsi, sateen odotus, purjehdustaito ja aivot sekä tyyni meri. Aivan kuin oltaisiin rannassa, ranta kohdattaisiin luomuksena eikä vain oltaisi käväisemässä rannalla. Kieltämättä rannan kohokohta saattaa olla keskellä aaltojen ulapan siintävä horisontaalinen vapaus. Maa ei liiku. Maahan voi maadoittaa (saks. erden). mutta *aridi* (kuiva maa) on selän takana ja on mahdollista saada ”my lands in order”. Voi olla että rannassa on aavistus ikirantaa (permostrand, permoshiore; vrt. permofrost), mutta lopputulema on tasku tai satama: ”these fragments I have shored against my ruins”. My lands in order? Eikö se ollutkin Carl Schmitt joka rantakaisteleita mainitsematta kirjoitti ”Der Nomos der Erde” teoksessaan keskinäiseen tunteeseen ja loukkaamattomuuteen nojaavasta territoriaalisesta (eurooppalaisesta?) yhteenkuuluvuudesta.

13

Kirjatilauksista vastanneen kirjastonhoitajan silmin hän tarkkaili yhä syksyisin sekä uutuusluetteloita että etenkin kirjallisuuspalkintoehdok-

kaiden kirjallisuudessa kiehnäviä motiiveja, joiksi miltei aina nimetään maailmasta tai itsestä löytyneet arvoitukselliset asiat, jotka olisi hyvä kirjoittamalla saattaa näkyviksi, halu hahmottaa ja jäsentää maailmaa eikä vain oleilla siinä hiljaa, halu saavuttaa kirjoittamalla hyvä olo ja rauhoittaa mieli sekä torjua kirjoittamalla ja ajattelemalla sitä, ettei tule vedetyksi todellisuuden ristiriitoihin. Kummallisista lukuharrastuksista, reunahahmoista tai jäljellejääneiden ajattelemisesta merellä tai maailman tekeytymisestä ei juuri koskaan.

Miksei ”objektiivisuutta” – mahdollisuutta tukeutua omaan tietoon tai näkemykseen turvallisilla mielin – tarkastella kokeilamalla tai ihmettelemällä? Esimerkiksi ennalta arvaamattomien tapahtumien, tuotosten ja tulosten kehkeytymistä tai tekeytymistä.

Vauhdinoton sijalle on tullut väärän vauhdin poisottaminen. Vauhti tai innostuminenhan on vain haitta tai este mielekkään halun tiellä. Ollaanko raivaamassa aukkoa oman kokemuksen horisonttiin, johon on aina yhdistyttävä tietynlainen reiluus, oikeamielisyys, tasapuolisuus ja mahdollisuus kysyä ketä varten anteeksipyytäjän pyydettyä anteeksi? Eriarvoisuuden ja yhteiskunnan politiikan teemojakin on näkyvillä, mutta silloin korostuu päättämisen, suunnittelemisen, valitsemisen ja odottamisen episteeminen modaliteetti samoin kuin toiminnan tarkoitukseen viittaava arkipsykologinen intentionaalisuus.

Oikeudenmukaisuuden tavoittelussa on hänen mielestään katsottava sisäänpäin. Eriarvoisuus jatkuu labyrinteissä, kaappaa yhteishyvähuomion itseensä, jolloin maailmaa selittävä ja lohtua antavan yleisen oikeudenmukaisuudettomuuden ihmettely jää vähemmälle. Etenkään pienessä maailmassa (Dickens; *in the little world*) ei ole tarkoin todettuja ja tunnettuja eri-arvoisia yhteiskunnallisia suhteita. On vain tapauksia, alueita, gettoja ja sukupolvia tulemisessaan, tekemisessään ja menemisessään. Mutta jos kulttuuria pystyy ymmärtämään riittävän syvältä – hän on tietävinään – ponnahtaa esiin arvoista, moraalista, empatiasta, hengestä, lahjasta, toivosta, synnistä, ajasta, omastatunnosta jne., informaatio, toiminnaksi ja toimijuudeksi palautumaton problematiikka, jota sosiaaliantropologit yrittävät pelastaa elämää erilaisina ajattomuuksina esitteleviltä lepyttäviltä mysteereiltä.

Epidemian inhottava piirre on se, että puolet tartunnoista koetaan oireitta. Se ei näy, tunnu eikä vilku, kuten ei vilkkunut sodanjälkeinen

demokratiakaan epävarmassa ja uutta etsivässä ilmapiirissä, jonka keskellä Orwell antoi 1984 kirjansa ensimmäisen version nimeksi “The Last Man in Europe”. Hämmästyttävää on ollut, etteivät tunnustus-, hoito- ja kontrolliviranomaisetkaan ole olleet tavanomaista oikeudenmukaisuuspolitiikkaa terävämässä vedossa, vaan möhlineet monessa paikassa. Sheffieldin ja Manchesterin välisen kauppätien varrella sijainneen Eyamin William Mompesson niminen kirkkoherra keksi ruton aikana syyskuussa 1665 puolentoista kilometrin päähän kylän ympärille kehän, jonka sisäpuolella oli pysyttävä ja jonka merkkikiville tuotiin toisista kylistä ruokaa. Nyt ei ole kylää, naapureita eikä juuri omaisiakaan, ja kiivaasti kiistellään siitä, kuinka omaista – läheistä – viranomaisen, naapurinomaisten ja kaupanomaisten omaisuus saa tai pitää olla. Onneksi rajaa ei tehdä rantaan eikä ruokaa kanneta rantakiville.

Pidetäänkö kirjastot auki ja annetaanko kaikille turvapaikka-oikeus? Tarvitaanko lisää kirjastotradenomeja? Päähtyneenä häiriköinyt sai vajaan kolmen viikon porttikiellon L:n pääkirjastoon, koska oli häirinnyt “vakavasti” – uutisessa käytettiin lainausmerkkejä – kirjaston toimintaa useana päivänä. Kaksi kertaa hänet kävi poistamassa poliisi ja kerran vartija. Viimeisimmästä poistamisesta syntyi ylimääräisiä vartijakäyntikuluja 31 euroa, jonka kunta karhuu häiriötä aiheuttaneelta. Häntä on myös varoitettu uusista vartijamaksuista, jos ”häiriköinti jatkuu”. Häiriö tuntui vartijamaksua vähempiarvoisemmalta. Itävaltalainen häiriöspesialisti Thomas Bernhard olisi luonut kirjastoaiheisen novellin “ylimääräisistä vartiointikuluista” ja Ruotsissa kirjastoon olisi palkattu sosionomi.

Mitä tapahtui – tapahtuiko mitään – kun kirjastot sujauttivat lainakirjat asiakkaille muovikassissa etukäteen sovittuna ajankohtana henkilökunnan käyttämältä takaovelta. Ei mitään sille – hänelle – joka lomamatkallaankin kuljettaa mukaan pientä kirjastoa. Mediattomuus, somettomuus, vaihtoehtottomuus, viihteettömyys, tosiolovaisuudettomuus, sukulaistentapaamatomuus, mutta kirjastottomuus? Hänen läpi puhalsi nostalginen kirjastotuulahuuhde: kymmenvuotiaana pikkupoikana isänäiti oli antanut minun ja Siirtolan P:n – Karjalasta äkkilähdön saaneen perheen minunikäisen P:n – tehtäväksi huolehtia kesän ajan koulun kirjaston kortistosta ja lainaus-toiminnasta. Ovela temppu: kirja käteen ja lukumatkaksi, sellaiseksi joka tekee ja tapahtuu eikä vain jähmety esineeksi. Hän ei muistanut ketkä olivat lainaajia, ei aukioloaikoja, ei laina-aikoja, ei karhuntekomekanismeja,

ei kirjojen kunnon seurantaan, mutta kortisto ja kahteenpekkaan tehty luokitus taitavat olla totta. Ei sumun ja harmaan keskipisteessä vaan uimahousuissa kirjastonhoitajana. Juuri ilmestyneestä runokirjasta hän oli merkinnut muistiin: “Erämummo vuolee porkkanasta poron bussissa, tehokkuus”. Minun mummoni – se, joka teki minusta kesäkirjastonhoitajan – popsi lehtitilausasiamiesten kesäretkellä Pectus-karamelleja eikä jakautunut kaksipäiseksi hirviöksi.

On kestänyt kauan ennen kuin meistä kaikista on tullut lukijoita, ja kestää vielä kauemmin ennen kuin meistä kaikista tulee kirjoittajia. Tämä ei ole mikään harvan etu tai hienoston oikeus. Borgesin mukaan lukija haastetaan ymmärtämään maailmaa siten, että hän osallistuu lukemansa kirjoittamiseen, “kirjoitamme teokset, joita luemme kun luemme niitä oman aikamme ja persoonamme pohjalta”. Ei tarvitse kysellä mistä kaikesta on kysymys eikä tuhlata aikaansa ymmärtävyyden ihmettelyyn jos kirjoittaa mitä lukee, maalaa mitä katsoo eikä pelkää vaikka tulisi säveltäneeksi kuulemaansa musiikkia. Pelisääntöjen luominen radion ja television toimintaan on ollut tarpeellista pelkojen ja häiriöiden poistamiseksi, demokratian yhteisen kommunikaatiotilan varmistamiseksi, mutta uusille äänille on samalla syntynyt vaikutusvaltaisia väyliä, hällisevän väkijoukon äärellinen realismi vallannut alaa ja uskon ja tiedon välisille suhteille altistuminen on tuonut tunteet uskonnon alasajon jättämälle tyhjälle paikalle.

Hän merkitsi muistiin lehdistä kirjastoihmisten nekrologeja, joissa “uutteran uudistajan” kollegat ja jälkeläiset kertovat informaatikoiden koulutuksesta, kirjaston käytön opetuksesta, tutkijoille suunnatusta viestinnästä, tiedonhakumenetelmistä ja kirjastajohtamisesta, mutta ei oikeastaan jakaantuneen yhteiskunnan asettumisesta aktuaaliseksi olotilaksi eikä siitä mikä on mahdollista ja mahdotonta ymmärtää. Kumma kyllä niissä ei myöskään kerrota vanhasta maailmasta, jossa kirjakaupat lähettivät kirjastoille näytelähetykset, joista valinnat tehtiin kirjasta kuin kirjasta otetusta 3000 kappaleen painoksesta. Hän huomaa kuinka kirjoittajiksi valikoituneiden muistosanojenkirjoittajien vaikutuksesta premissit pysyvät samoina: virkistys, elämykset, palveleva hymy, uudet asiat, tiedonhalun tyydyttäminen, mutta uusista lainauskohteista – porakoneista, luistimista, kuulokkeista, ompelukoneista, saksista, soittimista, kävelysauvoista, suksista, sykemittareista, joiden tulisi olla palautettaessa samassa

kunnossa kuin ne olivat lainatessa – ei kirjoiteta kiitellen, häpeillen eikä hämmästellän. On harmillista, ettei kirjastohyllystä voi tavoittaa teosta, josta voisi löytää reunaehtoja sille, miten tutkimustuloksia ja tutkimustoiminnan vaikuttavuutta tulisi arvioida ja miten siitä keskustellaan.

Aika usein hän kohtaa luotettavaan informaatioon perustuvan yleisen kirjaston, jota ei ole olemassakaan. Kirjastoluokitukset yleisteokset, kirjastoala, kirjastotoimi, yleinen kulttuuripolitiikka, joukkotiedotus taulunkiinnitys, liikunta, askartelu herätysliikkeet. Se mitä hyllyn päässä lukee ja se mitä hyllylle sijoitetuista kirjoista on luettavissa *vahvistaa* missä ollaan: sinun-kirjas-tossa. Mikä voisi *valaista* sitä ettei sitä kokisi kirjas-toksi eikä siellä oltaisi kuin kirjas-tossa?

Digijättiläiset uhkaavat vavisuttaa lukijoiden ja kirjoittajien sisällöllistä tajuntaa ja kirjamaailman ”pallollista peliä”: tyhjyys tulee tajuntaan varkain, mutta kun se on tehty, mille tahansa on annettavissa ja annetaan merkitys, joka ajaa intuitiivisuuden maan alle ja panee koodit paukkumaan.

Albrecht Dürerin Melankolia I:ssä ihminen tutkii kirjastoja ja kirjoja melankoliaan vaipuneena, antaa välineidensä lojua lattialla tai pitelee niitä välinpitämättömänä käsissään.

Tarjota pääsyä aineistoon, tietoon ja kulttuurisisältöihin? Kulttuurisisältöihin? Sisältöihin? Fruntimmersföreningenin aloitteesta vuonna 1860 perustetussa Helsingin kaupunginkirjastossa oli noin 400 kirjaa, se oli auki kahtena päivänä viikossa ja yhden tunnin päivässä. Jäkäläpään tunturin laen autiomajan Karhu-Korhosen kirjasto on tietävästi aina auki omatoimisesti, mutta uutuushyllyn vaihtuvuuden taikaa pitää yllä vain parista pokkaristaan luopuva satunnainen kulkija. Muistan lukeneeni, että Yrjö Hirnillä oli kesälomalla Sysmän Suopellossa työskennellessään mukana ”satakunta kirjaa”. Kirja on fetissi. Kun muutossa pitää päästä eroon nurkkiin kertyneestä roinasta, kirjoja on vaikea (tai niitä ei ainakaan) voi viedä roskeen. Mutta kirjallisuus ei palaudu kirjaan. Kuinka kirja muka pystyisi sanomaan miljoonille sen, mihin lähimmäinen ei pysty. Miltei mikä tahansa voi olla virtuaalikirjasto, ”hyperlinked Wunderkammer”. Tylsimpiä ne, joissa sonnustaudutaan virtuaalilaseihin, kuulokkeisiin ja käsiohjaimiin.

Maurice Blanchot’n oivallus, jonka mukaan kirjallisuus on matkalla kohti itseään, on kätevä tapa muistuttaa, että on oltava varuillaan kirjal-

lisuuden katoavuudesta, siitä, että ajatuksesta ja maailmasta tulee yhtä ja ihmisistä tällä tavalla aikalaisia. Hiukan sama asia kuin ideoita konvertoitaisiin muutokseksi ilman veristä vallankumousta: Englannin ihme, ”accumulating institutional inheritance”. Prosaisti kehaisee: minä en ole kone, minä tunnen, minulla on mielipiteitä, osa niistä on mielenkiintoisia. Valokuvaaja sanoo: kaikki on harmaata, sen tavoittelu pakenee alati muotoaan, muuttaa kuvaajansa, mutta jotain jää aina usvan katveeseen. Fyysikko sanoo: todellisuus on kvantittunutta, jaottunutta, ositautunutta, välitiloja ei pysty esittämään, ei ole jatkuvuutta. Fenomenologi sanoo: maailma on kaikkien jakojen ykseys, ei niiden ulkopuolinen todellisuus, perustavat valinnat ja perustavaa laatua oleva ratkaisemattomuus muokkaa maailman rakenteiden muotoja ja suhteita – näemme maailmassa vain mitä itse siihen panemme ja hoksaaamme ihmetellä.

Uutuushyllyjen haahuilija tietää. Kurkistelen mielelläni eri alojen kirjoihin silloin kun ne eivät ole puhtaita käsi- tai tekniikkakirjoja. Mutta miten tämä liittyy aikalaisuuteen? Eikö tämä pikemminkin kerro sen sanoinkuvaamattomuudesta? Arvelen että kirjallisuuden alalla aikalaisuutta ja nykyisyyttä hämärretään kaikkein eniten tekemällä juuri niistä, niiden osoittamisesta tai niillä hämäämisestä sen tehtävä. Ylläpitämällä korporatistisen välineellisyyden sanelemaa monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa. Tutustuin joitakin viikkoja sitten alan tutkijan ”Kirjallisuuden aikaan”, jonka kirjoittaja ei ollut hereillä silloin kun puhuttiin aikalaisuudesta ja nykyajasta. Ilmeisesti asian moniselitteisyyden aiheuttama tuskaa lievittääkseen tutkija kirjoitti täysin pieleenmenevästi, että ”nykyisyys” on aihe jota ei tunneta, ja täydensi hutiaan sohausulla, jonka mukaan ”perustutkimus aiheesta on tekemättä”. Tutkimusko – puolueeton systemaattinen selvittely – olisi tehnyt nykyisyyden selvästi huomattavaksi, selvästi käsiteltäväksi, tutuksi ja ilmoitettavaksi?

Unna Mablea ei tarvitse pelastaa eikä tämän tarvitse pelastautua, syyllistää piileskelyllä tai syyllistyä piileskelyyn ynnä valveuttaa tai valveutua maailman uudellen järjestelijäksi, mutta ei myöskään pahoittaa hänen mieltään, saattaa pahalle päälle tai puhua vakavasta leikistä kun puhutaan kaunokirjallisuuteen liittyvästä kielen hajoamisesta, nykyisyyden äänestä, todellisen elämän teemoista, maagisesta, hysteerisestä ja absurdista realismista, autobiografioista, tinkimättömästä kirjallisuudesta, spekulatiosta, ytimeen menevästä proosarunosta ja kerronnasta kieltäytymisestä. Tam-

perelaisammattilaisen ja aikalaisrunoilijoiden aikalaisrunoilijana tunnetun kollegan leikitteleviä runokirjoja ahmiessaan hän oli jo kauan sitten ajatellut että kirjallisuuden kyky on pelkkää hehkua. Häpeissään hän oli kolminkertaisesta kielitaidottomuudesta: kaunokirjallisuuden lukeminen “vierailta” kielillä sujui huonosti, kielen sisällä liikkuminen ja sanomishalun ja taidon tunnistaminen oli huonolla tolalla ja kielen vertailevan semantiikan tuntemus kävi sitä vajavaisemmaksi mitä enemmän sen kanssa oli tekemisissä. Pitkään hän oli lukenut sitä mitä hänelle ehdotettiin eli lyötiin käteen. Hän ei osannut etsiä eikä tiennyt miten löydetään. Vaikka hän aavisteli, että kaunokirjallisuudessa täytyy olla jotakin, hän pettyi toinen toisensa jälkeen luettavaksi ottamiinsa kirjoihin, primitiivisiin kirja-arvosteluihin, kirjallisuusihmisten puheenvuoroihin ja kirjallisuusohjelmiin, kunnes hyvin myöhään, silloin kun kirjallisuusihmisten ääni jo peittyi raporttien taakse, puheenvuorot oli riisuttu “nimeämättömyyksistään” ja kirjallisuusohjelmat oli lopetettu, hän oli oppinut löytämään, herännyt lukemaan, tekemään tilauksia, vierailemaan jälleen antikvariaateissa. Oliko hän osannut epäillä kirjallisuuden ”kruununammattilaisten” ylläpitämää pyhää aarteiden etsintärituaalisuutta ja oikeutettua makua ja mielipidettä? Kirjallisuuden katoaminen näköpiiristä saattoi sopia huonosti yhteen sen kanssa että kirjoja ilmestyi ja lainattiin yhä enemmän, kirjoittajia ja kirjoittamislajeja oli yhä enemmän, ja että käännöskirjallisuudelle luvattiin uusintapainoksia. Mutta kirjallisuuskiinnostuksen sattuminen yhteen kirjallisuuden katoamisen kanssa tuotti uuden kiinnostuksen kohteen: kirjallisuuden käyttöä koskevan kaksisuuntaisen kiinnostuksen – sanoinkuvaamattoman kirjallisuudenkäyttäjän hahmon ja kirjallisuudenkäytön sanoinkuvaamattoman avautumisen.

Hän seurasi vuosien takaisista klassikoista tehtyjä käännöksiä, luki uudistajana pidettyä nykykirjallisuutta, luki – hiukan myös keräsi – musiikkikirjallisuutta ja kävelykirjallisuutta, luki kaiken käsiinsä saamansa esseekirjallisuuden, josta oli tulossa suosittua ja jonka piirissä pian huomattiin, että vaativa esseistinen polemiikki on niin vaikeaa ja työlästä, että tehokkaampi strategia on tehdä siitä fiktiota. Essee voi pitää yllä lukijan mielenkiintoa ja luoda jännitettä telstiin olemalla historiallista fiktiota ja fiktiivistä historiaa.

Hän ei voinut olla näkemättä rakennelmiinsa ilmaantuvia rakouksia. Hän ei tietenkään ajatellut että hänen pitäisi olla kaikkiruokai-

sempi, mehr Allesfresser. Eikä hän ajatellut että hänen inhonsa ideologian kaltaisia solvaussanoja kohtaan olisi liiaan ehdotonta. Ei liioin että hänen pitäisi omaksua kirjoittajan, poliitikon ja kansalaisen kolmoisrooli. Rakoilut johtuivat hänen osalleen tulleista piirteistä ja tiedollisista kyvyistä. Mitä jää jäljelle jos ne suurenevat suurenemistaan? Onko myönnettävä että olen arvioinut kirjoittamiseni ja toleranssikykyäni liian suureksi? Tätä ei ole tämänkaltaisessa tilanteessa tapahtumassa ensimmäistä kertaa: ajoin partani sängelle, viikset miltei näkymättömiin, ei olisi pitänyt, näytän oudolta, mutta tämä ei ole se syy miksi en kaipaa kirjastojen nykymuotoiseen yhteisöllisyyteen.

14

Silloin kun taatto onnistuu kissan tassuin pääsemään aikeissaan ja tekemisissään innostuttavan pitkälle ja silloin kun tämä onnistuu välttämään harvinaisten alttoviulukonserttojen liikutuksen aiheuttaman pysähtyneisyyden, ei touhussa ole häivääkään toiston piinan kasaaman lamaannuksen aiheuttamasta periksiannosta. Kukaan meistä ei saa selvää eikä selviä ellei katso, mutta miksi katsoa kun ei ole mitään nähtävää. ”Nothing, like nothing, happens anywhere”, Larkin kirjoitti. Jos kerran apua saadaan self help terapiasta, mentalismista tai positiivisesta psykologiasta, joiden mukaan maailma ei halua minun kärsivän, häviävän, tuhoutuvan, vaan “totuus pulppuaa kaiken aikaa esiin olemisen perustavanlaatuisimmista lähteistä”, opeta minulle mitä on, Larkin pyytää, ”Teach me the way things go”. Saksalainen menisi Larkinia pitemmälle. Tämä ei tiedä mihin apua tarvitaan, koska tarvitsee apua sinänsä (Hilfe an sich). Näinä hetkinä hän sonnustautui näkymättömään vakosamettipukuunsa, sormeili Peterson-piippuaan, sai korviinsa ajatustensa hiljaisen kaiun, koki hetken jolloin voisi tarjota ripauksen pidättyväistä selontekoa ja halun laskea käden toisen harteille aivan kuin ajatellen, että minulla on vielä aikaa hyvästellä täydessä ymmärryksessä ja varmalla äänellä kaikki ihmiset, joista elämäni on koostunut. Päivä saattoi olla päättynyt mutta sen täyttymyksestä (consummation) huolehti rannan aamen.

Taatto saattaa kädet selän taakse yhteen solmittuna silmäillä – “tarkastaa asiantuntijan silmin” – kirjaston käsityö- ja kotiteollisuushyllyjä,

muistelmia ja sotakirjoja ja siirtyä hartaushyllyt ohittaen kohti “aikuis-
ten kaunokirjallisuuden” rivistöjä. Hän ei silmäile kuten Virginia Woolf
Omassa huoneessa, josta hänen mieleensä palasi outo kohta, jossa sano-
taan että runoudella pitää olla sekä isä että äiti ja heti sen perään, että
”Fasistinen runo, pelkään pahoin, on oleva hirveä pieni keskonen, jol-
laisia näkee lasipurkissa jonkin maaseutukaupungin museossa”. Taisi olla
vuodelta 1928.

Ainoa hyllypaikka jonka hän miltei joka kerta uutuu- ja poistohyl-
lyn lisäksi käy tutkimassa on “yleisten kokoomateosten” esseille varattu
paikka. Muistelmahyllystä hän poimii tyrkylle pannun kirjan Aino Sibe-
liuksesta ja lukee sivulta 374 1920-luvun alussa Ainon huolestuneena
Jeanille lähettämästä kirjeestä: “Jos sinä tietäisit minkälainen olet kun ei
olentosi ole täysin kirkas”. ”Hän ei ole täysin kirkas” kuulostaisi agraa-
riselta SF-elokuvalta. Sinun ”olentosi” on hauska muotoilu. Fossekin
operoi virellään kulkevalla oliolla. Tämä tässä ja alitajunnan uumeniin
sukeltanut ukkeli? Hänen päähänsä pälkähtää: minne, siis mille hyl-
lylle hänet ohjattaisiin jos hän asiakkaana tiedustelisi suvaitsevaisuutta ja
etäisyydenoton taitoa käsittelevää kirjallisuutta? Ehkä häntä pyydetään
suvaitsevasti palaamaan kotiin. Suvaitsevuus kohdistuu johonkin joka
estää ja sallii jotain joka ei ole toisaalta aivan vähäpätöistä eikä toisaalta
äärimmäisen vakavaakaan.

Koska en kielen kauneuden ja kuvamaailman kautta pääse käsitys-
kykyni työstämisessä pitkälle, koska datalogiikan tie ei sen yliampuvan
vallitsevuuden vuoksi jaksa kiinnostaa ja koska kirjallisuuskeskustelu
olosuhteiden pakosta nyt kuitenkin on se kasvu- tai ponnahtusalusta,
josta todellisuuksia, referenssejä, varjotekstejä ja tekstuaalisia labyrint-
tejä samoin kuin prosesseiksi koottuja henkilöihahmoja vielä jotenkin
pystyn tavoittamaan, alan varoa vakavan leikin uhkan aiheuttavaa askelta
tuntemattomaan. Menen sanattomaksi jos minulta kysytään mistä on
kysymys ja voin kyllä vetäistä muistivihkooni kleemäisiä viivoja niin
nopeasti, ettei käsityskyvyn koura pääse väliin, mutta siinä sitä ollaan,
sanoinkuvaamattomuuden ja käsityskyvyttömyyden välissä. Siinä on
paljon. Monet möhliivät jättäessään jäähyväiset kuihtuneelle ja ryhty-
essään ratkaisemaan ongelmia liian aikaisin, tekemällä asioista ongelmia
ennen kuin ne ovat ongelmia, virittämällä edustavan ongelmallisuuden
ennaltaehkäisevän etupiirijattelun

Sanoinkuvaamattomuuden jäljille pääsee toki murenevuuden, puutteellisuuden, tutisevuuden, hervottomuuden, raihnaisuuden, särkyvyyden kautta, mutta itse sanoinkuvattavuuden ymmärrettävyyden jäljille ei näitä ikiaikojen tiemestarin pystyttämiä haurauden osviittoja seuraamalla päästä, voipa sopivasti kohdalle sattuva arkipsykologian tarkoituksellisuuteen, harkinnallisuuteen, taidollisuuteen ja tietoisuuteen nojautuva orientaatio-oppi onnistua jonkun kohdalla tylysti teilaamaan häpeälliseen löyhyyteen, höllyyteen, rakoilevuuteen ja ravistuneisuuteen viittaavan hataruusajattelun. Hauraus ja hatarus on yleisen epämääräisyyden ymmärrettävyyssyhteyksien tavoittelussa yhdentekevä elementti, joka ei sytytä mitään lamppua. Mutta se ei ole yhdentekevä tilanteelle: Gustav Mahler halusi sisällyttää sinfonioihinsa koko maailman, niistä tuli esityskoneistoltaan, kestoltaan ja tiivistunnelmallisuudeltaan pakahduttavia. Mutta hetkinen? Jos se on mitätön, pätemätön, tyhjätilainen (engl. *void*), tämä voi auttaa joitakin saamaan esille todella jotain jäljityksessään. Hän muisti nähneensä amerikkalaisessa *Common Knowledge* lehden muutaman rivin mittaisessa lyhyt-kirja-arvostelussa tähän dilemmaan liittyvän käsitteen, jonka löysi vanhasta muistivihkosta: “*measure of the void*”, joka ei tarkoita vain mitättömyyden ja tyhjyyden vaan myös huokoisuuden ja haurauksen mittaa. Huokoisuus (*porosity*) on huokoisuusfraktio, joka viittaa kvantittuneen todellisuuden 0:n ja 1:n väliin jäävää alueeseen, jota 20 vuotta sitten kutsuttiin sumeaksi, mutta koneälyn ja teko-oppimisen esiinvyöryn jälkeen sumean ajattelun pikku hiljaa kirkastuvan kunhan saadaan lisää niitä opettavaa dataa. On siis olemassa peruste sanoa, että hauraus joutuu jännitteeseen suhteeseen huokoisuuden kanssa. Huokoisuus voidaan ymmärtää tilanteen, asetelman, kontekstin pakkautuneisuudeksi: se muuttuu siihen koskettaessa, sen tilanteet, toimivuus ja liikkeet eivät ole tarkkoja, se ei ole toimissaan kyvykäs eikä muuntuvainen, se tulee tekemättä, siihen ei ryhdytä.

Sanaton tieto (*tacit knowledge*) on toki sanoinkuvaamattomuutta silloin kun on puhe esimerkiksi työkalujen käyttötaidoista tai välineiden hallintakyvyistä. Se antaa sanoinkuvaamattomuudelle ilmenemismuodon, jota kutsutaan myös ”hiljaiseksi” kun tiedetään enemmän kuin osataan ääneen lausua tai osataan ratkaista mutta ei kertoa mitään silloin tehdään ja mikä siinä on tietoa, mikä taitoa, mikä kykyä ja mikä suvereeniin tekemi-

seen nojaavaa hallintaa. Se on ratkaisuselostukset väistävää osaamista, joka voi ottaa käyttöön vakiintuneen tavan tai nimettömien niksien apukeinot, elämänkokemuksen tai intuition, mutta sen käyttöä leimaa kekseliäs tai arvoituksellinen sanoinkuvaamattomuus ja sitä tuntuu pitävän elossa erityinen maailmankatsomuskuva: maailman kokeminen toimintamahdollisuuksina ilman erityisiä arviointeja, joihin ne voi perustaa samoin kuin myös ilman määriteltyjä kriteereitä, joista pitää valita. Ilmassa roikkuvat siis arvot ja ne saa korvata taidon tarmo ja sillä saatu armo.

Jos haurauden ja huokoisuuden (hataruuden ja pakkautuneisuuden) jännitteen heijastumaksi otetaan hätä ja poikkeustila, jonka politiikasta irtaantuneet huippupoliitikot kieltävät sanomalla että “ensi vuonna taas suudellaan” ja josta pelastumiseen huippuekonomistit etsivät “talouden syvävirtojen vaikutuksia”, lienee mahdollisuus puhua epäselvän haurauden aiheuttamalle “normityhjiölle” ominaisesta heikosta hädästä ja poikkeustilasta. Vahvalle hädälle tai poikkeustilalle taas on tunnusomaista lain auktorisoimien vahvojen normien ja lain kirjaimen vaihtelevien asiantuntijatulkintojen yläpuolelle luotujen ylivaltuuksien synnyttämä poikkeustila. Hauras on heikkoa ja huokoinen on vahvaa – itsensä ja hallittavuutensa paljastavaa hätää. Kumpaakaan ei voi somistaa pedanttiseksi, päättä-suunnittele-valitse-automatismiin tukeutuvaksi diskurssiksi.

Epäselvyys tuottaa ketteryteen pohjautuvaa etua mutta koville joutuva pää ei sitä tajua?

Koska kaikissa avoimissa ajattelujärjestelmissä täytyy nyky-ymmärryksen mukaan olla nopeasta olotilan muutoksesta kertova kynnyks, kohdalonkellot, historian oikku, käännekohta tai sarana, puskuri tai varoitussjärjestelmä, sille täytyy olla myös jokin nykykäsite tai termi. Kivun kiinalaisessa Peter Handke oli niin innoissaan kynnyksestä, että kirjan keskiössä olevan tarokkipelipaikan ovenpielessä oli kirjoitus ”Peli käyn-tiin, kynnyks”. Kynnyks oli kynnystietoisuutta kuljettavan voima tyyssija, jota kuvattiin raamatullisella kynnyksellä kyyhöttämisellä, kynnyksellä makaavalla pakomatkalaisella, porttirakennuksella sekä kynnyksellä istuvan tai odottavan erityisellä avoimuudella tai valoisuudella, jonka vaikutuksesta ohikulkijat lientyvät ystävällisiksi. Minusta tuntuu että tuoksi termiksi on tulossa ainakin vahingollisten nostalgioiden ja pelkästään pakenimista palvelevien poteroiden suhteen havainnollinen termi kippauskohta (*tipping point*, *Kippupunkt*). Se on kohta jossa systeemin olo-tila nopeasti muuttuu tai aiemmin harvinaisena pidetty ilmiö yhtäkkiä

dramaattisesti yleistyy. Siksi se enteilee ja pelottaa, mutta kippikohdasta voi ihmiskunnan dynaamiseksi perusteeksi kutsutun toiveikkouden mukaan aina olla uusi perusta. Se on varma, että arkipsykologian tarkoituksen, tarkoituksellisuuden, harkinnan ja tietoisesti ja taidolla tehdyn kippikohdan täytyy olla rappiokaman täyttämä tunkio. Hänen mieleensä työntyi se miten hän rannalla käytti sanaa *jatkaa*. Sitä sanaa hän käytti rikkaasta nykyhetkestä joka ei ollut vailla tapahtumavyöhyhtiä. Siinä ei tarvittu historian pohjamaalauksia, ajan haaskaamispuhetta, historian isoja ja pieniä siiveniskuja ja sen sallaista. Se oli vähemmän höyrynäytettyjen (*The less deceived*) idealismia, kun taas realistien mukaan rantaantumisen edellyttää kaupallistamista.

Nämä ovat merkkiajan tehtäviä tieteen ja uskonnon kamppaillessa valistuksen sarastuksessa, kuten Olli Jalonen sanoi “Taivaanpallossa”. Merkki viittaa asiaan. Nyt meillä on jo ikoneja, indeksejä ja symboleja, mutta myös kokemuksia tästä maailmasta ja siihen kiinni liimatuna alituinen kapina *sekundääristä maailmaa* vastaan, joka on – kuten olen todennut – omaksuttu intomielisen populismin syytöstermiksi. Termi on tullut ensin tutuksi Botho Straussin kirjoista, mutta minusta tuntuu että olen oppinut käyttämään sitä spontaanisti ilman ohjausta. Botho Straussin vuonna 1977 ilmestynyt romaani “Die Widmung” on vierelläni astelevan olentoni konsultoima varjoteksti mutta “Mene tiehesi, valoisa, väärä maailma” tunnistaa sellaiset kokemukset maailmasta, joista ei heti paista ulos huolen kantaminen omista ongelmista ja älytön aikalaisläheisyys. Ero skeptisismiin nojautuvan helposti hankitun pessimismin ja ihmiskunnan täydelliseen kurjuuteen patistaneen kalliisti ostetun pessimismin välillä on selvä. Muistan mainiosti Straussin “Matkaoppaan” (*Die Fremdenführerin*), jonka suomentaminen “Matkaoppaan” sijasta “Vieraidenjohdattelijattareksi” olisi tuonut mieleen “tähestäjättären”, “seremoniamestarittären”, “tietotyöamatööriä” jne. Kyse on näytelmästä, josta Hanser Verlag teki 34 vuotta sitten hyvin pienen painoksen eikä sitä näyttänyt löytyvän mistään kirjastosta, mutta oli yhdellätoista eurolla mukaani lähtenyt kaukopalveluihme, että eräänä päivänä edessäni oli konekirjoitusliuskoina Eeva-Liisa Mannerin kääntämä ja kaikesta päätellen Työväen Näyttämöiden Liiton teettämä “Matkaopas”. Näytelmä kertoo Kreikkaan – “paikkaan jossa elämä vielä oli kirkasta” – matkustaneesta opettajasta, joka ei enää tiedä mihin, mitä maailmaa varten ja mitä

maailmaa vastaan kasvattaa lapsia, mutta ajautuu riitaan halpaa horinaa illuminaatiosta tavoittelevalle opettajalle tarjonneen matkaoppaan kanssa. Opettaja ja opas käyvät toistensa kimppuun ja opas saa kuulla olevansa “kaava, aave joka suojaa etsien pujahtaa ihmisen luota toiselle”.

Käsiään viisaan näköisesti selkänsä takana pitäen hän silmäilee aikuisten kaunokirjallisuuden hyllyjä. Parin pistokokeen perusteella hän muistaa, että Thomas Bernhardin vanhemmat kirjat ovat poistohyllyn kautta nykyään hänen kesäkirjastossaan. Proustin koko sarja 1-10 istuu lainaamattoma hyllyssä aina kun hän kulkee siitä ohi. Murakamia on vaikka millä mitalla, mutta Musilia ei lainkaan. Luokittelijat tuntuvat yhä vain sijoittavan Joycen katkokseen, Musilin nykyisyydessä eläviin, Mannin paikanvaihtoon, Adornon sopeutumiseen ja sarjallisuuteen, Nabokovin myrskyyn ja liikkeeseen, Giden tinkimättömyyteen, Sartren, Blanchot'n, Durasin, Beckettin ja Borgesin monipuolisiin pohtijoihin, Levin spekulatioon, Kertészin kerronnasta kieltäytymiseen. Onneksi pienilevikiset laatukirjat eivät enää jää pyörimään näihin kehiin. Kun kirjallisuudesta tehdään tukahduttavasta ilmapiiristä vapauttamisen keino sekä elämän kuohujen keskelle heitetty pelastusrengas tai matkaopas mielenrauhaan, sivuutetaan se sisäinen matka, produktiivinen ahdistuminen ja tyytymättömyys, jota ihmiset jatkuvasti tuntevat sisimmässään, koska onnellisten hetkien pysymättömyys on väistämätöntä.

Välillä hänestä tuntuu, ettei hän koe sisimmässään sitä, mitä hän on peilaamassa, löytämässä ja keksimässä. Päivät ovat pitkiä, koska mielessä on niin paljon ja lyhyitä koska muuten ei tapahdu mitään. Hänen kaupunkiasuntonsa ja kesäkirjastorantansa ovat niin lähekkäin, ettei olisi mikään surku vaikka hän jättäisi rannan, muuttaisi tekemisensä eräänlaiseksi matkapäiväkirjaksi, onnistuisi jälleen pääsemään rahtilavalla Lyypekkiin ja Hampuriin, Bergenin kautta lautalla Newcastleen ja Edinburghiin tai aamulennolla Lontooseen, bussilla Oxfordiin ja sieltä Cotswoldin sydämeen, Moreton-in-Marshiin. Murakamin ”Kafka rannalla” teoksessa viisitoistavuotias Kafka Tomura karkaa kotoa voidakseen olla oma itsensä, jatkaa matkaansa Takamatsiin, istuskelee mielenkiintoisessa yksityisessä kirjastossa ja matkan varrella kohtaa myös 21 vuotiaan androgyynin, homoseksuaalisen kirjastonhoitajan, joka työskentelee Komuran muistokirjastossa yhdessä neiti Saekin kanssa. Se että tämä tuli yhtäkkiä mieleen, kertoi että hän alkoi vähitellen ymmärtää

sitä mikä oli jo pitkään ollut verissä ja jonka turvin hänet voisi jättää istumaan tänne rannalle.

Hän huomaa taas ajattelevansa hyvää nimeä vailla olevia tekstejä, jotka yhdistävät tietoa, tulkintaa ja kirjoittajan mielipiteitä. Englannin “*literature*” viittaa kaikenlaiseen kirjallisuuteen, heillä ei tätä, suomen ja ruotsin “kaunokirjallisuuden” ilmentämää ongelmaa ole eikä tarvitse hienostella kaunokirjallisuudella. Koska ajattelusta puuttuva ajattelu on kovassa huudossa, politiikkaa kohotetaan ajattelutankeilla (*think tank*), sanomalehtiä ajattelujutuilla (*think piece*) ja vammaishyväksyntää näkyvyydellä (*disability visibility*). Jutussa pitää olla ajatusta, mutta journalisti haluaa erottautua: on kuulemma noloa jos sanomalehtijuttu tuo mieleen esseenä tunnetun kirjallisen tekstin. 1900-lukulaisen esseekirjoittamisen tiennäyttäjän Georg Steinerin mukaan vuosisadan “sekundäärisen” puoliskon nerous on journalismi, sodan jälkeisen demokratian häikäisevä kulttuurinen saavutus, joka ei esittäydy meille vain uutisten ja mielipiteiden levittämisinstantssina, vaan Steinerin mukaan “sekundäärisen mentaliteettina”.

Simmeliin, Weberiin, Schumpeteriin ja Polanyihin tukeutuva irrationaalisuuden ja hävityksen indikaatio suunnataan milloin siihen ettei ihmiskunnan selvitymistä tule seurata vaieten, milloin taas siihen että kaunaisuus repii selviytymisedellytysten rippeetkin, milloin kaupallisen vaihdon turmelemaan resiprookkisuuteen, milloin taas pastoraalisen etusormen osoittamaan turvapaikkaan.

★★★★★

hän vajosi mietteisiinsä: miksi maailma katoaa tarkkanäköisiltäkin kirjailijoilta. Hänen tiivistävä ajatuksensa, joka oli heti asetettava epäilyksenalaiseksi puolittaisella vastaväitteellä oli, että maailma on, mutta pelkkä speaktaakkeli. Niinpä hän kokeili vanhempaan kirjallisuuteen selvästi liittyvää toista tiivistävää ajatusta: realistististen kokemusten kannatteleva proosa vaientaa kirjallisuuden, ottaa siltä tehtävän pois. Tämä ajatus tuntuu pätevämmältä: kirjallisuudella ei ole enää mitään sanomista. Kolmas tiivistävä ajatus: kielestä tulee tavoittelun prosessi. “Sinun päiväs koittaa”. Kirjailija on kirjoitettava. Se ei tule hereillä olosta eikä herpaantumattomuudesta.

Mestarikääntäjä W kertoi Beckettin käyttäneen runossaan Beethovenin F-duuri-kvartetton neljännen osan teemaesittelyn viiteen ensimmäiseen tahtiin kirjoittamaa tunnettua ja monitulkintaista omaan itse viittaavaa kysymys-vastaus-lauseparia englanniksi, mutta ottaneensa itse suomenkieliseen käännökseensä lauseparin alkuperäisen sakansankielisen asun. Käännökseen liittämässään viitteessä W perusteli tekemänsä ratkaisun näin: “Saksalainen säe soi suomennoksessa paremmin kuin suomeksi käännetty soisi. Siinä on myös tuhnun tuntu”.

15

Talven tullen *library of ice* ja *readings from a cold climate*? Talvi *beats even a good book*. Ei toista minää, kaksoisolentoa, alter egoa, kutsumusta, sisä- ja ulkopuolen saumaa (ikkunaa)? Taiteilijasta sanotaan: “hän oli yksin ja kärsi”, mikä alkaa tuntua tai haista niin pahalta “etten voi itsekään enää olla”? Villiys on olemukseltaan hallitsematonta, siitä ei voi tehdä normia, villiys vain vihjaa mitä voisi olla. Meissä elävä mykkä ja salainen rikkoo kaikki kokonaiseksitekemispyrkimykset. Hän huomasi harha-askelen epämääräisen henkisen tyhjyydenkaltaisuuden kuvaajaksi, tehden sen omaksi kuvakseen ja myös kuvaksi minusta, jonka näytän toiselle.

Hän muisti Amsterdamissa järjestetyssä kulttuurityötä käsittelevässä seminaarissa kuulleensa Theodor Adornon laulun, kaivoi esille tämän suppean teosluettelon ja päätteli että sen täytyy olla ”Das Lied der Stange”, ”Laulu rautatangosta”. Brechtin sanat viittaavat Ruhrin teollisuuden Hitlerin sodankäynnille antamaan tukeen, ei mihinkään henkarin tai seipäännielleeseen. Huvittavaa, että kriittisistä kirjoituksistaan tunnettu Thea Dorn (!) kirjoitti hiljattain artikkelin ”Politiker von der Stange” joka tuntuu viittaavan pikemminkin jälkimmäiseen. Adorno tuli tässä ja nyt hänen mieleensä sen vuoksi, että estetiikassaan hän edellytti sävellykseltä täyttä potentiaaliaa hipovaa sisäistä kertojaa, joka hänestä kuulosti ikävältä gnostisismilta: sisäänpäinkääntyneeltä keskittyneeltä ja ehdottomalta ytimeltä.

Miten ajatellaan, toimitaan ja elvytään jos tulee kaaos, joka onkin kontingentti kaaos, niin tuhoisa ja niin katala kaaos, että se tuhoaa itse tuhoamisen, itse epäjärjestyksen ja itse satunnaisuuden, tuhoaa siis siten, että tilalle tulee järjestys, determinismi ja pysyvyys?

Jos *sitkeä* on sitä mikä on eliitin etujen mukaista ja *hauras* läpimätää, on otettava tuntumaa siihen minkä sanotaan olevan *fair*. So on johtokäsite, jolle ei ole mitään tarkkaa sisältöä. Jos ei sitkeä eikä hauras niin ehkä *tiivis*, ehkä myös tiiviste.

Mitä kuvittelemme ihmisiltä saavamme: ovatko he meille ”velkaa sen mitä kuvittelemme heiltä saavamme” (Eeva-Liisa Manner)?

Sata vuotta sitten puhuttiin lämpimästi motiivittomasta maalauksesta, mutta motiivit olivat silti tallella – verukkeena materialisoida yliaistillisesti maailmaa valaiseva jumalallinen valo.

Pankkimies – joka taitaa tunnustua sanomaastaan – ilmoitti muistelmiensa olevan ”ett sätt att dela med sig av skyldigheterna och privilegierna”. Ei ihme että suorasukaisen puhdistautumisyritys teiltiin leh-tikirjoituksessa ”törkeän häpeälliseksi teoksi ja symboliseksi iskuksi päin naamaa”.

Asiat olivat käyneet latteiksi. Hän avasi oven parvekkeelle. Ehtookelot kumisivat kolautellen Ilmarisen hokemaa ”***ihmistä on näyteltävä, ei häntä muuten ole***** etelän suunnalta kuudensadan metrin päästä. Ne *** pysäyttivät hänet kolealle parvekkeelle.

Syvän kaikupohjan rannan piiritanssille antaa Samuel Beckettin sanoinkuvaamattoman ja liikkumattoman protagonistin monologin ”vain yksi arvokas asia” – se mitä ei voi selittää. Hän on jo oppinut, että se mitä ei voi ilmaista, sisältyy (ilmaisemattomana) ilmaisuun. Ei tarvitse tietää mitä etsii eikä täten joudu löytämään kuin sen. Itsesyynäys on inhimillisistä havainnointitavoista kauhistuttavin. Se takertuu aina virheisiin. Kun sen on saanut sanoiksi, ei – et – enää pysty palaamaan alkuperäisiin vaikutelmiin. Kauhea aameneton tuomio itsearviointiin perustuvalla etiikalla.

”Toistukoon haarautuvien polkujen puutarhani monessa tulevaisuudessa mutta ei kaikissa”: Tässä eurooppalaista Gegebenheittia fantastisen realismin keinoin tutkivassa luomuksessa minän välittäjänä on demoni, jota ei pysty vastustamaan, jota ei ymmärrä ja jonka vaikutuspiirissä ollaan kuin riivattuna, mutta se viittaa haarautumiseen ajassa, ei avaruudessa. Päähenkilö valitsee kaikki mahdollisuudet yhtä aikaa.

Aivan kuin Unna Mable – japanilaisittain Mable, Unna – välttäisi kitkan, väliaineen vastustuksen ja muutkin hidastavat voimat, energiasta luopumisen ja muuttuisi ikiliikkujaksi tai ei ainakaan Jyrki Vainosen novellin joki-laivaksi Unna, jonka oli määrä risteillä useita päiviä mutta vajosi aaltoihin.

Silmänisku ”vesimiehelle”, jolle uhrattiin, jotta se toi kaloja koukkuun tai verkkoon ja jottei se vahingoittaisi ketään vesillä liikuttaessa.

Väitetään ettei ihmisten lukunopeus ole juurikaan muuttunut, mutta lukemistapa on muuttunut silmäileväksi. Hylätäänkö seuraavassa vaiheessa perspektiivi, aletaan uskoa että ihmisellä on vain yksi silmä,

Petankkia rannassa ja taikatemppuja mielessä, ei pettymystä vaan nahkaa nenänpäässä. *Ins Ufer ziehen*, muuttaa asumaan rannalle, antaa rannalle vuoro, luottaa rantaan, haluta rantaa, mutta hiipii pimeän suojissa rannasta.

”The miniature gaiety of seashores”? ”If I were called in/ To construct a religion/ I should make use of water”. Edellinen Larkinin runoista High Window. Jälkimmäinen runosta Water.

Taustalla myös toistuvasti mutta epämääräisenä mieleen tullut saari, jolla ei vielä ole nimeä ja jolle yksikään jalka ei ole astunut, mutta joskus se nimetään ja ensimmäinen askel astutaan.

Minä ja minä itse pidä näköala, nuuhki innokkaasti tilaa, ole liikkuva olento maiseman hiljaisuudessa katsottavaksi kehkeytyneiden havainnointien kanssa, yö ja järvi, järvi ja nukahtamisen vaikutelma, järvi ja aamu, yhteisiä puheenaiheita, vaakasuoran maailman pylviäitä palvomatta, jos hajallaan, niin hajallaan, mutta mikä tahansa edelleen mahdollista.

Eihän tässä kohta enää ole odotettava muuta kuin että kiitoksena kivenkovasta uskosta ja puhtaudesta – siitä että on hallinnut syntiä – saa kouraansa valkoisen kiven. ”Sille, joka voittaa, minä annan salatua mannaa ja annan hänelle valkoisen kiven ja siihen kiveen kirjoitetun uuden nimen, jota ei tiedä kukaan muu kuin sen saaja ” (Ilm 2:17). Jumala omistaa kaiken muun paitsi valkoisen kiven joihin on kirjoitettu uusi nimi, jonka vain sinä itse ja Jeesus tietävät.

Kirjallisuuden moniontologiaan on vaikea saada otetta. Sanoilla lausutaan vain suunta. Ne ovat koetinkiviä: miten vakuututaan että ne on osoitettu minulle, miten tunnistaa niissä oma ääni, miten keskinäiselle ymmärrykselle luotu muoto, miten toivottoman kirjaimellisista tulkinnoista piittaamaton ”virityssävel”?

Tunnustelin koetinkiviä tutustumalla 1600-luvun alkupuoliskolla eläneen jesuiittafilosofi Baltasar Graciánin kirjoihin, joista valitsin teoksen ”*Hand-Orakel und Kunst der Weltklugheit*” ja sen kaksi suomenosta, nimittäin Tyyni Tuulion ”Viisauden käsikirjan” (WSOY 1983) ja

Annikki Sunin “Maallisen viisauden kirjan” (WSOY 1994). Herkullinen tilanne piirtyy eteeni: miten näytetään mitä tietä kulkea, missä kukin menee ja miten varmistutaan siitä missä mennään? Mikä maailma lukijalle välitetään? Keskiaikainen taverna hupenevassa metsässä vai hupeneva metsä keskiaikaisessa tavernassa? Otan kolme esimerkkiä. Craciánin otsikon “*Über sein Vorhaben in Ungewissheit lassen*”, jonka ytimenä näen itseltä odotetun kyvyn ymmärtää mielessä olevia asioita koskevan epävarmuuden, Tuulio on kääntänyt varovaiseen vaitioloon tukeutumisen lausella “Omat asia hoidettava vähin äänin” ja Suni myös vaitioloon pidättäytymiseen viittavalla lausella “Esittäkää asianne epämääräisesti”. Miksi vähin äänin? Miksi epämääräisesti? Eikö epävarmuus voisi kiinnostaa edes sen verran että se konvertoituisi vähiin ääniin ja epämääräisesti esittämiseen? Toinen esimerkki: “*Die Daum-schraube eines jeden finden*” viittaa jokaiseen asiaan sopivan peukaloruuvien löytämiseen, mutta Tuulio on kääntänyt nöyräksi vaatimukseksi, että “on löydettävä jokaisen oikea kierre” ja Suni kehoitukseksi, että “löytäkää jokaisen heikko kohta”. Peukaloruuvitunnelma tipotiessään? Kolmas esimerkki: “*Nicht vom Stein sein*” viittaa siihen, ettei pidä olla kivistä ellei jopa ettei pidä olla kylmä kuin kivi, mutta Tuulion mukaan “on osattava liukua” ja Sunin mukaan pitää “oppia väittelemään”. Tekstin ei tarvitse aukaista elämänportteja, mutta kuitenkin...ei ihme, että nykyhetken extinction rebellion on saanut tunnetun kaurahiutalepakettin mieleen tuovan elokapinan nimen.

Tällaista on “*conceptismo*”, 1600-luvun espanjalainen tyyli, joka on jyrkässä ristiriidassa “*culteranismo*”, barokkityylin kanssa. Conceptismossa ei peitellä yllättäviä vastakohtia, yksinkertaisia sanoja, konkreettisten analogioiden kautta kuvattuja abstrakteja asioita ympäröivää korostunutta hienotunteisuutta ja *tarkoituksellista vaikeaselkoisuutta*. Liian lähelle jo vanhentunutta institutionaalista hyvyttä asettuneiden käännösten rinnalle olisi saatava conceptismoa kunnioittava käänös. Hän piti conceptismon suorudesta ja selvydestä: asiat on siinä sekä selvästi huomattu että selvästi käsitetty : on kohdattu paljas ja puhdas. Hän oli valmis tulkitsemaan sen hyveellisyyden terävöittämiseksi, siis myös järkyttämiseksi.

Yksi suunta oli häneltä vielä katsomatta. Graciánin kohdalla auttoi espanjan osaamattomuuden yli saksa, jota hän hiukan osasi samoin kuin Schopenhauerin ja Nietzschen tätä ylistävä kiinnostus. Häntä oli kiinnostunut dadaismin jälkeen vaikuttaneesta André Bretonista, mutta tästä

ei sekundäärikirjallisuudessa juuri osattu kertoa, joten paikalliseen kirja-kauppaan ilmaantunut Bretonin lähes 400 sivuinen “Valitut runot” lähti kainaloon ilman käärepaperia. Nyt ei ollut kyse yleiskatsauksesta tai elämäkerrasta, vaan psykoanalyysistä vaikutteita saaneen ja syvempää itse-tuntemusta tavoitelleen Bretonin surrealismin ennakkoluulottomasta luennasta. Sen hän aavisti, ettei siinä tunkeuduta sanoinkuvaamattomaan ja arkisessa kokemuksessa hämärän peittoon jäävään käsittämättömään ahdistukseen, jota tavoitellaan dramaattisella filosofialla ja jonka tarkoituksena ei ole lohduttaa vaan järkyttää, vaan siinä otetaan etäisyyttä metriikkaan, mestareihin ja merkkeihin ja etsitään mahdollisuutta hengittää vapaasti omin avuin.

Tuskin kukaan kirjallisuudentutkija jaksaa olla tippaakaan kiinnostunut siitä mitä nyt tapahtuu: olen tehnyt useamman päivän ajan mustekynällä (hyvällä käsialalla) muistiinpanoja ja merkintöjä Bretonin runokoelmasta 50x70 senttimetriseksi makulatuuripaperille, sellaiselle johon ennen vanhaan käärittiin kaupassa polakka ja reikäleipä. Minulla on nyt päällekkäin kolme tällaista paperia täynnä merkintöjä ja vielä puolikas johon olen tehnyt merkintöjä eräistä vertailukohdista kuten abstraktia ilmaisua luoneen Hilma af Klintin tsakaroista, etanoista ja värähtelystä, Bataillen uhraamiseen perustuvasta sisäisestä kokemuksesta ja Max Ernstin suggestiivisista kollaaseista. Muistiinpanoarkit peittävät kammion pöydän, saan vain yhden kerrallaan levitettyä katsottavaksi ja kirjoitustyötä on jatkettava muistiinpanoarkin päällä. En ryhdy erottelemaan Bretonin proosarunoja, automatismirunoja ja aforismeja toisistaan, vaan alan ottaa askeleita “Unen hiekkarannalla” (se on kokoelma nimi). Koska mustetäytekyynällä tehdyt muistiinpanot koostuvat teemoista, alleviivauksista, sitaateista ja omista kommentteista, jälkeinpäin ei ole täyttä varmuutta mikä on originaalia ja mikä muistiinpanoani ja koska vaikutelma on tärkeämpi kuin dokumentointi, en ryhdy tarkistamaan asiaa lyjyikynällä tehdyistä alleviivauksista.

Päätän ensin esittää Halbgötterdämmerungin ilta- tai aamuhämärästä mahdollisimman kaukana olevat yleiset luonnehdinnat, jotka oikeastaan pitää aloittaa jäähyväisillä: “Aamunkoitto ja lapsi putosivat metsän helmaan. Herätessä oli keskipäivä alkanut ---- Hyvästi aamunkoitto! Astun ulos kummitusmetsästä, uhmaan maantietä” ja kutsulla “Tule avoimuuteen (tai ainakin parvekkeelle)”, sillä “vastapainoksi nyyhky-

tykselle” Breton tarttuu odottamattomiin ihmeisiin. Tottakai Bretonille “paikoin jumaluus horjui”, mutta kuitenkin ihminen ja hänen ongelmansa heijastuvat ihmeenä, joka ei sovi yhteen arkisen arjen, sanomalehden ääneen lukemisen, sangen valottoman perhe-elämän kanssa, mutta ei myöskään ilmaannu “todellisina majakanvaloina merkityksen yössä”. Vapaasti hengittäminen ja omin avuin eläminen voi olla sitä että lapsi saa takaisin potkulautansa, “vauhtiin ampansevan ajopelinsä” tai sitä, että saamme kuvataiteen tarjoilemana “taivaan ja meren hedelmäterttuja”, mutta kuten nämä esimerkit jo osoittavat, merkit, kirjat, sanat ja kuvat sekä näiden vartijat ja hallussapitäjät ovat hänen kiinnekohtansa. “Merkit eivät ole koskaan liikuttaneet muita kuin minua. Sain alkuni rukousten loputtomassa sekamelskassa”.

“Usko tähän saakka laiminlyötyjen assosiaatiomuotojen yleisempään todellisuuteen” ja “ajatusten pyyteettömään leikkiin” pystyy Bretonin mukaan romuttamaan “muut psyykkiset mekanismit ja asettumaan niiden sijalle ratkaistaessa elämän keskeisiä ongelmia”. Hän ilahtuu kuullessaan sanoja, jotka “yhä ovat koetinkiveni, sanoja, joista olen vakuutunut, että ne on omistettu yksin minulle (siinä määrin tunnistan niissä, jos kohta kristallinkirkkaana ja loistovoimaisena, oman ääneni) ja että toivottomista kirjaimellisista tulkinnoista huolimatta ne on luotu, emotionaalaisella tasolla, antamaan minulle *virityssävelen*”, mutta muistuttaa myös että käännellään “auki jätetyn kirjan sivuja onnistumatta herättämään mielenkiintoamme”.

Maailma, jossa kaikki tuntuu “nytkähtävän sijoiltaan”, jota “taivaan kautta valotetaan ristiin rastiin”, jonka ajattelusta on “tullut profetaalista” ja joka ei ehkä onnistu herättämään mielenkiintoamme, on syytä nähdä “tekstinä näin konstellaatioiden rinnalla”. Eräin kohdin Breton puhuu “tuosta epätoivosta, joka minua niin kiehtoo”, kertoo tuntevansa “epätoivon pääpiirteissään”, joten “ei tarvitse vetää hätäkahvasta”, sillä epätoivo “on kuin minulle auttavan kätensä ojentavan verhon tuulahdus”, koskaan ei näet ole “liian myöhäistä tehdä loppua sielun pelottelusta”. Ei todellakaan mitään ylimielisen pyhää, ylivertaista, loistavaa holvikaarellista vastaanottoa.

Kesken kaiken kysytään “montako kyyneltä mahtuu keskikokoisen naisen käteen”. Puhutaan “sattumanvaraisesta reliefistä”, “alttarin virkaa ajavasta nuottitelineestä”, “särkyneestä monokkelista”, “valkohiuksisesta revolverista”, “hyväntekeväisyysbasaarista”, “leivosen lauluun ruisku-

tetusta järjettömyyden myrkkytipasta”, “taivaalla lentelevästä sinisestä karpäsestä”, “maailmasta suudelmassa” ja “asianajajista masturboimassa”, mutta useissa tapauksissa taustalla vilkkuu viivoja, metriikkaa, mestareita ja hierarkioita paljastavan “suuren negatiivisen työn” tarve, jonka olisi selvitettävä miksi pannaan “käyntiin milloin mitäkin vakuuttuaksemme siitä, että peli on menetetty”. Lopulta kokonaisuus: “Minä elän ja kuolen tämän viivan päästä päähän ----”. Lopulta kavalan hyödyn ja jäisen järjen “valoton kohtalo”, “tutkimattomat juoksuhautojen dandyt”, “porrastasanteiden musertama runous” edustavat matemaattisia taivaita, joiden on lopulta pakko lausua sana, jonka kautta “salavihkaa nauramme käynnissä olevalle suurelle aineettomalle hävitykselle”.

Ei yksinään orpona piruna maailman outoudessa eikä matkaillla patafysiikkaan tai sellaisten kuvitteellisten ratkaisujen tieteisiin, joissa symbolinen virtuaalisuus yhdistyy kuvailtavien olioiden luonteenpiirteisiin. Hänen mielessään prosessoituu hämmennykseen vaipumatta eronteko suurten asioiden ja vähäpätöisten asioiden välillä. Tästä inspiroituneena hän vetäisi aamuhämärissä oman ehdotuksensa. Suuria asioita ovat ranta, tuuli, se miten ihmiset valitsevat fantastisen nykyaikansa ja aavistamattomat käänteensä. Vähäpätöisiä asioita ovat ihmistä näyttelemine, loska, mieliala ja ikuisena orpona oleminen. Eroja pitää uskaltaa tehdä. Hän on kyllä lukenut klassisesta kuviosta, jossa “clinamen”, pienin poikkeama deterministisessä liikkeessä, Lucretiuksen maailmankaikkeuden “piensiiro” ja “väsähtäminen” laajennetaan pienimmän mahdollisen poikkeuksen aikaansaamaksi suurimmaksi mahdolliseksi eroiksi, ei vain vapaan tahdon elossapysymismahdollisuudeksi determinismin määräämässä maailmassa vaan aina ennustamattomaksi äkkikäännökseksi tai väistöliikkeeksi saakka.

“Antinomia”, ristiriitaisuus, kahden lainalaisuuden yhteensopimattomuus laajenee loogisesta ristiriitaisuudesta symmetrian kaiuksi, hyvän ja pahan samanaikaisuudeksi, faust-trolliksi ja kielellisiksi – plus-minus, kyllä-mutta, ha-ha – leikeiksi.

“Absoluutti”, olemisen summa, aktuaalisen ja potentiaalisen kokonaisuus viittaa transsendenttiseen todellisuuteen.

“Anomalia”, poikkeus, ilmiö jota yleisen säännön nojalla ei voi ennustaa, pitkäaikainen poikkeama normaalista kääntyy muotoon: *repressed* sääntö joka vahvistaa säännön kelvottomuuden.

“Patafora”, patafysiikalla laajennettu metafora, jolla luodaan yhtä kaukana metaforasta oleva kielikuva kuin metafora on kielellisestä maisemasta.

”*Poetry is only research into unfathomable*”, huomautti ruosalainen surrealismien ystävä Aasa Berg. Paskat lukijoista, tunnustuksista, yhteyksistä ja ymmärtämisestä. Jos runoudessa ei ole kyse muusta kuin käsittämättömän tutkimisesta, se itse on läpätunkematonta.

Hämmennys (Verwirrung), joka nykyään tuntuu valtaavan sekaannus- tai sekasortokokemuksen lävistämän mielen ei olekaan yleispätevä oudon ja yllättävän epiteetti, vaan sillä on parabasis: vaikka kaikki jättävät lamaantuneena konstellaation, jäljelle jäävät suoraan yleisölle osoitettavat sanat. Kreikkalaisessa draamassa oli usein kyse näyttelijöiden poistumisesta näyttämöltä ja kuoron yleisölle osoittamista näytelmäaiheeseen nähden täysin irrelevanteista sanoidista, mutta nykyään ehkä puhuttaisiin metateatraalisesta kirjoittajaäänen parodiasta tai retorisesta repostelusta.

”*Zum Erstaunen bin ich da*” (Goethe), hämmästykseni tai suureksi hämmästykseni huomasin olevani...., mutta kuten sosiologi Georg Simmel huomauttaa goethelaisen olemasasaolon mieltä käsittelevässä teoksessaan (Goethe, Leipzig 1913) väistämätön ei välttämättä ole paras, ja hankkiutuu muutenkin eroon maailmanelementtien sopusuhtaisen symmetrian yhtenäisyydestä. Sitä voi olla mukavasti menossa ilman että on menossa tai kulussa siellä missä ”*ich Ich bin*” ja jopa heilua ulkopuolella.

16

Hän rauhoituu keksiessään, että tässäkin tunkeutuu esiin hänen ajattelulleen ominainen nimeämättömyyden momentti. Koska on ilmiöitä tai asioita joille ei voi antaa nimeä, joita ei voi nimetä, ne eivät ole vain nimeämättömiä asioita tai ilmiöitä, vaan ne ovat sen *nimeätuottavan tai nimenantavan kielen ulkopuolisia ilmiöitä ja asioita, joilla ihmiset antoivat paratiisissa nimen asioille*. Tämä on Walter Benjaminin arvoituksellista tyyliä, johon kuului sekä esteettisen modernismin shokki että kohtalon historian enkeli, joka – jos sen kuvaajaksi otetaan Kleen “*Angelus Novus*” – näyttää etäännyvän menneisyydestä sekä tuijottavan silmät ja suu auki eteensä siivet levitettynä. Samuel Beckett tuntui sen sijaan ajattelevan irtonaisen, nimettömän ja kaikesta päätellen sanoinkuvaamatto-

man ja liikkumattoman protagonistin monologissaan, että se mitä ei voi selittää on yksi erityinen arvokas asia.

Hänelle palautui mieleen ilmanstonmuutoskeskustelun termi *Kippupunkt* ja *Tipping point*, jolla viitataan asiaan, prosessiin tai kohtaan, jossa tapahtuu jotain joka ei ole pysäytettävissä, jota alistutaan kutsumaan siirtymäksi ja jolla täten täytyy olla jotain tekemistä sekä yhteensopimattomuuden että sanoinkuvaamattomuuden kanssa. Etenkin kun kippauskohta ei ole käännekohta, *turning point*, jossa kumahtelevat kohtalon kellot ja jossa välähtää kriittinen tuhoutumisesta toipumista osoittava tai kuoleman elämästä erotettava käänne, josta puhutaan kriisin ja kritiikin alkuperää koskevissa keskusteluissa. Kippauskohta ei ole lukratiivinen, tuottoisa tai antoisa, ei voittoisa eikä nimeävä vaikka olisikin houkutteleva, koska se on – sen on piilonormatiiviosuutensa vuoksi oltava – elävästi ristiriitainen ja poikkeava. Se voi olla huomion esiinkohottava tai valokiilan paisteessa loistavan symbolista huomiota väläyttävän speaktaakkelin tai karnevaalin tapaista merkityksen situationistista tavoittelua. Kielen annetaan ottaa merkitys takaisin, kieli hiljenee, vaikenee, sen varsinainen sanonta saa vaipua unohduksiin.

Kyse voi myös olla siitä, että haasteita pidetään sietämättömänä kärsimyksensä, jolloin ei tule taistella vain itse pahaa ja kärsimystä vaan myös pahan ja kärsimyksen ”häkää” ylläpitäviä instituutioita ja vallan linnakkeita vastaan: on vastustettava huokoista, haurasta tai pirstoutunutta josta on tiiviys kaikonnut ja joka on kaikella tavalla menettämässä kannattimensa ja taustoittavan ajattelutapansa, mutta myös suojauduttava pahalta ja epämiellyttävältä ja hakeuduttava turvalliseen hyvään ja miellyttävään, vaikka se pitäisi keksiä ja kuvitella ja vaikka maailma siitä miltei saman tien näyttäisi kaikkoavan.

Unna Mable ei hämmennyksen hämärästä hermostu. Unna Mablen osumia ovat saaneet journalistit, terapeutit ja kirjastolaitos, lisäksi asioista hyvin perillä olevan tahot, tiedekulttuurin ilmenemis- ja läsnäolosiipi, muodikkuuksien moduloijat sekä korrektisuuden puskutraktorit. Hän on kulkenut ristiin rastiin UM:n merkitsemissä harvinaislaatuisen uudelleenarvioinnin maisemissa. Mutta mitä oikeastaan tarkoittaa se, että irtautuu kaavoista ja tulee imaistuksi toisenlaisen ajattelun piiriin? Sen arvoitukseksi jääminen sai omituisen tiivistunnelmaisen näytön kun hän huomasi olevansa tarkkailemassa Unna Mablea lukemassa ääneen kollegaltaan saamaansa rannalle toimitettua sähköttä, jota tämä luki omalla käsitteillä toisensa perään latovalla kielellään nopeasti ja mellakoivasti

aivan kuin tämä ei enää olisikaan UM eikä tapahtumapaikkana olisi UM:n eräänä päivänä yleistä olemassaoloa merkitsevän *whereaboutin* ja universaali piiritanssia tarkoittavan *roundaboutin* rinnalle keksimä spesifi *randabout*. Vaikutelma oli tyrmistyttävä. Kieli muuttaa meitä perinpohjaisesti. Se muuttaa meidät muuksi ja siirtää meidät toiseen paikkaan. UM:n temppuilu ”todellisuuskielen” ja nimeämättömyysjahtiin syöksyvän ”olemassaolokielen” välillä osoittaa, ettei tällä ollut omaa kieltä eikä tämän itsensä löytämisrimpuilu ollut yhään vähäpätöisempää kuin ajatusten syvyys. Kyykkyyen nurmikolle hänet vaivutti ääneenlukemisen painotusten ja ruumiinliikkeiden säestämät omituisesti vilpittömän irlantilaisen partisaanin mieleen tuovat nyanssit, joissa aavisteltiin jotain siitä, mikä ei koskaan tule valmiiksi, jonka kirja on kirjoittamatta, jonka yläpuolelle hiivitään, joka pitää tehdä ennen kuin täältä lähdetään, jossa menee aina lujaa, jossa eletetään ja johon pystytään, jossa haaveet eivät ikinä voita haaveilua, joka ei koskaan täyty ääriään myöten onnesta ja jossa kadonnut ei samastu menetettyyn.

UM sai luettua sähkeen – taikasanat? – loppuun. Tämän on pakko olla unta. Itsetietoisuuteen näyttävät kuuluvan sähkeet, keskustelut, itselle lähetetyt kortit ja kirjeet, joiden ilmitulo ja selvillesaaminen on niin epätodennäköistä, että pitäisi oikeastaan osata luopua jostakin johonkin matkalla olevasta mielestä yksinkertaistuksia lausahtelevasta proosasta – mielen vieraudesta, kätkeyistä tunteista, sisäisestä hiljaisuudesta, vaisuuksista, eriskummallisuuksista, harhapoluille koukkaamisista ja sen sellaisista, aina etenemässä tiettyyn pisteeseen, siitä luopuneena ja siinä epäonnistuneena tai koko puuhasta kuihtuneena. Harvoin milään tavalla hyökkäävä. Harvoin piehtaroi merkkien ja oikkujen keskellä. Harvoin itsestä tuleva kieli. Harvoin kaunan, häpeän, tuskan tai katalan kohtelun sisältöä. Mutta *★minän★, sen mitä minä teen kielelle ja mitä kieli tekee minulle ja minun kanssa, on jäätävä siihen asuun jossa se on kulkenut poikkeuksellisen intohimoisesti ja kirjallisen kouliintumattomasti kirjallisuuteen hurahaneen ★hänen★ ja hetkittäin runoilijan kolmiulotteisella tavalla maailmassa liikkuvan ja ajattelevan ★Unna Mablen★ mukana*. Minä on ollut tarpeellinen, jotta ”kertoja” ei kertoisi liikaa itsestään. Sitä nyt ehkä kuitenkin voidaan vielä hiukan tarkentaa mistä silloin puhutaan kun kun puhutaan siitä että missään ei milloinkaan ole kaikki kohdallaan sekä siitä että kieli ja historialliset aukot kuuluvat yhteen. Ei ole päivämää-

riä, päätöksiä, sopimuksia, näytteitä, alkuja ja loppuja, vaan rajaton määrä sekä ajallisesti että vaikutuksellisesti muodostuvia, koskaan pysähtymättömiä, hallitsemattomia ja eräällä tavalla aina uusia ravistelevia mutta toisinaan myös nyrjähtäneitä kuviointeja, joita tässä kirjoituksessa on kokeillen ja lukijan vapautta ruokkien yhdistetty ja osittain jopa teemoitettu ★rantaan★ ja ★rannassa★.

Ranta on rusentumaton, vahvasti vaistottu, yleisesti arvostettu ja hiukan uskallettu. Siitä tehdään harvoin pilaa, rantahuumori ei luultavasti häikäisisi. Jos siitä tehtäisiin parodiaa, pian huomattaisiin että on tosi kysymyksessä. Veden pinnan nousun ja laskun vaikutuksesta liikkuva ranta voi tulla mieleen, mutta siitä tai metafyyksiseksi, hallinnoitavaksi, kippipaikaksi tai residuumiksi tuomitusta funktionaalista rannasta ei ole kyse, vaan ranta on hypoteesi. Ranta on piirtynyt häneen lähtemättömästi, häneen juuttunut omituinen asia, joka on kiinnittynyt mieleen, mutta vaikea sitä on syvällisesti kuvailla. ”No, varmaan jokin loppuun asti kaluttu vähemmän nerokas asia”, vierustoveri ajattelee. Joku viimeinen kysymys, syyllisyys rai rauhallisuus, joka meiltä puuttuu mutta joka meillä pitäisi olla jostta pystyisimme hoitelemaan, kohtaamaan ja käsittelemään ratkaisematonta kysymystä, johon ei koskaan saada lopullista ratkaisua, tämä arvelee. Hänen ajatuksenjuoksunsa on se, että sillä on historiallinen, aikaan ja paikkaan sidottu realiteetti, mutta niin erilaisia olomuotoja, että realiteetin on oltava osittain päällekkäinen sen kanssa mitä se on fantasiana ja hypoteettisena unelmana. Sehän tarkoittaa, että siihen voidaan suuntautua riippumatta siitä onko se olemassa vai ei. Näin ollen se sijoittuu noettiseen maailmaan, jossa tietoisuuden tuottama energia pystyy muuttamaan fyysistä maailmaa. Tällä tavoin siihen voidaan liittää hellittämättömyys, kestävyys, sinnikkyys ja sitkeys, jota kutsutaan perseveraatioksi. Intentionaalinen merkitysrakenne *noema* ja sen rinnalle tuotu hellittämättömyys, siis mentaalinen merkitys, mieli ja tarkoitus sekä toiminnan jatkumisen skeema, joka nimenomaan tarkoittaa toiminnan jatkumista vielä sen jälkeen kun se on poistunut tajunnasta. Ajatelkaa nyt: ranta näkyvässä, sinne on päästävä, ponnisteltava tiedottomassa tilassa rantaan. Tai ajatellaan omaa kokemusta projektiona häneen itseensä, ymmärrettävän merkityksen erottumisena tai suodattumisena aistillisesta käsityskyvystä, vieläpä työntymisenä ulos vastarannalle tai ajateltavissa myös melankoliana joka ei sulje pois elämästä nauttimista.

III JÄLKIKÄTEEN

Piiritanssi

“Geschichte ist. Was gewesen ist; Poesie ist was hätte sein können; das Mittlere zwischen beiden wofür ich keinen Namen habe, ist, was hätte sein können, ja was hätte sein müssen”

- Rudolf Borchardt

Hänen rantansa ”sijaitsee” historiallisen ja nykyisyyden muistamisen välissä. Paljaalla saarella kukaan ei pääse pakoon haaveistaan, uima-ala on pelkkää ylellistä loistoa, veden uurtama maan ahdas mitättömyys seisoo autiona, mutta rannassa liikuskellaan niin vilkkaasti, että oikeastaan pitäisi astua siitä syrjään, jotta siitä tulisi vaikuttava, jotta oltaisiin rannassa eikä vain käyskenneltäisi rannalla ja jotta löydettäisiin rannan partaalta tie takaisin rantaan. Ranta on oikeastaan kaikki paikat yhtä aikaa, sekä ne jotka ovat olemassa että ne joita ei koskaan ole tavoitettu – hän tarkoittaa mahdottomiksi oletettuja mahdollisia maailmoita. Sen pitää olla käyskentelykelpoinen. Käyskentelykelpoisuus tarkoittaa sitä, ettei kuljeta maailman läpi vaan maailma kulkee käyskentelijän läpi. Ranta saa aikaan, se ei välitä asioita, se ei ole tosi asia, ei edes tapahtumapaikka (ranta-agera).

Siksi hän kerran asettui rannassa pitkäkseen puun alle ja näki yhtäkkiä sellaisen olennon, joka ei ole hän itse. Tämä ei ollut mikään pullo-

postiolio eikä Poen Kultakuoriainen, rannalta löydetty kovakuoriainen, joka käärittiin rannalta löydettyyn pergamenttiin, jonka pinnalle tulen lämmössä alkoi ilmaantua salakirjoitus. Hän näki olen-non. Olen-non välähdyksen hän piirsi hiekkaan. Se sai hänet lähettämään unessa postikortin itselleen. Sanat ovat kuin kiviä rantavesissä. Rannassa on rankkaa pysyä pystyssä. Ranta on rankkaa jättää, se ei ole koskaan väljähtynyt. Rannan rankkaa taakkaa on rankkaa sietää. Rankkaa pitää kiinni kielestä rannan äärirajoilla. Rankkaa tietää ettei kieli tuo turvaa ja suojaa rannassa, sillä kieli ei suostukaan toimintaan tai monimutkaistaa toiminnan tien, faktat eivät vakuuta, tiedonvälitys ei toimi, tiede ei tee eikä taide tajua, eivät lähde matkaan, eivät kulje eteenpäin.

Mummo kertoi että tässä maassa on 150 000 järveä ja vaari että lätäköitä ei lasketa. Vesi on siis koko yhteiskuntaa leikkaava teema sellaisella maailmalle harvinaisella tavalla, että veteen liittyviä asioita ei useinkaan tarvitse erikseen miettiä. Vesien tilaan kohdistuu kuitenkin erilaisia uhkia. On muun muassa tiedettävä mitä naapuri tekee, mitä veteen johdetan ja mitä vedessä liikkuu, jolloin tullaan väistämättä rantavyähykeille, rannan liikkuville rajoille. Ranta ei silloin saa olla raja, joka erottaa maa(perätutkija)t ja vesistö(tutkija)t toisistaan. Sillä tulee olla sillat menneisyyteen, tulevaisuuteen, eri paikkoihin ja sen on oltava lähestyttävää. Rannassa on nielu ja siellä koetaan kammon tila, joen suiston pyörteissä kiehuu kirnu, etäisen ulapan uhka, rantautumisen ja antautumisen paradoksi, kaipuu vetten syvyydestä? Mutta emme osaa täsmällisesti sanoa milloin ranta muuttuu ominaisuutena toiseksi. Varmuudella ranta, enimmäkseen ranta, osittain ranta, hieman rantaa, ei rantaa lähimainkaan tai lähimaillakaan. Pahan kukissa Baudelaire kirjoitti: ”kuin karja he makasivat hiekalla mietteissänsä”. Rannassa ei mennä johonkin vaan on puhuttava moniulotteisesta läsnäolosta. Perinteinen proosa, vaikkapa Goerge Eliotin ”Mylly joen rannalla” on toivotonta, sillä ”maasta temmatut puut eivät juurru uudestaan; veden uurtamat harjut seisovat autiona --- ja viheriän peitteensä alle kätkee harju menneet halkeamat”. Ranta ei anna näköalaa. Sillä ei ylipäänsä ole erityistä näkökulmaa. Vaikka siellä on epäselvempää ja vaikeampaa, siellä on myös eriaikaisuuksia ja enemmän mahdollisuuksia, joten kielen sisällä liikkuminen avaa välttämättömyyksien lukkoja ja poistaa lukijan tiellä olevia esteitä.

Piiritanssi – näköpiiri josta olemassaolo pakorannalla pohjimmitaan johtuu – muovasi elävän organismin ja moninaisten tapahtumien mutkikkaan prosessin: tämä voisi olla niiden yllätykselliseen ja pysäyttämättömään kombinatoriikkaan sekaantuneiden nimeämättömien voimien ja sen yleiskatsauksettoman piiritanssin tieteellinen nimi, josta ajan myötä käytettäisiin lyhennettä “u.m.” ja joka vähitellen korvaa ryvetyneeseen realismiin viittaavat lyhenteet jne ja ym.

Hän ajatteli piiritanssin tehneen hyvää hänen vaikeaselkoisuudelleen. Hän tuntui pääseen eroon ekstraktiin viittaavasta sekavuudesta (*abstract*) liittämällä se kätkettyyn ja peitettyyn viittaavan osoittamisen (*obstruse*) yhteyteen, sellaiseen yhteyteen, jossa asiaa sanotaan obskuuriksi. Sitä voi toisinaan pitää “nykyaikaan” kuuluvana asiana sekä uuden syntymiseen viittaavana ja tässä mielessä Bretonin ja Graciánin ajattelua sivuavana tuulahduksena. *Ohjeena ei ole se, että ranta on etsittävä, ennen kuin ryhtyy sitä etsimään.* Oman itsensä varaan jäämisen ajatuksessa kiehtoo se, että eri elementit esiintyvät toisiinsa kietoutuneina, että ne muodostavat jatkuvan yhteyden ja että kokoelma saa jäädä epämääräiseksi, koska siten se myös pirstoutuu sanoiksi. Piiritanssin maailmanlaajuisuus ei ole pois-suljettua. Miten Unna Mable Mondial jaksaa?

Hänen kykynsä kuvata sanoinkuvaamatonta taitavat ainakin matkan varrella kirjoitetuksi tulleiden asioiden kehittelyn osalta päättyä tähän, mikä ei tarkoita, että hän luopuisi omalle tavalleen tyypillisistä yrityksistä rakentaa itselleen ajatuksia sijainnistaan ja hiljaisuudestaan. Jonkin on kuitenkin jäätävä sivummalle kun alkaa torkkua, sinnitellä sisimmäsään ja laahustaa “pitkin rantaa päivän päättyessä, askeleet ainoa ääni, pitkään ainoa ääni kunnes käskemättä tauko, silloin äänetöntä --- pitkin rantaa päivän päättyessä”. Promenaadilla vaistoa jotain, jota ei voi ilmaista järkevällä tavalla, mutta ehkä samalla lisäksi jotakin, jolla liukuu onnellisesti eroon pelkästä repimisen innosta lavastetuista ristiriidoista ja niitä hyssyttelevistä kaarroksista. Yhdistäviä tekijöitä on paljon enemmän kuin on tajuttu ja monilla eri tasoilla.

Henkilökohtainen kokemus tulee kohdattavaksi ja kysyttäväksi muttei koskaan ratkaisevaksi havainnoksi. Toisin kuin kyykkyyen painunut Schroubek Botho Straussin “Omistuksessa” jaksan istua suorassa tuolilla, minulla on kaapissa ruokaa, en kyyhötä kylvyssä käymättä, makaa sängyssä vaatteita vaihtamatta tai päätä ryhtyä imitoimaan kohta-

lon enkelin siivenliikkeitä. Keskellä päivää katsoin suosikkeihini kuuluvan elokuvan “Yöni Maudin kanssa”. Minun ei tarvitse kuunnella uutisia joka täysi tunti. Arvelen olevani selvillä siitä mistä ilmiöiden paljous ja hajaannus kertoo selittämättä niitä olemassaolon valtavan sekaannuksen saastuttamalla häilymisellä melankolian ja hysterian välillä. Olen onneksi toisinaan kiihtynyt, surullinen ja vihainen. Herään liian aikaisin, mutta en kammoa sitä, keksin tekemistä ja luovin yksitoikkoisuudessa. Vaikka kokemukseni työntyvät kysyttäväksi, lähtevät toisinaan lentoon ja aiheuttavat pettymyksen sekaisia tunteita, koen että siitä saa aikaan erittäin jännittäviä keskusteluja.

Eräällä kurssilla oli yhteisesti tutkittavana essee vuodelta 1952, jonka nimi muistaakseni oli “Mitä lukijan tulee tietää” ja jossa maineikas T.A. avaa kirjallisen luontumuksen vajavaisuutta tai riittämättömyyttä, sitä, että juututaan “pinnalta tuttuun”, “siksi yhdentekevään” ja anniltaan “vaarallisesti käsittämättömään” ja muistaakseni myös, että altistutaan “tekopyhyyden” ja “matalamielisyyden” tuolta puolen tavoitettuun totuuden valokiilaan. Käytetään liian monia sanoja, ollaan vailla ilmaisuperinteen tukinojaa, imitoidaan muoti-ideologioita. Kun ollaan lähellä “lopullisen turhautuneisuuden ilmausta, täydellistä epäluottamusta omaan persoonaan, omaan kokemukseen, puhumiseen ja kuuntelemiseen” teksti jää T.A.:n mukaan “liian yksityiseksi”, millä hän tarkoittaa sitä, ettei se “havainnollistu eikä ota jäsenyäkseen” ja että tekstiä kirjoitetaan “umpikujassa ja aggression paineessa tai hauraaseen autismiin kangistumaisillaan, aina itseään etsien”, jolloin “teksti ei ota yhteyttä lukijaan”.

Ihmettely ei tunnu olevan kyselemistä kummempaa, mutta oikeastaan se tulee lähelle myyttistä selitystä. Kummastelu ja hämmästyminen viittaa itseltä kysymiseen. Voiko ihmettelyn käsitteen aktivoida jonkin selville saamiseksi, sellaiseksi, jolle ei aseta suuria omia vaatimuksia, mutta joka ei myöskään vapauta tekstin tekemisen ikävöinnistä? Entäpä jos vaikeaselkoisuudellekaan ei anneta periksi, sanota sitä tylsästi komplisointuneisuudeksi tai loikata sen yli kaivamalla esiin surrealistisia näkyjä? Entäpä jos vaikeaselkoisuus silloin osoittautuu hyvässä mielessä abstraktiksi? Tähän on olemassa vastaus. *Abstrakti* on hahmotelma, ote tai katkelma. Tietenkin ajatus tai idea ilman konkreettista olemusta tai yritystä esittää todellisuutta hahmojen, värien ja tekstuurien avulla, mutta sillä

on myös selvä yhteys *esktraktiin*, otteeseen tai katkelmaan, jota näyttävästi havainnollistaa *uute*: osan uuttaminen jostain raakamateriaalista, aineen erottaminen liuoksesta tai tuotoksen seoksesta. Jos vaikeaselkoisuudella viitataan kätkettyyn, peitettyyn, salaiseen tai käsityskyvyllä etäiseen tai saavuttamattomaan, ekstraktia ei ole, ja se onkin vaikeaselkoinen jollakin sellaisella tavalla, johon latinan *abstrusus* ja englannin *abstruse* viittaavat. Kyse on nimittäin tavanomaiselle ymmärrykselle käsittämättömästä asiasta, joka tietysti herkästi tulkitaan esimerkiksi ”hämärästi” järkeilyksi teoriaksi tai ”auttamattoman vaikeaselkoiseksi” tekstiksi, mutta ero näiden kahden välillä lienee olemassa: esimerkiksi Jacques Derrida on pikemminkin ”abstruse” kuin ”abstract” teoreetikko.

Rationaalisia perusteluja tarvitaan, mutta ei ole järkevää olla liian järkevä, ymmärrystä on kierrettävä auki vain tiettyyn rajaan saakka kuin teatterikiikaria, Leo Tolstoi huomautti, sillä näkee vain huonommin jos jatkaa kiertämistä. D.H. Lawrencen mukaan elämässä taas on liikaa mieltä. Siksi hän puhui etäisesti mukavuutta muistuttavasta ja ylimielistä itsetietoisuutta riisuvasta mindlessnessistä, jolla ei tietenkään tarkoittanut mielettömyyttä, vaan turvautumista menneestä siepattuun erotte luun tai jättäytymistä jonkin eritysseikan armoille: ”I would like to be a tree for a while. The great lust of roots. Root-lust. And no mind at all”. Juuri-into, juurijano, juurinälkä, juurihoito – toisinaan mahdotonta. Sopii moneen, mutta ei ole tulkittavissa tyhjiin.

Matkaan voi lähteä monella tavalla. Vaikka häntä oli varoitettu isoihin pitkään eläneisiin haukiin keräytyvistä ympäristömyrkyistä, hän osti kakkosluokan, yli kaksikiloisen hauen, ison kalan (*esox lucius*), muistaen jälleen valitella myyjälle hauen alhaisesta arvostuksesta ja mainita ranskalaisen keittiön tuntemasta ”laadukkaasta hauesta”, siitä kuinka ”täytetty, silavoitu jokihauki rapukastikkeessa” valmistetaan. Hänen omansa, maidossa marinoidun, pippuroidussa korppujauhossa pyöräytetyn ja sitä ennen munankeltuaiskastikkeessa lisämakua saaneen sekä voissa paistetun haukifileen tumman leivän kanssa syötyään hän oli niin korkealla mielellä, että askeleita vuoteen luokse ottaessaan olisi voinut lausua foinikialaisen merimiesrukouksen ”Nyt nukun, sitten jatkan soutamista” päivän lehteä tai mitään muutakaan tällä kertaa rapistelematta. Moni ei tiedä että rentukkaa kutsutaan hauenkukaksi eikä tuskin kukaan tunne sanontaa ”kettu oli nukkuvinaan mutta nukkuikin hauin unta”. Opis-

keuluaikana hänellä oli kotona työskennellessään tapana kuunnella lounaan jälkeen passioita – hän tunsikin ainakin kahdeksan passiota, joista puhuttelevin oli Duruflén, rempsein Verdin ja harvimmin soitettu Pendereckin. Jos musiikki on kuin lasitalo rinteessä jossa kivet lentävät ja lohkarit vierivät (Tranströmer), niin passio on kuin asunto paaluilla, jotka on lyöty pystyyn keskelle järveä muutaman metrin syvyydellä olevaan hiekkaluotoon.

Hengenvaaraan joutuminen on ihmisten ajamista *suvantoon*, sinne missä kaikki liikkuu hitaammin, mikä sijaitsee vilinän sivussa tai väljemmillä vesillä (*quiet waters*). Suvanto pysäyttää ja laittaa levolle yhteenkokoontumisen jännitteet. Unelma suvannosta toimii kaikkissa elämänyhteyksissä, silloinkin kun työn pitää saada yhteys tekijäänsä ja tekstin lukijaansa. Kirjastolle suvanto tai hiljaisuus – oli se sitten skeptistä melankoliaa tai temporaalista ironiaa, vaikenemista tai korvin kuultavaa hiljaisuutta – on hänen mielestään ikuisesti mahdoton haaste, hän ei yhdistä kirjastoa edes yhteisölliseen välitilaan. Se, että ihmiset täyttävät elämänsä vertailuilla ja sopeuttavat tunne-elämänsä strategisiin elämyksiin on arvoitus, johon kirjastolla ei ole kirjastona vastausta. Hyvinvointisivujen kevytterapiat varoittavat vertaamasta itseä muihin, olemasta kaiketi liikaa omana itsenään, kehottavat seuraamaan toista silloin kun se on toiselle tärkeää, jne, ym, ei ihme, että tämä järkioliotakuuhenkilögenre on kaluttu tyhjiin – kun mikään ei ole omituista, ihmeellistä eikä kummallista, ei tavoitella aukkoja ja vihjeitä, vaan hukutaan hurttiin huumoriin.

Pitäisikö *satimessa* oloa katsoa alhaalta vai ylhäältä päin, pyrkiä sen ytimeen, kieleen vai värinään?

En ole koskaan säpsähtänyt sillä tavalla kun säpsähdin Lispectorin Passiota. Runoilija M:n vinkkaamaa kirjaa lukiessani päässäni ei muistaakseni ollut mitään houkutus hämää, vaan olin niihin aikoihin aivan muista lähtökohdista hahmottelemassa rohkeaa – eväisiini nähden ilman muuta ylivoimaista – kirjoitusta, jolle olin antanut nimen “Muoto kantaa kokonaisuutta muttei selvennä mitään”. Silloin en tajunnut mitään veden muodosta. Olin muodon taustasisällön ja muodolle asetettavien vaatimusten suhteen hereillä, olinhan yhteyksiä antavien rakenteiden ja niitä kokoavien symbolien selvittelyninrossani koonnut vihkooni ne asiat joista ajattelin kirjoittaa. Lähetin kirjoituksen erääseen lehteen

ja puolitoista kuukautta odotettuani sain kuulla ettei siitä oikein saa selvää. Olin vapaa opiskelemaan uutta. Lispectorista oli muistiinpanoisani neljä entryä. Viimeinen niistä – juuri “Passiosta” – oli laadittu toukokuussa kesän korvella ja se löytyi muistiinpanokirjani sivuilta 56–60. Se oli entryistäni laajin. Huomaan heti miksi säpsähdin. Se johtui lihavasta torakasta. Kaikkihan tietävät rotat ja ruton. Mutta torakka. Se on kovempi juttu ja lisäksi hänelle tuttu (täkäläistä torakkaa tukevampi) ”kumppani ”Australian reissuilta. Sananvalinta paljastaa jotain kuvanomaisuutta, yhtymäkohtaa, tihennystä. Torakka ja piiritanssi?

“Juuri silloin torakka alkoi tulla esiin kaapin uumenista” Torakka, halu päästä häiritsevistä ajatuksista ja vapautua jännittyneisyydestä ja tavoittaa uudelleensitomispyrkimys? “Olin katsonut elävää torakkaa ja löytänyt siitä syvemmän elämäni identiteetin”.

Ei ultimaatumia, ei siihen kuuluvia aikarajoja eikä uhkauksia sen seurauksista, ei seinää jolla turvaamme sen mitä olemme ja johon kirjoitamme ”Life is yours”, ei laivaa jolla navigoimme seinän taakse.

Ei sisäisysseremonioita, ei sisäisyyden filosofiaa, ei opastusta sisimmän tutkimiseen, ei vakuuttelua meillä kaikilla olevasta sisimmästä, ei eksistenssifilosofin osoittamaa “reikää” olemisen sydämessä (uskonnossa puhutaan mielen tyhjiydestä tai ikävän aukosta), ei monilta puolilta asiaa tarkastelevan mutta sen matkaan pyrkivän esseiden älykäästä seuraa, vaan huone helvetin laboratoriossa.

Ei juuri-janoa, vaan torakka, joka on “puhdasta viettelystä”, uusi “elävä ja kostea” tyhjiyden muoto. Jonkinlaista luonnonhäiriötä muistuttavassa yhteisössä meidän on pakko tunnustaa, että olemme luonnonhäiriö, mutta koska kukaan ei vielä ole vastustuskykyinen, rottia meistä on tainnut tulla.

Lispectorin intertekstuaalisuuden vanavedessä en tunne houkutusta osallistua moniselitteisiin sanaleikkeihin enkä pysty kunnolla seuraamaan järjen kykyä pysytellä mukana autonomiansa säilyttäen. Ollakseni “*the thing I am*” ja kohdatakseni tämän “*mood of realityn*” tarvitsen oman näkökulman ylittävän sonnustautumisen kohti mitään välttelemätöntä yllätystä.

“Passio – Rakkaus G.H.:n mukaan” kertoo huoneen nurkassa tuijottavan torakan kohdanneesta kotiapulaisesta, kotiapulaisesta joka G.H.:n monologissa löytää itsensä oudossa tilanteessa, jossa torakan tappami-

sesta ei tule mitään, vaan se jää kääntämään maailmaa ja vaivaamaan G.H.:ta. G.H. saa mystisen – voimaan ja siunaukseen tai puutteeseen ja kiroukseen palautumattoman – kokemuksen ja syö suuhunsa palasen torakkaa, siis torakkaa, ei piirakkaa. Sanat ajavat kuvan ja siihen latautuneen symbolin edelle. Kirjakieli – vaikka kuinka opetettu ja opeteltu, tiedetty ja taidettu – ei tähän pysty.

Nainen ja torakka siirtyvät toiselle tasolle. Sen läpi kulkiessa maailma muuttuu ilman että mikään menettää arkipäiväisyyttään. Voiko ajatella että se on vaihtuneen katseen synnyttämä nopeasti muuttuva uusi aika joka nielaisee hahmot. Aika ikäänkuin antaa tulkintakandidaatille kenkää. Lispector kirjoitti salamavauhtia epätavallisessa elämäntilanteessa viimeiseksi jääneessä kirjassaan viimeisten aikojen kävelemisestä torakan suuhun. Lause ”luopuminen on pyhin valinta elämässä” viittaa siihen samaan kuin piiritanssissa kulku ”pitkin rantaa päivän päättyessä”.

”Minä, neutraali torakan ruumis, minä jolla on vihdoin elämä joka ei pakene minua. Sillä näen sen lopultakin itseni ulkopuolella – olen torakka, olen jalkani, olen hiukseni, olen valkoisin valoläikkä rapatulla seinällä – olen jokainen helvetillinen osa itsestäni – elämä minussa on niin sinnikäs että jos minut katkaistaisiin kuin sisilisko, osani vavahtelisivat ja kouristelisivat aina vain”. Tämä terävöitys tuo järjestelmien ja järjestyksenpidon tasolla mieleen suuren instrumentin jolla järkevää paikallaanoloa säädellään. Tila ei ole rakennettu vapaaseen leijuntaan, vaan se on omaa elämänsä elävää hämmennystä ja ”läsnäolijat löyhkäävät”.

Lukemisen käänne. Säpsähdys: ei kiinni missään, rakennettu ilmaan, tekee ja tapahtuu, tekee rajattomuuden. Tässä tehdään selontekoa sisälöistä kielen toimiessa välittömänä selostajana. Nimeävä kieli (*benennende Sprache*) ja nimeävä ihminen (*der Nennende*) eivät vain matkalla vaan lennossa. ”Nenna” on ilmeisesti merkinnyt äitiä, isoäitiä ja vanhaa naista, joten ”Nenno” miehennimenä varmaankin naisen viisautta.

Hän ei voinut enää kertoa itsestään monografisilla läpivalaisuilla. Käsillä on ilmestys, toinen tuleminen, kiusallisen asetelmallistamisen yli päässyt laskeutuminen johonkin muuhun. Mitä lähemmäs katse tarkentuu, sitä epäselvemmäksi meno menee. Ihmistä on näyteltävä, maskeeraamalla ei menestystä (maskit tippuvat), itse kirjoitettu ja itselle kirjoitettu käy mahdottomaksi, mutta ulkoapäin kirjoittaminenkin vaikeutuu. Varustettava kysymysmerkillä. Suurin tragedia on kantaa syyllisyyttä

yksinkertaisuuksistaan. Oliko mahdollisuuksia, aukenivatko ne tosiasiallisesti, voitiinko ne myös todellistaa, osattiinko ne kiinnittää oikeisiin asioihin, olivatko muut todellistamisedot kunnossa? Hän muisti pois muodista menneen saksalaisfilosofin Ernst Blochin käyttäneen tällaisessa yhteydessä termiä “*unfertig*”, joka toki voidaan kääntää “yksinkertaiseksi”, mutta silloin pitää selittää yksinkertaisuuden johtuvan siitä, että edellytykset eivät ole kypsyneet, kehkeytyminen ei ole kerinnyt, täydellistyminen on tulossa, kypsyyys vasta kehitteillä ja asiat siis kaikkienensa vasta muotoutumssa. Kaikki tällainenhan on kaukana yksinkertaisuudesta.

Ehkä onkin kysymys selkeytymisestä, raitistumisesta, puhdistumisesta, joka merkitsee sitä ettei tule haikailla uutta alkua tai vaatia uutta tai uudesti syntymää, vaan tajuttava vanhaan tekemiseen syntyvä uusi tietoisuus, että mahdollisuus kaiken maailman peruslokaatioiden sijasta piiloutuu tulemisen maailmaan ja että on varottava astumasta oman kokemuksen peilin edessä vaanivaan ansaan. Hän innostuu niin paljon että sanoo tyhjille seinille ”selvä, ymmärrän”. Olettehan mukana!

Tässä tilanteessa en minä, ei hän eikä ehkä kukaan ole elämässän kuin kerran. Olen askeleen edellä, minulla on se nyt tässä. Mitä on se, että ei tule tietää, miten jotain on etsittävä, ennen kuin ryhtyy äitä etsimään? Teoreetikot keksikööt siitä teorian.

En ajatellut lapsena rakastavani vanhempiani, rakkaus oli turvallisuutta, nykyisyyden jatkumista ja turvallisuuspuutteen eliminoimista ja sekin meni jo neljätoistavuotiaana mahdollisuuksien telkeämiskriisissä. En olisi ymmärtänyt kysymystä “rakastatko äitiäisi?” eikä äitini olisi elämänsä missään vaiheessa ymmärtänyt mitään biologisen lapsuuden ja yhä jatkuvan lapsuuden välisestä erosta. Tämän kiertelyn ja kaartelun jälkeen olen valmis kirjoittamaan Passion viimeisen sitaatin: “Sitten mieleeni tuli ettei ole mitään mihin minun olisi pitänyt pyytää apua. Minulla ei ollut mitään pyydettävää. Yhtäkkiä asia oli päivänselvä. Aloin ymmärtää että pyytäminen oli viimeisiä jäänteitä maailmasta, johon saattoi vedota ja joka alkoi käydä yhä kaukaisemmaksi ja kaukaisemmaksi”.

Viekas kokemisen kaarros. *Don't muzzle me!* Placido, tyyni, nyt. Pelkkää tekstin teosta vapaata kieleen pakkautunutta ajattelun voimaa. Saa kadottaa ideat. Totaliteetin ajatuksessa “Elämisen hetki on niin helvetillisen ilmeetön hetki että se on tyhjiys”.

Olin vapauttanut itseni itsestäni huolehtimisesta ja “vapauttamassa itseäni moraalistani”. En synkkydessä ja alakuloisessa maastossa, kuten eräässä uutuusteoksessa, jossa “kertoja kulkee Rottansa kanssa vailla päämäärää”, vaan läpinäkyvien mahdollisuuksien toivossa.

“Neutraali torakka”. “Neutraali on selittämätöntä ja elävää”. “Helvetti on huipentumani”.

“Olin välinpitämättömyyden sylissä sen levollisuus ja valppaus ympärilläni”.

“Olin saavuttanut sen mitä olin etsint koko ikäni: sen mikä oli minun kaikkein viimeisin identiteettini ja mitä olin kutsunut ilmeettömäksi”.

Hänestä tuntui kuin Lispectorin tuskalliseen asiaan mukaan tullut kieli ei vain olisi hiukan enemmän ymmärrettävissä vaan saman tien työntyisi hänen järkeilytapaansa. Hän ei ollut varma onko “neutraali” vai “lähettyville tuleva”, “vieressä oleva”, “suunnilleen” tai “melkein” läheskään oikea epiteetti, mutta hänestä tuntui, että hän on lukemisen, kirjoittamisen, tavanomaisen puheen (tai ylipäänsä puheen) ja narratiivin turvan ja suojan ulkopuolella. Kieli on kenenkään vartioimatta “lähellä elämän rajusti sykkivää sydäntä”. Tämä on suuri hetki.

Jos siitä joskus keksittäisiin erityinen itsen, normatiivisen ja historian väistävä ”fragmentin neutraalin teoria”, ja jos se esitettäisiin, ellei huomattammamme ole jo esitettykin imaginaarisessa työpaperissa “*The Accomplished, the Neutral and the Unnamable*”, sen tutkimuskysymyksenä olisi itsevarmuutta huokuva, itse kysymysmuotoa pakeneva ja tutkimuksen marssijärjestyksestä piittaamaton vanha tuttu tulosodotus, se että “the symbol of the thing is the thing itself”.

Neutraalia ei tule ottaa “toksisesta positiivisuudesta” varoittavana signaalina eikä vastalääkkeenä, jonka avulla joka päivä uudelleen ja uudelleen pelastaudutaan siitä tai tästä. Jopa B:lle ominainen puhe tulemisesta “musiikin avulla joka aamu sittenkin vielä ajattelevaksi ja tuntevaksi ihmiseksi” on vain ryvettynyt intermezzo. Ei olisi liioin syytä innostua eksistentiaalisesta “tiestä” (Heidegger: “*Wege, nicht Werke*”). Vielä vähemmän eri värisistä koetinkivistä. Itse asiassa hänen mielensä syöksyi väkisin lyypekkilähtöisen filosofi B:n poikkeuksellisen laaja ja vielä postuumisti

tekstejä maailmalle luettavaksi tuova tuotanto, jossa käytiin läpi vaikka mitä vitseistä ja tokaisuista Matteuspassioon ja elämän ominaislaatuun, mutta aina vain esittämällä materiaalit uudestaan, mikä tarkoitti rutiköyhää ja lopulta monien lukijoiden mielestä vaatimatonta tulkintahalua ja -antia. *B pelkäsi askelta neutraaliin*. Jo hänen eläessään häntä pidettiin asiansa filosofianhistoriallisiin kaapuihin pukevana, monisanaisena, ristiriitoja välttelevänä, teemankehittelyihinsä alati tyytymättömänä, lukijankin materiaaleihinsa käärivänä ja tämän uuvuttamalla lukemisestaan irroittavana, sellaisena, josta ärjyhkönä aikalaisfilosofina pidetty HGG käytti tylyä ilmaisua “*nicht ganz reif*”. Eräässä kritiikkitekstissä annettiin ymmärtää, että B oli murtunut kontinuiteetin kuiluun: hän kirjoitti yhä epäsuoremmin, välillisemmin, haki hakemalla vapautusta absoluuttisesta, kieputteli asioita niin että hänestä tuli feuilletonisti, joka tyytyi teksteissään loputtomiin kursivoituihin esityksiin saadakseen täten erityiseksi autentisuudeksi ymmärtämäänsä kirjoituspyrkimyksensä innoituista suorista lähteistä käyttöönsä ottamastaan valmiiksi akivoidusta tekstistä. Hän ilmeisesti piti niiden formulointeja hänen omiaan elävämpinä tai onnistuneimpana. Jokin hänen sisällään mylvi ja karjahteli tai ainakin valitti ja nureksi, jokin jota ehkä sanottaisiin katkeruudeksi ja joka yhdistyy siihen että haluaa olla enemmän, mutta kun ei keksi mitä ei myöskään pysty. Ennen kaikkea hänen teemansa oli aina vain *Wirklichkeit* ja katkennut kontinuiteetti, jonka käsittely muuntui historiallisen todellisuuden horisontin ja siihen kytkeytyneen alkuperäisen pluraliteetin ja nykytodellisuuden vastarinnan ja trauman vastakkainasetteluksi. Askel aikakauden analyysin kynnykselle jäi ottamatta ja kaikkea kippaamista varmaan pidettiin kauhistuttavana. Tyytymättömyys (*Unersättlichkeit*) sen kun vain kasvoi. Aikalaisuus liukui tavoittamattomiin. Hänestä ei koskaan tullut toivomaansa intellektuaalista kiusankappaletta.

“Minut on pakotettu autiomaahan ja sain kauhukseni tietää että autiomaan on elämä, tietää että torakka on elämä”.

Hän haroi kohti outoja sananvalintoja, pyrki merkityksen taakse, sanoihin joilla on oma valonsa sanoihin jotka keksitään, jos ei ole sanaa. Lispectorin havainnoista, tuskasta, epätoivosta, hätiköinnistä tulee suunnanmuutoksen tuloksena meidän omamme ilman että voimme sanoa

sitä “sanoinkuvaamattomaksi” tai reagoida siihen toisesta tapahtumasta ilmoittamalla tai asioiden yhdistymisen ja hajoamisen – fragmenteiksi päätyminen – aiheuttamalla sanoinkuvaamattomuudella. Koska ajatus ei koskaan enää toistanut itseään, ajatus ei koskaan voinut olla yleisesti musiikin kaltaista. Se oli musiikin kaltaista vain ”musiikin luodessa itseään”. Muistiinpanot osoittautuivat tässä vaiheessa puutteellisiksi eikä hän ollut varma oliko viimeiset sanat – musiikin kaltaista vain ”musiikin luodessa itseään” – alleviivaus häne omansa vai L:n kurssiivia. Käyttikö hän ylipäänsä kurssiivia? Hän tulkitsi sen omaksi ihastukseksi ja jätti korostuksen pois.

Omaa suunnanmuutosta vastaan ei enää pyristellä: kirjoittamista ruokki ajattelu, joka suuntautui “vähittäiseen irrottautumiseen siltä alueelta missä asioilla on tietty muoto ja kulmat. Missä kaikella on kiinteä ja muuttumaton nimi”. Juoksevan muodon alueella “kaikki uinui tutkimattomana” muttei enää sanoin selittämättömänä. Hän ei ollut uskoa silmiään lukiessaan L:n syvällisimmän tunnustuksen, jonka mukaan *“vain silloin kun hän halusi kulkea sulassa sovussa maailman kanssa, hän hajosi osiin ja pelkäsi”*. Hyppää tässä, tässä on ranta, tässä on talo, joka sijaitsee rannalla, tässä hän on menossa, pitkin rantaa, toisinaan täydessä pimeydessä, sillä hän tunsu elävänsä kaukana sanojen mahtia kunnioittavasta asenteesta ja tulleen ruokituksi “sanoista, jotka törmäävät toisiinsa ja ylittävät toisiaan ja toisensa ylittäessään muodostavat kevyen ja hetkellisen pisteen, niin --- että se muodotui oikeastaan salaisuudesta”. Hetken hän tuli pohtineeksi Louise Glückin amerikkakaista omintakeisuutta ruotivaa yllirauhallista “depressiivis-realistista” katsetta, mutta jätti sen pian. Päähän tuli myös Imre K:n “Lopetuksessa” tavoiteltu vapaus, jossa ei tarvinnut etsiä itseä, vaan vapaus tunnetaan vähittäisen lähestymisen tietä ja “menemällä jopa sen kautta, joka on vastakohta sille johon yritetään päästä”. Sitten hän yksinkertaisesti uupui, Lopetti vertailukohtien keräilyn ennen kuin on päässyt siinä mihinkään. Parenpi kiirehtiä inhimillisyyden *loppuhuipentumaan*, joka on negatiivinen toisinto siitä mallintajan kaavasta, että tulee olla selvillä, miten vastaus on etsittävä, ennen kuin ryhtyy sitä etsimään: inhimillisyyttä täytetään valmiiksi inhimillisyydellä niin että se “tuppaa olemaan inhimillistämisen kyllästävä”, minkä vaikutuksesta “väärä inhimillistäminen pidättelee ihmistä ja pidättelee hänen inhimillisyyttään”.

“Vasta kun rakennelma hajoaa voin saavuttaa sen mihin se ei kyennyt”.

Hän oli lainannut Tuomas Kilven selkokäännöksen Kafkan Muodonmuutoksesta. Epämääräisenä ulkoloisena elävän suunnattoman syöpäläisen paikan oli siinä saanut ”valtavan suuri kuoriainen”, joka on selkäkilpi haaveelle muuttua sängyssä laiskottelevaksi hyönteiseksi, jonka ei tarvitse puuttua yhteisön asettamiin epävirallisiin velvollisuuksiin. Kilven taipuisa proosaruno loihtii esiin todellisen muodonmuutoksen, sillä runo on alku, joka puolestaan ei itse koskaan ala, vaan sanoo ja aloittaa uudestaan. Musiikkikohtakin kasvaa mukavasti olemisen jatkeeksi: ”Oliko musiikki tapa saada kaivattua ravintoa?” Aivan varmasti joku on tehnyt Joycen Ulyssksestä tai sen osasta – teoksen pyörryttävästä monitulkintaisuudesta ja nurinkuristelusta huolimatta – selkokielisen version ja kenties tarjonnut sen välityksellä uutta opittavaa maailmasta, surusta, kuolemasta tai ainakin Dublinista vuonna 1904. Beckettin lauseitahan on jo nyt käytännöllisinä ohjeina yritysneuvojien opaskirjoissa: ”Ever tired. Ever failed. No matter: Try again. Fail again. Fail better”.

PPS

Botho S:n “Omistuksen” lukeneet tietävät hyvin, että omistus, kirjoitus johon tässkin on useasti viitattu, piti jättää omille teille lähteneelle ja kapakasta umpihumalassa tavoitetulle puolisolle. Tälle se myös jätettiin, mutta tämä ei sitä koskaan lukenut. Jättämistä edelsi pitkäaikainen pohdinta, mutta sen jättämisen takana ei ollut kaavamaisen onnistumisen edellyttämää järjestelmällistä kysymystä. Koska olennainen on poistunut, kaikenlainen sekoittaminen ja hämmenyskin on poissa ja jäljelle on jäänyt epäonnistunut tyhjiys.

Kirjastonhoitaja tiesi kyllä Sebaldin kuvitelleen pelastuvansa kääntämällä liian lähelle tulevalle selkensä. Hän myös tiesi, että Ezra Poundin runossa Saari järvenä pyydetään antamaan ”minulle tupakkakauppa tai saattakaa minut mihin tahansa muuhun ammattiin pois tästä kirotusta kirjoittamisesta, jossa pitää käyttää aivojaan kaiken aikaa”. Hänen yksinäisyyden yltiöpäisyys ei ollut rujan hytisevää raahautumista askel askeleelta pimeyttä kohden, säkki päässä ja ”äänettä kuin mikäkin tirkiste-

levä turkkilainen pitkin Bosporin rantaa”. Elämänkumppani, jota hän heti kun on erossa kipeästi kaipaa, mutta haluaa myös kuten on käynyt selväksi kamalasti olla yksin, on puhallettu ulos tästä kirjoituksesta, mutta on eräs tapahtuma, jonka hän nykyisyydessä muistaa, jossa tapahtui yhteentörmäys, mutta pirullisten vaiheiden jälkeen tajuttiin ettei järjestelmällinen kysymys (tulee tietää, miten ratkaisu etsitään, ennen kuin ryhtyy sitä tavoittelemaan) toimi tässäkään, sillä se hetki ei saavu milloinkaan. Jos se nimetään ja määritellään, se on kuin sen paketoisi – mitään sen jälkeen ei ole jäljellä, ei muistia, ei valintaa, ei pään kääntämistä, ei johonkin kiipeämistä eikä jonkin kippaamista.

Huolimatta siitä, että pariskunnilla uskotaan olevan samat elintavat, samat riskitekijät, samat terveystmahdollisuudet tai nämä yhdessä onnistuvat poistamaan elämisen tiellä olevia esteitä ja rajoitteita, vieläpä pääsemään erimielisyyksistä sopimuksiin, tämä on vasta negatiivista elämänvapautta. Kumppanin maine on oikeastaan yhtä hieno mutta ei sen merkillisempi kuin muutamien miesten, joita pidetään syvällisinä mukavuutensa, reiluutensa tai harkitsevuutensa vuoksi. Nämä eivät tee itsestään numeroa eivätkä ole ylimielisiä. Nämä tekevät pitkää päivää, vilauttavat pikemminkin ammattia kuin oppia, loistavat itsensä ja muiden mielestä erikoisalallaan, josta muilla ei juuri ole keinoa olla mitään mieltä. Monesta voi sanoa kuin Koskelasta: ”läpitte reilu mies”. Ei mielistelytemppeja, ei turhantarkkaa huolellisuutta, joka ilmaisee heikkoutta, ei teeskenneltyjä liikkeitä, ei riitelyjä, harvoin mökötystä. Tuntui kuin tämä eläisi satavuotiaaksi lapsuudesta lähtien omaksutuilla rutiineilla ja rituaaleilla, jotka sopivat suorittavaan elämään, mutta josta ei ole edes ponttoonisiltaa, josta ponnistaa mihinkään muuhun maailman. Läheisen kuoleman aiheuttaman surunkaan keskellä ei väännetä pateettista myötätiekua tai myötäsääliä, aivan kuin silloin vain poistettaisiin jotain joka on elämänvapauden tiellä. Jos menetys on suuri, silloin ollaan vain hiljaa, se on ainut hetki, ei juuri yllätyksiä, pelkkä pysäys. ”Emojuuri” pysyy elossa. Juurella on aina nälkä. Se pitää ruokkia ja herättää. Juuresta on otettu varmuuskopiot. Juuria voidaan antaa lahjaksi. Kun mitään ei tapahdu, on silti juuri. Vaikkei enää ole uskon varmuutta siitä miten pitäisi olla tai mikä on oikein, ollaan omillaan. Kerran hän tuli kirjoittaneeksi: pirtti paikoillaan, puurot poskeen, heimo hengissä, ryhti kengissä, kansa työhön, yrmyt yöhön, surkis suohon, tek-

niikka tanassa ja olut hanassa – meidän on kaikki, suihkivat sukset ja rikkaus riippumaton. Onkohan tässä jo tarpeeksi tavaraa ravisteluun: kartta ja kompassi ei kerro mitä olemme, paksut hermot ja tuikea tarmo eivät erota melankoliaa virkkuukoukkulyriikasta. Voidaanko viipyä siinä, missä kaikki mikä voidaan hävittää on hävitetty, juuret poterosta, raatajat rakastelemasta, russakat pirtinpöydältä.

Hänelle tuli yhtäkkiä mieleen Pariisin olumpilaisissa kultamitalin voittaneen Jack Butler Yeatsin, Sligon velhon veljen ”*Two Travellers*”, jossa mies ja nainen seisovat aavassa yksinäisyydessä rinnakkain ja jossa Jack Yeatsin taituruutta ylistänyt Beckett näki valoa olemassaolon hankaliin tilanteisiin, etenkin kun Beckett näki siinä ”*two irreducible singleness and impassible immensity between them*”, jonka ylivosuommenos olisi ”kaksi jaotonta yksittäisyyttä ja kulkukelvoton suunnattomuus”.

★★★★★★

Tapautuma oli alkanut vaatimuksella, että

“meidän on puhuttava”.

* Ahkerassa, miltai taivuttelevassa sävyssä meille suunnattu tehtävänto, mutta hän oli hiljaa ja hänen nyökkäyksensä jäi huomaamatta*

“nyt heti?”

* Kuulostaa hänen haluttomuudelta, tarpeettomalta patistetulta pöydän ääreen, asian ajamiselta ilman autettavuuden edellyttämän tausta-ajatuksen ilmaisemista, joten hän tulkitsi sen lykkäysehdotukseksi, johon kummankin olisi hyvä taipua*

“puhuttaisko myöhemmin illalla?”

*Näin on tehty ennenkin. Ei pantu pöydälle vaan se jätettiin leijumaan. Vaivaantuneisuuteen vajoamisen välttämiseksi. Kielen käytävät ovat aina käytössä, mutta mistä sanat, joilla herätellä halu puhua asiasta heti nyt tai joskus myöhemmin, saati kieli, jolla epäillä koko ideaa, ken-

ties murskata se ja juhlia päätöstä kolmen päivän päästä. Läheisyyspainon purkamisessa tarvittavat sanat tulivat ensin mieleen ilman yksinäisyys- tai riittämättömyystuntemuksen häivääkään. Jottei siis kelattaisi kaikkea mahdollista eikä muisteltaisi matkan varrella kertynyttä muuta moitittavaa, jo loukannutta puhetapaa tai puheen määräileviä sävyjä. Läsnaolon kieltoa tai silkkaa läsnäolemattomuutta, ei sillä niin väliä*

“otatko puolikkaan pullan?”

Kaikki asiat eivät kuulu kiistanalaisuuteen. Näitä asioita et voi koskaan menettää, sillä sinulla ei ole niitä ikinä olletkaan

“en ota”

”ottaisit nyt”

Voiko kaikki olla noin lopussa. Ilmassa leijuu mahdollisuus saada puhumattomuus murtumaan itsestään tai ajautua pusikkoa kasvavalle sivuraiteelle

“välillä pitää syödä”

“niin”

Kunpa tämä olisi pian ohitse. Ei ole aikaa menetettäväksi. Tämä on ajanhukkaa. Vaikeaselkoisuuksia pitää voida ratkoa niin että pystyy myös olemaan väärässä. Väärässä oleminen on kestävä ja pätevä peruste. Hän ajatteli, että liian pitkälle menevä puskeminen, kätkeytyksi avulias puuhailu, hieman tylsäksi käyvä touhu muodostuu sanoista jotka eivät tarkoita mitään ja singotaan ajatusten peitoksi niin että tällaisessa kohtaamisessa he vain ”peittävät osansa toisilleen”. Ankea asetelmallisuus tyrehdyttää innostuksen. Kumpikin tiesi että toinen tiesi mitä toinen tuli sanomaan. Tiesi että toinen tiesi että toinen tiesi. Mentiin oletusten puolelle. Lähtökuoppien uteliaisuus on pelkkää kyyhöttämistä. Puolustauduttiin. Epäselvät rajat poistettiin. Löysät pois. Ei villiä lentoa eikä surumielistä hellyyttä. Poleemisen pöytäkeskustelun väistäminen jottei

mentäisi poikkeustilaan, jossa ei ole enää neuvoteltavaa. Silläkin uhalla että hidastelun paljastaa loputtoman hidastumistaan hidastuvan ja lopulta paikalleen nitkahtavan hidastatelun, sen ettei asiaan palata koskaan. Yksi kesti päiväkohtaisuuksia ilman kohokohtia. Toinen ei. Kummankin oli päästävä järjettömien asioiden ryteiköistä. Kuitenkaan ei vielä sanaakaan järjettömistä asioista eikä niillä aikaansaadusta ryteiköistä. Toisella tuntovaikutelma ettei ikinä kannata yrittää esille isoja asioita. Ei sen takia, että pitäisi niitä vieraina tai vaarallisina, vaan sen takia että arkitodellisuuden ymmärtämiseen asti ulottuva keskeinen tematiikka edellyttäisi asiat edeltäkäsien esille ottavaa kirjeenvaihtoa. Toisen tunnetasoa hallitsi halun kykenemättömyys keskusteluun jossa saisi puheeseensa sanoja jotka osuvat perusteisiin. Toinen ei kammoksunut sekavuutta ja rykelmää, vaikkei osannut siitä kertoa. Toinen kammoksui sitä, koska ei osannut puhua koko asiasta, ei vaikka kuinka siihen valmistautuisi. Niin pitkää kiitotietä ei ole olemassakaan että jalat irtoaisivat maasta, singahdettaisiin ilmaan ja alettaisiin lentää.

Voisiko elämänvapauden tuoda talvi ja jää. Vedet peittyvät kannen alle. Syvyydestä tulee salattua. Kenenkään ei tarvitse eikä kukaan voi lopettaa elämäänsä kävelemällä veteen kiviä taskussa.

Pitkinä hiljaisuuden hetkinä hän ajatteli Georg Simmelin Painovoiman estetiikkaa (*“Aesthetik der Schwere”*), joka ovelasti aukaisee sen, tuleeko meidän pystyä kuvailemaan epämääräisen hengen lävistämä tila, jossa sanojen on pysyttävä maaperällään. Tämän Berliner Tageblattin oheislehdessä kesäkuun kymmenentenä vuonna 1901 julkaistun kirjoituksen alku on aika kryptinen: syvempiä voimia kutsuvan todellisuuden ja viittausköyhän idiosynkrasian luovuttama asioiden ja suhteiden elämän kudokseksi on pelkkä taakka ja vasta siitä vapautuminen avaa tien sielun vapaudelle. Aivan kuin olisimme luonnon ja yhteiskunnan painovoiman välittäjäainesta itsekin: ”Jos talta ei kohtaa marmorin pinnalla vastusta, ei se myöskään voi saada siihen aikaan mitään muotoa”. Simmel haluaa tällä selittää, että ilman resistanssia meillä ei olisi mitään mistä muovata sosiaalista elämää, elämää joka ei ole ajateltavissa ilman positiivista elämänvapautta, elämää jossa alituisesti kiistellään positiivisen elämänvapauden aitoudesta. Välittäjäainekseksi – vastaukset ja vastoinkäymiset – ei ole ”paha prinssiippi”, nykykielellä sanottuna sosiaalinen ongelma, epäkohta. Simmelin esittämästä vertailusta jyrkempien kreikka-

laispatsaiden ja siron barokkitaiteen välillä hän ei oikein saanut selvää, mutta sen nimissä saattoi todeta, että edellinen ei todellakaan voi vastustaa painovoimaa yhtä kevyesti kuin jälkimmäinen. Uskotteko että hän on vainut saada kaiken tämän päähänsä edes vihkonsa muistiinpanoja silmäilemällä? Painovoima? Mitä tekemistä sillä on minun kanssani?

“voin kai jäädä muutamaksi päiväksi?”

Hänen työskentelynsä, kirjoittelunsa ja hän itse oli nyt tikun nokassa. Mitä jos UM olisi tuossa nojailemassa keittiön kaappiin. Ettekö vieläkään tiedä, saattaisi sanoa, karistakaa tyhyys harteiltanne. Siitkö huojennus? Alkaa tuntua istuvansa niin laajan meren rannalla että asioihin on varmaankin perehdytty niin perusteellisesti ettei kyse voi enää olla allostattisen kuorman kippaamisesta eikä eikä alkukantaisen henkisen työn tekeijän kovan pään pehmittämisestä, vaan heräämisestä odottamattomiin mahdollisuuksiin. Mutta kumpikin voi kertoa vain omistaan, tehdä parhaansa ja katsoa mihin se riittää. Kumppanin melankolian karstaus tuli mieleen. Tälle ei vahingossakaan tullut mieleen että elämä voisi syvemmältään olla murhetta. Pikemminkin hän tuntui hiukan lämmenneeltä ja ehkä juuri siksi itki hiukan kun oli miettynyt niin paljon mutta ei sanonut enempää

“häh!”

Meni puuhailuksi, ettei masennettaisi itseämme. Vaikka tuntui hiukan siltä kuin kumpikin olisi hiukan oman itsensä ulkopuolella eikä olisi enää aikeissa kääntyä takaisin, tarkemmin katsoen mitään etenemistietä ei ollut, tuskin edes kykyä keksiä kysyä mitä kysyä. Hänestä oli langettu liian pieniin asioihin, jotta voisi puhua jostain rikkimenosta. Oli niin outoa olla vaihtoehtoitta, olla paikallaan, että kädet tarttuivat tiskeihin ja pyykkeihin, lattialla lojuvia kirjoja ja papereita nostettiin pöydälle, pistäydyttiin ulkona, rannalla, rannallakin, oltiin tekevinään jotakin, katsottiin uutiset, raivattiin lopulta kirjat ja paperit salaatin, juuston ja viinipullo tieltä. Hän ajatteli, että sakeus hälvenisi, jos epämääräisen välillä olevan sijasta puhuttaisiin kummankin omasta, pääsisi pois tai sitä ei oikeastaan enää olisi olemassakaan jos otettaisiin puheeksi kummankin autonomiset lokerot

“jatketaanko taas?”

“jatketaan vaan.”

*koulun aamuhartauksissa tuhanteen kertaan kuultuun viisauteen vedoten kiistely padottiin kahden kaupaksi, josta ei ikinä selvitä ilman kolmatta. Tavoiteltiin sulkeumaa. Tiukassa tilanteessa päätös on ihme. Se ei tule mistään (*aus einem Nichts*). Ei lepohetkeä. Eteenpäin yhteiskorjailun määrittelemättömällä tiellä! *Ad hominem* on ovella, mutta tois-
taiseksi se tulee pelkän taustainformaation sirpaleina: mitä aikaisemmin ajateltiin, miten oletettiin tai toivottiin, mitä pidettiin vaikuttavana syynä, millä tavoin asiat ovat tulleet esiin, mitkä ovat asioiden tunnistettuja ominaisuuksia. Aivan kuin keksittäisiin uusia maisemia ja varjeltaisiin sanaa, mutta ei – onneksi – adjektiivia, joka antaa sille kuoliniskun. Hän kelasi mieleessään kuulemiaan *Wasfrageja*, *Wennfrageja* ja *Wiefrageja*. Mutta taustojen penkomisessa ei päästy alkuunkaan ennen kuin päälle iski utelias – tässä tapauksessa pakollinen – huimausta lieventävä vertailu: mitä, milloin ja miten muualla ja muilla? Kyse ei ollut estetiikasta, painoivoimasta, viihtyisyydestä eikä ihmeellisyyksistä. Ei ole uskottavaa että hän olisi vakavissaan ajatellut saati edes kuiskannut näin, tilanne teki toivottomaksi*

“eikö Pilvikin aina sanonut että Paavo jäi kärtyisenä kotiin.”

“joo, mutta sinulla on terävä kieli, se sattuu.”

**Terävä kieli*, siinä se nyt tuli. Ei herkkä eikä tarkka vaan pisteliäs kieli. Ei mikää adstringenti, vaan törkeä, piikikäs, loukkaava ja ilkeä. Riidanhaluiseksi tulkittava. Aina vaan kieli. Tottakai kieli. Oltiin kaukana kahta edes sovittelun vuoksi toisistaan erottelevasta tulitauosta saattikka sen muokkaantumisesta välirauhan kaltaiseksi itsenäiseksi tai edes toisesta suunnasta asioita pysäyttäväksi katkokseksi. Toinen ei vain ole menettänyt omien asioidensa esille ottamishalun edellyttämän odotus-
turvallisuuden. Se on merkki siitä, että nyt on paettava, sillä kohta josakin tässä ovat vaikuttamassa käsitteet, jotka kumoavat kaiken. Uudet käsitteet voivat syntyä ainoastaan pakottomassa. Mutta eihän sellaista

saada valmiiksi. Ei päästä eteenpäin. Loputon kielen ketju ja keskeneräiset sanat. Tämä ei tietenkään vienyt asiaa mihinkään suuntaan eikä toivo paistanut mistään raosta, mutta ei myöskään palattu samankaltaisuuksiin tai muistumiin eikä koottu ajatuksia, aivan kuin ajatellen että kaikki on pilalla eli alettiin uudestaan ja uudestaan*

“koko ajan mä teen kaikki asiat väärin, heti aamusta alkaen”.

“mun ei pitäisi sanoa mitään”.

Ei puutu kuin kärpäsenä seinällä olevan I-mummon puuttuminen asiaan: “Teillähän on täällä kaikki mitä tarvitaan”. Hyvä yhteenotto menetti haasteensa, virityksensä, vihattavuuteensa ja himottavuutensa. Siitä tuli pelkkä kiusa, kitka ja kähinä, joka kutoi asiat yhteen siten, ettei niitä enää tunnista eikä niistä pääse eroon. Kähinän takia piiritanssikin tuntuu pysähtyneen. Laahaudutaanko nyt nuolemaan haavoja. Näin tässä käy. Ei pitäisi valua paikalleen. Ei rohkaistua tunnustuksiin. Valtava häpeä. On pilattu mahdollisuus elää epätoivosta hätäjarruun tarttumatta. Tämäkö tulokseksi paikanvaihdoksesta, muutoksesta, pienennetystä elämästä: kaikki muuttuu vaisuksi ja oudon kuvottava tunne. Kumpikaan ei enää tuntunut tietävän mistä on kysymys ja mihin pitäisi havahtua. Puhuttiin hiukan asioista, jotka eivät mitenkään liittyneet mihinkään. Kumpikin alkaa istua iltaa itsensä kanssa. Hän kuuli huomautuksen elämän symmetriasta ja vastasi, että kas kun ei koordinoitavuus (*Koordinierungsaufwändigkeit*), se mikä Berliinin lentokenttätyömaalla ei kukoistanut. Kuinkahan elämäkerturit tulevat kirjoittamaan tämän ajan huomion keskelle unohdetuista ja jauhautuneista naisista?

Ajan virran ajatuksesta luopunut, alamäen alusta, loppukiristä ja jäljellejääneestä eristäytynyt tietyllä tavalla loistoaikaa omilla jaloillaan kulkeva kirjastonhoitaja, joka huokuisi mielellään välinpitämättömyyttä, jolla kapinoi kohtalooaan vastaan, oli – mutta ei uskaltanut myöntää että oli – väärässä maailmassa, kirjoitti koska oli saanut kirjoittaa ja se osui usein onnellisiin hetkiin, joissa ei tuntenut oloaan yksinäiseksi. Näin ollen oli itsestään selvää, ettei heitä hänen mielestään ole luotu olemaan kaiken aikaa yhdessä ja täällä, tässä on tällä haavaa kaikki mitä tarvitaan eikä hänen kuulu millään tavoin luopua “sanoinkuvaamattomuudes-

taan” ja löytää itsensä ”enää vain rummuttamassa, valtavaan nahkaansa ryömineenä” kuten kapean ihmisosan ja oman kaistamme ”muhevaa maata virran ja kallion väliltä” alituisesti toivova muttei koskaan rannasta puhunut Rilke kirjoitti.

Uusia ajattelumahdollisuuksia aukeni, kun koko kapasiteetti oli yötä päivää rouskuttamassa yhtä ja samaa kuin yksinpurjehtija vailla torkkuja monen vuorokauden rynkytyksessä. Mutta sitä hän ei halunnut kuulla. Sellaista pakkotahtia ei olekaan, jossa ei voisi kaavailla minne matkustaa tai missä itselle voisi päivä koittaa. Fiktio puolella on helppoa: on kaksi elämää, yhtäältä koettu, toisaalta oma kirjoitus koetusta. Mutta ikävä välitila, epämukavuusalue, kurja katkos, sitkeä selittely ja väistelevien vikapäiden keskustelu on fiktiossakin tylsää luettavaa ja äänikirjassa paha paikka, kun selatessa ei näe milloin kuuntelijaystävällisempi osuus alkaa. Terapeuttisissa teksteissä hakeudutaan aamuun joka on iltaa viisaampi, siihen että elämä voittaa ja tukkilautta jatkaa kulkuaan. Pöytäkään, tuo kaikkien auttavien ammattien ja hyvää tarkoittavien tieteenuskovien mukana kulkeva ohjeistuskokoelma, viitekehys ja turvataner, ei tuonut helpotusta eikä sen ääreen jääty nuokkumaan nokikkain aamuun asti ravistelamaan ja taivuttelemaan. Oliko hän onnistunut pelkillä silmillään – totta puhuen tehdäkseen mitä vain ettei ikävystyisi – ehdottamaan, että tästähän ollaan nousemassa täynnä epäilystä sen suhteen, miten pitäisi jatkaa, että ei enää välitetä siitä miksi tässä edes ollaan, halutaan vain päästä pois.

Se – mutta tarkkaan ottaen mikä se? – oli siinä tai siihen se jäi. Hän, niin se oli, olen aivan varma, sanoi itselleenkin yllätyksenä ja toiselle yllättävästi laukaisevana helpotuksena, ei ehdotukseksi tai neuvoteltavaksi tarkoitettuna asiana, ei yhtään vitsikkäästi eikä leikillisesti, ikäänkuin yläpuolisen viisauden ohjaamana, vaan kuin muina miehinä sanat, jotka purkivat tilanteen uuteen annettuun: ”Otetaan vaatteet pois ja mennään sänkyyn”.

Ei puuttunut kuin Dinglen läheltä kuusi vuotta sitten kirjan väliin poimitun rantaorvokin (viola stagnina) virkoaminen.

Meitä on muita, meihin kuuluu muitakin. Meissä on enemmän samaa kuin eriä. Samanlaiset korvat, samalla tavalla saaneet tarpeeksemme riesaksi asti menneestä selittämisestä syillä ja seurauksilla. Emme esitä opettajaa. Pyörimme paikallamme kuin tatit pannussa. Puhutaan muustakin

kuin matikoista, muikuista ja mustikoista. Suu loksahdaa häneltä auki kun hän kuulee, lukee tai ajattelee, että maasta olen tullut, maaksi olen tuleva eikä rannasta halaistua sanaa.

★★★★★

Positiivisen elämänvapauden jatkuva poissaolo ei oikein voi olla innostamatta kekseliääseen leikkiin ja kyseenalaistamiseen. Hän mietti miksei tahdikkuus voisi olla sen tietämistä kuinka kauas voi mennä ”liian pitkälle”. Muotoa tai liikettä jonka mukana se tulee ei näet voi oikeuttaa ja se heijastuu innoituksen perusluonteessa: innoitus on ”samalla ja samassa suhteessa inspiraation puutetta, luovan voiman ja voimien ehtymisen sekoittumista toisiinsa” (Blanchot). Tietysti joku tulee sormi pysytyssä varoittelemaan ristiriidoista ja jatkuvuuden ja katkoksen paradoksisista muodostuvien rajojen vaarallisesta ristiriitaisuudesta, teroittamaan että rajat ovat todella olemassa, että muovaavat tilan ja erottavat erilaiset ilmiöt toisistaan. Kirjoittaja tarvitsee katseen ja mahdin joka kuljettaa häntä kirjoittamisen liikkeen avaamassa avaruudessa. Hän voi lähestyä tavoittelemansa pistettä vain kirjoittamisen liikkeessä, jota vasten hänen on jo täytynyt kirjoittaa. Rannan olemus, rannan kokemisen vaikeus ja rantaantumisinnoituksen hyppy vertautuu alituisen vastoinkäymiseen, jota voidaan hyvin kutsua tavoittamattoman epävarmuudeksi siitä mitä voi edes etsiä, mitä koettelussa voi todistaa ja miten sellainen tunnus-telu sujuu jossa mikään ei ole annettua. Runo voi runnoa kyselemättä ja selittelemättä tunnetun kielen läpi ja iskeytyy ilmaan, siihen mitä olisi voinut, niin, mitä olisi pitänyt olla.

Aivan toinen on taju asioiden yhteyksistä, valikoivista elämänvapauksista, kaikkien käyttämistä teistä ja oivaltamisen kyvyn ja elämänvapauden tai ainakin ”elonpalon” vaalimisesta heidän kyyhöttäessään kämpällä Iivaaran kupeessa kuksaan kumottua Carringtonia naukkailen tai kun vedetään henkeä sen jälkeen kun on käännetty kangella kiveä tai kantoa tai kiivetty koko päivä tunturin rinnettä. Sille tajulle on myös täysimääräistä käyttöä kun haetaan hallista herkkuja, seikkaillaan Prahassa, haukotellaan oopperassa sekä etenkin kun levitetään pitkällä junamatkalla pöytäliina, avataan bentoboksi ja kaadetaan metallipikareihin retsinaa. Mutta silloin sanotaan, että on sitä kauhempaa kuin

tämä elämä, jolla juuri ja juuri hivuttaudutaan negatiivisen ja positiivisen elämänmudon väliselle rajapinnalle. Kuka sanoikaan että runous ja musiikki – ne mähkät joissa mimesiksen kekäleet kuuluu löytää – ovat turmiollista sielulle ellei vastalääkkeenä ole tarjolla tanakkaa tajua. Asiat ovat hänellä nyt sen verran pitkällä rannankin suhteen että hän aivan kuin pikarinsa ylös nostamalla kirjoittaisi avaruuteen, samalla painaen leukansa alas sen merkiksi, että se olin minä, ja minä tarvitsen kulku-
muodon, jonka etupää on erittäin herkkä, niin ettei orientaatiota ja ohjausta tarvitse käyttää juuri lainkaan:

Liebe Leser*innen, olkoon nimeni Unna Mable. Luulkoon piiritanssia elämäkseen. Kadotkoon vanhaan haluunsa. Talttukoon tarvitsevuu-
teensa. Askeltakoon vakaasti Taaton Tavernaan. Keksiköön sävyskaalansa ja särörekisterinsä. Yhä vain pitkin rantaa, mutta ei kaukaisella rannalla, rannattomana eikä rantaan huuhtoutuneena, ei kantaen huolta pensai-
siin unohdetuista marjoista, huvittuneena lehdistä lukemistaan tieteen ja taiteen operatiivisista manöövereitä. Tarjoutuu tutkittavaksi epäsään-
nöllisesti julkaisemissaan kolumneissa, viimeisimmät ovat “*Being an unna mable*”, “*Stängd med korona*” ja “*Kein Amusement*”. Unna Mablén var-
haishistoria valaisee alituisen muodostuminen avaruudellisuuden lin-
joja: vaeltajan varmuudella rajuilman kohdalle saattunut kirkko ja kaa-
tosateesta pelastanut kapakka ovat entiteettejä, joilla ei ole vastinetta jokapäiväisessä elämässä. Ne kertovat mitä on, mitä on voinut olla ja
mitä pitäisi olla.

Systemaattisesti tahdikkaaseen sanoinkuvaamattomuuteen murtau-
tumisessa parhaat mahdollisuudet on matemaatikolla, joka ei ole vain yksittäinen ihminen vaan myös aika-avaruudessa ja joukkojen mels-
keissä “kausaalitonta” elämää elävä käsitteellinen henkilö, jolle entiteetit
ovat abstrakteja, kaikkea tai ei mitään, jotain joka saa aikaan “arvojen”
katoamisen ja mutkistaa äärimmilleen riittävyuden, hyväksyttävyy-
den, ja tarvittavuuden osoittamisen. Matematiikalle asiat ovat olemassa
ihmismielestä riippumatta ja on vain yhdenlaista mahdollista matema-
tiikkaa. Siispä ei tehdä keksintöjä, ennemminkin löytöjä, puhutaan löy-
detyistä ratkaisuista. Jotta tehdään löytöjä, merkin on oltava päällä, löy-
täjän on kestettävä stressiä, omaksuttava ripeästi uusia asioita, annettava
periksi vitkastelematta ja puhuttava vain tärkeistä asioista. Jotta löytää,
haun on oltava päällä, pitää tuntea vempaimet, kanavat, kopiot ja asen-

nukset sekä osata korjailla, tarttua, huolehtia ja kytkeä. Kun jahti on päällä, sitoutuminen siirtyy muille alueille. Jos haluat löytää, et lepää, et jätä korjaamatta, et jätä käyttämättä ratkaisumahdollisuutta, et voi tosi paikan tullen olla myöntämättä väärässä olemistasi etkä olla analysoimatta – löytämättä – menettelyjä. Jos lepää, annat olla, jätät silleen et löydä. Mikään ei ole parhaiten eikä pahiten. Vastoinkäymisiin näyttävät sijoittuvan myös tulosten vaalimisen olemus, niiden todistamisen vaikeus ja koettelemusten dokumentointi.

Todistusteoria karkaa metatasolle. Jos kerää jotakin tai herää johonkin, jolla ei ole vempaimia, kanavia, vetolankaa tai -narua ja jota ei voi kopioida eikä asentaa, se on jotain joka lähenee äärettömyyttä. Siltä puuttuu käsite. Mutta se että siltä puuttu käsite onkin toisaalta sen hienous. Siltä puuttuu kieli, mutta sen itsensä on annettava puhua niin kuin se minun suullani ja kielelläni suostuu. UM on selvillä, että ylikieli – musiikki ja runous – kuvitellaan asioiden itsensä kieleksi, vertauskuvaksi tai arvoitukseksi, erottumoksi. Tavoitepisteeksi otetaan se, että on tyydyttävä pyrkimään rajalle, josta on kuvataiteessa huikeita esimerkkejä, anomaan rajalle, nauttimaan rajakokemuksista, palaamaan kuuntelemisen kuuntelemiseen, katsomisen katsomiseen, löytämisen löytämiseen. Universaalikäsitteiden maailmassa, siinä mikä tapahtuu kaikkialla ja tulee kohdattavaksi kaikille, liikutaan stilisteinä, sitä tutkitaan, siinä ei eletä. Kaikki on vedetty ulos, jos ei muuten niin simuloimalla, tekeytymällä. Ehkä hänellä oli mielessään journalismin kuuluisa diplomatia, *false balance* ja *bothsidesism*, joka tarkoittaa vastakkaisen näkemyksen sallimisen avulla luotua yritystä poistaa *bias*. Tunnetusti se kuitenkin johtaa laajennettuun harhaisuuteen, joka on erityinen ajankohtainen ilmastomuutoksen sekä aineistoon ja analysointivälineisiin keskittyvässä, ylpeänä tutkittua tietoa tikunnenässä pitävässä ilmapiirissä. Saksalainen viittaa tyyliin suosiollisuuspoikkeamaan: väärä balanssi on *falsche Ausgewogenheit*, meillä puhutaan *tasapuolisuusharhasta*.

Kirjastonhoitajaa alkoi kiinnostaa se, kuinka tragedian ja arkipäivän kielen tavallisen ihmisen tasolle tuonut Euripides ruoti peloponnesolaissotien kontekstiin sijoittuvassa ja myytin ja politiikan sidosta käsittelevässä näytelmässään “Turvananojat” turvallisuuden paradoksia niin häkellyttävällä tavalla, että siinä on uutuusarvoa turvallisuusanalyttikoillekin. Onhan jälkiselvittelyllä – puheella, viisaudella sekä niitä yhdiste-

levällä tai erityismieltymyksiin paneutuvalla jäljittelyllä – avain nimeämättömään, sanoinkuvaamattomaan ja tuntemattomaan pyrkivän hapuilun ymmärtämisessä.

Rannallaan hän oli nyt siis nyt tuhon maisemaan sijoitetun tragedian ja siinä pilkahtavien ratkeamattomien jännitteiden lumoissa. Hänellä oli pöydällään tragediassa ilmentyvän ratkeamattomuuden valaisemiseen soveltuva Euripideen näytelmä, joka kertoo siitä, kuinka Thebaa vastaan marssineiden sotateiden äidit ovat tulleet pyytämään apua saadakseen poikiensa “keihään kalvamat” ruumiit takaisin Thebasta hautausta ja kuoleman jälkeisen maineen palauttamista varten. Näytelmän nimi “Turvananojat” (lat. *Supplices*) voisi aivan hyvin olla myös muodossa “Turvananojattaret” – aivan kuin vastakohtana Aiskhyloksen tragedian ulkopuolisessa tilassa vaeltaville kostonhenkisille “yön tyttärille”. Näytelmään liitetyt sodan voittokulkuun sekä tuhoon ja järkyttävään tappioon viittaavat mahtiteemat – joita varmaan on käytetty elämää suuremman mielialan nostattajana tai liiallisesta itsevarmuudesta seuraavan rangaistuksen varoituksena – olivat toki siellä, mutta eivät enää kaiken huomion kaappaavana keskusaiheena.

Tragedian erilaatuistuminen on sitä, että monenlaisten kokemusjärjestysten esiinmarssin mahdollisuudet haukkaavat jotain pois murheesta, traagisesta erehdyksestä, tietämättömyydestä, kärsimykseen samastumisesta, oikealla tavalla ponnistettavista säälin ja vihan tunteista, jotain sellaista jonka voi olettaa ulottavan ambivalentit vaikutuksensa myös tragedialta toivottuun puhdistautumiseen ja kehittyneemmällä tasolla toteutuvan kokemuksen saavuttamiseen. Tragedian logiikan, joka viittaa siihen mitä tapahtuu välttämättä tai todennäköisesti ja jolla tavoitellaan historiankirjoitusta etevämpiä säännönmukaisuuksia ja universaaleja totuuksia voikin nähdä yllättävämpänä ja rikkaampana monimuodostelmana.

“Turvananojissa” jännitteiden, purkausten, päätösten ja umpikujien ilmentämä ratkeamattomuus havainnollistuu *julkisen avautumisensa* ansiosta. Tällöin pääsee vapaaksi vaikeita päätöksiä vaikeuttava ja muun muassa kunniaa, säälistä, armosta, jatkuvuudesta ja lohduttavuudesta muodostuva yläkäsitteellinen, puhtaaksi kostoksi tai yleväksi luottamukseksi palautumaton yhdistelmällinen asetelma, jonka nimi vaihtelee sen mukaan mistä näkökulmasta sitä tarkastellaan. Näytelmästä löytyy hyvin konkreettisia, yksinkertaisia ratkaisuja vailla olevia syviä kiista-

kysymyksiä: sankarivainajien hautaus- ja muistokäytännöt, ikivanhoihin lakeihin vetoaminen, äitien tunteiden voima, etenkin asioiden julkisen luonteen myötä puhjenneiden kiistojen, yhteensopimattomuuksien ja velvoitteiden heijastuminen osallistumiseen, puhumiseen, oikeuksiin, ennakointiin, viisauteen sekä turvan-, avun- ja armonanomisen (*hikesian*) rituaaleihin. Ne kertovat siitä, että anomisen ja turvan substantiaalistien kysymysten kohtaamista ei voitu enää välttää.

Olennaista oli virittyminen mysteeriiin: hautajaispuheiden, vertauskuvien ja jopa laulujen takana olevan fiktiivisen ajan oli löydettävä julkinen luonne, joten se mitä tehtiin – “*ponos*” eli vaiva, työ, uroteko, ponnistus – sai myös poliittisen tehtävän luonteen. Vinkit ja tyyntytely eivät riittäneet kun sääli ja myötätunto yhdistyi äitien vanhuudenturvaan sekä kun kansatietäminen, kyky huomioida toisen näkökulmia, vapauden salliminen ja käyttäminen, ponnistusten epäonnistuminen sekä kosto saivat niin ristiriitaisen luonteen, että oltiin jo pohtimassa demokratian ytimen valumista turmioon. Äitien toivetta, sitä että “eikö paha/ nukkuisi jo” oli vastassa kaikki muut mahdollisuudet tyrmäävä sodan jatkamisen ylistys: “Näin on, eikä toisin voisi olla!”.

Jälkiselvittelyn avaama suora tie kuoleman jälkeiseen elämään on maineteko, jonka muistoa – jälkimainetta – jälkipolvet ylläpitävät ja kunnioittavat ja saattavat jopa harkita iskua sitä kunnioittamatonta ja hämääriä puuhaavaa valtiota vastaan. Tämäkin on tietenkin myös välitöntä turvallisuutta, mutta varsinainen välitön turvallisuushakuisuus viittaa huolen poisottamiseen, jossa jälkiselvittelymahdollisuudet varmistetaan vakuutuksella. Tämä oli hänen mielestään suoranaisten lahja, kiinnostavampaa kuin “turvallisuus jostakin” ja “turvallisuus johonkin”. Hänen mieleensä tuli nykyajalle ominaiset – muun muassa selviämiskäytännön ilmentämät – pyrkimykset, joilla pehmennetään kontaktia radikaalisti epävarmaksi käyneeseen “voimaan” ja “siunaukseen” sekä “puutteeseen” ja “kiroukseen”, jota hyvinvointivaltion parhaimmatkaan kimmoisuusavaukset tai informaatioteollisuuden säpäkimmätkään sisällöntuotantostrategiat eivät onnistu tavoittamaan. Hän kutsui sitä kirjallisuuden ja narratologian suunnalta yleistyneeksi maagiseksi realismiksi. Magia jolla aikaisemmin tarkoitettiin itsekidutusta ja mustavalkoisuutta onkin nyt joitain sellaista, jolla opetellaan syleilemään epäuskottavuutta ja rohkaistutaan kanssakäymiseen olemattomuudessa.

Vanha juttu: klassinen tragedia on kuollut, inhimillinen kärsimys ulottaa vaikutuksensa sellaiselle kielen ja tunteen alkuperäisväkivallan tasolle, josta ei voi enää puhua, tekstit lähestyvät neutraalia – mitään signifioimatonta – puhetta, puhetta joka on jo sanottua, joka ei voi lopettaa sanomistaan, joka “suoltaa” ja “höpöttää” sanottavaansa. Turva- ja pelastustoimista ei saa tulla “näytelmää”. Jos turvantuottajasta ja turvananojasta nyt tehtäisiin näytelmä, siinä luultavimmin käsiteltäisiin turvallisuuden paradokseja ja turvallisuudelta odotettua niin efektiiviseksi rakennettua turvaa, ettei pelolle ja epäluulolle jää minkäänlaista sijaa.

“Traagisesta traagisiin” on Euripideetä koskeva luonnehdinta, joka ei viittaa mustimpaan murheeseen, vaan – kuten hän rohkeasti ajatteli – traagisen diversiteettiin, ei siis automaattisena kohtalona olevaan kiiras-tuleen tai täydelliseen tuhoon eikä absurdiin draamaankaan, vaan tragedian erilaatuisuuteen – kunhan se vain osataan sanojen ja asioiden yksinkertaisen vastaavuuden ja pelkkään sanojen järjestykseen takertumatta kaivaa sieltä esiin. Henry Miller kirjoitti kirjastoista yleisesti saatavissa olevassa Pentti Saarikosken kääntämässä matkakirjassa “Marussin kolossi” haltioituneesti Eleusiksesta turvananojattaret sivuuttaen: se näyttää särkyneeltä mutta itse Eleusis on jatkuvasti koskematon, “me olemme särkyneet, hajonneet, me murenumme tomuksi”, hehkuttaen ajatusta, “ettei pelastus ole siinä että sopeutuu maailmaan joka on miele-
tön (sillä) Eleusiissa sopeutuu kosmokseen”.

Satoja vuosia käytössä ollut, valtatyhjiön ja sisällissodan välttämisen ja saumattoman vallanvaihdon toivossa esitetty sanonta “Kuningas on kuollut – eläköön Kuningas!” ei tule ensimmäisenä mieleen, kun keskustellaan maailman katoamisesta kirjallisuudelta, kirjallisuuden sitkeästä matkasta kohti itseään ja samalla kirjallisuuden katoavuutta koskevasta varuillaanolomuistutuksesta. Entinen kirjastonhoitaja, nykyinen kirjallisuuden ja filosofian harrastaja sekä selvittämättömän ja mahdottoman ilmentymiä omassa autiossa mutta maallisessa ulkopuolisuudessaan yhä ihmettelevä ajatteli nyt suuria ajatauksia. Ajan virheiden ja hankausten tietämys tapahtumallistaa dialektisen kulminaation ja eksistentiaalisen kuolemaa kohti kulkemisen sijasta jotain, jota hän halusi kutsua maailmallisuuden puutteen aiheuttamaksi *kireydeksi*, joka miltei huomiota herättämättä ja äkillisesti paljastumatta odottaa ja vaatii purkausta maailmallisen ilmentymiseen. Hän ei kuitenkaan ajatellut sen olevan mitään

suhteellisen säännönmukaisesti toistuvaa pidätystä ja purkausta eikä yrittänytkään miettiä sille mahdollisia historiallisia esimerkkejä, mutta oli varma, että tällainen tapahtuu ajanmukaisella tavalla, joten sille on nyt oltava uudenlainen hiljaisuuden rikkova sekä hämääjän houkuttelematon ja melankoliaan vaipumaton ulostulotapa. Koska hän ei osannut odottaa omaperäistä sanomistapaa tai kieltä, hän erityisiin tunnistuksiin ponnistelematta mutta niitä välttelemättäkään ajautui poetiikassa ja musiikissa esilletulleeseen leijuvuuteen, ilmavuuteen, painottomuuteen, joka tietynlaisen räyhäämisen ja räväkkyuden jälkeen rauhoittuu ja purkautuu hitaasti ja vaipuu äänettömyyteen ja sanoinkuvaamattomuuteen. Tätä hän ei ajatellut maailman hulluksi tulemiseksi eikä hän liioin pitänyt sitä pelottavana muttei toivoa antavanakaan. Leijunta tuhkaan peittyneiden hiukan olemassaolostaan kertovista hehkuvista kekäleistä muodostuvan *mähkän* ympärillä – joka ei ole enää peitetty *umpimähkä* – piirtää rajoja etäämmäksi, tekee tilaa kysymykselle, kaventaa kyynisyyden julkeutta, korvaa sokean pisteen varuillaan olomuistutuksella.

Kun olemme olemassa, emme ole kuolleita ja kun olemme kuolleita, emme ole olemassa emmekä siis koe kuolemaa. Henkilökohtaisen kokemuksen kanssa yhteismitattoman kuoleman voima ja mahdollisuus pidätyksessä kirjallisuuden kautta? Kuolemaa kohti ei voi omaksumallaan voimalla mennä. Päiväänsä ei päättä kuolemalla. “Kuolemalla kuolevan” pitää Mooseksen kirjan mukaan ansaita se hankkimalla Jumalan viha päälleen, syömällä hyvän- tai pahantiedonpuusta. Koulussa opetettiin monin kiemuroin koristellun ja kippauskohdista puhdistetun tragedian kaava: “tapahtumasta” noustaan “käänteeseen” tai “kulminaatioon”, josta päästään “kehityskulun muutokseen” josta avautuvat huippukohdan “kuolinkellot” tai “käännös parempaan” tai josta joudutaan “kiirastulleen”. Siellä opetettiin myös sietämään sitä, mitä ei voi muuttaa, mutta sitä ei pelkistetty sirpaleiseksi onnellisuudeksi tai kärsimykseksi eikä puhuttu mistään maailman tarkastelemisesta avoimin silmin. Absoluutiset ratkaisut ja vastakohtien kumoamiset olivat niin peruskauraa, että asioiden perusteet jätettiin käsittelemättä.

Paluu piiritanssiin

Hän uskalasi jatkaa sitä minkä oli kauan sitten aloittanut. Rannan ei pitä muuttua omissa myyteissään muhivaksi saareksi muiden selän takana. Elämän tarkemman tutkimisen ei tarvitse tuottaa uusia mahdollisuuksia. Rimaa ei laiteta totuusarvioinnissa tajun tuolle puolen. Välinpitämättömyys oli samalla kertaa mukanaolon saumojen lievenne, vahvenne ja varmuus. Hän arveli ettei ikinä saada selville mitä milloinkin on tarkoitettu sekamelskalla: kirpputori, tilkkutäkki, makujen sotku, päätösten möhlintä tai sähläys, mahdoton käsittää, epäjärjestys, absurdi, labyrinthti, konfuusio.

Logiikkansa horjumista hän ei epäile. Samat asiat tulevat mieleen. Aika tuntuu kiertävän spiraalia, kirjoitukseen nappautuu asia sieltä ja toinen täältä. Hän ei näe unta kirjastosta eikä sen hyllyillä sydämiä, keuhkoja tai kalloja tiiviissä riveissä vieretysten. Kirjallisuus – sen välittäminen, lukeminen ja kirjoittaminen – ei hänelle ole ystävyuden tai hyvien tapojen harjoittamisen asia, kirjallisuus ei hänen mielestään auta lukijaa löytämään itseään eikä voimaantumistaan, tekevän hänestä tai kenestäkään ihmisenä parempaa tai asettumaan toisen sijaan eivätkä paljon pohditut tieto-ongelmat hänen mielestään palaudu kirjattomuuteen tai lukemattomuuteen. Kirjoittajatunnustusta enemmän hän toivoi toisinaan käyttöönsä kirjoituskonetta (värinauhaongelma) ja kaipasi huippupätevää puhtaaksikirjoittajaa. Hän ei kunnolla tajunnut mitä viimeistelemisen on, sillä hän vain kirjoitti ja keräsi, katoi sopivien patruunoiden puuttumisen vuoksi leveäteräistä täytekynänsä matkamustepulloonsa, hän näet kirjoitti usein käsin, enimmäkseen kurinalaisesti ja kauniisti, ei korjaillut tai kynästellyt loputtomasti. Hän ei voinut ymmärtää, että tällä annettaisiin itselle jossain tärkeässä mukana olemisen tai johonkin suurempaan kuulumisen tunne. Sosiaalisen voimistamista ja heikentämistä ei hänen mielestään ymmärrä vielä kukaan. Sama se, jos tämä luetaan niin, että kirjoittaja on tullut vanhaksi, elää rinnakkaismaailmassa ja on jätetty hämärän näkemyksen maailmaan. Varmaan olen myös monella tavalla kelju, mutta en ole yksinäinen, en ainakaan tätä tehdessäni, että minua tarvitaan. Ajattelen paljon. Minulla on hyvin yksinkertaiset ilot, mutta trappistiksi en tule. En ole syvä lukija. Monet asiat jäävät ymmärtämättä. On asioita joita on aina vaikea sanoa, sillä henkilökohtainen

tuntuu aina vähäpätöiseltä enkä koskaan oikein osaa tietää mitä tehdä. Mutta tämä mitä olen tehnyt on tosiaan kolahtanut minulle ja jotenkin vaikuttanut minuun. Tunnustuksia? Nämä juuri sanotut olivat lauseita, jotka hän oli terävällä lyijykynällä kirjoittanut tekstinsä vasemmanpuoleiseen marginaaliin. Mutta eihän se ihan näin voi mennä. Ei ole kyse yksistään oman maailmankuvan kanssa riitelevistä asioista eikä tyyppääntymisestä ansiottomaan keplotteluun tai päättymässä olevan aikakauden efektinä syntyneeseen intensiiviseen tilaan ja laajentuneeseen tyhjyyteen, joka on aiheuttanut kiukkua ja suuttumusta. Se ei ole ylellisyys-, kauneus- tai koruongelma, vaan kaikkeen mahdolliseen kiinnittyvä mentaliteetti, jolle ei ole käsitettä eikä nimeä, jonka hänkin tunsi nimettömänä nimettömän olemassaolomuotonsa piiritanssissa. Aikalaismielialaa kuvataan rakenteista ja puutteista irtoamisesta seuranneeksi pitkävetoisyydeksi ja ikävystymiseksi, jonka vahvistaa ripustautuminen nostalgiaan tai mukavuuteen, jotka taitavat olla sama asia. Mikä muu kuvaisi tätä yhtä hyvin kuin erakkomunkkien kokemuksesta kertova ilmaisu *cella continuata dulcescit*, jatkettu vankeus käy suloiseksi. Karmeliittojen siitä esittämän englannin kielisen tulkinnan – “*a cell becomes more sweet as it is more faithfully dwelt*” – voi kirjoittaa vaikka näin: vankeus tulee makeammaksi kun sen ottaa todesta.

Yksityisen puolen lisäksi hänellä oli vielä yksityisempi puoli, *unspeakable*, jota ei voi sanoa ilmaista ja jonka hän piti itsellään. Sen – kuten hän oikeutetusti ylpeili – enemmän tai vähemmän hehkuvat “hiilet” on peitetty, ja joku surrealistisesti lukisin sen keinoksi päästä näkyvän maailman lumen lävitse halun vapaan toteutumisen alkutilaan. Harmaa tai oikeastaan valkohapsinen ohimo, tukanväri joka iän mukana muuttuu ja yhdistetään elämänkokemukseen, varovaisuusharkintaan ja turvallisuuden antoi tälle, sekä avautuvalle että sivuun poikkeavalle, sekä omalaatuisen hajaantumisen sallivalle että läsnä olemista alleviivaavalle mutta yksityisyyttä piilottelevalle persoonalle kenties hiukan ulkoapäinkin havaittavan himmeän korostuksen. Käsittämättömään tunkeutuvasta ravistelevasta tutkimuksesta ei ole helppo puhua mutta sen olemassaolosta on merkkejä – siksi tuhkan peittämää mähkää ei pidä luulla lannoitteeksi.

Unna Mablen mukanaolomuodosta huokuu huojennus, jonka tämä itse määrittelee kyvyksi uudelleenorganisoitua itse konstruoimansa

historian seuraamispyrkimyksen nojalla. Se erottuu ironiasta pelkistymättömän ja arvaamattoman luonteensa ansiosta. Se ei oikeastaan ole pelkistynyt eikä pelkistymätön, supistuva eikä sopeutuva. Sen mukana kulkevaan "huumoriin" kuuluu todettua mukanaolomuotoa vastaan harova ominaisuus, se ettei asetuta mihinkään varmaan ja vakaaseen vaan huojennuksen keskelläkin on oltava varuillaan huojentumattomuusyllätysten varalta. Umpi Mähkän lämpö vertautuu yltiöromanttisesti valoon, kun taas "Oi valo nukkuvassa talossa!" (O Licht im schlafenden Haus!) johonkin ihmeelliseen.

Hauskassa kirjoituksessaan "Borges ja minä" maailmanluokan kirjastonhoitaja Jorge Louis Borges tuskailee menettäneensä yhteyden "jää-räpäisesti asioita väärentävään ja suurentelevaan", kirjoittavaan ja luennoivaan julkiseen minäänsä, mutta ei vaikuta olevansa tästä erityisen murheissaan. Kirjastonhoitajakoulutuksen saanut ruotsalaisrunoilija Göran Sonnevi kirjoittaa *Oceanen* kokoelmassaan: "Mitä minä en tiedä itsestäni/ En varmaan melkein mitään/ Älä siis pelkää". Roland Barthesin "*Journal de deuil*", jonka kirjoittaminen käynnistyi hänen äitinsä kuoleman jälkeen, ei ole yksistään eksistentiaalinen surupäiväkirja, vaan etualalle kohoaa syvä ja vakava kirjoittamisvoiman ehtymisen epäily ja pelko. Päälle liukuu melankoliseksi liikkumattomuudeksi pelkistymätön, aina jollakin erityisellä tavalla itsepäinen, erottautunut ja etäännytetty muoto. Tämän tutkimiseen ei ranta eivätkä sillat rannasta menneisyyteen ja inhimillisesti uteen riitä, joten Borges ja Barthes jäivät kunniamaininnoiksi ja Sonnevi naapurikoreudeksi.

Nykymaailmassa et ole tiedollisten kokemustesi arvostelukykyinen sinä, vaan tieteellisen tiedon auktoriteetin kädenojenenuksen vaikutuksesta vedenpitävän varmasti, eksaktisti ja uskottavasti liikuteltava sinä, joka kuin yksin kallioluodollaan huutaa apua tiedonpuutteeseensa, mutta jonka on mahdotonta saada käyttöönsä tiedemuodon ympärillä olevia erikseen tulkittava ja perusteltava oletusten ja valintojen kehys. Sinä et ole sinä, mutta sinä et myöskään tarvitse sitä mitä voit olla. Sinä et ole oppimaasi, poeettisuuttasi etkä historiallista praksistasi käsissäsi pitävä sinä, vaan arkipsykologian kehitysliikkeeseen asiakas. Havaitsemis- ja kokemistavaltasi sinut luetaan lääketieteen maailmaan, vaikka olisit tanssikursseilla tai polvistunut ehtoolliselle. Autopilottisi ei osaa koskaan kertoa saatko selityksen kontingentissa prosessissa. Sen ajattel-

minen on kiehtovaa, sillä jokainen efekti esittyy sekä *pidennettävänä* että *uudenlaisuutena*, saman kontingentin prosessin puoltona uudessa tilanteessa. Vaikka sinä et ole sinä ja vaikka sinun kannettavaksesi on tullut ongelmia ja vaikeuksia, sinun huoltasi kantava ja huolesi hoitoon kuuluva päätös- ja tekemiskapasiteetti on sinulla itselläsi, sillä toisten puolesta huolehtiminenkin on aidon huolen toteutumisen edellytys. Varovaista painonsiirtoa puolelta toiselle.

Vaikka et ole sinä, oletko sittenkin sinua taitavampi ja kekseliäämpi sinä, sellainen joka ei tiedostamatta välttä kaikkea omaperäistä, vaan ihmettelet, kuljet, keksit ja teet epätavanomaisia asioita ja osaat ottaa ajateltavaksi asioita, joita pelkän järjen keinoin on mahdotonta selittää tai sanot niistä sanottavasi kävelytaidottomaksi kutistumatta.

Hänen muistiinpanoistaan löytyi makulatuuripaperille leveällä mustekynällä ja niin selkeällä käsialalla kirjoitettu *soulcraft* että se on voitu tähän jäljentää ainuttakaan kirjainta menettämättä, vain ilmiselvät kirjoitusvirheet on korjattu:

Kippikohta, epookin käsitekin murtuu, mikään ei oikeastaan surkastu, transsendenssittomuus, järjen korjailu ja tiivistäminen, pitkäaikaisten ponnistelujen valuminen hiekkaan, sen aiheuttama pöyristyminen, ärsyyntyminen ja moraali-paniikki, eritoten miesten ja naisten muutosten taivaat ja fundamentitkin rikki repivät torjuntareaktiot. Pakopiste, tänne hukatun ja maastoutuneen ponnistelu. Sinulta vaaditaan vauhtia. Tässä on sinulle vauhtia: kokoa suitsuttamattoman ranta-asukkaan minät. Sinulta odotetaan efektejä. Tässä on sinulle efektejä: apaja johon kurkotat ja jonka hylkää, kasvot joilta tavoitat mennyttä ja tulevaa aikaa yhtäaikaisesti, vilkku joka ilmoittaa kirjoittajan väistymisen tekstin tieltä. Sinulta pyydetään draamaa. Tässä sinulle draamaa: tule rantaan piiritanssiin. Ei sanalla tähyilyä vaan sanaa kohti: ranta ei valmista runsauteen, ranta alustaa, sallii sanallisen ajattelun. Paljon nähtävää. Paljon tuli nähdyksi. Katse kurottautuu, tarttuu ja taittuu. Katse osuu, käy kavahdus, ei jumissa. Näinkö tulee jatkumaan? Onko tämän jatkuttava? Onko näin oleva olemassa? Ei enää syvemmälle. Jäljellä rantaa hengittää. Syvä hengenveto. Paikka ranta-viivalla. Saan katsoa. En säiky. Havaituksi tahtoo tulla apaja. Se mihin kurotaan, mistä voi vetää vesiperän, mikä tulee ja menee muualle. Havaituksi tahtoo tulla kasvot. Se missä kuvastuu henkisyys, odotus ja ulappa. Havaituksi tahtoo tulla vilkku. Luovuttaa itsensä ilman koston magiikkaa ja kilvenkiilloituksen paatosta, se kun viisaus hajotetaan osiin, se kun tulee raakuus jota ei itsekään

hyväksy, se kun vaippa vedetään hiilloksen päältä, se kun vanhat kysymykset palaavat ratkaistavaksi, se kun minä eliminoidaan vetämällä se valppaaksi virkuksi orientaativilkun tasolle. Apajan, kasvojen, vilkun kautta ne syntyvät uudelleen. Rilkellä ”muheva maa virran ja kallion välillä”. Linkolalla ”himmeän hehkun maa”. Unna Mablella rusementen hillitön roihu.

Jotain muutakin löytyi, nimittäin yritys kirjoittaa vielä askeleen pitemmälle menevä, näynomainen ja itsekriittisyydessään hämärä mutta vakavaviritteinen runoteksti, jonka kirjastonhoitaja paljastaa osittain seurailevan kanadalaisrunoilija Anne Carsonin “*Sure, I Was Loved*” nimisen runon alkutahteja:

*Minä kesytän sinut.
(Se kun nähtäis.)
Olit pelkkää ilmaa.
Et vakuuttava.
Epämääräinen.
Hehkuit sumeilematonta ylpeyttä.
Valmiina ahmimaan tai tulla ahmituksi.
Et ollut tyyni elämä.
Kävelit omilla jaloillasi.
Korvasin kainalosauvasi.
Riisuin kenkäsi.
Vaadin sinua puhdistamaan sotkusi.
Tartuin samaan sotkuun seuraavana päivänä.
Sinä kutsuit minut loistoaikaasi, minä tein sinusta tuntemattoman henkilön,
luuserin, tulokkaan, tulkitsemattomasti toisen, kenenkään omistamattoman,
panttivangin, ikävän ja ilkeän syntymäpäivälahja.
Syövytin sinun ihmiseksi.
Pirstoin puhtisi.
Sepitin vakavuutesi.
Vedin sinut kurkistusreikäsi läpi.
(Et kyllä vetänyt.)
Kesytän sinut.
(Et kyllä kesytä.)*

Hän tuntuu olevan melkein jokaisessa paikassa kotona. Häntä minun on vaikea kääntää, ellei hän jopa ole kääntymätön, mutta kumma kyllä sittenkin parin mutkan kautta osoittautuu kääntyväksi, kääntyväksi edellyttäen että ryhtyy puuhaan vaivojaan säästelemättä eikä kysy alituisesti lupaa irtautumiseen ydinsisällöstä tai ydinteksteistä. Mutta taustalla on silloin oltava elämänmuodon itselle ja muille tuntemattomiin ja arkoihin kohtiin petolliselta havaitsemis- ja kokemistavan tasolta ulottuva tuntemus. Etenkin kun kyseessä on pysyttelvyuden muoto, jota on turha yrittää palauttaa traumaan tai kuilun reunalle, mutta ei sen myöskään tule kuulostaa kamalan sijasta kivalta, sillä siinä pyörii loputtomasti ja yhä uudelleen itsepäisesti toistuen julmuus ja hellyys kuin rannalla kävelevän askeleet, jotka usein suuntautuvat hiukan sivuun tai syrjään ja jotka sattuvat yhteen ja eroavat. Hän tietää turvallisuuden projektioksi, joka kroonisen keskeneräisyyteensä ja yleiskatsauksettomuutensa vuoksi kasvaa kielessä kodin, maakunnan, maiseman ja paikan hallitsijuudeksi, jota yhdet hädissään palvovat ja jonka merkisemättömyydestä toiset yrittävät kehittää kaikkeutta. Kukaan – muu kuin runoilija – ei havainnoi ja ymmärrä mitä ympärillä tapahtuu, ei loistava kenraali joka yhden katseen voimalla hahmottaa taistelukentän, ei lintumies joka välittömästi tietää kahdensadan metrin päässä lentävän linnun suokukoksi, ei itsevarmalta ja ryhdikkäältä näyttävä merikapteeni eikä tullin tariffikiintiöitä ja saaliiden kannanhoidollisia rajoja määrittävä rannan virkamies. Turvallisuus on mielikuviutusmerkki.

Hän ei tunnu pääsevän eroon ajatuksesta, että lukija näkee kirjan koskettavissa kohdissa kaivattua ja kadehdittavaa kodikkuutta, joka saattaa herättää yhteistä ihastusta niin, että kahden ihmisen erimielisyydet ja vastaväitteet “häipyvät heti silmien kirkkauden tieltä” (Jane Austen). Toisinaan arvo kehkeytyy biografisten ja psyykkisten ratkaisujen nojalla. On helppo eläytyä kirjailijan onnettomaan elämään. Kun lisäksi se, miten kirjallisuuden ajatellaan estävän kärsimyksen tai paljastavan kärsimyksen taustalla olevat kulttuuriset ja poliittiset rakenteet vetoaa taustaolettamuksiensa nojalla yksinkertaistettuun havaitsemistapaan tai puhuu ihmisestä kärsimyksen selittämättömyydessä, hän on valmis ääneen puolustamaan teesiään, että kirja ei ole havaitsemis- tai peilaustapa, joka auttaa meitä löytämään itsemme tai tekee meidät muuksi kuin luulemme olevamme. Tätä hän nyt tuntuu toistavan. Antikvaarina hän väit-

tää, että vanhan mestarin henkisestä vireydestä ja luomisvoimasta yllättyminen voi osoittautua haitalliseksi. Lukija on taivutettu näkemään suoraan jotain sellaista mikä häntä liikuttaa unohtaen itsenä olemisen ja toiseksi tulemisen.

Jokin hänen tekemisiään häiritsevä, älyllisesti kiduttava epäily oli ensin raivannut tiensä vaatimaan minän siivoamista paikaltaan niin että minusta lähtee osa pois, mutta aika pian se muuttui puolittaiseksi varmuudeksi kulkea oman itsensä läpi oppimansa unohtaen ja *hakematta suojaa* erityisestä rohkeudesta tai kannustuksesta, pitäen niin väkevästi kiinni omasta itsestä, ettei vastaa ohjeellistavan äänen kutsuun. Konstruktiiivisten ratkaisujen poissaolo ruokkii turvallisuusnarkomaniaa. Pysähtyneisyydestä hän ei muista lukeneensa mitään. Mitä se ylipäänsä voisi olla. Taloudellinen stagnaatio – koneen yskiminen ja pysähtyminen – on eri juttu. Menetetty sukupolvi, suuri muutto, *American dream in crisis*, yhteishyvän päättyminen on eri juttu, paniikit ja lamat ovat osa vapausperustaista demokratiaa, joka on tunnetuista valtiomuodoista ainoa, jossa yhä yritetään tavoittaa elinkelpoista ja tasapainoa “annetun todellisuuden” ja “idean” välillä. Maailman hyväksyminen kaikkine kaoottisuuksineen, vihamielisyyksineen, vahingoittavuuksineen ja samanaikainen valistuneen sivilisaation ylvään ihanteen seuraaminen, ihmisten valmistaminen parempien olosuhteiden odottelukohtaloonsa, myttyyn mennyttä globalisaatiota hyljeksivän kansallisvaltion hyväksyminen siitä nimensä saaneeksi organisaatioksi ja toimijaksi on olennaisesti tätä. Eräänlainen antautuminen kompleksiteetille.

Epätäydellisyys, uskon asioissa tehdyt kompromissit, liioittelevat kompensointiyritykset ja terävyyden puuttuminen on niin kiusallista, että kaikki eivät sitä kestä. Arkitajuntaa tavoittamaton ja kunnollista ratkaisua vaille jäävä puuha tuntuu silkalta myrkyltä: turvallisuusnarkomania kasvaa miltei mitätähansuuteen asti ja pahuuden hallitsemattomasta lisääntymisestä omantunnontarkasti kirjoittavien on vaikea välttää joutumista oman pesän likaajiksi. Tässä ei pärjää enää kuin matemaatikko, joka pelaajien vuoroista, toimintaympäristöistä, kohteista ja kumppaneista sekä rannalla nousevan ja laskevan auringon välihetkistä välittämättä piirtää ääripäiden ja muutaman määritetyn tuloksen kautta käyrän, esittää lasketut väliarvot ja korvaa todellisuuden kartalla. Sitä sanotaan malliksi ja sille kaivataan tarinaa. Mallintaja tuntuu tajunneen, että *modus vivendi*, rauhanomainen rinnakkaiselo on luhistunut sisäänpäin

kapseleistaan ja korporaatioistaan sirotelluksi samankertaiseksi vierekkäisyydeksi. Sen *modus operandi* on mallintamatta, mutta saksalaiskirjailija on keksinyt nonsensekonstruktion “*MERZ*” ja muodostuu sanoista *Kommerz* (kauppa), *Herz* (sydän), *Scherz* (pila) ja *März* (maaliskuu).

Viimeistä sanaa häneltä et saa. Ketään hän ei vakuuta. Oppineet eivät häntä kuuntele. Vetoa menneisyyden varaan rakennettuja kyhäelmiä ja muita identiteetteihin vieviä oikoteitä kohtaan hän ei tunne. Suorasuokaisesti kylmäksi kirkkaaksi älyksi ja faktojen kavaljeeriksi kutsutun ominaisuuden hän käsittää samanaikaisesti eripurana sallivaksi rajallisuudeksi, sillä sehän rakentuu sovitulle tiedolle ja kunkin kyvyille ja taidolle tuottaa omalla tavallaan päteviä ratkaisuja vaikeisiin ongelmiin. Voimameko olla näin yksinkertaisia? Jos irrationaalisuus ja ikisyvät mahdollisuudet liitetaan puhtaaseen järkeen seuraa oikosulku ja pääsärky. Mutta ”totuuden” avaamisessa ja pohjustamisessa on käytössä myös toisenlaiset kysymykset. Ne ovat kysymyksiä, jotka eivät todista mitään. Ne paljastavat asioita. Niiden todistusvoimana saattaa olla pelkkä kuvitelma, mutta se ei haittaa, sillä kuka nyt haluaisi lukea saadakseen pelkkää kirkasta tietoa. Kuka hankkisi ymmärrystä vain hyväksynnän nojalla? Lukemalla saadaan ilmaa siipien alle. Nuorisopalstalta hän luki millä sanoilla ollaan tympääntyneitä tiedotteita kohtaan: ”pelkkiä faktoja, ja sekös jengii vituttaa”.

Sanat on puhallettu ilmaan, jotta päästään kiinni niiden ennalta sitomattomiin ja niissä eläviin sitoutumattomiin mahdollisuuksiin. Sanojen ilmakäytävästä (corridor) tavoitellaan yhteyksien ja jatkuvuuden ilmaistua. Tyhjän päälle joutuneiden on keksittävä alusta ja ponnistettava ilmaitse yhteyksiin, jopa tavoiteltava ilmasta ilmaista henkistä yhteyttä. Mutta sanojen painottomuus yhtä hyvin kuin myös sanojen painollisuuskin on hänen mielestään epäselvä asia. Alkaako horisontti heti tästä vai onko sitä seurattava pitemmälle? Mistä saadaan ilmaa sanojen siipien alla? Onko kysymys *neofilian* vastaisesta mielipidekäytävästä, muutosvastarinnasta jolla olemattomuuteen tavoitellaan orientaatiota, oikeaa mittakaavaa ja tarkoitusta, symboleja ja kiinnekohtia? Mistä *alus*, alusta, alustus? Talouskerrostumiensa, toteuttamiskaarensa ja vaikutuspiirinsa vuoksi koristeelliset ja monimutkaiset järjestelmät on yksinkertaistettava? Epäselvien kertomusten tilalle on saatava peilikuvia? Totuuden politiikkaa hivutetaan politiikan totuuden ja totuususkon avoimen kes-

kustelun tilalle? Onko sittenkin kysymys siitä, että on kadotettu kielen ääneenlausutut sanat, mielen järkähtämättömät hiljaiset sanathan ei hievehdakaan.

Handke empivänä hieman pumpulimaisten paradoksien tunnelmassa. Sebald miltei verenlihalla inhimillistren tragedioiden katakombeissa. Bernhard monotonisissa yksinpuheluissaan. Beckett loputtomassa vaeluksessa vailla voittoa toivoa valosta. Vuorille kiipeävistä ja kohtaamattomuutta kohtaamattomista ei enää sanaakaan. Itselle merkityksellisistä asioista puhuvan alitajunnan toivossa. Ryömien selville mitä on meneillään? Kadotetun paratiisi tunnelmissa ei pyörittäisi näin taidokkaasti ja vikkelästi ellei sen keskellä figuroisi kadotettu paradigma, kadotettu voimassa oleva sääntökokoelma, jonka salaisuutta hän eikä hänen sisäinen kriitikonsakaan koskaan saa selville. Sebaldin ja Bernhardin nosti jaloilleen äidinisä, mutta Beckettä opetti isä. Yhden asian tiedämme varmasti. Hän opetti Beckettä uimaan ja sukeltamaan. Miten se nyt menikään: hän kutsuu sinua hyppäämään, hän huutaa, hän vaatii rohkeutta, aivan kuin sanoen, että älä emmi, nyt on aika. ”Seisot hyppy- laudan nokassa maailma katselee sinua vedestä ja kiinteältä maalta”. Isä teke enemmän kuin opetti selviämään, pitämään puoliaan, näyttäytymään maailmassa pystypäisenä. Näinhän kaikki isät yrittävät, aikuis- taa vaikei useimmilla heistä ole hajuakaan siitä mitä ”selvä”, ”puoli” ja ”pysty” tarkoittaa tai mihin niillä milloinkin viitataan. Aivan kuin ryömmimisen, kaatumisen ja kömpimisen – ”aikuisuuden kukinnan” – keskeltä kohoaisi ulottuvuuksia, kehyksiä, tikapuita, jalansijoja. Maloyssa kirjoitettiin käden liikkeestä, käden joka ”tuntui vapisevan polvellani jajosta silmäni eivät nähneet muuta kuin ranteen, voimakassuonisen selän ja alemmat valkoiset sorminivelet”. Mistä tahansa onkaan kysymys, se on esitys liikkeen muuttumisesta epäselväksi liikutteluksi aina siihen asti, että ”käteni eivät koskeneet enää samoja kasvoja eivätkä kasvoni koskeneet enää samoja käsiä”. Kirjoittaja toivoi että tällä olisi ”jonkin sanottavan sijasta jotain tekemistä”, koska silloin tietäisin ”missä olen, ja kuinka pitkälle olen päässyt”. Beckettin kertojat eivät tunnustele elämänsä kaksi käsin vaan oudoksuvat jäseniään. Mitä Sartre neuvoikaan Inhossa sanoessaan, että ”tunsin taannoin merenrannalla, kun pitelin tätä kiveä --- eräänlaista inhoa käsissä”.

Elämänkerrallisuuksia vilisevässä ”Seurassa” (Company) vilahtaa myös piiritanssin paikka:

”Ranta. Iltä. Kuoleva valo. Kohta ei mitään jäljellä kuolemaan ---- Seisot selkä rapakkoa päin. Ei muuta meteliä kuin sen”.

Ranta pelkkä rapakko. Ei toivoa muusta. Pirullinen piiritanssi. Rapakon meteli, voiko sen makeammin mitätöidä, mutta on vielä ”jos”:

”Jos silmäsi avautuisivat ne näkisivät-----”

Mutta mitä ne näkevätkään:

”--päällystakin liepeen ja hiekasta esiin pistävien saappaiden nilkkaimet”.

Sitten vain sen kuvaus. Hänet, sinut, lukija, ehkä selvyys, puolien pitäminen ja pystyyskin jätetään *sellaiseksi*. Vieläpä nopeasti, jotta kaikki keksitään ”seuraksi itselleen --- seuran vuoksi”. Kunnnes, sekin on sanottava, aivan lopuksi ”kuulet sanojen alkavan lähestyä loppuaan” ja matkustat, siis sinä, matkustat mielen temppeleissäsi ”tyhjällä sanalla hiukan lähemmäksi viimeistä”.

Beckett ei voinut kulkea – omia tärkeitä asioitaan lukijalleen tyrkyttäneen – Joycen tietä. Hänen kavennettuun asetelmaansa ei kuulunut eepistä autentikointia eikä elämänfilosofista vainua, vain aforistis-eksistenetiaalisia ihmelääkkeitä, jos niin voi sanoa. Paha mennä tyrkyttämään mitään, jos vaikuttaa olevan ikuisesti epäselvää onko lukija kokenut kauneinta mitä ikinä on kirjoitettu vai jotain joka ei ikinä palaa tämän silmien eteen tai tiedämmekö ylipäänsä mitään kovin kauan. Asiaan vaikuttaa myös se että osaamme kuvitella ajan jolloin meitä ei ole ja tiedämme että monia piirteitä tuodaan mukaan jälkikäteen. Sanoihin tukeudutaan kun ne ovat katoamassa tai sanoja ei ole ollut koska olemme olleet ”kalvojen peittämässä” toisessa ajassa tai vierailleet omassa ajassa ajattomana aikana (zur Unzeit). Olet ja et ole sinä. Unohduksiin jääminen voi olla ihmeellistä eloonjämiseliksiiriä.

Hän herättää lukemansa kirjailijat omaan kuulusteluunsa. Kadottamaisillaan olevasta ikävästä surullinen ja kertojan uneen kuljettava Handke

ei palvo perinteitä, lähestyy uskonnon kaltaisen luonnon muuntautumiskykyä, viljelee ja kuvailee maailmaa, mutta sisäinen kello käy ihan omassa ajassaan – mitä teet kun mitään ei voi enää tehdä? Bernhard on perustanut eriskummallisen nykimisoireista ja änkytyksestä menetyksiin ja pelkoon ulottuvan pienoismaailman, jossa varaudutaan, piilottaudutaan ja erakoidutaan, mutta monotonisessa yksinpuhelussa tarjoillaan karua menneisyyttä ja syvää ironiaa pursuavaa elämänmyönteisyyttä. Se joka yrittää tehdä Sebaldistakin tuhteja tarinoita tyrkyttävän kertojan on luultavasti harpponut inhimillisten tragedioiden katakombien ja aamutuimaan ilmassa leijuvaan tuhkan yli.

Kertojan auktoriteetin tai tämän itsestään antamien merkkien perusteella tuskin voi päätellä puhuvatko tapahtumat puolestaan, mikä on tuottava teko tai mikä kertoo rajattomuudesta: Sebald varmistaa tai vahvistaa kirjoittamalla epävarmuuden, ei koskaan ilmaannu viimeisempään menneisyyteen, ei välillä tunnu tietävän mistään mitään ja tuntuu kertovan mitä on jo kerrottu, mutta kaikkea ei pidä uskoa. Epävarmuus, tuntemattomuus ja outous riivaa Sebaldin sielua myöten. Perikatoskeemasta kummalliseen henkilökoostumukseen nojaavaan muodon uhkayrityksenä kirjoitetun komean komedian kirjoittanut László Krasznahorkai luo kummallisen kauniin *toisenlaisen kotiseuturomaanin* ilman muistomerkkejä ja virtuositeettia, ilman pauhua ja ulvontaa.

Katsomme kaihoisasti Joycen tunnettua näytelmää, jossa pohditaan kuolleiden läheisten merkitystä ja voimme aivan hyvin tulkita Finnegans Waken tarpomiseksi pyörteiden jälkeisessä vanavedessä, aistimme Beckettin rapakkorantoja, Handken innoittavuuden purkausten luonnonvoimia, pistäydymme Borgesin kirjastoissa, Bernhartin sydämen sivuhyppyihin verrattavaa rannattomuutta, Sebaldin kouristuksenomaisia rantoja ja tietenkin *Straussin taidokkaita pyrkimyksiä olla takertumatta rannan verkkoihin*. Päivittäin rannalla kuljeksiva mies muuttuu mieheksi sadusta tai mieheksi tarusta. Matkalla laiva irtoaa ilaiturista (Kai des Lebens), etäännyy kohdatusta kokemuksellisuudesta. Kuka on se minä joka minään erityisenä sanojensa ja tekojensa takana seisovana ”minänä” seisoo kokkатуulessa, painaa tähystäjän kasvonsa toiselle puolelle, joka on enemmän kuin maisema tai näköala: *kun perehtyy johonkin oikein perusteellisesti, alkaa vähitellen tajuta, miten laajan meren rannalla asustaa*.

Piirroksat hiekassa

Mistäpäin te tulette, alakertaa siivoava heti silmiin katsova, heti ystävällinen eikä yhtään kyyryinen vanha mies kysyi. Etelän miehiä, vastasin, mutta olen ollut täällä yli vuoden. Minulla on asunto Katajanokalla vanhassa talossa ja naisystävä Porvoossa, mies yhtään ylpeilemättä kertoi. Hänellä oli myös monta isoa amerikanrautaa. Kahdeksankymppinen siivousfirman toimitusjohtaja ja sen ainoa työntekijä luuttuamassa rappukäytävän lattiaa. Kerrottiin että maailmanmies. He tapasivat neljättä kertaa. Mies kysyi vielä, että yliopistostako? Tuttu paikka, vastasin. Tarkoitin professoriko, mies selitti, te muistutatte sitä tyyppiä. Sepä ikävää, vastasin, kävisin mieluummin rannasta kohtalonsa löytäneestä, kerran viikossa lossilla virran ylittävällä postiautolla kylillä asioivasta, väylämerkkejä vanhoilla päivillään valvovasta luotsista.

Muistattehan kun askeleet rantaan olivat joskus naurua, juoksua ja käpyjä. Rannan rajat häilyivät valon suunnasta ja ääriviivoista riippuen. Soudin pitkin rantahiekkaa läpi koiranputkinurmikon. Autiolta rannalta kuului lasten ääniä. Veden syvä materia. Vesi lepäsi tyynenä. Rannassa laskin paperiveneen veteen. Rantakivet aina samat. Kaukaisimmat saaret siinsivät kahdentoista kilometrin päässä. Lumen vaimentamana ääretöntä. Kuvittelee horisontin, jossa ei ole mitään, pelkkä viiva, mutta viivan takana on muita rantoja ja muita maita niin kaukana, ettei niitä voinut nähdä.

Tänään on tänään. Elämäni suursaavutus. Ei huomenna. Tänään. Tänään nimittäin alkaa kaikki uudestaan. Tästä tulee päivä jolloin se on ohi. Sillä jonain päivänä ei ole rantaa. Ihmisten ei pitäisi tulla vanhoiksi vaan tajuta miten viisaat hindut asettuvat istumaan puun alle rannalle. Ei kamppailua valon kuolemaa vastaan, vaan sitä mistä Dylan Thomas kirjoitti vakavasti sairaalle isälleen osoitetussa runossaan Älä lempeästi lähde siihen hyvään yöhön: ”old age should burn and rage at close of day”, sen pitäisi palaa hehkuvana päivän pimetessä. Siinä lähdetään sanoista käsin eikä sanoja kohti, pyritään konkreettisesta kuvasta ulospäin, siinä on siten rannan rakkaus.

Hän kumartui keppi kädessä kirjoittamaan jotain hiekkaan? Hän piirteli talon saunan vierustalta poimimallaan kepillä merkkejä vesirajassa olevaan märkään ja kovaan hiekkaan. Kukaan toinen ei tulisi

saamaan selville mitä siinä ajatteli aika ajoin vesirajaa pitkin naapuritonttienkin puolella vieraileva mittailija, jolla ei ole mielessä kunnonkohennus ja joka alansa ambivalentista antikvaarisesta statuksesta huolimatta ei hyvästiksi eikä kostoksi sivele kirjojen selkiä. Hän on tšekäläisille tšekäläisyydestä piittaamaton naapuri, joka tuskin häiritse ketään ja jonka seuraan ei kukaan tuppautunut, ääripopulismista mutta myös jäykän ylähuulen arvostelija. Tämän kaikenko hän piirsi hiekkaan? ”Also sprach Z” oli se kirja ja ”kotiinpaluu” kirjan puolivälin paikkeilla se kohta, josta oli tullut ulkomuistista siteerattu rantaantumisen huonetaulu. Hän saattoi vapauden innossaan olla kirjoittamassa hiekkaan Nietzschen yksinäisyyden ylistyksen omineessa muodossa ”Oi ranta!” ja vain sen, tuskin aiemmin tutuksi tullutta jatkoa.

Meditaatio varmaan pelkkää hajamielisyttä. Verrattavissa kivien heitelyyn ja muistuttaa puolihuolimattomaa rantahiekan tökkimistä. Lau-suiko hän hiekkaan oman totuutensa, peitti sen sinne, sen jäljillehän ei – ainaakaan sitäseuraavana päivänä – enää voi päästä. Toimiko maahan kirjoittaminen samoin kuin vaikeneminen? Riensikö joku utelias hänen peräänsä tutkimaan merkkejä? Mielikuvitusmerkkejä? Kosmista fantasiaa? Paljastiko hän salaisuutensa? Kenenkään ei kuulu tietää mitä hän siellä oikein puuhaili. Tuskin mitään salaisuutta. Hän kirjoitti jotain hiekkaan, mutta tuskin välitti kertoa mitä kirjoitti tai piirteili, ei sille joka olisi sattunut paikalle, ei sille jonka olisi toivonut paikalle, tuskin tajuttavasti itselleenkin. Sitä sanotaan vaikenemiseksi. Sen sanotaan kertovan ulkopuolisuudesta. Ei kuitenkaan siitä että ajattelee olevansa sidottu liian tiukasti ulkomaailmaan. Ei rajanvedosta siihen. Pikemminkin epäröinnistä. Epäröivästä kysytään, että mikä tuo oikein on. Voidaan syyttää suotta tuomitakin. Mutta pohjimmiltaan se on epäkuvasittava, epänimettävä ja epäesittävä. Kuka heittäisi ensimmäisen kiven?

Tuskin hän enää itsekään pysyi *sisäisten sanojensa* mukana. En kuulu valkoiseen kiveen nimeään kirjoittavien kannattajakuntaan. Minulla on kyllä korillisia veden sileiksi hiomia kiviä, joihin voi piirtää ja kirjoittaa ja joita toisinaan ryhmittelen puiselle hedelmävadille aivan kuin saisin näin näkyviin kokemuksen kätköistä eteeni viskatun luodon. Tekemällä kiveen reiän ja pitämällä se mukanaan voimistetaan jotain joka on enemmän kuin kivi ja enemmän kuin pääsylippuna taivaaseen pidetty *nimikivi*. Välimeren rannalta poimimiinsä erityisen sileisiin kiviin oli tosin

ilmaantunut mustalla maalattuja kasvoruudukoita, mutta se ei tehnyt niistä nimikiviä. Sitten hän keksi rannan talvenaluksena; hän tulisi tänne talvella – kun on kunnan jää – tekemään tallomalla jälle kleemäisillä viivoilla vedetty niin iso kuvio että sen näkisi kirkonmäeltä. Ladun hän tekisi rantojen myötäisesti niin ettei se pilaisi tallomalla tehtyä häneen itseensä viittaavaa tallennetta eikä hänen näin ollen tarvitsisi myöskään ryhtyä selittelemään jos Jeesuksen tavatessaan tämä sattuisi kysymään, että miten se kivi ja miten se nimi. Kunpa hän voisi samalla kertoa, että hän ei kirjoittanut siksi, että oli ymmällään, peloissaan tai hämillään, eikä ei ollut uupunut koska oli väsynyt. Ei myöskään hätistääkseen huolen, harmin tai hälinan. Se oli hänen *mukanaoloponnistuksensa*.

Unna Mable on teoriassa *niin* ja täällä *näin*, järkeillessään useimmiten *niin*, ateljeessa majaillessaan *näin*. Yhtä uupumaton *niin* kuin *näinkin*. Niin pitkään on istuttu saman pöydän ääressä ja usein aamiaisella lehtien mielikuvavihjailua ja visuaalista kirjoittamista hämmästelemässä, että kielen tuolle puolelle kurkottamisesta ja obskuurista kirjoittamisesta on tullut sekä muistikirjainan että kirjoituskumppanin kanssa jaettu ilo. Hiljattain tutustuimme norjalaiskirjailija Jan Fossen myös obskuuriin, mutta säälimättömien pisteettömien lauseiden ja hillittömän pöherryksen vuoksi erityisellä tavalla obskuuriin hidasproosaan, kirjaan, jonka on julkaissut pieni englantilaiskustantamo, jonka nimi on ”*I is another*” ja joka kertoo nimikaimoista. Nimessä ei ole tekoa, kokemusta tai tunnetta, joka voidaan laajentaa koskemaan ihmisiä yleensä. Esimerkiksi jotain sellaista että ilmaisee halun – ”*I want you to see this*” – nollapersoonan käskynä ”katso tätä” tai kääntää minän ilmaiseman mielentilan – ”*I am glad to hear it*” – pelkällä adjektiivilla muotoon ”hauska kuulla”. Dylan Thomas antoi adjektiiville verbaalisen luonteen: hän ei sano, että rannalla oli haikaroita kuin pappeja vaan käyttää ilmaisua ”*the heron priested shore*” joten pitäisi tajuta mitä on haikarapapitetu tai haikaroiden läpi sujautetuilla papeilla ryyditety ranta. Thomas selittää usein epäselvyyttään, mutta Fosse ei edes yritä selittää mistä on kysymys, toivoo vain Jumalan olevan hänelle suojea, jotta voisi kirjoittaa.

Hän tuntee hiukan sitä proosaa, jota Ann Quin kirjoitti. Quin hylkäsi suoralta kädeltä todellisuuden, sillä se on liian kesy kirittämään mielen toimintaa ja teki sen niin omintakeisesti ettei ole mahtunut brittikirjallisuuden kaanoniin. Ehdoton vapaus on Quinille kova juttu, mutta luki-

jalle ei käy selväksi kuka häntä kosketti, kuka riisti vaatteet hänen päällään, kuka hänet herätti kun hän yritti nukkua, mistä väkivalta tulee. Jos valitsee kaaoksen, ei saavuta vapautta, vaan joutuu toisiaan muovaamattomien tai toisiinsa sulautumattomien ristiriitaisuuksien keskelle. ”It is my concern for happiness that cause me the most anguish”, Quinin päiväkirjan pitäjä kirjoittaa, ”*I would like to exhaust the limits of the possible*”. Useimmat kääntyvät takaisin rannalle ja tekevät sovinnon, tässä tapauksessa sovinnon sen kanssa mikä ilmaistaan toteamuksella ”*excess within limitation*”, joka oikeastaan tarkoittaa sovinnon tekoa ylettömyyden ja liioittelun kanssa, mutta olennainen menetetään jos ei tajuta että tavan ja totumuksen voimaan uskova britti ymmärtää ”*excessin*” omavastuuksi. Mahdollisuuden rajat on helpompi ymmärtää kirjallisuudessa kuin elämässä. Harvat kirjoittajat ovat koskaan seuranneet Ann Quinia horisonttiin asti. Herää kysymys voisiko Quinin ehdotonta vapautta ja Mickwitzin vaarallista turvallisuutta hahmottaa päällekkäisasetelmana?

Peter Mickwitzin mukaan turvallisuuden tavoittelu ja turvattomuuden tunne on sama asia, turvaaminen merkitsee samalla uhkana, vihollisena, epäilyttävänä tai outona pidetyn toisen sulkemista ulos. Turvallisuuden tavoittelusta turvattomuuden lähde. Turvallisuuden tavoittelusta tulee turvattomuuden tuottamista. Ikiliikkuva paradoksi. Toinen on toinen. Lukijakin tavoittelee turvallisuutta: välttää, aita ja kotiuttaa vaikeaa kirjallisuutta, häätää turvattomuutta ja kodikkuuttomuutta aiheuttavaa kirjallisuutta. Heidegger hyväksyi kielen olemisen taloksi ja sysäsi sille vastuun asioiden määrittelystä. Kieli elää, se on kuin vesi, joka löytää aina reikänsä josta menee läpi. Silläkin on nuorpeat sivut.

Bestseller-kirjailijat syyttävät e-kirjoja ansioidensa hupenemisesta, kirjakaupoissa on esillä vain bestsellereitä, antikvariaatit ovat katoamassa katukuvasta, kirjastojen on vaikea pysyä radikaalien erojen vauhdissa, Bo Carpelan puhui viimeiseksi jääneessä romaanissaan eläkkeelle jääneen virkamiehen, Tomas Skarfeltin kautta. Vanhojen kirjojen keräilystä tulee kuninkuuslaji, hän ajattelee palatessaan vaatimattomassa puutalossa sijaitsevaan Henrik Gabriel Porthan Kesäkirjastoonsa. Niin hän on Wunderkammeriaan jo viiden vuoden ajan nimittänyt. Porthan oli 1770-luvulla viiden vuoden ajan Turun akatemian kirjastonhoitajana ja sama mies seisoo nyt synnyinkotinsa paikalla kivipatsaana muutaman kivenheiton päässä hänen rannastaan. Eräässä kirjeessä Porthan ilveilee

ystävänsä kustannuksella sen johdosta, että tämä oli erikoisena kuninkaallisena armonosoituksena saanut siirron Turun kirjastonhoitajan virasta teatterin apulaisjohtajan toimeen. Porthanin mukaan on huvittavaa, että ”mies jonka tehtävänä tähän saakka on ollut *cura librorum*, nyt asetetaan paikalle, jota voi kuvata sanalla *cura historionum*”. Porthanin viittaa varmaankin siihen, että tällaista ikäänkuin vakavalta alalta siirtymistä kevyemmälle alalle oli mahdotonta selitellä parhain päin. Ei ole mahdotonta etteikö hän samalla olisi aavistellut jotain sen suuntaista, että *kirjoista huolehtiminen* on kunniallista ja pyyteetöntä kun taas *näyttelijöistä huolehtimiseen* ehkä kuuluu jotain sellaista, jota nykyään sanotaisiin huomiohakuisuudeksi. Porthan tuskin ajatteli, että tietämättömyys lisää tuskaa, mutta tuskin piti sitä sielukkuutena (*Unwissenheit ist Seligkeit*) saati ihanuutena (*ignorance is bliss*), vaikka tiedontuska taitaa olla valistusihanteisiin juuttumisesta johtuva tekotunne. Nykyisyyden muistaminen ulottuu etäisyyden päästäkin kesäkirjastoon. Häntä kiinnostaa kokemusmaailman uudelleenmuotoilu ja siinäkin karumpi puoli, Käyttövarma (robusti) objektiviteetti. Caspar David Friedrichin vähemmän tunnettu työ, rajatilanteesta ja äärettömyydestä kertova ”*Mönch am Meer*” (Munkki meren rannalla), jossa yksinäisyys on yksinäisyyden käyttöai-
netta ja ranta tämän eksistentiaalinen risteyspaikka. Niinpä sen viereen on seinällä päässyt Edvard Munchin odotusta kuvaava ”*Mellem klokken och sengen*”, jossa taitelija seisoo asennossa kellon ja sängyn välissä. Tämä kuten Rügenin rannalla kävelevä munkkikin on omakuva. Mönch ja Munch ovat lähdössä. Théodore Géricaultin kolmekymmentäkuusine-
liöinen öljyväriyö, reaali-koossaan täsmälleen hänen rannan kammionsa kokoinen ”*La Radeau de la Méduse*”, Medusan lautta symboloi haaksirikkoa ja tragediaa. Ikkunan lähellä olevaa Katsushika Hokusain klassista tyrskykuvaa luetaan usein äkillisenä iskuna, joka suojaa äkkinäiseltä kriisiltä, eräänlaisena japanilaisena valistuksena, jonka munkki Jiashian oli jo aiemmin oivaltanut. ”*The Great Wave of Kanagawa*” houkuttelee katsojan pieneen kalastusveneeseen hyväksymään pyörteen, kirkastamaan sen hulluuden ja sietämään sen tragedian vaahtoavassa kaaoksessa, jossa jättiaalto uhkaa nielasta aluksen, siis tajuamaan sen kuinka jättiaalto, nykyhetki ja ponnistus lävistävät toisensa. Tuntuu katseelleen paikkoja asettamalla pyrkivän johonkin.

Kolme lausetta

Koitti päivä jolloin hän luki mitä oli kirjoittanut. Hän ei ollut väsynyt ajattelemaan yhä uudestaan samoja asioita, ei toivonut että hiljaisuus peittäisi hänet kuin lumi eikä liioin yrittänyt selkeyttää ajatuksiaan kuorimalla perunoita, käristemällä pannussa pekonia ja keittämällä lipeäkalia kuten Jon Fosse septologiansa päätösosassa. Uupumusta ei, hän vitsaili, työpaikkaperäistä uupumusta ole hyväksytty tautiluokitukseen. Ei ole vaikeaa, koska rannalla hankkeille ei voi käydä huonosti ennen kuin ne ovat päässeet alkuun. Hän muistelee mitä oikein on tapahtunut. Jäänyt eläkkeelle, kaivannut rauhaa, lähtenyt rannalle, ryhtynyt muistiinpanoihin. Rannan on täytynyt jäädä häneen jo lapsena jonain häviämättömänä, sillä hän oli kantanut perheen liiteriin niin paljon rantaan kinostunutta hylkytavaraa, että hän sai siitä merkittävän palkkion. Kaikelle tälle tulolle omistetulle kirjoitusjaksolle hän antoi nimen ”*etukäteen*”. Niille ei tullut selvää päätepidettä. Oli kerrottava hiukan lisää. Niinpä jatkotarkasteluille ja kokemuserittelyille omistetut kirjoitusjaksot saivat nimekseen ”*jälkikäteen*”. Vihkoon töherretyt fragmentit, nerokkaat ajatukset, päiväkirjat, miksi kaikkea tätä niiden välissä nyt sanoisi, olivat miltein huomaamatta kääntyneet jutustelusta työstämiseksi. Häntä viehätti kirjoituksesta löytyvä seikkailu ja kyseenalaistaminen sekä pelkkänä edellytyskokoelmana sekä epäajanmukaisuutena pat-sastelevan ”muutostietouden” torjuminen. Keskimmaiselle jaksolle hän antoi nimeksi ”*ranta*”. Vähitellen hänen oli tultava tajunneeksi, ettei hän voi jäädä oman itsen ihmeakaappaaman ”minän” holhoamaksi hospitantiksi. Ero on hän itse. Se, mikä suo pääsyn lähemmäksi ”itseä” ja lähemmäksi salattuja taakkoja, oikkujen ja kommunikoimattomuuden hetkiä ja helpottaa pääsyä kaiken maailman ”kusetusten” tuolle puolen tuntui armonajalta.

Hyvää vastausta siihen miksi hän oli kirjoittanut itsestään ja miten hän oli siihen pystynyt, hän ei osannut antaa. Vaihtoehto – se ettei kirjoittaisi itsestään – oli koko ajan tuntunut tärkeämmältä. Se, ettei kirjoittaisi, ettei ponnistelisi, ettei asettaisi valtaviksi paisuvia vaatimuksia, ettei joutuisi ottamaan vastaan sivuun astumisen ja sivullaolon pohtimisen ylivoimaiselta tuntuva haastetta. Hän muisti ettei koskaan koonnut kirjoittamista varten erityistä tapahtumavarastoa, josta voi valita, ei

käyny läpi asiaröykkiöitä eikä ylipäänsä tehnyt tämän sortin valmisteluja. Hänen ajatuksenaan oli sanallinen ajattelu ja spontaanit rakenteet, päällimmäisenä lukemisorientaation dramatisointi, joka vaimensi miltei väistämättä väärille urille ajatuvan elämänvaiheiden käännekohtia kyselevän sisäisen äänen. Hetkittäin – hiekkään piirtäessään, kuulusteluun jouduttuaan, rannasta ja rannalle asettuvista teksteistä innostuttuaan – hän kuvitteli lennähtäneensä konstailemattomaan kieleen, jota kirjoitus saa näkyviin.

Hän ei ajatellut mihin tällä päästään. Hänellä oli onnistuneiden karsintojen ja poistojen tuoma pikkaisen ”valmiimmaksi tulemisen” tunne. Kirjoitus etenee sen takia lopun lähestyessä yhä hitaammin muun muassa rinnakkaisilmiöille herkistymisen ja kirjoitusvaiheessa unohtuneisiin asioihin palaamisen vuoksi. Hidastuminenkin tuntuu yhä hidastuvan, sillä loppua ei ole, maaliinpääsemispelko ei ahdistakaan eikä osumisautuus vaivaa. Hänen kirjoittamisellaan ei ole tulosta. Hän on oppinut että tässä saisi sanoa, että se on tulos itsessään. Mutta hän ei oikein ymmärrä mitä se on. Jos on rakentanut kasvimaalle variksenpelättimen, on epäiltävä että se on huono tulos itsessään, koska ei tiedetä onko se pätevä peloke. Sillä ei ole lopputulemaa. Hänen kirjoituksensa – kuten variksenpelätinkin – on lopputulema, josta itsestään ei pidä vetää johtopäätöksiä. Jos kuitenkin innostuttaisiin kysymään *miten* siinä on kirjoitettu itsestä sekä minkälaiseksi tulokseksi sitä voitaisiin luonnehtia, hän saattaisi puhua monitahoisesta kyhäelmästä tilavahkossa marginaalissa. Keskestä ei usein näe mitään. Toisinaan liikkuu niin kaukana kaikesta, että purje vajoaa aaltoihin, että äkkiä ei näe mitään, mutta ei sillä nyt ole niin väliä, eihän mikään oikeastaan muutu vaan kyse on mielekkyydestä. Ranta rikkoo ja yhdistää kääntein ja katkoksen. Rannalla ei ole tapana sanoa, että olen löytänyt paikan, joka on oikea asuinsijani. Se mitä pide-tään täydellisyyttä hipovana on rannalla epätäydellistä. Absenssi, elsew-hereness ja awayness on raitistunutta ahdistusta.

Premissinä ei ole ollut tehtävä tai tarkoitus. Esimerkiksi ostaa rantaa hyvällä hinnalla kirjoittamalla vaihtokauppana rannan myyjän rannan historia. Premissinä on pikemminkin se kuinka ranta kihtaa herkkää reagointia ja välittömyyttä edellyttävää aukinaisuutta. Se on rantojen asukkaiden elinehtojen ja asumusten sekä saarten ja salmien väliin laskeutuva vivahteiden kirjo. Lievä erikoisuuden tavoittelu tai hienostelu

olkoon merkinä epävarmuudesta: vielä ei ole olemassa rannan käsitettä tai filosofiaa. Missä ranta? Mitä rannalla näkee? Saako rannalle rakentaa? Missä ovat muinaisrannan kerrostumat? Mikä on saaren idea (tuolla kaukaisuudessa ei ole ei-mitään)? Mikä rannalla kasvaa? Miten rannan ruoppaus toteutetaan? Miten rannan yhteiskäyttö järjestetään? Miten äärimmäisen saastuneessa Gangesissa kylpevien hindujen puhtauden inkarnaatio muodostuu? Rannan käsite kahlitsisi rannan luentaa, sulki pois erilaisuuksien kokemisen myönteiseksi eikä auttaisi ymmärtämään yksityisten ihmisten sulautumattomuutta joukkoihin tai laumoihin. Vain satavuotias kippari erehtyisi juhlapuheessaan kutsumaan rantaa yleisimmäksi kokonaisuudeksi tai yhteenkokoavaksi elämismaailmaksi, mutta tekisi sen todennäköisesti ilman nationalismia.

Häntä viehätti Philip Larkinin kirkkauden ja tarkkuuden keskellä itselleen sallima sisämaalle ominainen kärttyisiä tapa nähdä asiat tunnonvaivaisen aikakauden kontekstissa, mihin hiukan vaikutti myös se, että Larkin merkittävine innovaatioineen oli Great Figure in post-war British librarianship. Muuallaolo (elsewhereness) on autenttista, joten oudon omituista lämpöä on siinä kun Larkin ilman grandioottista selitelyä kirjoittaa, että ”I never found/ the place where I can say/ this is my proper ground/ Here I shall stay”. Eihän olemassaolo koskaan ole sillä tavalla ”nälkäinen” että monien olemassaolofilosofioiden tapaan tulisi hankkiutua sen suojelemiseen. Aukinaisuus, ilmaantuneisuus tai autenttisuus uhkaa ilman *toista* jäädä haaveeksi. Toinen figuroi kuten ideat, ei kuten omassa elämässään nähdyt ja kuullut aktuaaliset ihmiset. Hän säpsähtää. Hänen on käsityksineen vedettävä henkeä.

Hän ei osaa kiittää hereillä pitäneistä, hänen tekemisiään tukeneista, häntä arvoituksilla ruokkineista, häntä kyselemään usuttaneista ja hänen epäilyjään ylläpitäneistä lauseista. Mutta hän tuntuu voivan nostaa joi-takin niistä ylös samalla tavalla kuin kapellimestari nostaa laajan orkesteriteoksen jälkeen ylös solistisissa osissa ohimonsa pullistaneita soittajia tai soitinryhmiä, mutta hänellä ei ole orkesterikulttuurista tuttuja käsimerkkejä, sillä lauseet eivät tunnista hänen käsimerkkejään, eivät ponnahda ylös eivätkä kumarra, eivät tehdyn työn jälkeen kätele toisiaan kuten ainakin puhaltajilla on usein tapana tehdä. Hän voi kuitenkin kokea pitkän elinkaaren eläneen lauseen saaneen lukijassa – hänessä itsessään – aikaan ilon, vaikka yksittäiset sanat tässä nyt ehkä kadotta-

vat tavanomaisen merkityksensä, menettävät toiveikkuuslatauksensa ja uhkaavat muuttua symbolisiksi houereiksi. Hän nimittäin ajattelee, että lauseet eivät ole kieliopillisen tyyliharjoituksen kaltaisia hypoteeseja, vaan *varuillaan oloon* kehottavia tutkimuskohteita.

”Oi yksinäisyys! Sinä minun kotimaani Yksinäisyys! Kuinka autuaasti ja hellästi sinun äänesi puhuukaan minulle!”

Friedrich Nietzsche kirjoitti tämän Zarathustran kolmannessa osassa heltyessään ajattelemaan kotiinpaluuta ja nähdessään edessään olemissä sanat ja sanalippaat. Yksinäisyys on korkea ja syvä, laaja ja ehtymätön. Yksinäisyys on kaikkia varten, toiselle vierestä kuuluva ääni, epäselvä, elävä, koskaan väsymätön, epäajanmukainen. Se mistä puhutaan on jo ohi. Se ei ole koti eikä luola. Se ei myöskään ole hoitokeino, tislauksastia, retortti eikä Kreuzweg, risteyspaikka, kuten Rilkeillä. Vuoristoylevyys-ihaillevuuttaan Nietzsche sijoitti yksinäisyyden hiljaisuuden ja puhtaan hengen kauas ylös, jolloin yksinäisyys erottui siitä mitätähansuudesta, joka tapahtuu alhaalla ja jossa ”kaikki puhuu”, ”kaikki jää kuulematta”, ”mikään ei tule päätökseen” ja ”kaikki puhutaan rikki”. Entisen kirjastonhoitajan kirjallisuusharrastusta sekä syvältä että pinnalta kohdannut lukija ei tästä häkelly: ei todellakaan ylös yhteyteen eikä alas yksinäisyyteen vaan rannalle, menneen erotteluun ja vastustamaan sitä, mitä nykyään tapahtuu.

Sinne ohjaa jo yksinäisen pään edessä jatkuviin muistutuksiin, vitkasteluun ja valveillaoloon velvoittava pöytä. Yksinäisyys ei ole panttivankeus vaan luomus. Uusi hämmästyttävä ajatus se tuskin lopulta on yksinäiselle itsellekään. Ja jos näin pitkälle on päästy myös turvallisuus on ajateltu uudestaan. Siitä tuli ponnahtauslauta yksinäisyyteen rannalla ja lopulta sen kehkeytymiseen rannaksi. Kirjoittaessaan ”Oi ranta. Sinä minun kotimaani Ranta!” hän tuskin heti huomasi, että vuoristoylevyyspaikan oli ottanut horisontaalinen huimaus, taivaanrannan vaakasuora vertigo, avaruus ja äärettömyys, joka loppuu rannan huoneeseen, joka luoja paratkoon ei ole strategiaa implementoiva valvontahuone. Ei matkalla, ei pakosalla, ei vapauttavalla rannalla, jolle virran ylittänyt heideggerilainen huoli kiipeää, mutta ei sillä pelastuneiden rannalla, josta käsin blumenbergilainen etäältä ihmettelee haaksirikkoa.

Kuten muistetaan Mirkka Rekola nostaa ”vedestä kiven --- sen verran ison kiven ---että vieritän sen rannan kadulle, istun sille ja sanon tämä on pohjan kivi”. Vieritys jatkuu lopuutomiin. Eiköhän kaikki ole nyt selvää, ei toiveikkaan mukavaa eikä lempeään taustahiljaisuuteen tuuditavaa, vain jotenkin selvää. Ranta – siinä vesi, siinä aallot, siinä vene, siinä tie meren poikki, siinä kaikki, piiritanssissa ”pitkin tätä kaikkea rantaa”, sillä rannassa tullaan rantaan jo oletuksissa mainitun rannan äärellisen epätäydellisyyden ääreen. Älkää kysykö poimisiko Sibelius rannalla kävellessään tulitikkulaatikoonsa hiekkaa, kiviä tai kasveja, oliko Tuusulanjärven rannassa edes mitään poimittavavaa, mutta tosiasia on että Sardiniaassa kiellettiin vuonna 2007 pinkin (sic) hiekan, kivien ja simpukoiden kerääminen rannalta kotiin vietäväksi ja vuoteen 2020 mennessä karabinierit olivat keränneet talteen noin tuhat kiloa hiekkaa ja rantaa ryöstäneet kiinni jääneet turistit joutuneet maksamaan sakkoja kymmeniä tuhansia euroja.

”Bore a hole after another in it, until what lurks behind it – be it something or nothing – begins to seep through”.

Kairaa kieleen reikä, tee siihen kairausreikä, poraa kielijäähän avanto – tämä on paljon rajumpaa ja läpätunkevampaa, vaikuttavampaa kuin vetäistä vaatimattomasti verho kielen edestä tai jauhaa sana harmittomaksi. Beckettin sanat löytyvät kirjoituksesta ”Disjecta” (Miscellaneous Writings and a Dramatic Fragment, ed. by Ruby Cohn, New York: Grove Press, 1984). Kirjoituksen otsikon voinee suomentaa ”Vaillinaisiksi sanoiksi”. Jo kirjeessään Axel Kaunille vuonna 1937 Beckett sanoi modernin kirjallisen ambition tunnusmerkkinä olevan väsymätön ponnistelu ”to drill one hole after another into [language] until that which lurks behind, be it something or nothing starts seeping through”. Drillaus ja drilli – jotka viittaavat sekä muodolliseen sotilaskoulutukseen ja voimisteluun että kieliopilliseen harjoitukseen – tuovat mieleen Saksan jossa Beckett matkusteli 1930-luvulla. Kairauslieriön läpimitan suurentelun – siitäkin Beckettin teksteissä – pohdiskelu saattoi olla myös kulttuurinen kauhukuva. Sanoinkuvaamattomuudesta emme pääse eroon, on myös hyvä muistaa, että Beckett lokeroi ystävänsäkin ja esti näin jokaisen saamasta täysimääräistä tietoa itsestään.

Beckettin tektissä kohdataan subjektiviteetin rajat ja kirjoitetaan sanomattoman kirjallisuutta, jonka voi ymmärtää kirjoittajan kysymyksiksi, indifferenssiksi, mutta muistutetaan samalla ettei sanomattomaan tai sanoinkuvaamattomuuteen kuulu mitään olemisen olemattomuudeksi palauttavaa pohjavirettä. Kirjoittaminen ei ole combossa kielen kanssa vaan sen ulkopuolella: sanat menettävät kykynsä signifioida, niissä ei ole minää eikä toista, tilaa eikä aikaa. Jos tekstiin puhkotuista rei'istä tihkuu tavoitettavaksi jotain jonka todella ajatellaan vaanivan tai piileskelevän sanojen takana, kirjallisuuden niin sanoituista vaikeista asioista tavalliselle ihmisille kirjoittavat kirjailijat keventävät sen entisessä kirjaston hoitajan myötähäpen tuntein kohtaamaksi absurdiksi komiikaksi. Eiväthän nämä nykykirjailijat, joiden päähuomiona on originaliteetti, oma aikaläheisyys, voi edes vahingossa osallistua keskusteluun, koska konventionaalinen proosa menettää merkityksensä haratessaan itseään kutistettua maailmaa kohti. Onkohan kukaan pohtinut yhtäältä kieleen reikiä puhkovan alituisessa odotuksessa elävän fiktion ja miltei yksinomaan privaattiin sulkeutuvan fiktion moraalia, sitä mikä rooli niissä annetaan spontaanin etiikalle, takoitan eettiselle kairaamiselle. Paluu privaattiin – hienosteleva maailmallistuminen – hätistää maailmasta pahuudet, hullut tarinat, kysyttävyydet ja sanoinkuvaamattomuudet niin että on oikeastaan kysyttävä mitä jää jäljelle. Kirjallisuusprofessoreilta kysyttiin kerran, että onko vielä olemassa vähemmän privaattia kirjallisuutta, johon muistaakseni vastattiin, että onhan olemassa Don DeLillo ja J.M. Coetzee.

”Saksalainen säe soi suomennoksessa paremmin kuin suomeksi käännetty soisi. Siinä on myös tuhnuun tuntu”.

Tuhnu on kuin tiskirätti saksalaisesta romantiikasta kumpuavan kuolemanvietin ja syvästi syyllisen historiatietoisuuden naamalle. Tämä Caj Westerbergin kirjoittama takaviite ”Malone kuolee” kirjaan (Basam Books 2007) on lause, joka on pyörinyt päässäni pitkään, mutta ei saksalla sanomisen Gedankenschönheittina, ei sen takia että saksalaiset ovat Kantista ja Hegelistä alkaen kovia vastaamaan silloinkin kun vielä ei ole edes kysytty mitään, eikä siksikään, että muodilla, prameudella ja mieli-alalla selittäminen ei ole kovassa kurssissa, vaan yksinkertaisesti siksi, että

kieli kun kieli, saksakin, tuupertuu samoinkuvaamattomuuteen, jopa nopeammin kuin sanojen lyhyyteen perustuvaan assosiaatioiden vyörytykseen ja sanojen toisiinsa sulautumisen sunnyttämään latautuneisuuteen nojaava englanti.

Säe on muun muassa sanoista ja sävelistä muodostuva runomittainen tai musiikillinen kokonaisuus, mutta säestäjä tai säestys jotenkin mitätöivät säkeen edustamisen eikä kukaan näytä tuketuvan kielitoimiston ilmoittamaan säestäjän etymologiseen tiivistykseen, jonka mukaan pyrkimyksenä on ”punoa säitä eli säkeitä”. Se on toki jotain tuhdimpaa kuin ”myötäillä” tai ”soittaa laulun myötä” johon englannin ”accompany” tai ruotsi ”ackompanjera” saattavat viitata. Niinpä liedlaulajan kumppani on luova pianisti eikä piano-osuuttaan soittava säestäjä. Marcel Proustilla on kuvitteellinen Vinteuil-sonaatti ja siinä erityisen herkkiä muistoja herättävä ”pieni säe”, jonka Charles Swaan assosioi rakkauteensa Odette de Crécya kohtaan. Erästä sitä käsittelevää dokumenttia varten neljä ranskalais säveltäjää kutsuttiin kuvittelemaan kirjallista kuvausta vastaava sävellys ja musiikillinen fraasi. Tuskin yksikään heistä muuttui säestäjäksi. Mikäli olen ymmärtänyt oikein, kaikki loivat sävellyksensä kunnianosoituksena Proustille sekä luultavasti seurailivat sävellystyössään kirjassa esitettyä yksityiskohtaista kuvailua musiikista ja lempeästä taustahiljaisuudesta. Eräs säveltäjä antoi teokselleen nimen ”Jaettu humina”.

Ylipäänsä idea olla, tehdä tai toimia ”ad companio” – kumppanin kanssa, kimpassa, combossa – on ja pysyy kiisteltyä oli sitten kyse kamarimusiikista, tieteidenvälisyydestä, pariluistelusta, tandempyöräilystä, parisuhteesta, parivaljakosta, kaksoisolennosta, symbioosisista tai parittelusta. Kiistelty ei tarkoita että se olisi edes pinnaltaan hirvittävä, mutta se näyttää rehdin ja yksinkertaisen pyöreältä, pyöreältä joka kutsuu luokseen hyväilyjä, jotka eivät tosin välity kenelle tahansa.

Beckett muistutti, että ”there are no vehicles of communication”, kommunikaatiolla voi olla aluksia muttei kulkuneuvoa.

Että saksalainen säe soi suomennoksessa paremmin kuin suomeksi käännetty? Tässähän on kyse Beethovenin jousikvartetton No 16 viimeisen osan alun kohdalle Beethovenin partituuriin kirjoittamasta kysymyksestä ”Muss es sein?”, johon tämä vastasi nopeasti ”Es muss sein”. Kohta tai konteksti oli niin sisäinen, niin sanoinkuvaamaton, niin nime-

ämätön, niin merkitysherkkä ja niin tulkinta-arka ja samalla niin kaukana bisneksen, medisiinan ja juridiikan prediktiivistä selontekoa edellyttävistä koväänisistä päätöksistä, ettei ”vaikeaksi päätökseksi” nimetyn viimeisen osan roolia voitu irroittaa Becketistä.

Vastattu vastaamaton kysymys

Koko maapallon kattavan tilakuvauksen esittämiseksi tarvittaisiin kartta mittakaavassa 1:1, totesi Borges (*Del rigoren la ciencia*, 1946). Mahdoton ajatus joka veisi inhimillisten orientaatiopyrkimyksen mieltömyyksiin, hän lisäsi. Lopulta nähtäisiin kaikki ja ei mitään. Tällaisen kartan täydellisyys tekisi siitä hyödyttömän. Monet ajattelevat varmasti, että on äärimmäisen kummallista että torjutaan myös se järjestelmällinen kysymys, että tulee tietää, miten ratkaisua olisi etsittävä, ennen kuin varsinaisesti ryhtyy sitä etsimään. Henri Bergson operationalisoi sen esitelmässään ”*Life and Consciousness*” (1911) hauskaasti toteamukseksi ”tutkikaa ajatuksenne koneistoa, pohtikaa tietoa ja arvostelkaa arvosteluanne; saatuanne vakuuden välineen käyttökelpoisuudesta voitte pitää huolta sen käyttämisestä”, mutta paljastaa saman tien tehtävän mahdottomuuden, joten johtopäätös oli arvattavissa: ”Ikävä kyllä, se hetki ei saavu milloinkaan, on vain yksi neuvo: lähteä matkaan ja kulkea eteenpäin”. Hänelle oli Turun kaupunginkirjaston varastosta etsitty Bergsonin teos jota finisti kutsuttaisiin Spirituaaliseksi energiaksi, mutta J. Hollo oli suomentanut sen 1923 henkiseksi tarmoksi. Hänestä on tärkeää muistuttaa, että sanoinkuvaamattomuus on irtiotoa näennäisselvyydestä. Pääsyä näennäisselvyydettömyyteen on se mikä hälventää typeryneisyyden, ehkä jopa tahdikkaasti ehdottaa vastalauseita yksioikoiselle kysymykselle ja suoraviivaisille vastaukselle sekä auttaa selvittämään onko vastakohtaisuutta tai tasapuolisuutta oikeastaan olemassakaan, ehkä samalla kyseenalaistaa vastaamattomiin kysymyksiin ”tutkitulla tiedolla” ulospääsytien lupaavat vastaukset. Pitkiin selityksiin ei ole syytä. Ote on jo herpaantunut kun hän muistuttaa, ettei valo ole pimeään, meteli hiljaisuuden eikä muutos jatkuvuuden vastakohta.

Klassista pulmakysymystä valaistakseen hän hakeutui Charles Ivesin vuonna 1908 säveltämän teoksen *The Unanswered Question* äärelle. Soolotrumpetti esittää siinä olemassaolon perimmäisen kysymyksen, johon

puupuhallinkvartetti tuskissaan kamppailee vastausta. Aikakauden vastaamattomaan kysymykseen ei vastausta pystytty antamaan, mutta kuten tiedetään, kysyminen ja kysymys ovat sinällään niin merkityksellisiä, että hän kulkisi mielummin rakennelmansa ja motiivinsa paljastamien kysymysten tietä kuin vastausten tietä, jolla usein vaietaan siitä mihin kysymyksiin vastaukset ovat vastauksia. Asiaa tutkiessaan hän huomasi, että Gustav Mahler kirjoitti vuosina 1908–1909 säveltämänsä yhdeksännen sinfonian finaalin alkuun *Eventideksi* kutsutun William Henry Monkin säveltämän ja Francis Lyten sanoittaman hengellisen laulun, ”Abide with me”, ”Oi herra luoksein jää”. Se on auringon mailleen painumisen, matkan päättymisen ja illan koittamisen suojaan ja turvaan viittaava yleisvirsilaulu. Mutta hän ei jäänyt tähän. Vastaamattomia kysymyksiä lienee musiikin piirissä vaikka kuinka paljon, mutta hän pääsi perille vain yhdestä musiikin piirissä vastaamattomaan kysymykseen aneetusta vastauksesta. Se oli unkarilaissäveltäjä György Kurtagin kirjoittama neliminuuttinen vastaus edellä mainittuun Charles Ivesin kahdeksanminuuttiseen ”Vastaamattomaan kysymykseen”. Niinpä oli sopivaa antaa sen nimeksi *The answered unanswered question*. Vaikka sitä kuuntelemalla saattoi aistia kyseenalaistuksen tunnelman, hän ei olisi osannut sanoa siitä juuri muuta kuin osat, keston ja äänessä olevat instrumentit ellei hän olisi mustekynä kädessä paneutunut Kurtagia, Beckettia, Luigi Nonoa ja Tarkovskia tutkineen Pariisissa vaikuttaneen unkarilaismusikologin Grégoire Tossierin kirjoittamaan artikkeliin, josta hän hankki printin ja jota lukiessa hän ajatteli vaistomaisesti kirjallisuuden vastaamattomia kysymyksiä ja vastausyrityksiä.

Missä persoona on kun tämä on läsnä, osallisena, lävistettynä, juonen kuljettamana, poeettisesti reaaliaikaisena, sisäistetyn syvyydessä, muistiinpanoissa sellaisenaan kelluvana, autofiktion äänenä tai jonain muuna ja minä fragmenttina tai figuurina? Vain kamerasilmä voi tuntea asioita läpikotaisin eikä esimerkiksi saksan *durchschnittlich* suinkaan tarkoita läpikotaisuutta, vaan se tarkoittaa keskimääräistä, keskivertoa, jopa keskinkertaisuutta. Hyppäysten ja konvergoitumisen episteemistä arvoa voi tavoitella oudon tuntuksilla kysymyksillä, sellaisilla kuten missä on missä? tai missä on tässä?, mutta pulmasta ei päästä eroon, sillä persoonan ajatuksen koneistoa ei voi aukaista, paperinukke seinällä ole mitään eikä persoona tästä itsestään lähtien oikein ole kuvattavissa. Lisäksi emme

voi olla varmoja, mistä puhutaan kun sanotaan, että persoona aukeaa, toiminnallistuu tai näyttäytyy itselleen. Itseisyyttä ja kätkeytyneisyyttä koskevassa keskustelussa kohdataan muodon jatkuva muutos, puhdas muisti ja persoona samoin kuin habituaalinen muisti ja tietoisuus, jolloin tuntuu siltä kuin ajallisuus ja historiallisuus skaalaisivat persoonan pelkällä tiheydellään tai tislauksellaan ilman variaatioiden hyppäyksellisyyttä, menneisyyden erotteluja ja konvergenssien pyörteitä, joita ilman vastaus vastaamattomaan tuntuu typerältä.

Kysymys/vastaus ei ambivalenssinsa vuoksi kuitenkaan ole niin ilmeinen kuin miltä se näyttää, vaan liukuu oksymoronisen asetelmansa tuolle puolen, mutta Kurtag tuntuu ajattelevan että kyseessä on keskeytyksissä oleva ehdollinen ilmausmuoto, jossa *kysymys voi olla sekä vastattu että vastaamaton*. Kysymys/vastaus ei edes pysy paikallaan, vaan se huojuu määrittelemättömästi avoimen rakenteen sisällä ja objektien laajentumisen mukana. Ajatellaan vaikka nykyhetken määrittämättömän ääritapah-tuman kohtaamista. Merkitys saadaan selville olennaisiin yksityiskohtiin kohdentuvan asteittain vahvistuvan keskittymisen myötä. Kysymystä ja vastausta ei tällöin ole silti kokonaan menetetty, vaan se vertautuu ajatukseen, jota kielititeilijä Roman Jakobson on kutsunut *kukistetuksi odotukseksi* (*defeated expectancy*). Näyttää kuin siltä olisi otettu pois odotushorizontti ja se olisi ravistettu tyhjäksi. Krasznahorkai – hänen kirjallisen matkansa uusi seuralainen – sanoo suorastaan, että toivo, toive tai odotus on erehdys (*Die Hoffnung is ein Fehler*). Arvatenkin asia on kuitenkin moniselitteisempi. Vastaamaton kysymys – sanoinkuvaamatonkin – näyttää luovuttavan sille tai siihen vastausta kehittelevälle säveltäjälle sellaisen odotusulottuvuuden muodon, johon tämä *mielessään siirtää odottamattomat elementit*. Pohjimmiltaan on kysymys korostuksesta, joka tekee tyhjäksi vankan järjestyksen merkitystilan ja leikkaa edellytykset siltä, että etukäteisinformaatioon tukeutuen voitaisiin päästä eri tyyli-tilahojen tilaamaan representaatioon. Kurtagin vastaus – onkohan hän sittenkään tullut sellaista edes antaneeksi – ei pääty pisteeseen

★★★★★

George IV Bridgellä sijaitsevassa Skotlannin kansalliskirjastossa on julkiseksi retriitiksikin kelpaava, omien eväiden ja kaiken maailman

kannettavien, kuunneltavien ja katsottavien käytön kieltävä hiljainen huone, jota kohden pelkät paperit kainalossaan ja nls-lyijykynät kädes-
sään kapusi tuttu hahmo joka näytti silmät puoliummessa astelevan
saman tien omalle paikalleen, mutta havahtui sitten italialaissyntyisen
valvojan Marian tervehdykseen, vaikkei heti saanutkaan selvää tuliko
hän puhutelluksi ”Unnaksi” vai ”una uomoksi” kuitenkin sitten tart-
tui ojennettuun kynään ja kuittasi nimikirjoituksella *Unna Mable* käyt-
töönsä paikan seitsemän. Hän siirtyy alituisesti takaisin elämänsä het-
kiin, ja nämä hetket esiintyvät aina erilaisissa yhteyksissä.